

Svensk utgåva

Lagstiftning

sextionde årgången

1 december 2017

Innehållsförteckning

II Icke-lagstiftningsakter

BESLUT

- ★ **Kommissionens beslut (EU) 2017/2111 av den 5 juli 2016 om bildandet och kapitaliseringen av Airport Handling SpA SA.21420 (2014/C) (f.d. 2014/NN) som Italien har genomfört [delgivet med nr C(2016) 4103] (Endast den italienska texten är giltig) ⁽¹⁾ 1**
- ★ **Kommissionens beslut (EU) 2017/2112 av den 6 mars 2017 om den åtgärd/den stödordning/det statliga stöd SA.38454 – 2015/C (f.d. 2015/N) som Ungern planerar att genomföra till förmån för utvecklingen av två nya kärnkraftsreaktorer vid kärnkraftverket Paks II [delgivet med nr C(2017) 1486] (Endast den engelska texten är giltig) ⁽¹⁾ 45**
- ★ **Kommissionens delegerade beslut (EU) 2017/2113 av den 11 september 2017 om ändring av bilaga V till Europaparlamentets och rådets direktiv 2005/36/EG vad gäller benämningar på examensbevis och utbildningar [delgivet med nr (C2017) 6054] ⁽¹⁾ 119**

⁽¹⁾ Text av betydelse för EES.

SV

De rättsakter vilkas titlar är tryckta med fin stil är sådana rättsakter som har avseende på den löpande handläggningen av jordbrukspolitiska frågor. De har normalt en begränsad giltighetstid.

Beträffande alla övriga rättsakter gäller att titlarna är tryckta med fetstil och föregås av en asterisk.

II

(Icke-lagstiftningsakter)

BESLUT

KOMMISSIONENS BESLUT (EU) 2017/2111

av den 5 juli 2016

om bildandet och kapitaliseringen av **Airport Handling SpA SA.21420 (2014/C) (f.d. 2014/NN)** som Italien har genomfört

[delgivet med nr C(2016) 4103]

(Endast den italienska texten är giltig)

(Text av betydelse för EES)

EUROPEISKA KOMMISSIONEN HAR ANTAGIT DETTA BESLUT

med beaktande av fördraget om Europeiska unionens funktionssätt, särskilt artikel 108.2 första stycket,

med beaktande av avtalet om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet, särskilt artikel 62.1 a,

efter att i enlighet med nämnda artiklar ha gett berörda parter tillfälle att yttra sig⁽¹⁾, och med beaktande av dessa synpunkter, och

av följande skäl:

1. FÖRFARANDE

- (1) Efter ett klagomål underrättade kommissionen den 23 juni 2010 de italienska myndigheterna om sitt beslut att inleda det formella granskningsförfarandet i enlighet med artikel 108.2 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (nedan kallat *fördraget*), vad gäller de kapitaltillskott som genomförts av SEA SpA (nedan kallat SEA), statsägd operatör för flygplatserna Milano Malpensa och Milano Linate, till förmån för sitt dotterbolag SEA Handling SpA (nedan kallat SEAH), som är marktjänstleverantör på dessa flygplatser, under perioden 2002–2010.
- (2) Under denna period ägdes SEA nästan helt av offentliga organ, närmare bestämt Milano kommun (84,56 %) och provinsen Milano (14,56 %), samt mindre aktieägare (0,88 %). I december 2011 såldes 29,75 % av aktiekapitalet i SEA till den privata fonden F2i (*Fondi italiani per le infrastrutture*). I slutet av 2012 ökade F2i sitt aktieinnehav i SEA till 44,31 %. Vid den tidpunkt då det formella granskningsförfarandet avslutas genom detta beslut ägs SEA till 54,81 % av Milano kommun, till 44,31 % av F2i och till 0,88 % av andra aktieägare.
- (3) Den 19 december 2012 antog kommissionen beslut C(2012) 9448, rättat genom beslut C(2013) 1668 av den 22 mars 2013, (nedan kallat *beslutet om återkrav*) avseende det stöd som SEA gett sitt dotterbolag SEAH under perioden 2002–2010. Kommissionen slog fast att samtliga tillskott som SEA hade genomfört till dotterbolagets kapital utgjorde olagligt statligt stöd. Kommissionen slog även fast att SEAH visserligen kunde klassificeras som ett företag i svårigheter, men att kapitaltillskotten ändå inte kunde förklaras förenliga med den inre marknaden enligt EU:s riktlinjer för statligt stöd till undsättning och omstrukturering av icke-finansiella företag i svårigheter⁽²⁾.

⁽¹⁾ EUT C 44, 6.2.2015, s. 30.

⁽²⁾ EUT C 249, 31.7.2014, s. 1.

- (4) Italien anmodades därför att i enlighet med tillämplig nationell lagstiftning vidta samtliga åtgärder som krävdes för att från SEAH återkräva det oförenliga stödet till ett belopp av cirka 359,644 miljoner euro plus återkravsränta.
- (5) Den 4 mars 2013, den 15 mars 2013 respektive den 18 mars 2013 väckte Italien, SEAH och Milano kommun talan vid tribunalen om ogiltigförklaring av beslutet om återkrav (målen T-125/13, T-152/13 och T-167/13). Målen T-125/13, T-152/13 och T-167/13 är pågående.
- (6) Den 18 mars 2013 respektive den 21 mars 2013 väckte SEAH respektive Milano kommun talan och ansökte om uppskov med verkställigheten av beslutet om återkrav (målen T-152/13 R och T-167/13 R). Den 21 maj 2013 beslutade Lombardiets förvaltningsdomstol (nedan kallad TAR Lombardia) om uppskov med verkställigheten av beslutet om återkrav. Den 25 september 2013 ogiltigförklarade Consiglio di Stato (nedan kallad CdS) TAR Lombardias beslut. Den ansökan om uppskov som givits in till tribunalen återkallades i juni 2013⁽³⁾.
- (7) Genom ett informellt förfarande före anmälan samrådde Italien den 27 november 2013 med kommissionen om följande projekt: 1) SEA:s planer på att avveckla SEAH, 2) SEA:s avsikter att bilda ett nytt dotterbolag för tillhandahållande av marktjänster på Milanoflygplatserna, med namnet "Airport Handling SpA" (nedan kallat *Airport Handling*), samt att skjuta till startkapital till detta bolag. Under förfarandet före anmälan bad Italien kommissionen att bekräfta följande:
- a) Försäljningen av SEAH:s tillgångar omfattar inte inslag av ekonomisk kontinuitet med Airport Handling som kan leda till överföring av SEAH:s skulder till Airport Handling, särskilt kravet på att olagligt och oförenligt statligt stöd som beviljats SEAH ska återkrävas.
- b) SEA:s kapitaltillskott till Airport Handling uppfyller inte villkoren för statligt stöd.
- (8) Genom en skrivelse av den 9 juli 2014 underrättade kommissionen Italien om sitt beslut att inleda förfarandet enligt artikel 108.2 i fördraget med avseende på SEA:s bildande av Airport Handling (nedan kallat *2014 års beslut om att inleda förfarandet*). Genom det förfarandet uppmanade kommissionen Italien att inom en månad från mottagandet av skrivelsen lämna samtliga upplysningar som kan underlätta bedömningen av överföringen av återkravsskyldigheten från SEAH till Airport Handling samt eventuella stödsinlag i SEA:s kapitaltillskott till Airport Handling.
- (9) Den 19 september 2014 väckte Italien, SEA respektive Airport Handling talan vid tribunalen om ogiltigförklaring av 2014 års beslut om att inleda förfarandet (målen T-673/14, T-674/14 och T-688/14). Tribunalen (fjärde avdelningen) ogillade talan i mål T-673/14 genom beslut av den 8 december 2015. Talan i målen T-674/14 och T-688/14 återkallades den 14 respektive 15 juli 2015.
- (10) Den 23 september 2014 respektive den 25 september 2014 inkom SEA och Airport Handling med ansökningar om interimistiska åtgärder för att erhålla uppskov med verkställigheten av kommissionens beslut om att inleda förfarandet från 2014 (målen T-674/14 R och T-688/14 R). Den 29 september 2014 beslutade tribunalens ordförande om uppskov med offentliggörandet av 2014 års beslut om att inleda förfarandet i *Europeiska unionens officiella tidning*. Den 28 november 2014 ogillade tribunalens ordförande SEA:s och Airport Handlings begäranden om interimistiska åtgärder och återkallade den preliminära interimistiska åtgärd varigenom tribunalen beslutat att kommissionen inte skulle offentliggöra 2014 års beslut om att inleda förfarandet⁽⁴⁾.
- (11) Den 6 februari 2015 offentliggjordes 2014 års beslut om att inleda förfarandet i *Europeiska unionens officiella tidning*⁽⁵⁾, och kommissionen uppmanade därmed berörda parter att inkomma med sina synpunkter på åtgärderna i fråga.
- (12) Genom en skrivelse av den 9 september 2014 inkom Italien med sina synpunkter på 2014 års beslut om att inleda förfarandet.

⁽³⁾ Se beslut av den 20 juni 2013 i mål T-152/13 R, ECLI:EU:T:2013:337, och beslut av den 1 juli 2013 i mål T-167/13 R, ECLI:EU:T:2013:331.

⁽⁴⁾ Se beslut av den 28 november 2014 i mål T-688/14 R, ECLI:EU:T:2014:1010. Tribunalens ordförande ogillade ansökan i mål T-674/14 R genom beslut av den 27 november 2014, ECLI:EU:T:2014:1009.

⁽⁵⁾ EUT C 44, 6.2.2015, s. 30.

- (13) Kommissionen har mottagit synpunkter från fyra berörda parter. Den har översänt dessa synpunkter till Italien som givits tillfälle att bemöta dem. Italien underrättade kommissionen om sina kommentarer till dessa synpunkter genom en skrivelse av den 26 maj 2015.
- (14) Genom en skrivelse av den 20 maj 2015 uppmanade kommissionen Italien att lämna ytterligare upplysningar. Italien svarade genom skrivelser av den 19 juni, den 22 juni och den 2 juli 2015.
- (15) Möten mellan kommissionen och företrädare för de italienska myndigheterna och Milan Airport Handling Trust ägde rum den 30 januari, den 7 maj och den 15 september 2015. Efter dessa möten inkom Milan Airport Handling Trust med ett flertal inlagor till kommissionen den 6 februari, den 8 juni, den 13 augusti och den 23 september 2015, för att i huvudsak hålla kommissionen underrättad om hur försäljningen av en minoritetsandel i Airport Handling fortskred. Milan Airport Handling Trusts speciella karaktär och uppdrag förklaras närmare under punkt 2.3 nedan.
- (16) Genom en skrivelse av den 23 oktober 2015 uppmanade kommissionen Italien att inkomma med ytterligare upplysningar. Italien svarade genom en skrivelse av den 10 november 2015.
- (17) Den 25 november 2015 hölls ett möte mellan kommissionens avdelningar och de italienska myndigheterna, Milan Airport Handling Trust och företaget D'Nata som förberedde ett förvärv av en andel av Airport Handlings aktiekapital.
- (18) Genom en skrivelse av den 16 december 2015 underrättade Italien kommissionen om sina planer på att delvis ändra inriktning på Airport Handlings ekonomiska verksamhet.
- (19) Genom en skrivelse av den 18 december 2015 presenterade Italien en sammanfattning av de huvudsakliga upplysningar som lämnats under förfarandets gång. Kommissionen svarade genom en skrivelse av den 19 januari 2016.
- (20) Genom skrivelser av den 29 januari och den 15 februari 2016 höll Italien kommissionen underrättad om hur privatiseringen av Airport Handling fortskred.

2. BESKRIVNING AV ÅTGÄRDEN

- (21) Granskningen omfattar två åtgärder: För det första bildandet av Airport Handling i kombination med likvidationen av SEAH. Kommissionen granskade om denna åtgärd har gett upphov till ekonomisk kontinuitet mellan de båda bolagen som resulterat i en överföring av återkravsskyldigheten från SEAH till Airport Handling. För det andra det statliga moderbolagets kapitaltillskott till Airport Handling. Kommissionen granskade om denna åtgärd har genomförts på marknadsmässiga villkor. Här följer en beskrivning av omständigheterna kring dessa transaktioner.

2.1 Avtal med fackföreningarna samt nya anställningskontrakt

- (22) Under den period då de granskade åtgärderna genomfördes ingick SEA-koncernen (dvs. SEA och SEAH), SEAH respektive Airport Handling avtal med de fackföreningar som företrädde SEAH:s anställda, mot bakgrund av SEAH:s frivilliga likvidation som hade inletts av SEA. Det övergripande syftet med dessa avtal var att säkra sysselsättningen för all SEAH-personal samt att säkerställa fortsatta och hållbara marktjänster inom SEA-koncernen. Följande avtal ingicks:
- (23) Sedan SEA beslutat att SEAH skulle likvideras för att uppfylla de krav som angavs i beslutet om återkrav ingick SEA-koncernen den 4 november 2013 ett avtal med fackföreningarna i syfte att lösa problemet med övertalig SEAH-personal. Avtalet omfattade en incitamentsplan för all SEAH-personal avseende frivillig uppsägning. Denna plan skulle genomföras genom kollektiva uppsägningar och bildandet av ett nytt helägt dotterbolag till SEA som skulle hyra in en del av SEAH:s personal.
- (24) I avtalet fastställdes ett "utkast till överenskommelse", och det föreskrevs att det var nödvändigt med ett "genomförandavtal" för att fastställa bestämmelser för nya avtalsvillkor och ny arbetsstruktur för Airport Handlings personal, eftersom kommissionens krav om åtskillnad medförde att helt nya anställningsförhållanden måste upprättas. Enligt avtalet skulle ett sådant genomförandavtal endast kunna ingås efter slutförandet av "kommersiella förhandlingar mellan Airport Handling och de flygbolag som är verksamma vid flygplatserna Linate och Malpensa, inom ramen för fri konkurrens" ⁽⁶⁾. Genomförandavtalet skulle sammanfattningsvis baseras på följande principer:

— Målet var även fortsättningsvis att säkra sysselsättningen för all SEAH-personal.

⁽⁶⁾ Punkt 5 i avtalet av den 4 november 2013.

- Det skulle fastställas tydliga kriterier för eventuella personalomflyttningar inom SEA-koncernen.
 - Markttjänstverksamheten skulle vara ekonomiskt lönsam.
 - Det skulle fastställas ett lämpligt, inkluderande system för arbetsmarknadsrelationer.
 - SEA-koncernens system med trygghetsförmåner skulle tillämpas även fortsättningsvis.
- (25) Den 22 april 2014 inledde SEAH mobilitetssystemet för permitterade arbetstagare (*Collocamento in mobilità*), ett socialt trygghetssystem som införts av den italienska staten för att framför allt stödja personal på företag i svårigheter under arbetslöshetsperioder⁽⁷⁾. Vid denna tidpunkt hade SEAH 2 214 anställda, motsvarande 1 980 heltidsanställda.
- (26) Den 31 maj 2015 hade Airport Handling [...] (*) anställda, motsvarande [...] (*) heltidsekvivalenter, nedan kallade HTE, varav [...] (*) anställda [...] (*) HTE) var tidigare SEAH-anställda.
- (27) Den 4 juni 2014 undertecknade SEAH och fackföreningarna genomförandeavtalet i syfte att genomföra bestämmelserna i förslaget till överenskommelse som beskrivits under skäl 24.
- (28) I avtalet fastställdes att SEA hade godkänt för det första att Airport Handling skulle anställa SEAH-personal utifrån den omfattning och de jobbprofiler som Airport Handling behövde och för det andra att förhandlingarna med fackföreningarna skulle inledas utifrån personalurvalskriterier. I avtalet framhölls även att varje nytt anställningsavtal med Airport Handling måste frångå det formella och materiella innehållet i anställningsavtalet med SEAH.
- (29) Enligt genomförandeavtalet visade SEAH sin beredskap att införa ett system med ekonomiska incitament för de arbetstagare som senast den 30 juni 2014 hade samtyckt till att inte invända mot permitteringsåtgärderna.
- (30) Den 4 juni 2014 ingick Airport Handling även ett avtal med fackföreningarna. I det avtalet fastställs hur många tillsvidareanställda som Airport Handling behövde den 1 juli 2014. I avtalet med fackföreningarna angavs även att Airport Handling samtyckte till att återanställa före detta SEAH-personal med förtur.
- (31) I detta avtal anges Airport Handlings förmodade arbetskraftsbehov uttryckt i HTE. I anslutning till detta fastställdes i avtalet att dessa angivelser kunde komma att förändras vad gäller det totala antalet och/eller de variabler som framgår av avtalet. Följande personalberäkningar gjordes: [...] (*) HTE tillsvidareanställd personal för operativ drift. [...] (*) HTE administrativ personal. [...] (*) HTE visstidsanställd personal för säsongsverksamhet. För att tillgodose detta behov kommer Airport Handling enligt avtalet att tillämpa en prioriteringsstrategi och i första hand vända sig till nuvarande SEAH-personal. I avtalet fastställdes även rekryteringsförfarande, rättsligt och ekonomiskt innehåll i anställningsavtalen, trygghetsförmåner samt arbetsorganisation. Av avtalet framgick att de tidigare SEAH-medarbetarna skulle anställas genom nya avtal med väsentligt andra ekonomiska villkor.
- (32) Arbetsförhållandena enligt det avtalet var inte desamma som SEAH tillämpat för sin personal. I synnerhet gällde följande:
- Enligt det nationella kollektivavtalet för flygpersonal skulle Airport Handling tillämpa avsnittet om markttjänstoperatörer, medan avsnittet om flygplatsoperatörer var tillämpligt på anställningsavtal för tidigare SEAH-personal. Enligt Italien innehöll avsnittet om markttjänstoperatörer andra villkor för semester (20 dagar per år i stället för 22 dagar), arbetets omfattning (7,5 timmar per dag i stället för 7,25 timmar) samt löner och ersättningar (6 dagar mindre lön).
 - Ett annat upplägg för lönerättigheter: Airport Handling skulle t.ex. inte tillämpa vissa rubriker i det företagsavtal som kompletterade det nationella kollektivavtal som SEAH brukade använda för sina anställda.
 - Ett annat upplägg för anställda (t.ex. [...] (*)).

⁽⁷⁾ Lag nr 223 av den 23 juli 1991 med bestämmelser om permitteringsfonden, permitterade arbetstagares rörlighet, arbetslöshetsförmåner, genomförande av EU-direktiv, arbetsförmedling och andra bestämmelser om arbetsmarknaden (GURI nr 175 av den 27 juli 1991).

(*) Affärshemlighet.

- (33) Enligt Italien resulterade detta i följande:
- Airport Handlings totala arbetskraftskostnad var 30 % lägre än SEAH:s totala arbetskraftskostnad.
 - Kostnadstyngden för Airport Handlings kompletterande företagsavtal var [...] (*) % lägre än SEAH:s motsvarande avtal, och de genomsnittliga löneminskningarna på årsbasis var [...] (*) gånger månadslönen.
- (34) Den 9 juni 2014 godkände SEAH:s extra bolagsstämma att företaget skulle avvecklas och försättas i frivillig likvidation samt fastställde det faktiska likvidationsdatumet till den 1 juli 2014⁽⁸⁾.
- (35) En likvidator utsågs och fick i uppdrag att sälja av företagets tillgångar, betala borgenärer samt utarbeta den slutgiltiga likvidationsbalansen och likvidationsrapporten.
- (36) Villkoret för att avtalet av den 4 juni 2014 skulle träda i kraft var enligt fackföreningarna att SEAH-personalens omröstning gav ett positivt utfall. Denna omröstning hölls mellan den 11 och 13 juni 2014. I omröstningen blev avtalet av den 4 juni 2014 nedröstat.
- (37) Den 1 juli 2014 beslutade därför SEAH:s bolagsstämma att förlänga tidsfristen för SEAH:s nedläggning av verksamheten till den 31 augusti 2014 samt att bemyndiga likvidatorn (som hade tillträtt sitt uppdrag den 1 juli 2014) att provisoriskt förvalta bolaget fram till detta datum och att sedan genomföra avyttringen av SEAH:s tillgångar och nedläggningen av verksamheten när tidsfristen löpt ut.
- (38) För att komma vidare efter det negativa utfallet i omröstningen den 14 juni 2014 föreslog fackföreningarna den 4 juli 2014 vissa förtydliganden av punkter i avtalet av den 4 juni 2014. Det gällde t.ex. att extra arbetsdagar måste fördelas jämnt över året, att hänvisningen till "arbetstimmarnas effektivitet" innebar att det skulle arbetas minst 7,5 timmar per dag under fem dagars arbetsvecka samt att arbetstagarna hade möjlighet att välja att arbeta under en av två högtider som de inte längre fick betalt för enligt det nya avtalet. Den 7 juli 2014 godkände Airport Handling dessa förslag. Den 15 juli 2014 undertecknade Airport Handling ett tilläggsavtal som bekräftade att avtalet av den 4 juni 2014 var giltigt och innehöll de klargöranden som fackföreningsorganisationerna hade efterlyst. Det nya avtalet innehöll emellertid inga förändringar i sak jämfört med det tidigare nedröstade avtalet från den 4 juni 2014.
- (39) I augusti 2014 gick SEAH vidare med att säga upp hela personalen. Samtidigt började Airport Handling rekrytera den personal som bedömdes nödvändig för verksamheten bland SEAH:s tidigare medarbetare. Airport Handling kontaktade även bemanningsföretaget Adecco för att hyra in tillfällig personal.
- (40) SEAH lade ned verksamheten den 1 september 2014. Samma dag inledde Airport Handling sin verksamhet vid Milanoflygplatserna. Den 1 september 2014 hade Airport Handling [...] (*) anställda ([...] (*) HTE) och hade alltså anställt [...] (*) % av SEAH:s medarbetare per den 22 april 2014, det datum då SEAH inlett offentliga åtgärder för kollektiv uppsägning av sin personal. Utöver detta använde Airport Handling sig av [...] (*) tillfälligt anställda ([...] (*) HTE) [...] (*).

2.2 Kontrakt med flygbolag

- (41) Genom en skrivelse av den 22 april 2014 informerade SEAH flygbolag, leverantörer och andra berörda parter om att bolaget skulle lägga ned sin verksamhet från och med den 1 juli 2014 och därför skulle upphöra att tillhandahålla marktjänster på Milanoflygplatserna samma dag.

(*) Affärshemlighet.

(8) Frivillig likvidation är i huvudsak detsamma som tvångslikvidation, bortsett från att det är aktieägarna på bolagsstämman och inte en domstol som beslutar om likvidation, utser likvidator och bemyndigar denne. Endast när erforderlig majoritet inte uppnås bland aktieägarna kan bolaget vända sig till domstol för att få bolaget försatt i likvidation. Domstolen förordnar då en likvidator i enlighet med bolagets stadgar eller bolagsstämmans beslut utom om det förefaller som om samarbetssvårigheterna mellan aktieägarna hindrar bolagsstämman från att uttala sig, i vilket fall domstolen förordnar en tvångslikvidator.

- (42) Efter denna skrivelse beslutade tio flygbolag att anlita andra leverantörer än SEAH och Airport Handling för marktjänster på Milanoflygplatserna.
- (43) Genom ett öppet anbudsförfarande valdes samtidigt Airport Handling som marktjänstleverantör av nitton flygbolag som är verksamma på Milanoflygplatserna. Andra flygbolag valde Airport Handling efter förfaranden för konkurrenspräglad dialog. Enligt Italien görs valet av tjänstleverantör normalt på basis av en bedömning av vissa faktorer som pris, leverantörens finansiella sundhet, tillgången på effektiv utrustning, förekomsten av nätverk, tidigare resultat samt operatörens erfarenhet och kompetens.

2.3 Bildandet av Airport Handling och överföringen av SEA:s innehav till Milan Airport Handling Trust; kapitaliseringen av Airport Handling

- (44) Airport Handling bildades den 9 september 2013 som ett aktiebolag med ett aktiekapital på 10 000 euro.
- (45) Den 10 mars 2014 beslutade SEA:s styrelse att öka Airport Handlings kapital med upp till 2,5 miljoner euro, så att Airport Handling skulle uppfylla de krav som den italienska nationella civila luftfartsorganisationen (Ente Nazionale per l'Aviazione Civile, nedan kallad ENAC) ställt för certifiering av marktjänstleverantörer. Enligt gällande nationella bestämmelser utfärdar ENAC tillstånd till marktjänstleverantörer som uppfyller följande krav⁽⁹⁾:
- Kapital motsvarande minst en fjärdedel av den sannolika omsättningen.
 - Driftmedel och organisationsförmåga för att kunna utföra tjänsterna.
 - Intyg som styrker att samtliga krav enligt arbets- och säkerhetslagstiftning är uppfyllda.
- (46) Den 30 juni 2014 beslutade SEA:s styrelse att bilda Milan Airport Handling Trust (nedan kallad *trusten*) samt att öka Airport Handlings kapital med upp till 25 miljoner euro.
- (47) Trusten bildades den 30 juni 2014, och trusturkunden undertecknades samma dag. Enligt trusturkunden ska trusten i) agera som ensam aktieägare i Airport Handling under försäljningen av en minoritetsandel i bolaget, samt ii) säkerställa att Airport Handling bedriver sin verksamhet med ekonomisk åtskillnad gentemot SEA Handling.
- (48) Enligt trusturkunden bildades trusten med det särskilda syftet att
- bekräfta och kontrollera att det inte föreligger ekonomisk kontinuitet mellan Airport Handling respektive SEA och SEAH, något som framför allt skulle säkerställas genom att Airport Handling förvaltades skilt från SEA,
 - göra det möjligt för oberoende tredjepartsinvestorer att gå in som delägare i Airport Handling med ett aktieinnehav på minst 30 %.
- (49) För att fullgöra sitt uppdrag har trusten enligt trusturkunden befogenhet att
- utse verkställande ledning, lagstadgade revisorer och andra juridiska personer bland behöriga kandidater utan operativt ansvar för eller anställningsförhållande till SEA eller SEAH,
 - begära in en rapport från den verkställande ledningen avseende händelser som visar att ekonomisk åtskillnad förelegat innan trusten bildades, och
 - säkerställa att det finns lämpliga förfaranden för att förhindra att SEA:s kommersiella information på ett otillbörligt sätt gynnar Airport Handlings möjlighet att erhålla eller behålla kontrakt med flygbolag, jämfört med konkurrenterna, med beaktande av begränsningarna i bilaga A till trusturkunden.

⁽⁹⁾ Airport Handling ansökte om tillstånd att tillhandahålla marktjänster på Linate och Malpensa den 21 januari 2014. ENAC utfärdade tillstånd till Airport Handling den 17 april 2014.

- (50) Enligt trusturkunden ska förvaltaren framför allt kontrollera att det efter bildandet av Airport Handling inte har vidtagits rättshandlingar som medför att SEAH till Airport Handling överför tillgångar, lös och fast egendom, kontrakt med flygbolag och/eller marktjänstleverantörer, immateriella rättigheter eller ensidiga åtaganden med ekonomiska konsekvenser (dvs. real- eller persongarantier) utöver dem som fastställs i trusturkunden.
- (51) Som framgår av trusturkunden saknar alltså förvaltaren kontrollbefogenhet över följande:
- Det faktum att Airport Handling bildats och kapitaliserats av SEA.
 - Det faktum att Airport Handling övertagit personal från SEAH.
 - Det faktum att Airport Handling leasar sina tillgångar och sin marktjänstutrustning från SEAH inom ramen för ett leasingavtal som löper ut den 28 februari 2015.
- (52) I trusturkunden anges även att förvaltaren ska kontrollera att
- Airport Handlings operativa ledning är åtskild från SEA:s ledning, med undantag för de befogenheter som tilldelats SEA genom trusturkunden, står under kontroll och tillsyn av styrelsen, vars ledamöter utses självständigt av förvaltaren,
 - SEA och Airport Handling inte före eller efter trustens bildande har genomfört några rättshandlingar som medför att SEA överför tillgångar, lös och fast egendom, avtal, ensidiga åtaganden med ekonomiska konsekvenser (dvs. realgarantier eller personliga garantier) eller immateriella rättigheter utöver dem som fastställs i trusturkunden eller begärs av SEA i dess egenskap av koncessionsinnehavare för Milanoflyplatserna,
 - Airport Handling inför förfaranden och kontroller för att förhindra att företaget kan dra fördel av SEA:s interna kommersiella information som på ett otillbörligt sätt skulle kunna gynna Airport Handling att erhålla eller behålla kontrakt med flygbolag. Det skulle t.ex. kunna röra sig om information om vilka avtal SEAH tidigare har ingått eller flygbolagens krav som har meddelats SEA i dess egenskap av flygplatsoperatör.
- (53) Enligt trusturkunden är det emellertid inte förvaltarens uppgift att kontrollera eller bedöma omständigheterna för hur
- SEA:s representanter hade deltagit i förhandlingarna med den personal som skulle övertas av Airport Handling,
 - Airport Handling gynnas av den utkontrakterade SEA-personalen, vilket även inbegrep SEA:s verksamhetschef, som skulle sitta kvar så länge trusten bestod,
 - vissa centrala tjänster alltjämt skulle tillhandahållas av SEA,
 - SEA kan kontrollera tjänsternas kvalitetsnivå för att fullgöra sina skyldigheter som flygplatsoperatör för Milanoflygplatsernas infrastruktur,
 - beslut om Airport Handlings framtida finansiering helt och hållet överläts till SEA, utan att detta påverkar Airport Handling-styrelsens rätt att fatta beslut för att genomföra affärsplanen.
- (54) Vad gäller tredjepartsinvesterares inträde i Airport Handling föreskriver trusturkunden att förfarandets startfas skulle förvaltas av SEA och beräknades vara slutförd senast den 28 februari 2015. Syftet med denna fas var att öppna Airport Handlings kapital för "behöriga aktieägare" (närmare bestämt fysiska eller juridiska personer eller enheter som, om de har hemvist i Italien, inte får utgöra statliga enheter eller företag som kontrolleras av den italienska staten, med undantag för börsnoterade företag).
- (55) I trusturkunden fastslås att om SEA den 1 mars 2015 fortfarande har en aktiepost som överstiger [...] (*) % i Airport Handling, ska förvaltaren börja söka efter investerare som uppfyller de krav som SEA tidigare tillkännagett genom en handling som ska lämnas till den jurist som fungerar som trustförvaltare samt i god tid revideras av SEA. Förvaltaren får under inga andra omständigheter avvyttra aktieinnehavet i Airport Handling utan SEA:s samtycke.

(*) Affärshemlighet.

- (56) I trusturkunden fastställs även att SEA, efter försäljningen av [...] (*) % av SEA:s aktieinnehav i Airport Handling, ska söka efter privata investerare som är villiga att öka sitt innehav i Airport Handling, med beaktande av sociala överväganden samt SEA:s skyldighet att fortsätta säkerställa tillhandahållandet av marktkjänster på Milanoflygplatserna.
- (57) Den 26 augusti 2014 godkände Airport Handlings styrelse ett tillägg till trusturkunden. I tillägget fastställdes att Airport Handling skulle emittera 20 000 egetkapitalinstrument, så kallade SFP (*strumenti finanziari partecipativi*) i enlighet med artikel 2346 sjätte stycket i italienska civillagen⁽¹⁰⁾, till ett nominellt värde av 1 000 euro styck, vilka skulle erbjudas SEA. Detta tillägg undertecknades påföljande dag.
- (58) Den 27 augusti 2014 beslutade Airport Handlings bolagsstämma⁽¹¹⁾ att öka Airport Handlings kapital från 1,3 miljoner euro till 5 miljoner euro, som tecknades och betalades av SEA.
- (59) Samma dag överförde SEA hela innehavet i Airport Handling till trusten och utsåg en förvaltare, närmare bestämt Crowe Horwath Trustee Services (nedan kallad *förvaltaren*) för att förvalta Airport Handling.
- (60) Den 27 augusti 2014 utsåg förvaltaren en ny styrelse för Airport Handling. SEA [...] (*) högre chefer [...] (*), varav fem, [...] (*). Enligt Italien utför båda dessa parter sitt uppdrag enbart i Airport Handlings intresse inom ramen för ett utkontrakteringsavtal från moderbolaget SEA.
- (61) Den 27 augusti 2014, efter det att SEA:s innehav överförts till trusten, beslutade Airport Handlings bolagsstämma⁽¹²⁾ även att omvandla Airport Handling från ett bolag med begränsat ansvar (*SRL*) till ett aktiebolag (*SpA*) samt att emittera 20 000 SFP-instrument, som SEA erbjöds att teckna till ett pris av 1 000 euro styck. SFP-instrumenten tecknades och betalades av SEA påföljande dag, och Airport Handlings kapital ökade därmed till sammanlagt 25 miljoner euro (5 miljoner euro i aktiekapital och 20 miljoner euro i form av SFP-instrument).

2.4 Försöket till försäljning av SEAH:s tillgångar samt leasingavtalet med Airport Handling

- (62) Den 12 november 2014 utfärdade likvidatorn en uppmaning att inkomma med intresseanmälan för att köpa SEAH:s tillgångar. Denna intresseanmälan offentliggjordes i tillägget till *Europeiska unionens officiella tidning*:

"Italien – Milano: Försäljning av utrustning som omfattar följande (förteckningen nedan ges endast i informations-syfte): lastmaskiner för fraktgods, transportörer, lyftplattformar, gaffelvagnar, mobila transportband/transportband i släputförande, mobila trappor/trappor i släputförande/BAE-trappor, el-, diesel- och hybridtraktorer, tunnor, generatorer, luftkonditioneringsenheter, kompressorer, vagnar för bagage/gods 2014/5218–385934 – Uppmaning att inkomma med intresseanmälan"⁽¹³⁾. För denna intresseanmälan delades tillgångarna upp i nio poster.

- (63) SEAH gav *Istituto del Marchio di Qualità SpA* (nedan kallat IMQ) i uppdrag att genomföra en omfattande värdering av SEAH:s tillgångar samt att fastställa leasingavgiften för SEAH:s marktkjänstutrustning samt försäljningspriset för tillgångarna. IMQ överlämnade två utlåtanden: den 25 juni 2014 beträffande leasingavgiften och den 16 oktober 2014 beträffande tillgångarnas uppdelning i olika poster inför försäljningen. Enligt IMQ avsåg tillgångarnas beräknade värde det troliga marknadsvärde som tillgångar med liknande tekniska egenskaper, prestanda, skick och förvarat tillstånd, brukbarhet och ålder skulle ha i monetära termer.
- (64) Tidsfristen för att lämna anbud för de nio poster som var till salu fastställdes till den 26 januari 2015.
- (65) IMQ föreslog en leasingavgift för SEAH:s marktkjänstutrustning på [...] (*) euro per halvår ([...] (*) euro per år).

(*) Affärshemlighet.

⁽¹⁰⁾ SFP-instrumenten baseras på eget kapital och omfattas därför inte av någon återbetalningsskyldighet för det belopp som SEA har bidragit med. De ger inga administrativa rättigheter, men fungerar ungefär på samma sätt som aktier vad gäller teckningsrätter. Dessa instrument ger framför allt vinstdelnings- och reservationsrättigheter samt rättigheter till andra egetkapitalposter, bland annat om företaget går i likvidation.

⁽¹¹⁾ Denna dag var SEA fortfarande ensam aktieägare till Airport Handling.

⁽¹²⁾ Denna dag var trusten ensam aktieägare till Airport Handling.

⁽¹³⁾ Meddelande om upphandling nr 2014/S218-385934 av den 12 november 2014 i tillägget till EUT, TED (Tenders Electronic Daily): <http://ted.europa.eu/udl?uri=TED:NOTICE:385934-2014:TEXT:SV:HTML&src=0>.

- (66) Den 1 september 2014 ingick SEAH och Airport Handling ett leasingavtal som innebar att Airport Handling skulle leasa SEAH:s marktjänstutrustning till en leasingavgift på [...] (*) euro, dvs. de belopp som IMQ föreslagit. Leasingavtalet skulle löpa ut den 31 augusti 2015.
- (67) För att bekräfta att IMQ:s värdering var korrekt gav Airport Handling och SEAH den 1 september 2014 en andra oberoende sakkunnig, *Ernst & Young financial-business Advisors SpA* (nedan kallad *E&Y*), i uppdrag att göra en förnyad värdering av leasingavgiftens nivå. SEAH och Airport Handling hade med avseende på detta avtalat att om den andra värderingen visade att marknadsvärdet avvek med minst [...] (*) % från den nivå som fastställdes av IMQ, skulle den avtalsenliga avgiften justeras retroaktivt i motsvarande omfattning.
- (68) Den 15 oktober 2014 överlämnade E&Y sitt utlåtande och fastställde att en marknadsmässig leasingavgift för SEAH:s tillgångar skulle uppgå till [...] (*) euro per år. Den 25 oktober 2014 beslutade Airport Handling och SEAH att bredda den analys som genomförts av E&Y och gav denna sakkunniga i uppdrag att analysera de faktiska driftsförhållandena och tillgångarnas fysiska skick (E&Y hade först gjort sin bedömning genom en fysisk stickprovskontroll av tillgångarna). Analysen visade att ett antal maskiner och utrustningar inte var i bruksvärdigt skick, med tanke på leasingens korta varaktighet och de höga kostnaderna för nödvändiga reparationer eftersom många delar av utrustningen var föråldrade. Vid den tidpunkt då trusten lämnade sina synpunkter på 2014 års beslut om att inleda förfarandet övervägde SEAH och Airport Handling enligt trusten en lösning för att undgå en rättstvist. Leasingavgiften justerades därför retroaktivt till [...] (*) euro per år.
- (69) Den 26 november 2014 beslutade Airport Handlings styrelse att inleda det offentliga anbudsförandet för att köpa in ny utrustning på marknaden. Som ett resultat av det anbudsförandet ersatte Airport Handling den 11 februari 2015 cirka [...] (*) % av sin utrustning med tillgångar som köpts på marknaden, till en kostnad av cirka [...] (*) euro. Enligt de italienska myndigheterna finansierade Airport Handling detta köp enbart med egna medel.
- (70) Den 9 februari 2015 konstaterades försäljningen av SEAH:s tillgångar vara resultatlös, eftersom ingen anbudsgivare hade uttryckt intresse av att köpa någon av posterna.
- (71) Den 26 februari 2015 mottog SEAH ett första meddelande från Airport Handling som uttryckte sitt intresse av att köpa sex av de nio anbudsposterna. Den 3 juni 2015 förnyade Airport Handling sin intresseanmälan. Den 18 september 2015 såldes [...] (*) till Airport Handling till det pris som angetts i det ursprungliga anbudsförandet, närmare bestämt [...] (*) euro.

2.5 Försäljningen av en minoritetsandel i Airport Handling

- (72) I överensstämmelse med trusturkunden inledde förvaltaren förfarandet för att sälja ett minoritetsinnehav i Airport Handlings kapital.
- (73) För detta ändamål utsåg förvaltaren den 27 januari 2015 den italienska filialen av *BNP Paribas* till finansiell rådgivare för försäljningen av "minst 30 %" av Airport Handlings aktiekapital till tredjepartsinvestorer. De italienska myndigheterna påpekade att *BNP Paribas* i egenskap av finansiell rådgivare organiserade säljprocessen helt oberoende. *BNP Paribas* planerade för följande säljfaser: 1. Inledande undersökning. 2. Transaktionens utformning. 3. Transaktionens ingående.
- (74) Fem intresserade investerare lämnade icke bindande anbud om att förvärva en [...] (*)–[...] (*)-procentig andel i Airport Handling: [...] (*), [...] (*), [...] (*), [...] (*) och [...] (*).
- (75) Enligt det utkast till försäljningsavtal som Italien lämnat åtog sig förvaltaren att ge investeraren den operativa kontrollen över Airport Handling under hela perioden fram till dess att frysningsperioden löpte ut⁽¹⁴⁾ genom att ge investeraren rätt att utse styrelsemajoriteten, dvs. tre av fem ledamöter, varav en skulle vara företagets vd, medan styrelseordföranden skulle utses av bolagsstämman.

(*) Affärshemlighet.

⁽¹⁴⁾ Färdigställandedatum infaller 18 kalendermånader från och med utfärdande och utbyte av samtliga handlingar samt genomförande och fullbordande av samtliga åtaganden som följer av försäljningsavtalet.

- (76) Den 21 september 2015 undertecknade förvaltaren ett bindande ramavtal om investeringar med D'Nata avseende försäljningen av [...] (*) % av aktierna i Airport Handling. Enligt detta avtal gäller följande:
- (77) Inledande investering: Sedan förvärvet godkänts av koncentrationskontrollmyndigheterna förvärvar D'Nata [...] (*) % av Airport Handlings aktier, med rätt att utse styrelsemajoritet och vd. Syftet med detta upplägg var att D'Nata skulle ha samma ställning som en majoritetsaktieägare, trots att företaget endast innehade en minoritet.
- (78) Uppföljande investering: Genom ett köptionsarrangemang har D'Nata rätt att förvärva ytterligare en [...] (*)-procentig andel i Airport Handling. Enligt en särskild säljoption för statligt stöd ska D'Nata ha rätt att sälja tillbaka sin [...] (*)-procentiga andel till det justerade inledande förvärvspriset, antingen om kommissionen antar ett negativt beslut eller också om statligt stöd-förfarandet ännu inte har avgjorts 18 månader efter det att den inledande investeringen slutförts.
- (79) Den 8 februari 2016 godkände den italienska konkurrensmyndigheten, *Autorità Garante della Concorrenza e del Mercato*, att D'Natas förvärv av ensamkontrollen över Airport Handling var förenligt med italiensk lagstiftning om koncentrationskontroll. Förvaltaren underrättade kommissionen om sina avsikter att efter detta godkännande gå vidare med D'Nata för att slutföra investeringen den 8 mars 2016.

2.6 Affärsplanen för perioden 2014–2017

2.6.1 Affärsplanen av den 14 november 2013

- (80) Under den preliminära granskningsfasen hade Italien överlämnat Airport Handlings affärsplan för perioden 2014–2017 av den 14 november 2013 (nedan kallad *affärsplanen från november 2013*) som belägg för att SEA:s investeringar i Airport Handlings kapital var förenliga med principen om en investerare i en marknadsekonomi. Huvuddragen i planen sammanfattas nedan:
- (81) Affärsplanen inriktas på ramp-⁽¹⁵⁾ och passagerartjänster⁽¹⁶⁾, som utgör huvuddelen av Airport Handlings verksamhet. Företagets totala marknadsandel för de båda flygplatserna Malpensa och Linate förväntades uppgå till [50–70] (*) % respektive [50–70] (*) % under det andra halvåret 2014 samt öka till [60–80] (*) % respektive [60–80] (*) % fram till 2017.
- (82) Planens prognoser visade på stigande rörelseintäkter till följd av en marknadsandel som beräknades öka alltmer. De totala intäkterna antogs öka från [...] (*) euro för andra halvåret 2014 till [...] (*) euro 2017, vilket grundades på antagandet om att passagerartrafiken skulle öka med [...] (*)–[...] (*) % per år under perioden 2014–2017.
- (83) Antalet anställda beräknades öka från i genomsnitt [...] (*) HTE 2014 till [...] (*) HTE 2017 till följd av det ökade antalet tidsbegränsade avtal. Arbetskostnaderna beräknades uppgå till cirka [...] (*) % av de totala driftskostnaderna. Under referensperioden skulle SEA öka sin produktivitet med 12 % tack vare tre huvudsakliga drivkrafter:
- Effektivitetsvinster vid bildandet av Airport Handling (anpassning av andelen tidsbegränsade avtal och deltidstjänster. Mer väldefinierat arbetsprogram. Anpassning av organisationsstrukturen för att använda resurserna effektivt genom att begränsa användningen av säsongsanställda samt maximera den befintliga personalens kapacitet).
 - Stordriftsfördelar till följd av ökad trafik.
 - Strukturanpassningar av affärsprocesser (bättre arbetsplanering och arbetsorganisation, investeringar i tekniska lösningar som gör det möjligt att helt eller delvis automatisera viss verksamhet, sammankoppling av personalutgifter och verksamhetsresultat).

(*) Affärshemlighet.

⁽¹⁵⁾ Tjänster som tillhandahålls på rampen (flygplatsens avspärrade område), t.ex. tjänster i samband med passagerarnas ombordstigning/avstigning, bagage och last, aerodynamisk balansering och bagagedistribution.

⁽¹⁶⁾ Tjänster som tillhandahålls på flygplatsens markområde.

- (84) Inledande startkostnader för omförhandling av kund- och leverantörsavtal, personalavtal, rekrytering, fastställande av organisatoriska/administrativa/operativa förfaranden, rättsliga kostnader, bankavgifter, konsultverksamhet och inköp av diverse mindre poster förväntades uppgå till [...] (*) euro.
- (85) Operativa startkostnader, dvs. de kapitalutgifter som krävdes för att Airport Handling skulle bli operativt, uppskattades till [...] (*) euro för ny utrustning. Vad gäller affärsplanen från november 2013 antogs emellertid Airport Handling köpa begagnad marktjänstutrustning som värderades till [...] (*) euro.
- (86) För att täcka utgifterna för samtliga beräknade startkostnader krävdes det enligt affärsplanen en kapitalökning på [...] (*) euro under [...] (*).

2.6.2 Affärsplanen av den 6 augusti 2014

- (87) Under granskningen lämnade Italien även en reviderad affärsplan för perioden 2014–2017, daterad den 6 augusti 2014 (nedan kallad *affärsplanen från augusti 2014*), som godkändes av Airport Handlings styrelse den 26 augusti 2014. Enligt de upplysningar som de italienska myndigheterna lämnat slutfördes denna revidering redan under juli 2014. Den planen bygger i korthet på följande huvudentaganden:
- (88) Marknadsandel: Vad gäller [...] (*) utgår affärsplanen från augusti 2014 från antaganden om en något lägre tillväxt än den tidigare planen, med en marknadsandel på [70–80] (*) % under [...] (*), baserat på uppdaterade trafikprognoser för [...] (*) och [...] (*).
- (89) Priser: Enhetspriserna (per flygplansrörelse) är högre än vad som antagits i affärsplanen från november 2013 samt oförändrade i nominella termer under hela perioden 2014–2017.
- (90) Personalkostnader: De beräknade personalkostnaderna i affärsplanen från augusti 2014 är något högre än vad som antagits i affärsplanen från november 2013 och uppgår till mellan [...] (*) och [...] (*) % av driftskostnaderna. Denna ökning beror på [...] (*).
- (91) Övriga kostnader som beaktats var externa kostnader, avskrivningar och avsättningar, som tillsammans utgjorde cirka [...] (*) % av de totala driftskostnaderna, samt reglerade kostnader (cirka [...] (*) %) av de tjänster som SEA tillhandahåller till Airport Handling för nyttjandet av flygplatsens gemensamma delade infrastruktur (framför allt [...] (*)). Enligt beräkningarna i affärsplanen från augusti 2014 behövde [...] (*) euro investeras i inköp av utrustning, varav [...] (*) % och inköp i ny utrustning och [...] (*) % i inköp av begagnade fordon på marknaden. Dessa siffror baserades på potentiella leverantörers anbud som Airport Handling mottagit i mars 2014.
- (92) I likhet med affärsplanen från november 2013 har affärsplanen från augusti 2014 lägre driftskostnader än SEAH:s kostnadsstruktur, vilket framför allt uppnås genom effektivitetsökningar och personalminskningar.

2.6.3 Ekonomiska värderingar av affärsplanen

2.6.3.1 BCG-utlåtandet

- (93) Airport Handling gav *Boston Consulting Group* i uppdrag att genomföra en preliminär oberoende utvärdering av affärsplanen för perioden 2014–2017 (nedan kallad *BCG-utlåtandet*). BCG lämnade sitt utlåtande den 14 oktober 2014.
- (94) BCG-utlåtandet grundar sig på den affärsplan som godkändes den 26 augusti 2014, på den affärsplan som utarbetats i november 2013, på BCG:s egen branschfarenhet och know-how samt på offentlig information om marknadsutvecklingen och de viktigaste marktjänstoperatörerna.
- (95) Sammanfattningsvis utvärderade BCG följande antaganden som låg till grund för affärsplanen: Intäktsprognoser (baserat på antaganden om potentiell trafikökning respektive ökning av Airport Handlings hanterade volymer), personalkostnader (baserat på kostnader per HTE och antaganden om produktivitetsvinster) samt planerade investeringar (till ett sammanlagt belopp av [...] (*) euro).

(*) Affärshemlighet.

- (96) BCG sammanfattade sina slutsatser enligt följande:
- (97) Antagandena om SEA:s trafikvolymen förefaller vara hållbara och i linje med de reserveringar som framträdande organisationer, t.ex. IATA och Eurocontrol, har gjort. BCG noterade emellertid att utgångspunkten varit att den nuvarande sammansättningen av lågprisbolag och så kallade traditionella flygbolag skulle ligga kvar på oförändrad nivå. Detta skulle emellertid inte vara i linje med den historiska utvecklingen på Malpensaterminalen, där andelen lågprisbolag ökat med [...] (*) procentenheter under de senaste fyra åren. Ett nytt nationellt lagdekret (*Decreto Linate*) kunde också leda till att vissa flygbolag flyttade från Malpensa till Linate.
- (98) Antagandet om den potentiella utvecklingen av Airport Handlings hanterade volymer föreföll i stort sett kunna uppnås: för det första eftersom de avtal som undertecknats med nya flygbolag per det datum då BCG skrev utlåtandet skulle säkerställa en marknadsandel på [60–70] (*) % och för det andra eftersom målet om en marknadsandel på [70–80] (*) % för 2017 skulle vara hållbart sett till branschens konkurrensdynamik och SEAH:s historiska marknadsandel på [70–80] (*) %.
- (99) Enligt BCG föreföll antagandena om intäkter från de tjänster som tillhandahölls flygplatsoperatören i stort sett tillämpas i de pågående förhandlingarna med SEA. BCG kunde emellertid inte bedöma de förväntade intäkterna under planens sista år (2017) eftersom avtalen antogs ha en löptid på två år.
- (100) Antagandena om de genomsnittliga kostnadsökningarna per personalenhet på [...] (*) % per år under perioden 2014–2017 bedömdes i stort sett vara i linje med det avtal som undertecknats mellan Assaeroporti (den italienska organisationen för flygplatsoperatörer) och fackföreningarna i oktober 2014.
- (101) Att resursproduktiviteten skulle förbättras med [...] (*) % föreföll vara i stort sett hållbart: för det första eftersom en produktivitetsvinst på [...] (*) % hade uppnåtts redan när rapporten skrevs och för det andra eftersom resterande [...] (*) % tycks rimligt sett till organisationens befintliga hävstänger och tekniska genomförandenivå.
- (102) BCG konstaterade även att investeringsbudgeten på [...] (*) euro i stort sett föreföll vara i linje med kostnaderna för att köpa in en ny flotta med huvudsakligen nya fordon (95 %), i enlighet med de detaljerade inköpsvärden som anges i de anbud som inkommit till Airport Handling i mars 2014.
- (103) Sammanfattningsvis konstaterade BCG att affärsplanens beräknade vinstmarginal fram till 2017 ([...] (*) %, [...] (*) euro) i stort sett föreföll vara i linje med, eller något understiga, den genomsnittliga lönsamheten för ett signifikant urval av andra europeiska bolag som är verksamma inom privat och offentlig sektor (baserat på en jämförelse med Portway, Acciona, Aviapartner, Fraport och ATA-Handling). BCG framhöll emellertid att trafiksammanställningens faktiska utveckling samt eventuella konsekvenser av det nya lagdekretet om Linate (*Decreto Linate*) skulle kunna leda till mindre trafik för Malpensas del.

2.6.3.2 Brattle-utlåtandet

- (104) SEA gav Brattle Group i uppdrag att analysera SEA:s kapitaltillskott till Airport Handling samt framför allt analysera om investeringen var förenlig med principen om en investerare i en marknadsekonomi. Brattle lämnade sitt utlåtande den 30 mars 2015.
- (105) Enligt Brattle-utlåtandet grundades analysen på den information som var känd för SEA vid tidpunkten då beslutet om att investera i Airport Handling togs samt på offentlig information om SEA:s konkurrensställning. Enligt Brattle-utlåtandet är antagandena i affärsplanen från november 2013 de som har störst betydelse för det marknads-ekonomiska investerartestet, eftersom SEA genomförde investeringen utifrån detta underlag⁽¹⁷⁾.
- (106) Enligt Brattle-utlåtandet var det möjligt att skingra de tvivel som kommissionen gett uttryck för i 2014 års beslut om att inleda förfarandet – dvs. att Airport Handlings affärsplan varit alltför optimistisk – eftersom affärsplanens huvudantaganden hade utfallit i praktiken. Framför allt överträffade Airport Handlings marknadsandel 2014 de prognoser som gjorts i affärsplanen från november 2013.

(*) Affärshemlighet.

⁽¹⁷⁾ Brattle-utlåtandet, s. 1, punkt 1, och s. 7, punkt 34.

- (107) Enligt Brattle-utlåtandet bygger de enhetspriser (de priser som Airport Handling tar ut för varje flygplansrörelse) som anges i affärsplanen från augusti 2014 på redan undertecknade kontrakt med flygbolagen, i genomsnitt [...] (*) euro, vilket är högre än prisantagandena i affärsplanen från november 2013, som omfattar från [...] (*) euro 2014 till [...] (*) euro 2017. Detta föranledde de sakkunniga att dra följande slutsatser: För det första låg marknadspriserna i affärsplanen från augusti 2014 närmare den process som faktiskt uppnåts eftersom de baserades på undertecknade avtal. För det andra hade det i affärsplanen från november 2013, som låg till grund för SEA:s investeringsbeslut, underskattats vilket marknadspris som Airport Handling skulle kunna ta ut. För det tredje bekräftar detta att marknadspriserna i affärsplanen från november 2013 inte bara var rimliga, utan i själva verket alltför låga.
- (108) Slutligen noterade de sakkunniga att de marknadspriser som Airport Handling förhandlat fram med flygbolagen var lägre än de priser som SEAH faktiskt tog ut.
- (109) De sakkunniga är eniga om Airport Handlings inledande marknadsandel, som beräknats i affärsplanen från november 2013, kan tyckas hög för en ny marknadsaktör. De utgår emellertid från att en marknadsekonomisk investerare skulle ha känt till att SEAH:s fränfälle från marknaden skulle leda till ovanlig situation där det var fritt fram att "slåss om" ett stort antal av marktjänstavtalen på SEA:s flygplatser. De sakkunniga drog slutsatsen att Airport Handling därför skulle ha dragit fördel av situationen på samma sätt som andra operatörer på Milanoflygplatserna kunde ha gjort. Enligt utlåtandet var Airport Handlings förväntade marknadsandel också representativ för större italienska flygplatser, där den största marktjänstoperatören normalt har en marknadsandel på cirka 70 %. De sakkunniga hade även slagit fast att Airport Handling var den enda marktjänstoperatören som hade tillräckligt med tillgångar och utrustning för att kunna erbjuda fullständig dygnet-runt-service, vilket var en avgörande fördel gentemot konkurrenterna.
- (110) De sakkunniga konstaterade även att de lägre personalkostnaderna var ett av de främsta skälen till att Airport Handling förväntades uppnå lönsamhet, medan SEAH hade gått med förlust. De sakkunniga ansåg att detta antagande var rimligt, eftersom Airport Handling förhandlade fram nya anställningsavtal som innebar att arbetstagarna gick med på att arbeta 20 dagar mer per år än de gjort med de tidigare SEAH-avtalen.
- (111) I Brattle-utlåtandet fastställdes även att arbetskostnaderna visserligen hade underskattats något i affärsplanen från november 2013, men att HTE-kostnaderna ändå angavs till [...] (*) euro per timme, [...] (*) i affärsplanen från augusti 2014.
- (112) De sakkunniga ansåg att en marknadsekonomisk investerare som investerade i Airport Handling skulle ha förväntat sig en internränta (IRR) som var minst lika hög som den vägda genomsnittliga kapitalkostnaden (WACC) enligt traditionell finansiell teori. I det här fallet bekräftade beräkningarna att projektets förväntade internränta överstiger den vägda genomsnittliga kapitalkostnaden för samtliga scenarion. En privat investerare skulle därför ha förväntat sig att investeringen i Airport Handling genererade vinst.
- (113) Konsulten noterade även att vid tidpunkten då SEA beslutade att bilda Airport Handling ägdes företaget till 44,31 % av riskkapitalfonden F2i. F2i utser två av SEA:s styrelseledamöter, och enligt Brattle-utlåtandet hade ingen av dessa ledamöter röstat emot SEA:s förslag att investera i Airport Handling, vilket skulle styrka att investeringen förväntades vara lönsam och därmed förenlig med principen om en investerare i en marknadsekonomi.
- (114) Enligt Brattle-utlåtandet skulle en marknadsekonomisk investerare också ha bedömt att det var tämligen låg sannolikhet för att kommissionen skulle slå fast att det förelåg ekonomisk kontinuitet mellan SEAH och Airport Handling och därför återkräva det stöd som bedömts som oförenligt i beslutet om återkrav. Detta beror på att SEA vidtog åtgärder för att begränsa Airport Handling samt att förhindra ekonomisk kontinuitet, såsom bildandet av trusten. Enligt Brattles finansiella beräkningar för affärsplanen för november 2013 skulle SEA:s investering i Airport Handling ha varit förenlig med principen om en investerare i en marknadsekonomi så länge sannolikheten för ekonomisk kontinuitet understeg [...] (*) % (med den beräknade kapitalkostnad som föreslagits av SEA) eller [...] (*) % (med den beräknade kapitalkostnad som föreslagits av Brattle). Utifrån dessa givna förutsättningar och i synnerhet anmälan till kommission fann Brattle det rimligt att anta att en marknadsekonomisk investerare skulle bedöma att sannolikheten för detta understeg [...] (*) % och därför välja att investera i Airport Handling utifrån strikt ekonomiska termer.

(*) Affärshemlighet.

2.7 Tillkännagiven minskning av omfattningen av Airport Handlings ekonomiska verksamhet

- (115) Italien föreslog att omfattningen av Airport Handlings nuvarande verksamhet skulle minska ytterligare i förhållande till SEAH:s tidigare verksamhet. Särskilt vad gäller [...] (*).
- (116) I nuläget tillhandahåller SEA [...] (*), i enlighet med ett nytt och annat avtal som löper ut den 31 december 2018.
- (117) SEA förklarade sig villigt att senast den 31 december 2016 säga upp avtalet avseende [...] (*) för att därigenom avskilja det från Airport Handling samt att anställa cirka [...] (*) Airport Handling-medarbetare som i nuläget [...] (*). Till följd av denna förändring skulle Airport Handlings omsättning, som var i storleksordningen [...] (*) euro under dess första verksamhetsår, minska med cirka [...] (*) euro.

3. SKÄL TILL ATT INLEDA DET FORMELLA GRANSKNINGSFÖRFARANDET

3.1 Ekonomisk kontinuitet och överföring av återkravsskyldigheten

- (118) I 2014 års beslut om att inleda förfarandet ansåg kommissionen preliminärt att de kriterier som EU-domstolen fastställt för att avgöra om ett annat företag än den första stödmottagaren kan anses vara skyldigt att återbetala stödet till stor del var uppfyllda i detta ärende. I synnerhet gällde följande:
- Även om personalen skulle återanställas av Airport Handling i enlighet med det avtal som undertecknats av SEA, SEAH och fackföreningarna den 4 november 2013, föreföll det som om den tidigare SEAH-personalen garanterades samma rättigheter som förvärvats genom de tidigare kontrakten med SEAH.
 - Enligt de uppgifter som kommissionen hade tillgång till i det skedet hade SEA och Airport Handling redan innan de viktigaste kontrakten med flygbolagen löpte ut bedrivit gemensam marknadsföring i syfte att övertyga flygbolag som trafikerade flygplatsen att SEA skulle fortsätta med marktjänstverksamheten genom sitt nya dotterbolag Airport Handling efter det att SEAH:s likvidation hade slutförts.
 - Den utrustning som behövdes för att tillhandahålla marktjänster skulle Airport Handling leasa från SEAH, i avvaktan på att dessa tillgångar (eventuellt) såldes till tredje parter inom ramen för det öppna anbudsförfarandet. Kommissionen ansåg att Italiens argument att dessa tillgångar skulle leasas av Airport Handling till marknadspris inte kunde godtas i den mån värdet av tillgångarna i fråga ska fastställas av en sakkunnig som utses av moderbolaget SEA och det inte var säkert att tillgångarna slutligen skulle komma att säljas.
 - Den nya marktjänstverksamheten skulle ha samma ägare som SEAH, närmare bestämt SEA. Kommissionen ansåg att Italiens förslag om att lägga ut 20 % av den nya marktjänstleverantörens kapital inte var tillräckligt för att garantera avskiljandet från SEAH eftersom förslaget för det första var begränsat till en minoritetsandel och för det andra inga garantier hade lämnats i detta avseende. Dessutom skulle öppnandet av kapitalet ske först efter det att Airport Handling kommit in på marknaden.
 - Tidpunkten – efter antagandet av beslutet om återkrav – och den ekonomiska logiken bakom att bilda en ny marktjänstleverantör tydde på att den plan som Italien förhandsanmält utgjorde ett sätt att kringgå återkrav.

- (119) Kommissionen drog därför den preliminära slutsatsen att syftet med och verkan av bildandet av det nya företaget föreföll vara att kringgå skyldigheten att återbetala stödet och att Airport Handling var efterföljaren till SEAH. Mot denna bakgrund ansåg kommissionen preliminärt att Airport Handling kunde hållas ansvarigt för återbetalningen av det stöd som tidigare beviljats SEAH och som bedömts som oförenligt med den inre marknaden i 2012 års beslut om återkrav.

3.2 Kapitaltillskottet

- (120) Kommissionen ansåg preliminärt att SEA:s beslut att bilda Airport Handling och skjuta till kapital till detta bolag kunde tillskrivas staten: Kommissionen konstaterade för det första att Milano kommun hade en majoritetsandel på 54,81 % i SEA och att staten därför skulle anses ha inflytande på SEA:s beslutsprocesser och vara delaktig i de beslut som fattades av företaget. Kommissionen hänvisade för det andra till vissa uttalanden som företrädare för de italienska myndigheterna hade gjort i samband med detta, som tycktes tyda på att bildandet av Airport Handling iscensatts av de italienska myndigheterna och att ett av syftena var att skydda arbetstillfällena på Milanoflygplatserna.

(*) Affärshemlighet.

- (121) Eftersom SEA tycktes vara kontrollerat av de italienska myndigheterna drog kommissionen den preliminära slutsatsen att kapitaltillskottet, som finansierades genom SEA, omfattade statliga medel.
- (122) Kommissionen ansåg även preliminärt att SEA inte agerade som en marknadsekonomisk investerare vid genomförandet av kapitaltillskottet till Airport Handling.
- (123) Kommissionen hyste för det första tvivel att en privat investerare skulle ha skjutit till kapital till Airport Handling vid samma tidpunkt som SEA, eftersom kommissionen redan hade underrättat de italienska myndigheterna om att det planerade bildandet av en ny marktjänstleverantör sannolikt skulle leda till ekonomisk kontinuitet och att det nya bolaget därför skulle bli skyldigt att återbetala det stöd som bedömts som oförenligt i 2012 års beslut om återkrav. I affärsplanen från november 2013 beaktades inte risken för att återkravsskyldigheten skulle kunna komma att överföras från SEAH till Airport Handling.
- (124) För det andra ställde sig kommissionen frågande till om den affärsplan som låg till grund för SEA:s beslut att investera i Airport Handling byggde på tillräckligt välgrundade antaganden.
- (125) Kommissionen ansåg därför att SEA:s investering på 25 miljoner euro i Airport Handling inte tycktes ha stöd av ekonomiska kalkyler som kan jämföras med sådana kalkyler som en rationell privat investerare som befann sig i en liknande situation skulle ha låtit upprätta före en sådan investering för att utröna om den skulle komma att löna sig. Mot bakgrund av detta ansåg kommissionen preliminärt att kapitaltillskottet på 25 miljoner euro utgjorde statligt stöd till förmån för Airport Handling.

4. KOMMENTARER FRÅN ITALIEN

4.1 Ekonomisk kontinuitet

- (126) Italien erinrade om att enligt fast rättspraxis var det syfte som eftersträvades med återkrav av olagligt och oförenligt statligt stöd att eliminera den snedvridning av konkurrensen som orsakas av den konkurrensfördel som ett sådant olagligt stöd ger upphov till. Det olagliga och oförenliga stödet ska följaktligen återkrävas från det företag som faktiskt har haft fördel av det. Återkravsskyldigheten kan endast utvidgas till andra företag än den ursprungliga stödmottagaren om följande kumulativa villkor är uppfyllda:
- Företaget har konstaterats fortsätta bedriva det stödmottagande företags verksamhet.
 - Företaget åtnjuter fortfarande den konkurrensfördel som följer av stöden.
- (127) Enligt Italien utesluter detta i så fall redan från början överföringen av den konkurrensfördel som följer av stödet till SEAH.
- (128) Italien påpekar särskilt att kommissionen i skäl 219 och följande skäl i sitt beslut om återkrav slog fast att den påstådda fördel som beviljats SEAH utgjorde ersättning för SEAH:s förluster under perioden 2002–2010. Som angetts av kommissionen hade dessa förluster uppkommit till följd av höga personalkostnader, som utgör en betydande andel av en marktjänstoperatörs kostnadsstruktur. Eftersom de kapitaltillskott som kommissionen klassificerat som statligt stöd i första hand syftade till att täcka förluster som uppstått till följd av SEAH:s mycket höga personalkostnader, ansåg Italien att den konkurrensfördel som SEAH fått i kraft av själva sakförhållandet skulle undanröjas i och med att företaget likviderades och försvann från marknaden.
- (129) Italien noterade också att även om en – förvisso liten – del av den konkurrensfördel som följde av stödet som beviljats SEAH kunde kopplas till företagets tillgångar, dvs. de tillgångar som SEAH använde för att bedriva marktjänstverksamhet på Milanoflygplatserna, skulle dessa tillgångar inte överföras från SEAH till Airport Handling. I stället skulle de tillfälligt leasas av Airport Handling under marknadsmässiga villkor medan de låg ute till försäljning på den öppna marknaden.
- (130) Italien konstaterade att även om det faktiskt förekom en överföring av konkurrensfördel från SEAH till Airport Handling, kan det i det här fallet inte rent faktiskt fastställas att Airport Handling fortsätter SEAH:s ekonomiska verksamhet.
- (131) För det första har det inte förekommit någon överföring av anställningsavtal mellan SEAH och Airport Handling vare sig faktiskt eller rättsligt. Enligt Italien hade Airport Handling endast anställt den personal som krävdes för marktjänstverksamheten, och detta hade skett till helt nya anställningsvillkor. De nya anställningsavtalen reglerades dessutom av andra bestämmelser (avsnittet om marktjänstoperatörer i stället för avsnittet om flygplatsoperatörer i det nationella kollektivavtalet (*Contratto Collettivo Nazionale di Lavoro* (CCNL)) samt av en annan arbets- tagarorganisation (*Assohandlers* i stället för *Assoaerporti*). Detta innebar enligt Italien att Airport Handling skulle få lägre personalkostnader och betydligt högre produktivitet.

- (132) Italien tillade även att det inte fanns något stöd för kommissionens påstående i 2014 års beslut om att inleda förfarandet vad gäller den tidigare SEAH-personalens garanterade rättigheter från tidigare SEAH-avtal. Enligt Italien innehöll avtalet av den 4 november 2013 ingenting om att tidigare SEAH-anställda skulle garanteras sina förvärvade rättigheter utan fastställde klart och tydligt att det behövdes nya anställningsavtal till nya villkor.
- (133) Det skulle inte heller ske någon överföring av kontrakten mellan SEAH och de flygbolag som trafikerade Milanoflygplatserna till Airport Handling. Enligt Italien hade Airport Handling förhandlat fram helt nya kontrakt med flygbolagen när kontrakten med de flygbolag som trafikerade Milanoflygplatserna löpte ut. Italien angav också att SEA och Airport Handling inte hade bedrivit någon gemensam marknadsföring i detta syfte, tvärt emot vad kommissionen hade påstått i 2014 års beslut om att inleda förfarandet, något som enligt Italien saknade grund. Detta skulle under alla omständigheter vara irrelevant för bedömningen av om det förelåg ekonomisk kontinuitet mellan SEAH och Airport Handling. I detta avseende erinrade Italien om att Airport Handling i nuläget hade en annan kundportfölj än SEAH. I stället ansågs Airport Handling ha ingått vissa kontrakt med flygbolag som inte redan var SEAH-kunder, men samtidigt inte lyckats behålla vissa av SEAH:s tidigare kunder.
- (134) Italien konstaterade att bara för att Airport Handlings affärsplan innehåller uppgiften om en marknadsandel på [...] (*) kan detta inte i sig styrka att det föreligger ekonomisk kontinuitet. En sådan marknadsandel ska bedömas mot bakgrund av Airport Handlings mål om att uppnå lönsamhet på medellång sikt.
- (135) Italien angav också att Airport Handling inte deltog i försäljningsförfarandet för SEAH:s tillgångar, och därför kunde det inte vara tal om någon överföring av tillgångar mellan de båda företagen. Italien anser att enbart det faktum att stödmottagarens tillgångar leasas ut till ett tredje företag inte utgör tillräckliga belägg för att det företaget får den konkurrensfördel som följde av stödet. För att detta skulle kunna tyda på kontinuitet måste dessa tillgångar leasas till ett pris under marknadspris. I det här fallet hade emellertid leasingpriset fastställts av ett oberoende företag (IMQ).
- (136) Italien erinrade även om att SEA:s aktieinnehav ser helt annorlunda ut än det gjorde när det påstådda stödet beviljades SEAH. Under perioden 2002–2010 var SEA helt statsägt, men i dag ägs 44,31 % av kapitalet av en privat investerare, F2i.
- (137) Enligt Italien utgör trustens bildande ytterligare en garanti för att det inte föreligger någon kontinuitet mellan SEAH och Airport Handling. Som föreskrivs i trusturkunden är förvaltarens verksamhet avgörande för att uppnå följande mål:
- Säkerställa den oberoende förvaltningen av SEA:s innehav i Airport Handling, utöva ensamkontroll över företaget och därigenom säkerställa att det inte föreligger något intresse och/eller informationsflöde mellan Airport Handling och SEA-koncernen, i synnerhet vad gäller SEAH och den marktjänstverksamhet som SEAH tidigare har bedrivit på Milanoflygplatserna.
 - Möjliggöra att nya privata investerare utan koppling till SEA-koncernen kan få inträde i Airport Handlings kapital, på minst [...] (*) % som ett första steg.
- (138) Eftersom 100 % av SEA:s aktieinnehav i Airport Handling har överförts till trusten blev förvaltaren registrerad som företagets enda aktieägare i handelsregistret. Detta innebär att förvaltaren har fullständig och avgörande kontroll över SEA:s innehav i Airport Handling.
- (139) Som ensam aktieägare i Airport Handling ska förvaltaren bland annat göra följande:
- Oberoende och utan inblandning från SEA:s sida utöva rösträtter om utnämningen till Airport Handlings ledningsorgan, på ett sådant sätt att det säkerställer att ledamöterna i dessa organ varken har eller har haft operativa funktioner eller något beroende gentemot SEA eller SEAH. Vid den tidpunkt då SEA:s innehav överfördes till trusten lämnade samtliga personer i Airport Handlings ledningsorgan som utsetts av SEA in sin avskedsansökan och ersattes av personer som utsetts av förvaltaren.

(*) Affärshemlighet.

- Övervaka den ekonomiska åtskillnaden mellan SEAH och Airport Handling, begära återkommande rapporter om företagets förvaltning samt ett korrekt genomförande av affärsplan, marknadsandel och utvecklingsmöjligheter.
- Säkerställa att det finns förfaranden för att förhindra att Airport Handling på ett otillbörligt sätt gynnas av SEA:s information när det gäller att erhålla eller behålla kontrakt med flygbolag eller leverantörer av varor eller tjänster.
- Kontrollera att det inte har förekommit någon försäljningstransaktion mellan SEAH och Airport Handling.

4.2 Kapitaltillskottet

4.2.1 Statliga medel och statens ansvar

- (140) Enligt Italien utgör det faktum att SEA är ett statligt bolag inte tillräcklig grund för att man ska kunna dra slutsatsen att dess medel utgör statliga medel i den mening som avses i artikel 107.1 i fördraget. I detta avseende erinrade Italien om att Airport Handlings finansiella medel inte ägs eller kontrolleras av SEA, eftersom dess innehav i Airport Handling förvaltas av ett oberoende organ, trusten, helt oberoende av SEA.
- (141) SEA skulle därför inte ha möjlighet att utöva en majoritetsägares typiska befogenheter, t.ex. att utse ledamöter till dotterbolagets ledningsorgan och därigenom på ett avgörande sätt vara delaktigt i företagets ledning.
- (142) Italien anser att kommissionen inte kan tillskriva staten ansvaret för de ifrågasatta åtgärderna enbart för att det är högst osannolikt att dessa åtgärder skulle ha vidtagits utan något statligt ingripande. Enligt Italien måste kommissionen ha en hög bevisbörda. De aktuella åtgärderna kan endast tillskrivas staten om SEA:s offentliga aktieägare har spelat en avgörande roll vid godkännandet av kapitaltillskottet till förmån för Airport Handling. Här är det enligt Italien viktigt att notera att artikel 15 i SEA:s bolagsordning föreskriver att överläggningar om bland annat kapitalökning i dotterbolag förutsätter en majoritet av minst sex av sju ledamöter, vilket kräver samtycke från de förvaltare som har utsetts av den privata aktieägaren F2i. Oberoende av om den offentliga aktieägaren har aktiemajoritet i SEA eller ej, kan alltså den offentliga aktieägaren inte överväga en kapitalökning utan att de styrelseledamöter som har utsetts av den privata aktieägaren ger sitt samtycke (eller snarare sin avgörande röst).
- (143) Italien angav vidare att uttalandena från bland annat infrastruktur- och transportministern, som kommissionen hade nämnt i beslutet om att inleda förfarandet, är helt i linje med europeisk och italiensk praxis och därför inte kan användas för att styrka att staten ska tillskrivas ansvaret för denna åtgärd. Dessa uttalanden måste ses som politiska ställningstaganden som syftar till att minska de negativa effekterna av arbetslöshet.
- (144) Mot denna bakgrund anser Italien att SEA:s investering i Airport Handling inte kan tillskrivas staten och inte omfattar statliga medel och att den därmed inte utgör statligt stöd i den mening som avses i artikel 107.1 i fördraget.

4.2.2 Förekomsten av en ekonomisk fördel

- (145) Italien erinrade om att den privata aktieägaren bidrar till kapitaltillskotten i proportion till sitt kapitalinnehav i SEA, 44,31 %. Enligt Italien har den privata investeraren F2i ett betydande innehav som har verklig ekonomisk betydelse. I detta hänseende anser Italien att det ska noteras att enligt kommissionens praxis ansågs privata investeringar på cirka en tredjedel av den totala investeringen vara betydande. Enligt Italien är detta i sig tillräckligt för att utesluta att kapitaltillskottet utgör statligt stöd i den mening som avses i artikel 107.1 i fördraget.
- (146) För det andra anger Italien att Airport Handlings affärsplan utvärderades av en oberoende sakkunnig som konstaterade att SEA:s investering var ekonomiskt motiverad och sålunda var förenlig med principen om en investerare i en marknadsekonomi.
- (147) Mot denna bakgrund anser Italien att SEA:s investering i Airport Handling gjordes under omständigheter som skulle vara godtagbara för en privat investerare som agerar under normala marknadsekonomiska villkor och att åtgärden därför inte utgör statligt stöd i den mening som avses i artikel 107.1 i fördraget.

5. SYNPUNKTER FRÅN BERÖRDA PARTER

- (148) Kommissionen har tagit emot synpunkter från SEAH (i likvidation), Milan Airport Handling Trust och Airport Handling, SEA samt en berörd part som har begärt att få vara anonym.

5.1 Synpunkter från Milan Airport Handling Trust och Airport Handling (nedan kallad trusten)

5.1.1 Överföringen av personal

- (149) Enligt trusten hade Airport Handling redan från verksamhetsstart baserat sin affärsmodell på en annan ekonomisk logik än SEAH, där målet var att agera som en självständig marknadsaktör samt uppnå lönsamhet utan några kapitaltillskott från aktieägaren.
- (150) Framför allt hade Airport Handling alltid ansett att företagets affärsmodell skulle bygga på att personalstrukturen anpassades efter effektivitets- och relevanskriterier. Enligt trusten kännetecknas markjtjänstverksamhet av att det är arbetstoppar under vissa tider av året (t.ex. sommaren). För att kunna hantera denna snabbt växlande efterfrågan måste tjänsteleverantören kunna uppvisa flexibilitet genom att rekrytera tillfälligt anställda för de perioder då rekrytering behövs på grund av arbetsvolymen.
- (151) Medan SEAH mestadels använde [...] (*) ([...] (*)) tillämpade Airport Handling en strategi som byggde på [...] (*) (t.ex. [...] (*)). För detta krävdes det visserligen en mer komplex utbildning, förvaltning och samordning, men detta gav i sin tur ökad flexibilitet och därmed också lägre driftskostnader. Enligt trusten möjliggjorde detta [...] (*). (Den 31 december 2014 hade Airport Handling [...] (*)).
- (152) Trusten angav att det inte hade förekommit någon överföring av anställningsavtal mellan SEAH och Airport Handling, vilket framgick av följande omständigheter:
- Airport Handling rekryterade sin personal enligt en plan som fastställdes helt oberoende och som grundade sig på de förväntade trafikvolymerna och den specifika arbetsorganisationen. Därigenom uppnåddes betydande personalminskningar jämfört med SEAH.
 - Airport Handling rekryterade före detta SEAH-anställda på formellt och materiellt helt andra villkor och utifrån en annan affärsmodell än den SEAH tillämpat.
- (153) Trusten erinrade dessutom om det starka motståndet och de mycket ansträngda relationerna med fackföreningarna i juni 2014. Enligt trustens bedömning är det uppenbart att om Airport Handling hade återanställt den tidigare SEAH-personalen till samma villkor skulle personalen inte ha haft någon anledning att klaga. Fackföreningarnas starka motstånd mot avtalet i juni 2014 skulle däremot styrka att arbetstagarna var helt på det klara med att deras anställningsförhållanden hade försämrats.

5.1.2 Kontrakten med flygbolag

- (154) Trusten angav för det första att kontrakten med flygbolagen inte är av en sådan karaktär att de går att överföra till tredje part. I artikel 3.2 i standardavtalet om markjtjänster anges uttryckligen att flygbolaget enligt kontrakt inte får lägga ut arbetsuppgifter på tredje part, utom i sådana undantagsfall som har överenskommit med markjtjänstföretagen:
- ”Flygbolaget får inte utse annan person, annat företag eller annan organisation till att tillhandahålla de tjänster som markjtjänstföretaget har samtyckt till att tillhandahålla i kraft av avtalet, med undantag av sådana specialfall som parterna kommer överens om.”
- (155) Trusten lämnade ett flertal uttalanden från flygbolag som inte hade använt sig av ett anbudsförfarande i form av en offentlig upphandling för att välja ut Airport Handling som markjtjänstoperatör. Dessa flygbolag angav emellertid att Airport Handling hade valts ut genom ett konkurrenspräglat förfarande på grundval av benchmarking med andra markjtjänstleverantörer.
- (156) Trusten erinrade dessutom om att det var flygbolaget som fastställde markjtjänstavtalets giltighetstid och att flygbolaget ofta hade möjlighet att säga upp det i förväg. Enligt latas standardavtal kan t.ex. varje part säga upp avtalet med 60 dagars varsel. Kontraktet med flygbolaget behöver alltså inte nödvändigtvis vara ett långtidskontrakt som kan skydda markjtjänstoperatören mot konkurrens. Om flygbolagen får bättre villkor från andra tjänsteleverantörer kan de faktiskt frånträda kontraktet.

(*) Affärshemlighet.

- (157) När SEAH lämnade marknaden och Airport Handling förhandlade fram nya kontrakt med flygbolagen hade dessa enligt trusten i själva verket föreslagit såväl Airport Handling som andra tjänsteleverantörer andra – mer fördelaktiga – villkor än de fått från SEAH. Det är enligt trusten ganska vanligt att ett flygbolag bestämmer sig för att säga upp ett avtal när det får mer fördelaktiga villkor från andra konkurrerande marktjänstoperatörer eller ifrågasätter en förlängning av avtalet om den nuvarande marktjänstoperatören inte är beredd att ge ett bättre erbjudande än andra leverantörer.
- (158) Airport Handling inledde sin verksamhet på Milanoflygplatserna den 1 september 2014, efter det att SEA:s innehav hade överförts till trusten. Inledningsvis meddelade visserligen Airport Handling ENAC och flygbolagen att företaget skulle inleda sin verksamhet den 1 juli 2014, men på grund av förseningar i samband med överföringen av aktier till trusten och svårigheter med fackföreningarna fördröjdes verksamhetsstarten ytterligare till den 1 september 2014.
- (159) Den 28 februari 2015 hade Airport Handling ingått marktjänstavtal med [...] (*) flygbolag, varav [...] (*) trafikerade Linate och [...] (*) trafikerade Malpensa. Trusten angav också att Airport Handling inte hade ingått avtal med samtliga flygbolag som tidigare hade haft ett avtalsförhållande med SEAH. Närmare bestämt [...] (*).
- (160) Enligt trusten var de kontrakt som Airport Handling ingått med flygbolagen av annan karaktär än kontrakten med SEAH:
- *Sett i ett rättsligt perspektiv:* Airport Handling har ingått ett nytt avtalsförhållande och övertog inte något tidigare avtal. Airport Handling har därför inget ansvar för flygbolagens tidigare förpliktelser, skulder eller fordringar gentemot SEAH.
 - *Sett till innehållet:*
 - Airport Handling har nästan genomgående fått förfrågningar från flygbolagen (antingen direkt eller också genom meddelanden om upphandling) avseende [...] (*).
 - Vissa flygbolag har [...] (*).
 - Vissa flygbolag har begärt [...] (*).
- (161) I samband med förhandlingarna om nytt marktjänstavtal har enligt trusten [...] (*) flygbolag fått [...] (*) från Airport Handling. Samtidigt hade [...] (*) flygbolag ingått avtal [...] (*) med SEAH.
- (162) Trusten angav även att vissa av de viktigaste avtalen med flygbolagen ([...] (*)) skulle löpa ut enligt följande:
- Avtalet med [...] (*) den [...] (*).
 - Avtalet med [...] (*) den [...] (*).
 - Avtalet med [...] (*) den [...] (*).

5.1.3 Den påstådda gemensamma marknadsföringen

- (163) Liksom Italien anser trusten att även om det skulle styrkas att SEA/SEAH och Airport Handling har haft gemensam marknadsföring, skulle detta sakna betydelse för bedömningen av ekonomisk kontinuitet.
- (164) Trusten anser dessutom att det faktum att SEA kan ha tillkännagivit offentligt och/eller meddelat flygbolagen att koncernen hade för avsikt att fortsätta med marktjänstverksamheten saknar betydelse när det granskas i vilken omfattning som kommissionen hade haft kännedom om bildandet och kapitaliseringen av Airport Handling sedan 2013.

5.1.4 Airport Handlings förväntade marknadsandel

- (165) Att Airport Handling kan uppnå en omfattande marknadsandel av marktjänsterna på Milanoflygplatserna beror enligt trusten inte på att tillgångar har överförts från SEAH till Airport Handling, utan på de särskilda förutsättningar som råder på Milanoflygplatserna och de affärsmodeller som olika operatörer har tillämpat.

(*) Affärshemlighet.

- (166) Omständigheten att ett företag lämnar marknaden och en annan aktör (det kan vara en ny eller befintlig marknadsaktör) får ungefär samma marknadsandel är enligt trusten ett återkommande marknadsfenomen som beror på att det förekommer korselasticitet mellan konkurrerande företag. Om det på en hypotetisk marknad finns endast två företag, företag A och företag B, och företag A sedan går i konkurs, kommer sannolikt det företags kunder och marknadsandel att övergå till företag B, utan att det finns någon rättslig eller faktisk koppling mellan de båda företagen. Vad gäller Milanoflygplatserna fanns det mycket riktigt fler än två verksamma marktjänstoperatörer där, men enligt trusten hade hittills endast två av dessa aktörer fokuserat sin affärsmodell på Milanoflygplatserna. De likartade marknadsandelarna kunde enligt trusten bero på att Airport Handling är den enda tjänsteleverantör som har utformat sin verksamhet på Milanoflygplatserna som knutpunktsleverantör för att i hög grad tillgodose flygbolagens behov och erbjuda högkvalitativa tjänster.
- (167) Enligt trusten tillämpar kommissionen ett cirkelresonemang: Antingen var affärsplanens bedömning av den marknadsandel som Airport Handling förväntades uppnå på Milanoflygplatserna orealistisk, och detta innebar i så fall att kapitaltillskottet till Airport Handling utgjorde statligt stöd, eller också var marknadsandelen realistisk men i så fall hade det faktum att Airport Handling kunde uppnå den marknadsandelen betydelse för frågan om ekonomisk kontinuitet.

5.1.5 Airport Handlings nyttjande av SEAH:s tillgångar

- (168) Trusten framhåller att anbudsförfarandet för försäljning av SEAH:s tillgångar hade konstaterats vara resultatlöst eftersom ingen anbudsgivare hade uttryckt intresse för att köpa de anbudsposter som låg ute till försäljning.
- (169) Enligt Airport Handling berodde detta främst på att SEAH:s tillgångar ansågs vara föråldrade och därför inte bedömdes som attraktiva av marknaden. Trusten uppger också att av de [...] (*) mest värdefulla komponenterna (dvs. [...] (*) köpte SEAH endast cirka [...] (*) tillgångar efter den 31 december 2006. Merparten av tillgångarna uppgavs vara över 15 år gamla, vilket innebär att det är betydligt svårare att få tag på reservdelar och därigenom säkerställa den prestandanivå som krävs.
- (170) Trusten erinrade också om att Airport Handling inte lämnade något anbud till anbudsinfördran för försäljning av SEAH:s tillgångar. Trusten anser emellertid att dess köp av tillgångarna inte skulle styrka att det förelåg ekonomisk kontinuitet med SEAH.
- (171) Trusten angav även att Airport Handling i nuläget använder SEAH:s tillgångar inom ramen för ett bilateralt avtal som undertecknats den 1 september 2014. Enligt trusten hade avtalet förhandlats fram mellan SEAH och förvaltaren på strikt affärsmässiga grunder under perioden mellan den dag då trusten bildades (den 30 juni 2014) och den dag då SEAH:s innehav i Airport Handling faktiskt överfördes till trusten (den 27 augusti 2014).
- (172) Förvaltaren uppges ha infört omfattande ändringar i avtalet, exempelvis:
- Leasingavgiftens marknadsvärde kontrolleras av en oberoende sakkunnig som utses gemensamt av Airport Handling och SEAH för att säkerställa att Airport Handling har betalat en marknadsmässig avgift för nyttjandet av SEAH:s tillgångar.
 - Leasingavgiften justeras om den skiljer sig mer än 10 % från den leasingavgift som fastställts av den oberoende sakkunniga.
 - Avtalet förlängs till den 31 augusti 2015 för att vara förenligt med normal affärspraxis.
 - Det blir möjligt att hyra ut utrustningen i andra hand till tredje part.
 - Det införs ett villkor om att Airport Handling ska stå för rutinmässigt och skaderelaterat underhåll, medan extraordinärt underhåll alltså är SEAH:s ansvar.
- (173) Trusten erinrade om att leasingavgiften hade fastställts på grundval av olika sakkunnigas oberoende värderingar och sålunda avspeglade marknadspriset.
- (174) Trusten angav också att Airport Handling redan hade infört förfaranden för att köpa in en betydande del av de tillgångar som krävdes för verksamheten [...] (*) % från tredje part, med syftet att ersätta de tillgångar som leasats av SEAH när leasingavtalet löpte ut. Detta omfattade följande:
- Den 26 november 2014 beslutade Airport Handlings styrelse att inleda ett anbudsförfarande för att ersätta de tillgångar som leasats av SEAH till ett sammanlagt beräknat värde av cirka [...] (*) euro.

(*) Affärshemlighet.

- Dessa anbud (när trusten lämnade synpunkter på 2014 års beslut om att inleda förfarandet var samtliga anbud utom ett allttjämt i startfasen) accepterades i början av januari 2015, och Airport Handling hade redan godkänt ett första inköpsbeslut avseende cirka [...] (*) % av tillgångarna (inbegripet [...] (*) den 11 februari 2015. Enligt trusten kunde ett andra beslut komma att fattas inom kort, förutsatt att det fastställdes alternativa finansierings- eller leveransmöjligheter eftersom urvalsförfarandet visade att kostnaderna för ny utrustning hade ökat rejält.

5.1.6 Transaktionens tidpunkt och logik

- (175) Slutsatsen att SEA hade bildat ett nytt dotterbolag för marktkjänster i syfte att kringgå betalningskravet, skulle enligt trusten innebära att ett negativt beslut om statligt stöd förhindrade mottagaren av ett påstått stöd från att återuppta sin verksamhet under nya förutsättningar.

5.1.7 Förvaltarens åtgärder för att säkerställa ekonomisk åtskillnad

- (176) Trusten påpekar att förvaltaren och SEA den 1 augusti 2014 hade undertecknat ett protokoll för att förvaltaren skulle kunna börja utföra vissa lednings- och tillsynsfunktioner för Airport Handlings verksamhet under juli och augusti 2014.

- (177) Utöver de åtgärder som vidtogs i samråd med SEAH vad gäller leasing av SEAH:s tillgångar samt sakkunnigutlåtandet begärde och fick förvaltaren i det skedet de finansiella medel som krävdes för att utföra sitt uppdrag helt oberoende av SEA. Förvaltaren uppmanade dessutom SEA att omarbete sina tjänsteavtal med Airport Handling, tog fram en ny chef för Airport Handlings rättsavdelning samt begärde ändringar i Airport Handlings bolagsordning i syfte att säkerställa att företaget var helt självständigt.

- (178) Sedan SEA:s innehav överförts till trusten den 27 augusti 2014 utsåg förvaltaren en ny styrelse.

- (179) Förvaltaren säkerställde även att den nya styrelsen

- uppmanade Airport Handlings styrelseledamöter att genomföra och överlämna en samlad verksamhetsbedömning i syfte att säkerställa att det inte hade godkänts några handlingar som var oförenliga med kravet om ekonomisk åtskillnad,

- begärde att det skulle införas förfaranden för att

- bland annat säkerställa att det inte förekom några rättshandlingar mellan SEAH och Airport Handling som rör tillhandahållande av varor, lös och/eller fast egendom, kontrakt med flygbolag och/eller leverantörer av varor eller tjänster avseende marktkjänstverksamheten,

- kontrollera att Airport Handling inför de förfaranden och kontroller som krävs för att förhindra att företaget drar fördel av SEA:s otillbörliga kommersiella information som skulle kunna gynna Airport Handling gentemot konkurrenterna vad gäller att erhålla eller behålla kontrakt med flygbolagen eller som har betydelse för Airport Handlings positionering på marktkjänstmarknaden,

- uppmärksammade befintliga tjänster genom att slå samman högre ledningsfunktioner som föreföll otillräckliga (främst inom rätts- och resursdirektoratet),

- förändrade styrningen för Airport Handlings delegering till vd:n, som är förvaltarledamot och har omfattande beslutsbefogenheter,

- utvärderade och preliminärt godkände generaldirektören,

- beslutade att Airport Handling skulle ha en egen webbplats,

- förde intensiva förhandlingar med SEA för att få till stånd en grundlig översyn av de befintliga tjänsteavtalen mellan Airport Handling och SEA i syfte att säkerställa att samtliga tjänster erbjuds till bästa tänkbara villkor och att det finns möjlighet att utan påföljd upphöra med tjänsten om och när Airport Handling beslutar att använda interna strukturer eller att vända sig till andra, lämpligare leverantörer,

(*) Affärshemlighet.

- informerade kunder, leverantörer och behörig myndighet (ENAC) om förändringen vad gäller kontrollen över företaget.
- (180) Förvaltaren vidtog även åtgärder för att säkerställa ekonomisk åtskillnad. Sammanfattningsvis omfattar dessa förfaranden följande:
- Sammanställning över verksamheter som bedöms vara relevanta för att säkerställa ekonomisk åtskillnad.
 - Utvärdering och godkännande av dessa verksamheter.
 - Informationsflöde till styrelsen.
 - Förfaranden för att hantera, separera och lagra information som kan vara relevant för ekonomisk åtskillnad.
- (181) Enligt trusten har dessa interna förfaranden förklarats för Airport Handlings högre ledning och mellanchefer vid två utbildningstillfällen.

5.1.8 Statens delaktighet i åtgärderna

- (182) Enligt trusten hade de italienska myndigheterna inte haft någon direkt påverkan på SEA och dess beslut att investera i Airport Handling under perioden juni–augusti 2014. Det hade aldrig förekommit några direkta eller indirekta indikationer som hade kunnat föranleda något som helst tvivel om att beslutet att bilda och/eller kapitalisera Airport Handling skulle ha varit avhängigt av de italienska myndigheterna.

5.1.9 Airport Handlings affärsplan och förenligheten med principen om en investerare i en marknadsekonomi

- (183) Enligt trusten föreligger det ingen kontinuitet mellan SEAH och Airport Handling, och varje privat investerare skulle därför ha ansett att kommissionens bedömning i 2014 års beslut om att inleda förfarandet inte riktigt höll och därför inte låtit den bedömningen påverka sitt beslut att investera i Airport Handling.
- (184) Trusten klargjorde att den affärsplan från november 2013 som först hade presenterats för kommissionen hade utvecklats ytterligare sedan dess. Den affärsplan som låg till grund för beslutet om att kapitalisera Airport Handling var därför affärsplanen från augusti 2014 som antagits av Airport Handlings styrelse den 26 augusti 2014.
- (185) Efter det att SEA:s innehav överförts till trusten vidtog förvaltaren ytterligare åtgärder för att kontrollera att Airport Handlings affärsplan var väl underbyggd. Enligt trusten undersökte Airport Handlings nyutnämnda styrelse först om affärsplanen från den 6 augusti 2014 var tillförlitlig och gav detta uppdrag till Boston Consulting Group (nedan kallad BCG).
- (186) BCG rapporterade sina slutsatser till Airport Handling den 14 oktober 2014. BCG drog slutsatsen att affärsplanens mål, dvs. ett rörelseresultat före räntor och skatter (EBIT) för 2017 på [...] (*) euro, med en marginal på [...] (*) %, var rimlig och att avvikelserna i stort sett var i linje med, eller något understeg, den genomsnittliga lönsamheten för ett signifikant urval av andra offentliga och privata europeiska bolag som var verksamma inom marktjänstsektorn. BCG bekräftade även att affärsplanen från november 2013 var korrekt.

5.1.9.1 Planerna på personalminskningar och effektivitetsvinster

- (187) Enligt trusten är Airport Handling fast beslutet att erbjuda maximal effektivitet och flexibilitet genom [...] (*). Enligt affärsplanen av den 6 augusti 2014 förväntas Airport Handling anställa [...] (*). Företaget ska uppnå detta genom att effektivisera samordningsstrukturer samt införa ny kraftfull utrustning samt datorsystem för personalförvaltning, som gör att Airport Handling inte behöver ersätta den personal som försvinner.

(*) Affärshemlighet.

5.1.9.2 Effektivitetsvinster kopplade till faktorer som särskilt avser arbetsorganisationen

(188) Enligt trusten kommer följande åtgärder att bidra till ytterligare effektivitet:

- *Optimering av andelen tidsbegränsade avtal och deltidssavtal*: Effektiviteten beräknas öka med cirka [...] (*) % redan 2015 och sammanräknat med [...] (*) öka med ytterligare [...] (*) % fram till 2017.
- *Mer väldefinierat arbetsprogram*: Anställningsavtalet som Airport Handling tillämpade omfattar [...] (*) än det avtal som SEAH använde för sin personal. Detta ger besparingar på [...] (*) % för antalet aktiva anställda. Den dagliga arbetstiden för heltidsanställda har dessutom [...] (*) , vilket påverkar personalbehovet med [...] (*) %. Den förväntade förlängningen av kollektivavtalet under 2015 beräknas ge ytterligare [...] (*) . Airport Handling planerar även att optimera resursutnyttjandet genom att införa åtgärder som skiftarbete och avtal där dags- och veckoschemat anpassas utifrån de faktiska behoven i enlighet med de nya möjligheter som de nationella kollektivavtalen medger. Genom dessa mekanismer kommer Airport Handling att kunna öka effektiviteten ytterligare med minst [...] (*) %.
- *Anpassning av organisationsstrukturen för att använda resurserna effektivt genom [...] (*)*: Redan från och med 2015 kommer effektiviteten att öka till följd av att matriserna uppgraderas säsongsvist beroende på trafikökningen samt genom att semestern omfördelas på nio perioder, vilket medför [...] (*) . De beräknade besparingarna uppgår till [...] (*) %.
- *Kapacitetsoptimering av befintlig personal*: Den progressiva användningen av [...] (*) kommer att leda till en positiv produktivitetsökning på 0,5 %. Minskningen av antalet tjänster för [...] (*) , som delvis redan genomförts [...] (*) och delvis pågick under 2015 [...] (*) , kommer att ytterligare bidra till ökad effektivitet.
- *Stordriftsfördelar till följd av ökad trafik*: Trafikökningen för befintliga kunder samt kontrakten med nya flygbolag, även bolag verksamma under lågtrafikperioder, kommer att göra det möjligt att förbättra faktorerna för personalutnyttjande, vilket ger en produktivitet på + [...] (*) % under 2017.
- *Strukturanpassningar av affärsprocesser*: Enligt trusten planerades följande effektivitetsfrämjande åtgärder: Bättre arbetsplanering och arbetsorganisation, investeringar i tekniska lösningar som gör det möjligt att helt eller delvis automatisera viss verksamhet, sammankoppling av personalutgifter och verksamhetsresultat. Vad gäller arbetsplanering uppgav trusten att Airport Handling hade planerat att investera i nya it-system för personaladministration samt att fördela skiften på ett sådant sätt att det ledde till ett rationellare resursutnyttjande med en effektivitet på [...] (*) %. Airport Handling hade även börjat köpa in ny utrustning med moderna geografiska positioneringssystem. Effektiviteten för personalutnyttjandet beräknas uppgå till [...] (*) %.

(189) Enligt trusten kan kommissionen efterhandskontrollera att affärsplanen bygger på sunda antaganden med hjälp av de resultat som Airport Handling uppnått under sina första verksamhetsmånader. Trusten framhöll här resultaten från de fyra första verksamhetsmånaderna, som visade att rörelseresultatet före räntor och skatter (EBIT) uppgick till [...] (*) euro [...] (*) och [...] (*) euro [...] (*) jämfört med prognoserna i affärsplanen från den 6 augusti 2014. Denna positiva trend var resultatet av [...] (*) intäkter (euro [...] (*)) och [...] (*) kostnader (euro [...] (*)).

5.2 Synpunkter från SEAH (under likvidation)

5.2.1 SEAH:s tillgångar

(190) Enligt SEAH hade marktjänstutrustningen ett bokfört värde på [...] (*) euro innan SEAH gick i likvidation. Tillgångarnas genomsnittliga ålder var [...] (*) . Av de cirka [...] (*) föremålen av högre värde och [...] (*) utrustningsobjekten med undantag för [...] (*) hade endast [...] (*) förvärvats efter den 31 december 2006.

(*) Affärshemlighet.

- (191) När SEAH försattes i likvidation omfattade företagens enda övriga tillgångar rörelsekapital som var kopplat till den verksamhet som upphörde den 1 september 2014. Utöver detta förelåg vissa [...] (*). Dessa poster hade likviderats under tiden. Enligt SEAH kunde likvidatorn därför endast räkna med försäljning av marktjänst-utrustning för att finansiera likvidationskostnader och eventuella övriga debetsaldon.

5.2.2 Anbudsinfordran för försäljning av SEAH:s tillgångar

- (192) En av likvidatorns huvuduppgifter bestod i att slutföra det öppna, offentliga och icke-diskriminerande anbudsförfarande för försäljning av SEAH:s tillgångar som hade inletts redan innan bolaget gick i likvidation.
- (193) Enligt SEAH samlades tillgångarna i nio olika paket som innehöll kompletterande tillgångar av olika värde och var funktionellt oberoende. Syftet var att säkerställa ett bredare deltagande i anbudet. Tillgångarna delades upp i paket för att tillgodose marknadskraven, som hade fastställts utifrån större marktjänstoperatörers verksamhet på de italienska flygplatserna. Den tillgängliga informationen visar att försäljningen begränsades till marktjänstoperatörer, flygplatsoperatörer, flygbolag, tillverkare av den typ av utrustning som var till försäljning, återförsäljare och leasingbolag. Det fastställdes även vissa minimikrav på solvens, som framför allt omfattade i) omsättning på minst 1 miljon euro för varje tillgångspaket som anbudsgivaren avsåg att lägga ett bud på, ii) nettotillgångar på minst 1 miljoner euro, alternativt 2 miljoner euro om de potentiella köparna lägger bud på mer än ett paket, iii) summa skulder/balansomslutning på maximalt 3. I anbudsinfordran fastställdes inga andra urvalskriterier än de obligatoriska krav som angetts ovan.
- (194) SEAH konstaterar att ingen potentiell anbudsgivare uttryckte något intresse av att köpa tillgångarna. Upplysningar begärdes endast av parter som inte omfattades av förfarandet och som var intresserade av att köpa enbart vissa tillgångar, men till betydligt lägre priser än de sakkunniga hade fastställt. SEAH påpekade även att Airport Handling hade uttryckt ett intresse för att köpa tillgångarna, men inte lämnat något anbud. Kommissionen konstaterar att de italienska myndigheterna redan den 27 november 2013 när de samrådde med kommissionen om SEA:s plan att likvidera SEAH, bilda Airport Handling och tillskjuta kapital till det bolaget, hade meddelat att Airport Handling inte skulle delta i försäljningen och därför inte lämna något bud i det förfarandet.
- (195) Efter det resultatlösa försöket att sälja SEAH:s tillgångar, gick likvidatorn sedan vidare och kontaktade de största branschoperatörerna för att diskutera en eventuell försäljning av tillgångarna samt eventuella villkor för en sådan försäljning.

5.2.3 Värderingen av tillgångar

- (196) SEAH erinrade om att styrelsen, innan SEAH gick i likvidation, hade bemyndigat IMQ att värdera tillgångarna i egenskap av oberoende sakkunnig. Värderingen överlämnades den 25 juni 2014, och det föreslogs en leasingavgift på [...] (*) euro per år, ett värde som bedömdes vara i linje med marknadsvillkoren. Den 1 september 2014 gav SEAH sedan E&Y i uppdrag att genomföra en andra värdering av tillgångarna. På förvaltarens begäran gav SEAH och förvaltaren gemensamt E&Y uppdraget att genomföra en andra värdering. E&Y föreslog därefter en leasingavgift på 1,4 miljoner euro per år.
- (197) SEAH tillade att Airport Handling i nuläget nyttjar SEAH:s tillgångar inom ramen för ett leasingavtal och ansvarar för underhållet (underhållskostnaderna beräknas uppgå till [...] (*) euro per år).

5.2.4 Leasingavtalet

- (198) Enligt SEAH hade parterna fört intensiva förhandlingar om leasingavtalet innan det ingicks, utan någon som helst påverkan från SEA:s sida. Enligt SEAH var det ett obligatoriskt krav att leasingavtalet skulle ingås i syfte att underhålla tillgångarnas värde inför avyttringen. Om det inte hade funnits något leasingavtal med Airport Handling skulle SEAH ha tvingats avlägsna utrustningen från flygplatsanläggningen, vilket skulle ha medfört omfattande transport- och underhållskostnader.
- (199) Enligt SEAH övervägde likvidatorn olika avyttringsalternativ för tillgångarna, med tanke på att leasingavtalet löpte ut den 31 augusti 2015. SEAH påpekar att om tillgångarna såldes till Airport Handling så snart som kommissionens tvivel avseende den ekonomiska kontinuiteten hade undanröjts skulle detta innebära att SEAH kunde maximera tillgångarnas värde under likvidationsförfarandet.

(*) Affärshemlighet.

5.3 Synpunkter från SEA

5.3.1 Ekonomisk kontinuitet

- (200) Enligt SEA finns det viktiga skillnader mellan den rättspraxis som åberopats i 2014 års beslut om att inleda förfarandet och det här aktuella fallet.
- (201) I denna rättspraxis hänvisades för det första enbart till situationer där tillgångar hade överförts från stödmottagaren till ett nybildat bolag. Rättspraxis avsåg framför allt ärenden där företag som hade fått oförenligt stöd och inte kunde återbetala denna fördel bildade ett nytt bolag och överförde en del av verksamheten dit. I samtliga mål som kommissionen hänvisat till gällde för det andra överföringen mellan mottagaren och det nya bolaget tillgångar av stort värde (verksamhet, anläggningar, varor, kapital, varumärken, industriell äganderätt).
- (202) Enligt SEA kunde man utifrån de särskilda omständigheterna i detta ärende dra slutsatsen att Airport Handling inte kunde ha fortsatt att åtnjuta den konkurrensfördel som var kopplad till det förmodade stöd som SEAH mottagit, eftersom Air Handling inte hade övertagit några tillgångar från SEAH. Den konkurrensfördel som SEAH påstås ha erhållit skulle i stället ha upphört när företaget likviderades och kunde därför inte överföras.
- (203) SEA erinrar om att kommissionen i 2012 års beslut om återkrav konstaterade att den påstådda konkurrensfördel som beviljats SEAH motsvarade finansieringen av företagets förluster som framför allt genererades av höga personalkostnader. Personalkostnader har visserligen stor betydelse för marktjänstoperatörernas kostnadsstruktur eftersom de utgör 65–80 % av de totala kostnaderna, men SEA påpekar att detta ärende, till skillnad från de ärenden som kommissionen har åberopat, inte handlar om en överföring av aktier eller tillgångar som krävs för att bedriva (eller snarare fortsätta med) SEAH:s verksamhet eller om en transaktion som syftar till att skydda mottagarens tillgångar och på så sätt kringgå betalningskravet.
- (204) Enligt SEA ska det även noteras att eftersom den fördel som SEAH fått till följd av det påstådda statliga stödet användes för att täcka förluster som uppstått på grund av höga arbetskostnader, upphörde denna fördel definitivt i och med att bolaget likviderades och personalen sades upp. Enligt SEA påverkas inte denna slutsats i sak av att före detta SEAH-personal sedan har rekryterats av Airport Handling på formellt och materiellt helt andra villkor.
- (205) SEA tillägger att även om det godtogs att den bristande förekomsten av en tillgångsöverföring från SEAH till Airport Handling inte skulle räcka för att konstatera att det inte föreligger någon ekonomisk kontinuitet, kan omständigheterna för den transaktion som ligger till grund för bildandet av Airport Handling som helhet inte anses ha lett till att betalningskravet kringgicks.
- (206) Enligt SEA är beslutet att bilda ett nytt marktjänstföretag som driver verksamhet på marknadsmässiga villkor i konkurrens med andra tjänsteleverantörer baserat på ekonomisk logik och grundat på en förvaltningsmodell som i hög grad skiljer sig från den tidigare operatören SEAH ([...] (*)), med målet att uppnå varaktig lönsamhet på medellång till lång sikt.
- (207) SEA konstaterar att SEAH:s tillkännagivande om att företaget skulle lägga ned verksamheten på Milanoflygplatserna och SEAH:s likvidation hade resulterat i en faktisk konkurrenssituation på marknaden, då de flygbolag som trafikerade Milanoflygplatserna kunde välja marktjänstoperatör utifrån en jämförande utvärdering av de anbud som olika anbudsgivare lämnat.
- (208) Enligt SEA var det efter denna konkurrensprocess som Airport Handling ingick kontrakt med flygbolag och detta helt oberoende av SEA. Vissa flygbolag som tidigare varit kunder till SEAH valde faktiskt att inte använda sig av Airport Handlings tjänster, medan Airport Handling också ingick avtal med luftbolag som tidigare inte hade anlitat SEAH.
- (209) Dessutom anser SEA att eftersom SEA:s innehav har överförts till trusten saknar SEA också kontroll- och förvaltningsbefogenhet över Airport Handling, som inte längre ingår i SEA-koncernen i bokföringshänseende och dess budget därför inte är sammanställd med SEA:s budget i enlighet med rådets direktiv 78/660/EEG⁽¹⁸⁾ och 83/349/EEG⁽¹⁹⁾ om koncernredovisning, som införlivats i den italienska lagstiftningen genom lagdekret nr 127 av den 9 april 1991.

(*) Affärshemlighet.

⁽¹⁸⁾ Rådets direktiv 78/660/EEG av den 25 juli 1978 grundat på artikel 54.3 g i fördraget om årsbokslut i vissa typer av bolag (EGT L 222, 14.8.1978, s. 11).

⁽¹⁹⁾ Rådets direktiv 83/349/EEG av den 13 juni 1983 grundat på artikel 54.3 g i fördraget om sammanställd redovisning (EGT L 193, 18.7.1983, s. 1).

- (210) För att påskynda tredjepartsinträdet i Airport Handlings kapital undertecknade SEA och förvaltaren den 26 januari 2015 en "genomförandeförordning i enlighet med artikel 20 i trusturkunden" i syfte att bemyndiga förvaltaren att söka efter en tredjepartsinvesterare. Förvaltaren och SEA beslutade att utse BNP Paribas till oberoende rådgivare för detta uppdrag.
- (211) BNP Paribas bistod Airport Handling med att utarbeta erbjudandet om försäljning av aktier, tog kontakt med flera investerare som kunde vara intresserade av att skjuta till kapital i Airport Handling samt höll möten med potentiella investerare.
- (212) SEA tillade att så snart en privat investerare har förvärvat minst 30 % av Airport Handling kommer SEA att överväga att söka efter investerare som är intresserade av att överta majoritetsinnehavet i företaget.

5.3.2 Statliga medel och statens ansvar

- (213) SEA anser att enbart det faktum att Airport Handling är ett statligt bolag inte utgör tillräcklig grund för att man ska kunna dra slutsatsen att Airport Handlings medel utgör statliga medel i den mening som avses i artikel 107.1 i fördraget. Efter bildandet av trusten står Airport Handling inte heller under SEA:s kontroll, och det kan därför inte hävdas att dessa medel utgör statliga medel i den mening som avses i artikel 107.1 i fördraget.
- (214) I detta avseende tillägger SEA följande:
- En första kapitalökning på 3,7 miljoner euro godkändes av Airport Handlings bolagsstämma den 27 augusti 2014. Samma dag överfördes hela SEA:s innehav i SEAH till trusten. Denna dag blev förvaltaren ensam aktieägare till Airport Handling i alla rättsliga hänseenden.
 - I egenskap av ensam aktieägare till Airport Handling emitterade förvaltaren samma dag 20 000 SFP-instrument till ett sammanlagt värde av 20 miljoner euro. SEA tecknade SFP-instrumenten och erlade full betalning den 28 augusti 2014.
- (215) SEA understryker att Airport Handlings finansiella medel efter överföringen hela tiden har kontrollerats av förvaltaren, som är ensam aktieägare till Airport Handling.

- (216) Enligt SEA visar ovanstående att SEA:s offentliga aktieägare (Milano kommun) inte kan utöva något – direkt eller indirekt – inflytande på hur de finansiella instrumenten används för Airport Handlings del samt att dessa medel kommer att stå under förvaltarens kontroll under hela trustens livslängd. Som en följd av att trusten bildades förlorade SEA under alla omständigheter sin behörighet att utse Airport Handlings styrelseledamöter.

5.4 Synpunkter från en berörd part

- (217) Kommissionen mottog synpunkter från en berörd part som begärde att varken identitet eller synpunkter skulle röjas för någon tredje part.

6. KOMMENTARER FRÅN ITALIEN AVSEENDE DE BERÖRDA PARTERNAS SYNPUNKTER

- (218) Italien inkom med kommentarer på de synpunkter som lämnats inom ramen för trustens och SEA:s granskning.
- (219) Italien ställde sig helt bakom de synpunkter som lämnats av ovannämnda berörda parter och underströk att de styrkte dels att de italienska myndigheterna inte på något sätt hade påverkat SEA:s verksamhet och SEA:s beslut att investera i Airport Handling, dels att Airport Handling inte hade fortsatt med SEAH:s ekonomiska verksamhet.

7. BEDÖMNING

- (220) I detta ärende måste kommissionen bedöma två avgränsade frågor: 1) den eventuella överföringen av återkravsskyldigheten från SEA Handling till Airport Handling med anledning av beslutet om återkrav, och 2) eventuella stödsåtaganden i SEA:s kapitaltillskott på 25 miljoner euro till Airport Handling.

7.1 Ekonomisk kontinuitet och överföring av återkravsskyldigheten

- (221) Enligt fast rättspraxis ska olagligt och oförenligt stöd återkrävas från de företag som faktiskt har haft fördel av det ⁽²⁰⁾.
- (222) För konkursdrabbade stödmottagare kan återkravsskyldigheten uppfyllas genom att skyldigheten att återbetala stödet tas upp i förteckningen över skulder, förutsatt att stödmottagaren lämnar marknaden ⁽²¹⁾. Domstolen slog fast att "[n]är det bolag som tagit emot olagligt stöd har försatts i konkurs och ett annat bolag har bildats i syfte att fortsätta driva en del av det förstnämnda bolagets verksamhet, kan den omständigheten att denna verksamhet fortsätter utan att stödet helt har återkrävts göra att snedvridningen av konkurrensen, som uppstått genom den konkurrensfördel som stödmottagaren åtnjutit i förhållande till sina konkurrenter på marknaden, kvarstår. Ett sådant nybildat bolag kan sålunda vara skyldigt att återbetala stödet om konkurrensfördelen kvarstår för det bolaget. Så är bland annat fallet när det visats att detta bolag fortfarande faktiskt åtnjuter den konkurrensfördel som uppkommit genom stödet och särskilt när detta bolag förvärvar tillgångarna från bolaget i likvidation utan att erlagga ett marknadsmässigt pris eller när det visats att bildandet av ett sådant bolag har inneburit att skyldigheten att återbetala stödet har kringgåts" ⁽²²⁾.
- (223) Vad avser överföringen av tillgångar från en stödmottagare till ett annat bolag som fortsätter dess verksamhet bekräftade domstolen att följande omständigheter *kan beaktas* för att fastställa om det föreligger ekonomisk kontinuitet mellan två bolag ⁽²³⁾: Föremålet för överföringen (tillgångar och skulder, huruvida de anställda behållits, samlade tillgångar osv.). Priset för överföringen. Identiteten hos köparföretagets och ursprungsföretagets aktieägare eller innehavare. Den tid då överföringen genomfördes (efter påbörjandet av undersökningarna, inledandet av förfarandet eller efter det slutgiltiga beslutet). Den ekonomiska logiken i transaktionen.
- (224) Enligt rättspraxis kan dessa omständigheter beaktas till olika grad, beroende på de specifika omständigheterna i respektive fall ⁽²⁴⁾. Av detta följer att kommissionen inte måste beakta samtliga dessa omständigheter, något som framgår av uttrycket "kan beaktas" ⁽²⁵⁾.
- (225) För att avgöra om det föreligger ekonomisk kontinuitet mellan SEAH och Airport Handling samt om Airport Handling kan hållas ansvarigt för återbetalning av oförenligt stöd som beviljats SEAH, tillämpade kommissionen ovannämnda indikatorer på de särskilda omständigheterna i det aktuella ärendet.

7.1.1 Överföringens omfattning

7.1.1.1 Överföring av personal och anställningsavtal

- (226) Sedan SEAH hade försatts i likvidation återanställdes många av bolagets tidigare anställda av Airport Handling och utgjorde inledningsvis merparten av Air Handlings personal. Det är därför relevant att analysera huruvida denna omständighet inte medför att beslutet om återkrav har kringgåts. För detta ändamål ska det bedömas huruvida processen som ledde fram till detta resultat inte gick ut på att överföra SEAH:s personal till Airport Handling och samtidigt bibehålla dess huvuddrag. Detta är än mer relevant för ett markjtjänstföretag eftersom personalen är dess främsta verksamhetsresurs ⁽²⁶⁾.
- (227) Enligt Italien förelåg det ingen personalkontinuitet mellan SEAH och Airport Handling eftersom SEAH hade sagt upp anställningsavtalen och Airport Handling hade anställt personalen genom nya avtal, på väsentligt andra villkor. Denna ståndpunkt stöddes av såväl Airport Handling som SEA.

⁽²⁰⁾ Mål C-303/88, Italien mot kommissionen, ECLI:EU:C:1991:367, punkt 57; mål C-277/00, Tyskland mot kommissionen ("SMI"), ECLI:EU:C:2004:238, punkt 75. Genom att återbetala stödet måste mottagaren förlora den fördel som den tidigare erhållit på marknaden samt den situation som rådde före stödet återställas.

⁽²¹⁾ Mål C-454/09, kommissionen mot Italien ("Stöd till New Interline SpA"), ECLI:EU:C:2011:650, punkt 36.

⁽²²⁾ Mål C-610/10, kommissionen mot Spanien, ECLI:EU:C:2012:781, punkt 106.

⁽²³⁾ Förenade målen C-328/99 och C-399/00, Italien och SIM 2 Multimedia mot kommissionen ("Seleco-Multimedia"), ECLI:EU:C:2003:252, punkterna 69, 77–78. Denna uppsättning indikatorer bekräftades därefter i målet Ryanair mot kommissionen, T-123/09, ECLI:EU:T:2012:164, punkt 155.

⁽²⁴⁾ Förenade målen T-415/05, T-416/05 och T-423/05, Republiken Grekland m.fl. mot kommissionen, ECLI:EU:T:2010:386, punkt 135.

⁽²⁵⁾ Mål T-123/09, Ryanair mot kommissionen, ECLI:EU:T:2012:164, punkt 156.

⁽²⁶⁾ Se fotnot 40.

- (228) Enligt Italien skulle det avtal som undertecknats av SEA, SEAH och fackföreningarna den 4 november 2013 inte tolkas som att det garanterade SEAH:s tidigare anställda de rättigheter som förvärvats genom de tidigare avtalen med SEAH. Ett sådant avtal skulle i allt väsentligt utgöra ett programdokument som sedan ersattes av de avtal som undertecknades den 4 juni 2014. Av dessa avtals lydelse skulle det framgå att före detta SEAH-personal inte garanterades tidigare förvärvade rättigheter, utan i stället återanställdes av Airport Handling på nya villkor.
- (229) På grundval av de upplysningar som erhållits under det formella granskningsförfarandet bedömde kommissionen i) Airport Handlings förfarande för att återanställa en betydande del av SEAH:s personal, och ii) avtalen med fackföreningarna om återanställning av SEAH:s personal.
- (230) För det första: vad gäller förfarandet bör det redan från början konstateras att det inte förelåg någon rättslig överföring av anställningsavtalen från SEAH till Airport Handling. Avtalen med SEAH sades upp lagenligt, och nya avtal ingicks med Airport Handling. Vidare gjordes det varken någon automatisk eller generell överföring av anställningsavtalen från SEAH till Airport Handling. I själva verket förekom det ingen som helst överföring av anställningsavtalet. Det var i stället så att SEAH sade upp anställningsavtalen innan Airport Handling återanställde en del av personalen på andra villkor.
- (231) För det andra: vad gäller föremålet för överföringen bör följande konstateras: När SEAH inledde sitt mobilitetssystem för permitterade arbetstagare den 22 april 2014 uppgick personalstyrkan till [...] (*) anställda, motsvarande [...] (*) HTE. Av tillgängliga uppgifter framgår att Airport Handling den 31 maj 2015, dvs. efter en verksamhetsperiod på nio månader, hade [...] (*) anställda, varav [...] (*) var före detta SEAH-anställda. Fram till dess hade Airport Handling övertagit cirka [...] (*) % av SEAH:s anställda. Överföringen var alltså inte slutförd, inte ens i praktiskt hänseende. Det ska emellertid även konstateras att Airport Handlings personal nästan enbart omfattade före detta SEAH-anställda, åtminstone under den första fasen efter verksamhetsstarten.
- (232) För det tredje: vad gäller de materiella villkoren för återanställning konstaterar kommissionen att de avtal som Airport Handling ingått med före detta SEAH-anställda skilde sig från de tidigare avtalen med SEAH i både formellt och materiellt hänseende. Framför allt tillämpades andra villkor vad gäller följande:
- En/ett [...] (*) gäller för Airport Handlings anställda.
 - Airport Handling tillämpar inte [...] (*) som kompletterar det nationella kollektivavtalet för personal.
 - De materiella förändringarna av arbetsvillkoren omfattar följande:
 - [...] (*).
 - [...] (*), som SEAH tidigare tillämpat för sina anställda.
 - Arbetsorganisation, t.ex. [...] (*).
 - Ett mätbart resultat av ovannämnda förändringar är att arbetskostnaderna ligger cirka [...] (*) % lägre än SEAH:s arbetskostnader, vilket beror både på förändringar i det tillämpliga nationella kollektivavtalet och på det kompletterande företagsavtalet. Genom villkoren i det kompletterande företagsavtalet reducerades arbetskostnadernas tyngd med 50 %.
- (233) Även de omständigheter som rådde då de berörda parterna förhandlade fram anställningsvillkoren och i slutändan nådde enighet i det här ärendet indikerar att anställningsvillkoren hade ändrats i materiellt hänseende: SEA, SEAH och Airport Handling förde separata förhandlingar med fackföreningarna och ingick separata överenskommelser med dem. Det dröjde över åtta månader innan Airport Handling och fackföreningarna hade nått en överenskommelse om villkoren för rekryteringsförfarande, anställningsavtalens rättsliga och finansiella innehåll, trygghetsförmåner och arbetsorganisation. Enligt trusten motsatte sig SEAH-personalen först de ändringar som personalens fackföreningar hade godkänt i avtalet från juni 2014. Arbetstagarna hade avvisat dessa ändringar i en omröstning. Enligt den dokumentation som trusten lämnat godkände fackföreningarna de nya anställningsvillkoren

(*) Affärshemlighet.

först sedan Airport Handling hade godtagit att införa vissa förtydliganden av avtalet. Kommissionen konstaterar att Airport Handling förde separata förhandlingar med fackföreningarna och lyckades genomdriva ovannämnda förändringar trots inledande oenighet. Som beskrivits i skäl 38 har avtalet av den 4 juni 2014 mellan Airport Handling och fackföreningarna inte ändrats i materiellt hänseende efter det att fackföreningarna avvisat det i en omröstning där de krävde att avtalet skulle förtydligas på ett antal punkter.

- (234) Mot bakgrund av ovanstående överväganden var den faktiska överföringen av personalen varken fullständig eller utgjorde någon materiell återgivning av anställningsvillkoren enligt SEAH-avtalen.
- (235) Denna slutsats påverkas inte av de avtal som ingåtts mellan SEA, SEAH respektive Airport Handling och fackföreningarna avseende personalen. Som avtalssyfte angavs varken att personalen helt skulle överföras från SEAH till Airport Handling eller att de villkor som gällde enligt SEAH:s anställningsavtal skulle fortsätta att tillämpas. Kommissionen konstaterar framför allt vad som anges i det ursprungliga förslaget till överenskommelse av den 4 november 2013 mellan SEA och fackföreningarna, nämligen att ett framtida genomförandeavtal måste vara grundat på målet att säkra jobben för all SEAH-personal⁽²⁷⁾. Avtalet innehåller också en uppräknning av ett antal åtgärder för att uppnå detta mål (i princip omfattar detta samtliga tillgängliga mekanismer som föreskrivs i tillämplig lagstiftning om anställning och kollektiva avtalsförhandlingar, såsom sociala skyddsnet och frivilliga uppsägningar) som även ska genomföras inom SEA-koncernen, liksom olika lösningar som inbegriper omflyttningar inom koncernen. Av avtalet framgår sålunda att arbetstillfällena skulle omfördelas inom SEA-koncernen som helhet⁽²⁸⁾, men inte enbart till Airport Handling, och endast som en av flera åtgärder. Dessa avtal ingicks inte heller med Airport Handling, som ingick separata avtal med personalen. Hur många jobb som skulle omfördelas till Airport Handling var alltså inget som i förväg fastställdes av parterna, utan bestämdes utifrån företagets personalbehov sedan avtalen med flygbolagen hade ingåtts.
- (236) Kommissionen konstaterar även att det inte finns något som tyder på att myndigheterna eller moderbolaget SEA hade ålagt Airport Handling en skyldighet att anställa tidigare SEAH-personal.
- (237) Vad gäller föremålet för personalöverföringen anser kommissionen sammanfattningsvis att omständigheterna vid första påseendet tyder på att det finns ett starkare inslag av ekonomisk kontinuitet eftersom Airport Handling återanställde en stor del av SEAH:s personal. Här måste emellertid omständigheterna kring återanställningen beaktas, framför allt att samtliga avtal sades upp och att nya avtal med nya avtalsvillkor ingicks. Kommissionen drar därför slutsatsen att en överföring av personalen inte kan anses utgöra någon stark indikation på att det föreligger ekonomisk kontinuitet mellan SEAH och Airport Handling.

7.1.1.2 Kontrakt med flygbolag

- (238) I 2014 års beslut om att inleda förfarandet ansåg kommissionen preliminärt att Airport Handlings förväntade marknadsandelar inom de första sex månaderna efter sitt marknadsinträde endast kunde betraktas som realistiska förutsatt att bolaget tog över SEAH:s tidigare affärsverksamhet.
- (239) Under granskningen hävdade Italien, SEA och Airport Handling att dessa förväntningar baserades på Airport Handlings affärsplan från augusti 2014. Dessa förväntningar var möjliga genom omfattande sänkningar av driftskostnaderna, som uppnåts genom ökad produktivitet och personalminskningar.
- (240) Airport Handling förhandlade dessutom fram helt nya kontrakt med flygbolag som trafikerar Milanoflygplatserna. Enligt Italien var det inte rättsligt möjligt att överföra sådana kontrakt från SEAH till Airport Handling. De måste förhandlas fram på nytt i konkurrens med övriga tjänsteleverantörer som är verksamma på Milanoflygplatserna.
- (241) Som beskrivits i skälen 133 och 208 har Airport Handling också en annan kundportfölj än SEAH. När SEAH lämnade marknaden beslutade ett antal kunder att välja andra operatörer än Airport Handling för sina marktjänster. Airport Handling lyckades i gengäld locka kunder som inte tidigare hade anlitat SEAH.

⁽²⁷⁾ "Målet är även fortsättningsvis att säkra sysselsättningen för all SEAH-personal." Se punkt 6.1 i avtalet av den 4 november 2013.

⁽²⁸⁾ "Utnyttjande av samtliga tillgängliga mekanismer som föreskrivs i tillämplig lagstiftning om anställning och kollektiva avtalsförhandlingar (i första hand sociala skyddsnet och frivilliga uppsägningar, som även ska genomföras successivt inom SEA-koncernen, med tanke på den kommande tidsfristen den 31 december 2013) samt lösningar som inbegriper omflyttningar inom koncernen (i linje med såväl nya affärsmöjligheter som insourcing-processer som har genomförts efter de företagsavtal som ingåtts efter det minskade utnyttjandet som knutpunkt, samt med intern rörlighet för att tillgodose organisationskraven för SEA SpA)." Ibidem.

- (242) Som ytterligare belägg för att de nya avtal som Airport Handling ingått med flygbolagen inte enbart förhandlats fram på nytt, utan också innehöll väsentligt andra avtalsvillkor, lämnade Italien upplysningar som visade att vissa flygbolag som tidigare hade anlitat SEAH (t.ex. [...] (*) kunde få betydligt mer fördelaktiga villkor av Airport Handling än av SEAH. Under förhandlingarna med Airport Handling begärde t.ex. [...] (*) att [...] (*). Till följd av detta uppnådde [...] (*) en/ett [...] (*)⁽²⁹⁾.
- (243) Under granskningen förklarade Italien att SEA inte hade framfört några krav om att flygbolag med verksamhet på Milanoflygplatserna skulle få rabatterade flygplatsavgifter när de ingick marktjänstavtal med Airport Handling. På grundval av de synpunkter som lämnats under granskningen finns det ingen dokumentation som styrker att SEA faktiskt skulle ha agerat på ett sådant sätt för att locka flygbolag med verksamhet på Milanoflygplatserna att ingå nya marktjänstavtal med Airport Handling.
- (244) I 2014 års beslut om att inleda förfarandet ställde sig kommissionen frågande till att kontraktet med flygbolagen skulle omförhandlas. I detta sammanhang framhöll kommissionen att det fanns uppgifter som indikerade att SEA och Airport Handling redan innan dessa kontrakt löpte ut hade bedrivit gemensam marknadsföring i syfte att övertyga flygbolag som trafikerar flygplatsen att SEA skulle fortsätta med marktjänstverksamheten. I det formella granskningsförfarandet har det emellertid inte framkommit något som faktiskt styrker att SEA och Airport Handling genom gemensam marknadsföring skulle ha ändrat uppdragstagare utan att ge flygbolagen, som ju var uppdragsgivare, någon som helst möjlighet att omförhandla kontraktsvillkoren. Kommissionen har framför allt inte fått några belägg för att SEA eller Airport Handling faktiskt skulle ha kunnat förhindra tidigare SEAH-kunder från att försöka få mer gynnsamma villkor från andra marktjänstoperatörer.
- (245) Kommissionen undersökte om Airport Handling faktiskt hade haft samma ställning som en ny marknadsaktör när bolaget förberedde sitt marknadsinträde eller om bolaget snarare hade dragit fördel av SEAH:s marknadsställning och kundkontakter för att på så sätt säkerställa verksamhetens kontinuitet. Om SEAH:s marknadsutträde inte hade resulterat i en möjlighet för bolagets kunder att förhandla fram nya kontrakt med andra marktjänstoperatörer än Airport Handling, skulle detta under de särskilda omständigheterna i det aktuella ärendet ha kunnat tyda på att beslutet om återkrav hade kringgåts genom att det utgjorde en överföring av kunder från SEAH till Airport Handling.
- (246) I det hänseendet är följande särskilt relevant: I Airport Handlings affärsplan behandlades inga alternativa scenarion med lägre marknadsandelar. Detta skulle kunna tyda på att Airport Handling var förväst om att det med relativt hög sannolikhet skulle kunna överta SEAH:s kundbas och därför eventuellt kunde förvänta sig att dra fördel av SEAH:s tidigare marknadsställning och kundkontakter för att få kunder och motsvarande avtal utan att behöva konkurrera med andra marktjänstföretag för att erhålla dessa avtal.
- (247) Vissa formella och materiella faktorer visar emellertid att så inte var fallet.
- (248) För det första: om man ser till formen för överföringen skedde det ingen rättslig överföring av tjänsteavtalen från SEAH till Airport Handling. Såsom beskrivs i skäl 43 i detta beslut kunde flygbolagen alltså fritt välja en annan leverantör än Airport Handling så snart deras avtal med SEAH hade sagts upp.
- (249) För det andra tyder tillgänglig information på att kunderna hade möjlighet att ta kontakt med andra tjänsteleverantörer när SEAH informerade om att dess verksamhet skulle läggas ned. Bara det faktum att ett antal kunder gick till andra leverantörer visar att det fanns en sådan möjlighet. Viktigast av allt var att SEAH inte hade några rättsliga skäl att ensidigt överföra avtalen till tredje part, om det inte rörde sig om undantagsfall. Enligt de upplysningar som de italienska myndigheterna lämnat hade emellertid undantagsklausulen inte åberopats. De italienska myndigheterna lämnade en sammanställning över Airport Handlings kundbas per den 14 februari 2014, som visar att av 68 tidigare SEAH-kunder hade [...] (*) gått till andra marktjänstleverantörer samt att av [...] (*) Airport Handlings kunder vid den aktuella tidpunkten hade 1 kund gått från en konkurrent, 3 var nya på flygplatsen och [...] (*) var tidigare SEAH-kunder. [...] (*) av dessa [...] (*) tidigare SEAH-kunder förhandlade fram nya avtalsvillkor som var mer fördelaktiga för kunden, antingen i form av lägre priser (13 kunder), förändrad tjänsteportfölj ([...] (*) kunder) eller en kombination av bådadera ([...] (*) kunder). Endast 20 kunder ingick därför tjänsteavtal som i allt väsentligt innehöll samma villkor som de tidigare avtalen med SEAH. Prisminskningarna omfattar från [...] (*) till [...] (*) % jämfört med de priser som tidigare ingåtts med SEAH.

(*) Affärshemlighet.

⁽²⁹⁾ [...] (*).

- (250) Mot bakgrund av ovanstående gör kommissionen den samlade bedömningen att det inte finns något som tyder på att beslutet om återkrav har kringgåts (och därmed att det skulle föreligga ekonomisk kontinuitet) under den process som ledde till att Airport Handling ingick avtal med ett antal före detta SEAH-kunder. Airport Handling förefaller verkligen ha utsatts för konkurrens under förhandlingarna med de flygbolag som trafikerade Milanoflygplatserna, och det finns indikationer på att konkurrensen mellan tjänsteleverantörer på Milanoflygplatserna öppnades när SEAH stod i begrepp att lämna marknaden.

7.1.1.3 SEAH:s tillgångar

- (251) Som tredje punkt i sin analys av föremålet för överföringen bedömde kommissionen föremålet för överföringen av tillgångar.
- (252) Kommissionen konstaterar att när Airport Handling inledde sin verksamhet anskaffade företaget 100 % av sin marktjänstutrustning genom leasing från SEAH. Fem månader senare började Airport Handling successivt ersätta denna utrustning med tillgångar som köpts på marknaden och köpte slutligen i september 2015 [...] (*) av [...] (*) anbudsposterna från SEAH.
- (253) Under den första tiden som Airport Handling tillhandahöll marktjänster nyttjades alltså SEAH:s tillgångar inom ramen för ett leasingavtal. Detta avtal skulle löpa ut den 31 augusti 2015. Innan leasingavtalet löpte ut uttryckte Airport Handling intresse av att köpa [...] (*) av [...] (*) anbudsposter, närmare bestämt posterna nr [...] (*). Enligt egen uppgift var Airport Handling villigt att köpa cirka [...] (*) % av denna utrustning (som räckte för att Airport Handling skulle kunna bedriva sin verksamhet), även om en tredjedel av den marktjänstutrustning som ägdes av SEAH och leasades till Airport Handling realistiskt sett var föråldrad. Under mellantiden hade nämligen Airport Handling köpt in ett omfattande reservdelslager på marknaden och kunde använda detta för att ersätta vissa delar i den mest föråldrade SEAH-utrustningen.
- (254) De tillgängliga handlingarna tyder på att säljförhandlingarna mellan Airport Handling och SEAH inleddes när Airport Handling lade fram följande förslag genom en skrivelse av den 3 juni 2015:
- En [...] (*)-procentig rabatt på [...] (*), med hänsyn till för det första flottans ålder och skick och för det andra utfallet av det säljförfarande som inletts av SEA.
 - Betalning på [...] (*) från och med den 31 juli fram till den 31 december 2015.
 - Ömsesidig uppsägning av det ursprungliga leasingavtalet av den 30 juni 2015 samt preliminärt och begränsat saklån (*comodato*) från SEAH av cirka [...] (*) utvalda objekt [...] (*) fram till senast den 31 december 2015, där samtliga försäkrings- och underhållskostnader ska täckas av Airport Handling.
- (255) Samma dag hölls ett möte mellan parterna. Genom en skrivelse av den 10 juni 2015 svarade SEAH:s likvidator på Airport Handlings förslag, med i korthet följande innebörd:
- SEAH var visserligen villigt att godta anbudet, men inte redo att ge rabatt eftersom alla priser hade fastställts genom sakkunnigutlåtanden. Likvidatorn framhöll att Airport Handling inte ens skulle behöva stå för några transportkostnader.
 - SEAH godtar inte delbetalningar om inte Airport Handling ger lämpliga garantier.
 - Utan rabatter är SEAH villigt att överföra vagnparken den 30 juni 2015 och samtycker till att låna ut de angivna objekten, dock senast fram till och med den 30 november 2015.
- (256) Enligt de italienska myndigheterna pågick förhandlingarna ända fram till september 2015 när SEAH enades om att köpesumman [...] (*) skulle erläggas för försäljningen av [...] (*) posterna, [...] (*). Köpesumman var [...] (*) euro, det vill säga det pris som ursprungligen angavs i det resultatlösa anbudsförandet. Den ursprungliga leasingen förlängdes undantagsvis till och med [...] (*), för [...] (*) objekt i vagnparken mot betalning av en sammanlagd leasingavgift på [...] (*) euro. Denna avgift baserades på det värde som fastställdes för dessa objekt genom ovannämnda oberoende värderingar. Airport Handling återlämnade dessa [...] (*) objekt till SEAH den [...] (*).

(*) Affärshemlighet.

(257) Enligt Airport Handling var köpet ändå ekonomiskt motiverat, framför allt av följande skäl:

- Airport Handlings affärsmodell går i huvudsak ut på att knutpunkten finns på en enda plats, närmare bestämt Milanoflygplatserna, och utgår därför från en organisationsmodell där personal och teknisk utrustning ska kunna tillgodose efterfrågan på tjänster på en enda plats (affärsmodellen med knutpunktsleverantör). Enligt Airport Handling ger denna modell bättre effektivitet och säkrare lönsamhetsmarginaler. Utrustningens ålder och effektivitet skulle därför leda till mindre farhågor för Airport Handling än för operatörer som var verksamma på flera flygplatser och därför måste förvalta sin utrustning enligt lean-principen.
- Även om en del av utrustningen var föråldrad fanns det också ett antal objekt som var relativt nya och kunde användas på ett effektivt sätt.
- Objekten fanns redan på anläggningen och skulle därför inte ge upphov till några transportkostnader.
- Airport Handling hoppades kunna sänka underhållskostnaderna eftersom de flesta objekten kom från samma tillverkare och var av samma modell.
- När Airport Handling försökte köpa begagnad utrustning på EU-marknaden kunde det konstateras att det inte fanns tillräckligt med begagnad utrustning på marknaden för att Airport Handlings behov skulle kunna tillgodoses till ett godtagbart pris.
- En välavvägd kombination av begagnade och nya tillgångar bör användas under startfasen, främst eftersom utrustningsleverantörerna inte föreföll kunna leverera all ny utrustning på en gång. Airport Handling hade också skäl att tro att en kraftigt ökad efterfrågan skulle kunna utlösa prishöjningar. Airport Handlings avsikt var därför i stället att successivt utrangera begagnade objekt samt att ersätta dem med nya.
- Slutligen skulle det också ha varit svårt att testa en ny vagnpark och utbilda personalen på lämpligt sätt samtidigt som den vanliga verksamheten pågick, inte minst under startfasen.

(258) Under mellantiden – från november 2014 fram till januari 2015 – hade Airport Handling inlett ett anbudsförfarande för att köpa in ny utrustning på marknaden. Enligt de italienska myndigheterna uppgick värdet av den utrustning som köpts inom ramen för det första anbudsförfarandet till cirka [...] (*) euro.

(259) Kommissionen undersökte om en jämförelse mellan de tillgångar som köpts på marknaden och de tillgångar som leasats och därefter köpts från SEAH, både sett till värde och antal, kunde vara en tillförlitlig indikator på ekonomisk kontinuitet. Vad gäller jämförbarheten för dessa båda tillgångskategorier konstaterade kommissionen följande:

- SEAH:s likvidator hade satt samman posterna så att varje post omfattade ett paket av objekt som var i brukbart skick samt mindre fungerande tillgångar och objekt.
- SEAH:s utrustning var i allmänhet föråldrad.
- Enligt de italienska myndigheterna var cirka [...] (*) av de [...] (*) objekt som köpts in från SEAH i bra eller rimligt arbetsskick. Ungefär en tredjedel kunde på sin höjd ha använts för att få reservdelar. Av de köpta objekten bedömdes senare 700 objekt ha minimalt eller inget värde/användningsområde. Därefter ställdes 270 objekt av och utrangades som skrot.
- Flygplatsers marktjänstutrustning omfattar en rad olika objekt, t.ex. trappor, lastbilar, gaffeltruckar, godslastare och dollyvagnar.

(*) Affärshemlighet.

— Det kan inte uteslutas att även ett toppmodernt fordon som körs på heltid kan utnyttjas betydligt mer effektivt än flera åldrade fordon som i allmänhet behöver mer stilleståndstid för underhåll.

- (260) På grundval av detta drar kommissionen slutsatsen att jämförelsen av ny utrustning (värde och antal) respektive leasad och köpt utrustning (värde) inte kan användas som indikator på ekonomisk kontinuitet i det här fallet.
- (261) Mot denna bakgrund undersökte kommissionen hur stor betydelse tillgångarna (driftsredskapen) hade som produktionsfaktor i Airport Handling i proportion till arbetskraften som produktionsfaktor samt i proportion till såväl SEAH:s som Airport Handlings omsättning.
- (262) Vad gäller tillgångarnas betydelse i förhållande till arbetskraften uppgick driftsredskapens värde i SEAH:s sista balansräkning före likvidation till cirka [...] (*) euro. År 2015 hade Airport Handling i gengäld anläggningstillgångar till ett värde av [...] (*) euro⁽³⁰⁾. Airport Handlings arbetskostnad under räkenskapsåret september 2014–augusti 2015 uppgick däremot till [...] (*) euro, enligt Airport Handlings resultaträkning för den perioden⁽³¹⁾.
- (263) Tillgångsvärdet är också av mindre betydelse än omsättningen: Airport Handlings resultaträkning för perioden september 2014–augusti 2015 visar att omsättningen uppgår till [...] (*) euro. Dessa tillgångar tycks därför vara en produktionsfaktor som är av mindre betydelse än arbetskraften. De är också av betydligt blygsammare värde än den omsättning som genereras genom arbetskraft såväl som tillgångar. De upplysningar som erhållits under det formella granskningsförfarandet tyder snarare på att såväl SEAH som Airport Handling använder sig av en affärsmodell som är uttalat arbetsintensiv snarare än tillgångsintensiv.
- (264) Kommissionen drar därför slutsatsen att även om Airport Handling inledningsvis anskaffade samtliga sina tillgångar från SEAH, kan detta inte i sig anses indikera ekonomisk kontinuitet eftersom tillgångar endast är en produktionsfaktor som är av mindre betydelse inom marktjänstverksamheten.

7.1.1.4 Sammanfattning av bedömningen av föremålet för överföringen

- (265) När det bedöms i vilken mån föremålet för överföringen skulle kunna tyda på att det föreligger kontinuitet mellan SEAH och Airport Handling ger det följande indikation:
- (266) För det första förekom det ingen överföring av kundportföljen från SEAH till Airport Handling. I och med SEAH:s likvidation sades i stället samtliga kontrakt upp, och Airport Handling måste på nytt förvärva kontrakt varigenom företaget kunde locka till sig en del tidigare SEAH-kunder samt vissa nya kunder och samtidigt förlorade vissa kunder till konkurrenterna. Avtalsvillkoren förhandlades fram oberoende av vilka tidigare villkor som hade gällt enligt avtalen med SEAH. I detta hänseende hade Airport Handling samma ställning som vilken annan konkurrent eller ny marknadsaktör som helst. Att det inte förekom någon överföring av kundportföljen bedömer kommissionen som en stark indikation mot ekonomisk kontinuitet.
- (267) För det andra rekryterade Airport Handling sin första personal helt och hållet från SEAH, men med nya avtal och nya avtalsvillkor. Det förekom ingen samlad överföring av anställningsavtalen, ingen automatisk överföring av avtalen och ingen återgivning av avtalens anställningsvillkor.
- (268) För det tredje stämmer det visserligen att Airport Handling leasade SEAH:s samtliga marktjänstillgångar till att börja med, men när leasingperioden löpte ut övertog företaget slutligen endast en del av SEAH:s tillgångar eftersom det hade börjat köpa in utrustning från tredje part. Tillgänglig information tyder också på att tillgångarna endast utgör en mindre andel av produktionstillgångarna i marktjänstverksamheten och inte är avgörande för Airport Handlings kostnadsstruktur och effektivitet.
- (269) Sett till föremålet för överföringen anser kommissionen generellt att samtliga omständigheter som rör bildandet av Airport Handling efter SEAH:s likvidation sammantaget inte är tillräckligt starka för att indikera att det förelåg ekonomisk kontinuitet mellan de båda företagen i syfte att kringgå beslutet om återkrav.

(*) Affärshemlighet.

⁽³⁰⁾ Kommissionen konstaterar att enligt de uttalanden och fullständiga inventarielistor som Airport Handling lämnat var merparten av SEAH:s tillgångar föråldrade, reparationsintensiva och helt avskrivna.

⁽³¹⁾ Enligt det ovannämnda Brattle-utlåtandet om Airport Handlings affärsplan uppgick företagets arbetskostnader till [...] (*).

7.1.2 Betalning av marknadspris

- (270) Enligt rättspraxis skulle en överföring av tillgångar till ett pris som understiger marknadspriset också indikera att det föreligger ekonomisk kontinuitet mellan det likviderade företaget med en obetald fordran avseende statligt stöd och det nybildade företaget.

7.1.2.1 SEAH:s tillgångar – allmänna kommentarer

- (271) I samband med ett konkursförfarande kan ett negativt beslut om statligt stöd kringgås genom överföring av tillgångar, framför allt när

— tillgångar säljs – eller leasas – under marknadspris (t.ex. efter en försäljning som inte är tillräckligt öppen, transparent och icke-diskriminerande), eller

— konkursförvaltaren har utfört bedrägliga handlingar mot fordringsägarna och dessa handlingar skulle ha kunnat utarma det konkursdrabbade företags tillgångar eller åsidosatt principen att fordringsägare ska behandlas på lika villkor, vilket har skett på de offentliga fordringsägarnas bekostnad⁽³²⁾.

- (272) Kommissionen anser tvärtom att om tillgångar från ett konkursdrabbat företag som har erhållit oförenligt stöd överförs – eller leasas – till ett nytt företag tyder detta inte på att ett beslut om återkrav har kringgåts om

— inget har gjorts för att reducera värdet på det konkursdrabbade företags tillgångar till förmån för det nya företaget och till skada för fordringsägarna (eftersom syftet med likvidationen är att försäljningen ska ge maximal vinst så att fordringsägarna kan få största möjliga ersättning),

— de offentliga fordringsägarna (som innehar fordran kopplad till det oförenliga stödet) inte oskäligen har missgynnats gentemot andra fordringsägare (vilket även kan inbegripa det nya företaget eller dess grundare) i samband med insolvensförfarandet.

- (273) I det här fallet var omständigheterna som följer:

— Leasingavgiften fastställdes genom två externa värderingar. Den justerades uppåt i enlighet med den andra värderingen, som baserades på en omfattande genomgång av den leasade utrustningen. Det finns alltså inget som tyder på att det leasingpris som Airport Handling fick betala för SEAH:s tillgångar var i strid med normala marknadsvillkor.

— Inget tyder heller på att de transaktioner som utförts på likvidatorns initiativ utgjorde bedrägliga handlingar mot fordringsägarna och att dessa handlingar skulle ha kunnat utarma SEAH:s tillgångar. Som redovisas mer detaljerat nedan visade alla tillgängliga uppgifter att de anbud som hade anordnats för försäljningen av SEAH:s tillgångar hade gått rätt till och gett samtliga potentiellt intresserade köpare möjlighet att lämna bud. Omständigheterna att leasingpriset fastställdes av externa sakkunniga och reviderades uppåt efter en andra värdering samt att SEAH:s likvidator inte var redo att ge Airport Handling rabatt på köpesumman visar att den avyttringsprocess som anordnats av likvidatorn var inriktad på att maximera intäkterna från dessa tillgångar till förmån för SEAH:s fordringsägare. Därmed uppstod det ingen särskild överföring av en ekonomisk fördel till Airport Handling.

— Kommissionen konstaterar också att ingen av de berörda parterna har hävdats att likvidationen har lett till intrång i fordringsägarnas rättigheter, att den har utarmat SEAH:s tillgångar eller att tillgångarna har leasats till Airport Handling under marknadspris. SEAH:s marktjänstutrustning omfattade runt 4 000 tillgångar. Enligt den plan som Italien först tillkännagav skulle dessa tillgångar leasas av SEAH till marknadspris under tiden som de låg ute till försäljning på den öppna marknaden inom ramen för likvidationsförfarandet.

7.1.2.2 Leasing av SEAH:s tillgångar till Airport Handling – fastställandet av leasingavgift

- (274) Sedan anbudsörfarandet inte hade gett något resultat leasades marktjänstutrustningen ut till Airport Handling inom ramen för ett leasingavtal som inledningsvis skulle löpa ut den 31 augusti 2015.

⁽³²⁾ Mål C-277/00, Tyskland mot kommissionen ("SMI"), ECLI:EU:C:2004:238, punkt 93.

- (275) Enligt rättspraxis är enbart den omständigheten att ett bolag har hyrt ut vissa eller samtliga sina tillgångar till ett konkursdrabbat företag under en viss period inte i sig tillräcklig för att styrka att det nya bolaget fick en konkurrensfördel som följde av det stöd som det uthyrande företaget tidigare hade beviljats.⁽³³⁾ Att stödmottagaren leasar ut tillgångarna till ett företag som bedriver liknande verksamhet tyder inte på ekonomisk kontinuitet förutsatt att leasingpriset avspeglar marknadspriset. Men om det leasingpris som det nya företaget betalar ligger under marknadspris skulle detta kunna tyda på ekonomisk kontinuitet eftersom den fördel som tilldelats stödmottagaren genom det olagliga och oförenliga stödet skulle kunna anses ha överförts helt eller delvis till det nya företaget genom att priset ligger under marknadsvärdet.
- (276) Tillgänglig information tyder på att SEAH och Airport Handling förhandlade fram leasingavtalet på strikt affärsmässiga grunder. Leasingavgiften fastställdes dessutom genom två, på varandra följande externa värderingar. För att bekräfta rimligheten i den första värderingen, där den årliga leasingavgiften hade fastställts till [...] (*) euro, gav SEAH och Airport Handling gemensamt E&Y i uppdrag att göra en ny värdering av leasingavgiften. Vid den andra värderingen rekommenderades först en leasingavgift på [...] (*), motsvarande [...] (*) euro. Sedan SEAH och Airport Handling enats om att utöka den andra värderingen för att inkludera den nya information som insamlats genom utrustningens leveransrapporter, konstaterade de sakkunniga att ett antal maskin- och utrustningsobjekt inte var i bruksvärdigt skick och reviderade sin första beräkning [...] (*), till [...] (*) euro. På grundval av den andra utvärderingsrapporten enades SEAH och Airport Handling om att sänka leasingbeloppet till [...] (*) euro per år.
- (277) Sammanfattningsvis tyder tillgänglig information på att SEAH och Airport Handling förhandlade på strikt affärsmässiga grunder och utgick från sakkunnigutlåtanden om värdet av tillgångarna i fråga. Omständigheten att den andra värderingen reviderades på de båda parternas ömsesidiga begäran visar att båda parter avsåg att låta leasingpriset följa marknadsvillkoren i största möjliga utsträckning samt utesluta varje tänkbart tvivel om samverkan. Kommissionen anser därför att den överenskomna leasingavgiften som minst uppgår till marknadspriset.

7.1.2.3 Airport Handlings köp av en del av SEAH:s tillgångar – köpesumman

- (278) Airport Handling köpte tillgångarna sedan anbudsförfarandet inte hade gett något resultat och leasingavtalet hade löpt ut. Kommissionen bedömde om denna transaktion hade lett till att Airport Handling fått någon fördel till följd av det olagliga stöd som tidigare beviljats SEAH. Utgångspunkten för denna bedömning var att en fördel kan uteslutas om köpesumman på [...] (*) euro minst uppgår till marknadspriset.
- (279) Uppmaningen att inkomma med intresseanmälan för SEAH:s tillgångar offentliggjordes den 12 november 2014 i tillägget till *Europeiska unionens officiella tidning*. Eftersom det rörde sig om ett stort antal föremål beslutade likvidatorn, med stöd av det oberoende konsultföretaget IMQ, att dela upp objekten på nio olika poster. Skälet till detta var enligt SEAH att undvika ineffektivitet på grund av överdriven uppsplittring. För att locka så många anbudsgivare som möjligt definierades varje post som en unik kombination av tillgångar, med kompletterande objekt av olika värde. En oberoende sakkunnig hade fastställt ett minimipris för var och en av posterna.
- (280) Försäljningen begränsades till marktjänstoperatörer, flygplatsoperatörer, flygbolag, tillverkare av den typ av utrustning som var till försäljning, återförsäljare och leasingbolag som uppfyllde vissa kriterier för lägsta solvens.
- (281) Enligt Italien inkom ingen formell intresseanmälan under anbudsförfarandet. SEAH fick endast informella meddelanden från tredje part där syftet var att förhöra sig om det var möjligt att köpa endast vissa tillgångar, men till lägre pris än vad som angetts i anbudet. Dessa meddelanden överlämnades till kommissionen under granskningen.
- (282) Efter det resultatlösa anbudsförfarandet hade enligt Italien SEAH:s likvidator försökt väcka potentiella köparens intresse för SEAH:s tillgångar genom att kontakta vissa aktörer som var verksamma inom marktjänstsektorn samt de aktörer som informellt hade uttryckt sitt intresse under anbudsförfarandet. Likvidatorn hade även gett samtliga intresserade aktörer tillgång till datarummet och tillgångarna för att de skulle kunna inspektera tillgångarna på plats.

⁽³³⁾ Mål C-277/00, Tyskland mot kommissionen ("SMI"), ECLI:EU:C:2004:238, punkt 88.

(*) Affärshemlighet.

- (283) Som följd av detta inkom det ett antal intresseanmälningar om att köpa SEAH:s utrustning, men fortfarande till lägre priser än vad som angetts i anbudet. Till slut var Airport Handling den enda trovärdiga köpare som var intresserad av att förvärva SEAH:s utrustning.
- (284) Kommissionen undersökte om det aktuella anbudsförfarandet riktat sig till marknaden på ett effektivt sätt, så att det uteblivna resultatet kan ses som en indikation på att marknaden inte var intresserad av att köpa SEAH:s tillgångar. Kommissionen bedömer att ett anbudsförfarande är öppet för marknaden och inriktat på att maximera intäkterna om förfarandet är öppet, transparent, icke-diskriminerande och villkorslöst.
- (285) Vad gäller öppenheten kring detta förfarande noterar kommissionen att försäljningen offentliggjordes i tillägget till *Europeiska unionens officiella tidning* och på så sätt fick tillräckligt omfattande publicitet.
- (286) Förfarandet begränsades emellertid till vissa typer av köpare, närmare bestämt marktjänstoperatörer, flygplatsoperatörer, flygbolag, tillverkare, återförsäljare och leasingbolag som uppfyllde vissa kriterier för lägsta solvens (skäl (193) ovan).
- (287) De italienska myndigheterna har inte heller lagt fram några giltiga skäl för att a priori begränsa kretsen av potentiella köpare. Anbudsförfarandet var därför inte helt öppet, eftersom behörighetskriterierna kan ha begränsat anbudsförfarandet på ett sådant sätt att den offentliga ägaren inte kunde vara säker på att få det ekonomiskt mest fördelaktiga erbjudandet.
- (288) I praktiken anser emellertid kommissionen att det inte finns något som talar för att anbudet skulle ha blivit framgångsrikt om det inte hade begränsats till marktjänstleverantörer eller relaterade företag. Detta bekräftas ytterligare av att inte heller de informella försöken att attrahera anbudsgivare utanför anbudsförfarandet genererade några bud till de begärda prisnivåerna.
- (289) SEAH:s likvidator fick ett antal intresseanmälningar om att köpa SEAH:s utrustning till lägre pris än vad som angetts i anbudsförfarandet. Detta utgör en tillräcklig indikation för att marknadsaktörerna utanför den begränsade kretsen av godtagbara anbudsgivare inte var redo att betala det pris som SEAH begärt.
- (290) Detta faktum att både försäljningsförfarandet och förhandlingarna mellan SEAH som säljare och Airport Handling som köpare gav detta utfall indikerar att det först begärda priset översteg det pris som marknadsaktörerna var beredda att betala. Som säljare förhandlade SEAH:s likvidator på strikt affärsmässiga grunder för att försäljningen av de berörda tillgångarna skulle ge största möjliga ekonomiska fördel. Den dokumentation som de italienska myndigheterna lämnat visar att Airport Handlings anbud verkligen var det ekonomiskt mest fördelaktiga anbudet som SEAH mottagit. Airport Handling hade i sin tur ekonomiska skäl att köpa tillgångarna, trots att SEAH inte gav någon rabatt eller mer fördelaktiga betalningsvillkor. Köpesumman kan anses uppgå till minst marknadspriset. Det finns sålunda inget som tyder på att Airport Handling genom sitt köp av en del av SEAH:s tillgångar fick någon fördel som följde av det tidigare beviljade olagliga stödet till SEAH.

7.1.2.4 Slutsats om marknadspriset som potentiell indikator på ekonomisk kontinuitet

- (291) Mot bakgrund av ovanstående drar kommissionen slutsatsen att omständigheterna kring leasingen och den efterföljande försäljningen faktiskt utesluter att det har överförts någon ekonomisk fördel från SEAH till Airport Handling. Leasingpris och köpesumma kan därför inte anses tyda på att det förelegat ekonomisk kontinuitet i detta fall.

7.1.3 Aktieägarnas identitet

- (292) I 2014 års beslut om att inleda förfarandet noterade kommissionen att Italien åtog sig att anförtro en oberoende förvaltare förvaltningen av Airport Handling för en period av tre år⁽³⁴⁾. Italien föreslog även att 20 % av Airport Handlings aktiekapital skulle öppnas för investerare. Kommissionen konstaterade då för det första att marktjänstverksamheten skulle ha samma ägare, SEA, och för det andra att Italiens förslag om att lägga ut 20 % av den nya marktjänstleverantörens kapital inte var tillräckligt för att garantera avskiljandet från SEAH eftersom förslaget för det första var begränsat till en minoritetsandel och för det andra inga garantier hade lämnats i detta avseende. Dessutom skulle öppnandet av kapitalet ske först efter det att Airport Handling kommit in på marknaden.

⁽³⁴⁾ Skäl 16 i beslutet om att inleda förfarandet.

- (293) Under granskningen hävdade Italien att trustens bildande utgjorde en garanti för att det inte förelåg någon kontinuitet mellan SEAH och Airport Handling. Förvaltaren skulle säkerställa den oberoende förvaltningen av SEA:s innehav i Airport Handling, utöva ensamkontroll över företaget och därigenom säkerställa att det inte förelåg något intresse och/eller informationsflöde mellan Airport Handling och SEA-koncernen.
- (294) Kommissionen undersökte de kronologiska och materiella egenskaperna för ägarens identitet i det aktuella fallet.
- (295) Vad gäller kronologin konstaterar kommissionen för det första att SEA bildade Airport Handling den 9 september 2013. Trusten bildades den 30 juni 2014, och trusturkunden undertecknades samma dag. Kommissionen konstaterar att trusten övertog den faktiska förvaltningen av Airport Handling först senare, den 27 augusti 2014, när SEA överförde hela innehavet i Airport Handling till trusten och utsåg en förvaltare. Trusten utsåg i sin tur Airport Handlings nya styrelse. Airport Handling inledde verksamheten några dagar senare, den 1 september 2014. Kommissionen konstaterar emellertid att enligt tillgängliga uppgifter hade företaget bedrivit ekonomisk verksamhet genom att erbjuda sina tjänster på marknaden redan före detta datum, uppenbarligen så tidigt som i april 2014, eftersom ett antal tjänsteavtal hade [...] (*) ingåtts⁽³⁵⁾. Vid den tidpunkten ägdes och kontrollerades emellertid Airport Handling helt av SEA.
- (296) Vad gäller de materiella egenskaperna för överföringen av ägande och kontroll till trusten undersökte kommissionen om den tillfälliga förvaltningen av Airport Handling innan företaget inledde sin verksamhet var tillräcklig för att utesluta att SEA kunde utöva sina rättigheter beträffande förvaltningen av Airport Handling genom att ensidigt kunna fatta kommersiella beslut. I detta avseende noterar kommissionen följande:
- (297) Enligt trusturkunden gällde vissa materiella begränsningar för förvaltarens verksamhet. Bland annat skulle förvaltaren inte undersöka
- om SEA:s företrädare hade deltagit i förhandlingarna med den personal som skulle återanställas av Airport Handling,
 - att SEA utkontrakterar personal till Airport Handling, däribland sin generaldirektör,
 - att vissa centrala tjänster, däribland investerarelationer och kundservice, alltså kommer att tillhandahållas av SEA,
 - att finansieringsbesluten helt och hållet överläts till SEA.
- (298) Airport Handling förvaltas dessutom av SEA:s tidigare affärsutvecklingschef för flygtrafiken, trots att det i trusturkunden fastställs att Airport Handling ska förvaltas åtskilt från SEAH.
- (299) Kommissionen konstaterar mycket riktigt att SEA utkontrakterat två högre chefer till Airport Handling. Båda dessa personer innehar nu högre chefstjänster på Airport Handling. Enligt Italien skulle det inte förekomma någon hierarkisk relation mellan SEA och dessa chefer, och cheferna skulle inte heller bedriva någon verksamhet som gynnade SEA. Deras lön skulle också fastställas självständigt av Airport Handling.
- (300) Enligt Italien togs SEA:s beslut om att utkontraktera dessa chefer till Airport Handling mot bakgrund av Italiens förslag om att öppna Airport Handlings kapital för tredje part. För detta ändamål skulle det ha behövt säkerställas dels att Airport Handlings ledning var helt kvalificerad, dels att cheferna hade flexibla anställningsvillkor. Italien klargjorde faktiskt att Airport Handling undertecknat utkontrakteringsavtal med SEA avseende [...] (*) anställda.
- (301) Sammantaget konstaterar kommissionen att såväl tidsförlopp som de materiella bestämmelserna för detta överlämnande bekräftar att SEA under hela Airport Handlings startfas och övergång till ekonomisk verksamhet har haft kontroll över företaget i en omfattning som visserligen varierat men hela tiden säkerställt ett betydande inflytande över den dagliga förvaltningen.
- (302) Kommissionen noterade ovannämnda ramavtal om investeringar av den 21 september 2015 mellan förvaltaren och den privata marknadsaktören D'Nata, avseende försäljningen av en [...] (*)-procentig andel i Airport Handling, i kombination med rätten att utse en styrelsemajoritet och vd:n för Airport Handling samt en option att förvärva ytterligare en andel på [...] (*) % i Airport Handling.

(*) Affärshemlighet.

⁽³⁵⁾ De datum då avtalen undertecknades enligt en lista som Italien lämnat: t.ex. [...] (*).

- (303) D'Nata kommer att ha faktisk kontroll över Airport Handling när företaget har utsett majoriteten i styrelsen samt vd:n för Airport Handling. Tillgänglig information om anbudsförfarandet, som anordnades av en privat bank oberoende av såväl SEA som förvaltaren, bekräftar att D'Nata förvärvade en andel i Airport Handling till marknadspris. Tillgänglig information bekräftar slutligen att D'Nata inte är identiskt med, eller på annat sätt kopplat till, SEA.
- (304) Överföringen av kontrollen över Airport Handling från SEA och förvaltaren till D'Nata skedde emellertid mer än två år efter det att SEA hade bildat Airport Handling och mer än ett år efter det att Airport Handling hade inlett sin verksamhet.
- (305) Kommissionen kan därför inte dra slutsatsen att det inte skulle föreligga ekonomisk kontinuitet enbart på grundval av kriteriet om aktieägarnas identitet. Kommissionen bedömde emellertid detta kriterium tillsammans med övriga relevanta kriterier för att avgöra om det kan fastställas att det inte föreligger ekonomisk kontinuitet.

7.1.4 Tidpunkten för transaktionen

- (306) Likvidationen av SEAH den 1 juli 2014 och bildandet av Airport Handling den 9 september 2013 ägde rum efter det att kommissionen hade antagit beslutet om återkrav den 12 december 2012. Företaget som befann sig i likvidation säkerställde marktjänstverksamhet fram till dess att Airport Handling inledde sin verksamhet den 1 september 2014.
- (307) Händelseförloppet skulle därför vid första påseendet kunna tyda på att den process som ledde fram till bildandet av Airport Handling resulterade i ett kringgående av det beslut om återkrav som hade antagits innan processen genomfördes. Kommissionen erinrar emellertid om att enligt rättspraxis var kommissionen inte tvungen att särskilt och framför andra kriterier undersöka vid vilken tidpunkt som överföringen av tillgångarna ägde rum, då denna omständighet anges bland sådana omständigheter som "kan" beaktas för att visa att det inte finns någon ekonomisk kontinuitet mellan de båda enheterna ⁽³⁶⁾.

7.1.5 Den ekonomiska logiken i transaktionen

- (308) Den tillgängliga informationen bekräftar att Airport Handling i huvudsak fortsätter med samma typ av affärsverksamhet som SEAH, nämligen att erbjuda marktjänster på flygplatserna Linate och Malpensa.
- (309) I detta hänseende hänvisar kommissionen till rättspraxis där det fastställs att enbart den omständigheten att det förvärvande bolaget fortsätter med samma verksamhet som har utförts av ett bolag som är skyldigt att återbetala stöd inte nödvändigtvis innebär att det tidigare bolaget har fått den konkurrensfördel som följde av det stöd som beviljats det senare bolaget. I det specifika åberopade fallet hade det tidigare bolaget leasat en anläggning till marknadspris av ett bolag som hade fått stöd i nästan tre år innan det tidigare bolaget bildats. ⁽³⁷⁾ Kommissionen erinrar om att i det aktuella fallet hade Airport Handling först leasat och därefter köpt SEAH:s tillgångar till ett pris som kan anses vara minst marknadspris samt att det olagliga stöd som ska återkrävas från SEAH beviljats under åren 2002–2010, dvs. tre år innan Airport Handling bildades och fyra år innan Airport Handling inledde sin ekonomiska verksamhet.
- (310) Vad gäller den ekonomiska logiken i transaktionen konstaterar kommissionen mer specifikt följande:
- (311) Som beskrivits ovan i punkterna 2.6.1 och 2.6.2 skiljer sig Airport Handlings affärsplan från SEAH:s på ett antal punkter, närmare bestämt:

— [...] (*).

— [...] (*).

— [...] (*).

— [...] (*).

— [...] (*).

— [...] (*).

⁽³⁶⁾ Mål T-123/09, Ryanair mot kommissionen, ECLI:EU:T:2012:164, punkt 156.

⁽³⁷⁾ Mål C-277/00, Tyskland mot kommissionen ("SMI"), ECLI:EU:C:2004:238, punkterna 86–89.

(*) Affärshemlighet.

- (312) Detta innebär att Airport Handling drev sin verksamhet under andra driftsförhållanden än SEAH och utifrån sin egen affärsplan. De italienska myndigheterna krävde inte heller att Airport Handling skulle tillämpa en specifik affärsmodell, fortsätta med ett visst verksamhetsområde eller överta specifika tillgångar eller anställda.

7.1.6 Övergripande slutsats om den ekonomiska kontinuiteten mellan SEAH och Airport Handling

- (313) Enligt kommissionen innehåller det aktuella ärendet inslag som talar både för och emot att det skulle föreligga ekonomisk kontinuitet.
- (314) Bland de aspekter som talar för att det föreligger ekonomisk kontinuitet angav kommissionen att det var SEAH:s tidigare ägare som hade bildat Airport Handling, att detta företag var verksamt inom samma bransch som SEAH, hade rekryterat sina första anställda nästan uteslutande bland tidigare SEAH-personal och hade övertagit en stor del av tillgångarna. Allt detta hade skett efter kommissionens beslut om återkrav.
- (315) Det finns emellertid ett antal andra faktorer som snarare tyder på att Airport Handling inte bildats som ett företag i syfte att kringgå, utan i stället som ett genuint nytt företag. Den aspekt som väger tyngst i det avseendet är kundportföljen som måste byggas upp på nytt genom att vända sig till flygbolagen med erbjudanden som var fristående från de tidigare SEAH-kontrakten samt genom att ingå nya avtal med dem till nya villkor. Airport Handling måste därför på nytt locka sina kunder och vinna marknadsandelar på samma sätt som alla andra konkurrenter eller nya marknadsaktörer. Eftersom kundportföljen utgör grunden för marktjänstverksamheten lägger kommissionen stor vikt vid denna aspekt.
- (316) Vad gäller de tillgångar som övertogs från SEAH betalade Airport Handling minst marknadspris för leasingen samt, när företaget köpt en del av tillgångarna, ett pris som minst uppgick till det pris som marknadsaktörerna var redo att betala.
- (317) Det förekom inte heller någon samlad överföring av personalen. Airport Handling ingick nya avtal med nya villkor. Varje konkurrent eller ny marknadsaktör skulle ha haft samma möjlighet att rekrytera tidigare SEAH-personal, och de tidigare SEAH-medarbetarna ansågs helt enkelt vara den lämpligaste målgruppen för nyrekrytering. Det var endast en del av tillgångarna som överfördes, och de utgjorde dessutom enbart en mindre del av marktjänstverksamhetens samlade produktionsfaktor.
- (318) Vad gäller den ekonomiska logiken i transaktionen driver Airport Handling alltså sin verksamhet under andra driftsförhållanden än SEAH och utifrån sin egen affärsplan. De italienska myndigheterna krävde inte heller att Airport Handling skulle tillämpa en specifik affärsmodell, fortsätta med ett visst verksamhetsområde eller överta specifika tillgångar eller anställda.
- (319) Mot denna bakgrund gör kommissionen den samlade bedömningen att det inte föreligger ekonomisk kontinuitet mellan SEAH och Airport Handling samt att bildandet av det sistnämnda bolaget inte kan anses utgöra ett sätt att kringgå beslutet om återkrav. Airport Handling kan följaktligen inte anses vara skyldigt att återbetala det stöd som konstaterats vara oförenligt i beslutet om återkrav.

7.2 SEA:s investering i Airport Handling – förekomsten av statligt stöd

- (320) Enligt artikel 107.1 i fördraget är "stöd som ges av en medlemsstat eller med hjälp av statliga medel, av vilket slag det än är, som snedvrider eller hotar att snedvrیدا konkurrensen genom att gynna vissa företag eller viss produktion, oförenligt med den inre marknaden i den utsträckning det påverkar handeln mellan medlemsstaterna".
- (321) De kriterier som fastställs i artikel 107.1 i fördraget är kumulativa. För att kunna fastställa att en åtgärd utgör statligt stöd i den mening som avses i artikel 107.1 i EUF-fördraget måste därför alla ovanstående villkor vara uppfyllda. Det finansiella stödet ska närmare bestämt
- a) ges av en medlemsstat eller med hjälp av statliga medel,
 - b) gynna vissa företag eller viss produktion,

- c) snedvrیدا eller hota att snedvrیدا konkurrensen,
- d) påverka handeln mellan medlemsstaterna.

7.2.1 *Selektiv ekonomisk fördel – principen om en investerare i en marknadsekonomi*

- (322) Italien anser att SEA:s kapitaltillskott till Airport Handling var förenligt med principen om en investerare i en marknadsekonomi, att Airport Handling sålunda inte hade fått någon fördel och att åtgärden därför inte utgjorde statligt stöd. Även om SEAH konsekvent hade redovisat förluster sedan 2000, vore det legitimt att anta att Airport Handlings verksamhet i sin tur skulle ge tillräcklig avkastning för att kapitaltillskottet skulle bli lönsamt, särskilt med tanke på de åtgärder som angavs i affärsplanen för Airport Handling för perioden 2014–2017. Genom sitt beslut att investera i Airport Handlings kapital skulle SEA därför ha agerat som en försiktig marknadsinvesterare.
- (323) När principen om en investerare i en marknadsekonomi bedöms måste det fastställas om en hypotetisk marknadsinvesterare som styrts av möjligheten till lönsamhet och inte av offentligpolitiska mål skulle ha agerat likadant under liknande omständigheter som rådde i samband med att den granskade åtgärden antogs. Det är mot bakgrund av förhållandena vid tidpunkten då stödåtgärderna vidtogs som det ska bedömas huruvida staten har agerat som en försiktig investerare i en marknadsekonomi i syfte att fastställa om dess agerande var ekonomiskt förnuftigt. All bedömning som grundar sig på senare förhållanden ska undvikas⁽³⁸⁾.
- (324) Den marknadsekonomiska logiken för en offentlig investering måste därför bedömas med hänsyn till den tillgängliga informationen och den förutsebara utvecklingen vid den tidpunkt då investeringen gjordes⁽³⁹⁾.
- (325) Under granskningen förklarade Italien att beslutet att investera i Airport Handling grundade sig på affärsplanen av den 6 augusti 2014. Kommissionen konstaterar emellertid att datumet för denna affärsplan infaller först efter det att det slutgiltiga beslutet om att öka företagets kapital upp till 25 miljoner euro togs den 30 juni 2014. Kommissionen anser att det första beslutet att bilda Airport Handling och investera 25 miljoner euro måste ha tagits senast innan företaget bildades den 9 september 2013. Den affärsplan som kommissionen har tillgång till och som ligger närmast det datumet är affärsplanen av den 14 november 2013. Kommissionen noterar även att denna affärsplan redan omfattar investeringen på 25 miljoner euro. Kommissionen anser därför att det är affärsplanen från november 2013 som är relevant när principen om en investerare i en marknadsekonomi ska prövas.
- (326) I 2014 års beslut om att inleda förfarandet ställde sig kommissionen frågande till om SEA hade agerat som en marknadsekonomisk investerare. För det första bedömde inte SEA att det förelåg någon risk för att Airport Handling skulle bli skyldigt att återbetala oförenligt stöd som tidigare beviljats SEAH till följd av att kommissionen konstaterat ekonomisk kontinuitet. För det andra ställde sig kommissionen frågande till om den affärsplan som låg till grund för SEA:s beslut att investera i Airport Handling byggde på tillräckligt välgrundade antaganden. Slutligen måste kommissionen bedöma om beslutet att investera i Airport Handling har fattats på marknadsmässiga grunder. Kommissionen måste med andra ord bedöma om investeraren kunde ha förväntat sig en rimlig avkastning med hänsyn till de förutsebara riskerna med investeringen.

7.2.2 *Riskreducerande åtgärder som vidtagits av SEA*

- (327) Vad gäller det första tvivlet konstaterar kommissionen att SEA kände till risken för ekonomisk kontinuitet och hade vidtagit riskreducerande åtgärder:
- (328) SEA kände till denna risk, vilket framgår av de handlingar som lämnats till kommissionen i samband med förfarandet före anmälan i november 2013. Risken att skyldigheten kunde överföras till Airport Handling till följd av ekonomisk kontinuitet från SEAH var en rättslig risk. Riskuppfattning, riskvägning och lämpliga riskreducerande åtgärder är avhängiga av de rättsliga antaganden som gjordes vid tidpunkten för investeringen.

⁽³⁸⁾ Mål C-482/99, Frankrike mot kommissionen, anförd ovan, punkt 71.

⁽³⁹⁾ Mål T-16/96, Cityflyer Express mot kommissionen, ECLI:EU:T:1998:78, punkt 76.

- (329) Den tillgängliga informationen visar att SEA hade övervägt följande personalrelaterade riskreducerande åtgärder: I avtalet mellan SEA och fackföreningarna av den 4 november 2013 tillkännagav SEA att "kravet om 'åtskillnad' tillmättes stor betydelse och måste ingå i varje alternativlösning till betalning i pengar, som en garanti för att skyldigheten att återkräva stödet inte skulle kunna utvidgas till tredje part". Under förhandlingarna om den partiella överföringen av personalen från SEAH till Airport Handling förändrades arbetsstruktur samt vissa anställningsvillkor i materiellt hänseende, vilket förklaras mer ingående i skälen 232–234. De tillämpliga principerna fastställdes i ovannämnda genomförandeavtal med fackföreningarna av den 4 juni 2014 och hade redan tillkännagivits i avtalet med fackföreningarna av den 13 november 2013, dvs. innan de båda större kapitaltillskotten genomfördes den 10 mars och den 30 juni 2014 (skälen 45 och 46).
- (330) SEA införde följande riskreducerande åtgärder för att säkerställa avskiljande från SEAH:s tillgångsöverföring: För det första hade förvaltaren uteslutit Airport Handling från det offentliga anbudsförfarandet för försäljningen av tillgångar. För det andra leasade Airport Handling tillgångarna från SEAH mot en marknadsmässig leasingavgift som hade fastställts genom två oberoende sakkunnigutlåtanden.
- (331) Även vad gäller kundbasen hade SEA vidtagit åtgärder för att säkerställa att det inte skulle föreligga kontinuitet mellan Airport Handling och SEAH. SEAH:s kunder informerades i förväg om bolagets likvidation. Nya tjänsteavtal med nya finansiella villkor undertecknades med de flygbolag som valde Airport Handling som tjänsteleverantör.
- (332) Som en ytterligare riskreducerande åtgärd bildade SEA en trust. Som förklarats under punkt 2.3 var trustens huvudsakliga syfte att agera som ensam aktieägare till Airport Handling samt att säkerställa att Airport Handling bedrev sin verksamhet med ekonomisk åtskillnad gentemot SEAH.
- (333) Kommissionen konstaterar att den risk som följer av en eventuell framtida skyldighet att återbetala stödet inte nämndes i Airport Handlings affärsplan från november 2013. I detta hänseende noterar kommissionen att SEA utarbetade affärsplanen för sina egna syften. Som moderbolag till en etablerad marknadsaktör inom markttjänstområdet och med uppenbar kännedom om riskerna med olika kontinuitetsfaktorer kunde SEA fatta välgrundade investeringsbeslut utan att uttryckligen nämna den risken i affärsplanen. Det slutliga beslutet att höja kapitalet till 25 miljoner euro togs dessutom först sedan riskreducerande åtgärder hade säkerställts. I den externa utvärdering av affärsplanen från november 2013 som tidigare nämnts (skäl 114) bekräftas också att en rationell investerare skulle ha bedömt att sannolikheten för ekonomisk kontinuitet, och därmed skyldigheten att återbetala stödet, var under [...] (*) %, och därför ansett att det var ekonomiskt rationellt att investera i AH.

7.2.3 Airport Handlings affärsplan

- (334) Vad gäller det andra tvivlet – dvs. om affärsplanen som låg till grund för SEA:s beslut att investera i Airport Handling byggde på tillräckligt välgrundade antaganden – gör kommissionen följande iakttagelser:

7.2.3.1 Antaganden om trafikutvecklingen – STOP

- (335) Milanoflygplatsernas flygtrafikprognoser i kombination med Airport Handlings marknadsandelar är en avgörande faktor i företagets affärsplan. Som bekräftats av externa sakkunniga (BCG) som utvärderade Airport Handlings affärsplaner var företagets trafikprognoser samstämmiga med Iatas och Eurocontrols prognoser. Kommissionen anser att dessa organ är tillförlitliga uppgiftskällor när det gäller att ta fram trafikprognoser för flygsektorn. När det gäller tillämpningen av dessa prognoser på Malpensaflygplatsen konstaterar kommissionen att enligt BCG-utlåtandet var Airport Handlings plan att bibehålla en oförändrad kombination av flygbolag på flygplatsen inte i linje med den historiska utvecklingen och att ett nytt lagdekret kunde leda till att vissa flygbolag flyttade till Linate.

7.2.3.2 Antaganden om personalkostnader

- (336) Enligt affärsplanen från november 2013 utgör personalkostnaderna i genomsnitt [...] (*) % av driftskostnaderna under perioden 2014–2017.
- (337) Kommissionen har här bedömt trovärdigheten för de antaganden som låg till grund för denna omfattande kostnadspost.

(*) Affärshemlighet.

- (338) Vad gäller Brattle-utlåtandet noterar kommissionen för det första att Airport Handlings prognos för personalkostnaderna i procent av de totala driftskostnaderna i stort sett ligger i linje med den europeiska marktjänstsektorn, där personalkostnaderna normalt utgör 65–80 % av de totala driftskostnaderna. I utlåtandet hänvisas det till de siffror som anges i kommissionens konsekvensbedömning som utgjorde följedokument till kommissionens förslag till ny marktjänstförordning⁽⁴⁰⁾.
- (339) På grundval av de upplysningar som Italien har lämnat konstaterar kommissionen för det andra att Airport Handlings genomsnittliga personaltimkostnad per HTE tycks vara [...] (*). Den genomsnittliga personaltimkostnaden i affärsplanen från november 2013 är [...] (*) euro respektive [...] (*) euro i affärsplanen från augusti 2014, vilket är [...] (*) än de genomsnittliga timkostnader som SEAH betalade 2013, cirka [...] (*) euro⁽⁴¹⁾. I Brattle-utlåtandet bekräftas att Airport Handling verkligen hade dessa arbetskostnader, och det konstateras därför att affärsplanen inte var överdrivet optimistisk.
- (340) Kommissionen anser att den förmodade minskningen av arbetskostnader inte förefaller orealistisk sett till branschens generella kostnadsstruktur.

7.2.3.3 Antaganden om marknadsandel

- (341) Kommissionen ställde sig frågande till de förhållandevis höga marknadsandelsantagandena i Airport Handlings affärsplan från november 2013. Marknadsandelen för ramptjänster beräknas till [60–70] (*) % 2014 och ökar till [70–80] (*) % 2017. Marknadsandelen för passagerartjänster beräknas till [60–70] (*) % 2014 och ökar till [60–70] (*) % 2017.
- (342) Under 2013 var SEAH:s samlade marknadsandel [70–80] (*) %⁽⁴²⁾. Kommissionen konstaterar att Airport Handlings beräknades få en lägre marknadsandel än SEAH och alltså inte förväntades erhålla SEAH:s samtliga kontrakt. Det nya bolaget beräknades även kunna få en del marknadsandelsförluster.
- (343) Airport Handlings strategi består i att erbjuda en högre tillgänglighet än Linate och Malpensas andra marktjänstoperatörer. Bolaget garanterar service dygnet runt, vilket innebär att marktjänster tillhandahålls även om ett flygplan skulle komma in sent. Detta är en konkurrensfördel som kan vara särskilt värdefull för de flygbolag som har omfattande verksamhet och hög turtäthet på Milanoflygplatserna, såsom Alitalia och EasyJet. Dessa flygbolag kan vara benägna att stanna kvar hos en leverantör som kan tillhandahålla sådana tjänster. Detta kan rimligtvis förklara varför Airport Handling skulle kunna förvänta sig en förhållandevis hög marknadsandel redan från verksamhetsstart.
- (344) Som även har påtalats i Brattle-utlåtandet kan kommissionen konstatera att Airport Handlings beräknade marknadsandel baserad på 2013 års uppgifter var lägre än beräknat för större marktjänstoperatörer på andra italienska flygplatser: i) Bergamo (78,23 %), ii) Cagliari (75,61 %), iii) Catania (77,18 %), iv) Palermo (75,85 %) och v) Turin (68,8 %).
- (345) Kommissionen noterar också att Airport Handlings marknadsandel för 2014 i själva verket var högre än prognostiserat i affärsplanen från november 2013. Den höga marknadsandelen förklaras främst av att Airport Handling lyckats ingå avtal med [...] (*). Tillsammans står de för en betydande andel av de båda flygplatsernas trafik, närmare bestämt [...] (*) % av Linate och [...] (*) % av Malpensas flygtrafik.

⁽⁴⁰⁾ Bilaga till den konsekvensbedömning som utgjorde följedokument till förslaget till Europaparlamentets och rådets förordning om marktjänster på flygplatser inom unionen och om upphävande av rådets direktiv 96/67/EG av den 16 januari 2012, SEC(2011) 1439 final (konsekvensbedömningen finns ej översatt till svenska). På s. 95 i det dokumentet noterar kommissionen följande: "I och med att marktjänsterna avreglerats och flygplatsernas monopol eller duopol (flygplats/knutpunktsflygbolag) upphört, har marktjänstleverantörerna också tvingats anpassa sig för att bli mer konkurrenskraftiga och ställts inför en hårdare konkurrens. För marktjänstpersonalen har den mest påtagliga konsekvensen varit ökad effektivisering och flexibilitet. Marktjänstleverantörerna förklarar detta ofta med att det krävs ökad effektivisering eftersom personalkostnaderna utgör 65–80 % av deras totala kostnader, medan arbetstagarorganisationerna brukar hävda att marktjänstföretagen lägger alltför stort fokus på arbetsfaktorn för att sänka kostnaderna."

(*) Affärshemlighet.

⁽⁴¹⁾ Enligt punkt 48 i Brattle-utlåtandet, s. 11.

⁽⁴²⁾ Punkt 40 i Brattle-utlåtandet, s. 9.

- (346) Sammanfattningsvis ifrågasätter kommissionen inte trovärdigheten i antagandena om Airport Handlings marknadsandel: För det första grundar sig dessa antaganden på de konkurrensfördelar som Airport Handling erbjöd. För det andra förefaller antagandena vara försiktigt hållna i förhållande till de marknadsandelar som en motsvarande grupp av marktjänstoperatörer hade vid den tidpunkt då affärsplanen utarbetades. Kommissionen konstaterar även att dessa antaganden slog in.

7.2.3.4 Antaganden om lönsamhet

- (347) I affärsplanen från november 2013 beräknas ett rörelseresultat före räntor och skatt (EBIT) på [...] (*) och ett resultat före skatt på [...] (*) från och med det andra verksamhetsåret. EBIT och vinst efter skatt [...] (*). I affärsplanen från november 2013 anges inte de sedvanliga lönsamhetsnyckeltalen, såsom internränta eller nettonuvärde. I Brattle-utlåtandet har emellertid dessa beräkningar baserats på siffrorna i affärsplanen.
- (348) För att investera i Airport Handling måste en rationell privat investerare förvänta sig en avkastning som är minst lika hög som kapitalets alternativkostnad, vilken kan approximeras genom den vägda genomsnittliga kapitalkostnaden (WACC).
- (349) I Brattle-utlåtandet beräknas internräntan på eget kapital för investeringen i Airport Handling, och det kontrolleras om den är minst lika hög som den vägda genomsnittliga kapitalkostnaden. I utlåtandet används två alternativvärden för den vägda genomsnittliga kapitalkostnaden. Det första är [...] (*) %, vilket enligt utlåtandet är den vägda genomsnittliga kapitalkostnaden utan skuldsättning och efter skatt, dvs. det WACC-värde som används i affärsplanen.⁽⁴³⁾ Det andra är [...] (*) % och beräknas i utlåtandet som den nedre gränsen för kapitalets alternativkostnad. Beroende på investeringens slutvärde beräknar Brattle-utlåtandet att den förväntade avkastningen på det egna kapitalet för investeringen i Airport Handling är mellan [...] (*) och [...] (*) %. Beräkningarna visar att för samtliga scenarion är den förväntade internräntan högre än kapitalets alternativkostnad, och investeringen är därmed lönsam.
- (350) Kommissionen noterar att affärsplanen har en relativt kort tidshorisont (2014–2017). Affärsplanen kan därför vara känslig för variationer i de underliggande antagandena. Denna tidslinje ska emellertid ses i ljuset av följande omständigheter. För det första utarbetades affärsplanen för flygplatsoperatören SEA, som har ägt ett marktjänst-dotterbolag i många år. För det andra var omstruktureringen redan i gång, och det hade redan uppnåtts omfattande produktivitetsvinster i SEAH. Det förefaller därför inte orimligt att begränsa affärsplanens omfattning till det minimum som krävs för en erfaren investerare som SEA.
- (351) Kommissionen konstaterar att några av de viktigaste antagandena i affärsplanen från november 2013 i stort sett slog in, särskilt vad gäller lönsamhet och marknadsandelar. Airport Handling var lönsamt redan under sitt första verksamhetsår: Enligt resultaträkningen för perioden september 2014–augusti 2015 uppnådde företaget ett rörelseresultat före räntor och skatt på [...] (*) euro.
- (352) Sammanfattningsvis anser kommissionen att antagandena om arbetskostnadernas och marknadsandelens utveckling inte förefaller orimliga och att affärsplanen visar att kapitaltillskottet på 25 miljoner euro ger SEA en tillräckligt hög avkastning på sitt eget kapital.

7.2.4 Slutsats avseende selektiv ekonomisk fördel

- (353) Kommissionen drar slutsatsen att SEA har vidtagit tillräckliga åtgärder för att begränsa riskerna för ekonomisk kontinuitet. Affärsplanen grundades på antaganden som en rationell privat investerare med omfattande erfarenhet av marktjänstsektorn och avsikt att omstrukturera företaget skulle ha bedömt som sannolika och tillräckliga för att fastställa Airport Handlings framtida lönsamhet. SEA:s investering i Airport Handling utgör därför inte någon fördel som Airport Handling inte skulle ha kunnat få under normala marknadsmässiga villkor.

7.2.5 Slutsats om förekomsten av statligt stöd i SEA:s investering i Airport Handling

- (354) Investeringen omfattar inte någon fördel som Airport Handling inte skulle ha kunnat få under normala marknadsmässiga villkor. Detta innebär att ett av de kumulativa kriterier som anges i artikel 107.1 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt inte är uppfyllt. Följaktligen utgör investeringen inte statligt stöd i den mening som avses i artikel 107.1 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt.

(*) Affärshemlighet.

⁽⁴³⁾ Enligt Brattle-utlåtandet är denna vägda genomsnittliga kapitalkostnad högre, eftersom vissa projektspecifika risker beaktas genom en ökning av betavärdet för eget kapital.

HÄRIGENOM FÖRESKRIVS FÖLJANDE.

Artikel 1

1. Den process som ledde till likvidationen av SEA Handling SpA och bildandet av Airport Handling SpA medförde inte någon ekonomisk kontinuitet mellan det förstnämnda och det sistnämnda företaget.

2. Airport Handling är inte skyldigt att återbetala det statliga stöd som konstaterats vara oförenligt med den inre marknaden i kommissionens beslut C(2012) 9448 av den 19 december 2012, i dess rättade lydelse enligt beslut C(2013) 1668 av den 22 mars 2013, avseende det stöd som SEA beviljat sitt dotterbolag SEA Handling SpA under åren 2002–2010.

Artikel 2

Italiens bildande och kapitalisering av Airport Handling SpA, motsvarande 25 miljoner euro, utgör inte stöd i den mening som avses i artikel 107.1 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt.

Artikel 3

Detta beslut riktar sig till Republiken Italien.

Utfärdat i Bryssel den 5 juli 2016.

På kommissionens vägnar

Margrethe VESTAGER

Ledamot av kommissionen

KOMMISSIONENS BESLUT (EU) 2017/2112**av den 6 mars 2017****om den åtgärd/den stödordning/det statliga stöd SA.38454 – 2015/C (f.d. 2015/N) som Ungern planerar att genomföra till förmån för utvecklingen av två nya kärnkraftsreaktorer vid kärnkraftverket Paks II***[delgivet med nr C(2017) 1486]***(Endast den engelska texten är giltig)****(Text av betydelse för EES)**

EUROPEISKA KOMMISSIONEN HAR ANTAGIT DETTA BESLUT

med beaktande av fördraget om Europeiska unionens funktionssätt, särskilt artikel 108.2 första stycket,

med beaktande av avtalet om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet, särskilt artikel 62.1 a,

efter att ha gett berörda parter tillfälle att yttra sig⁽¹⁾ och med beaktande av dessa synpunkter, och

av följande skäl:

1. FÖRFARANDE

- (1) På grundval av artiklar i pressen och informella kontakter med de ungerska myndigheterna inledde kommissionen den 13 mars 2014 en utredning om eventuellt statligt stöd för uppförandet av kärnkraftverket Paks II (nedan kallat *Paks II*) under ärendenummer SA.38454 (2014/CP).
- (2) Efter flera informationsutbyten och formella möten anmälde de ungerska myndigheterna den 22 maj 2015 stödåtgärden med hänsyn till rättsäkerheten och förklarade att projektet inte omfattade statligt stöd i den mening som avses i artikel 107 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (nedan kallat *EUF-fördraget*).
- (3) Genom en skrivelse av den 22 maj 2015 anmälde Ungern en åtgärd till kommissionen angående finansiellt stöd till utvecklingen av två nya kärnkraftsreaktorer vid anläggningen i Paks.
- (4) Genom en skrivelse, daterad den 23 november 2015, informerade kommissionen Ungern om sitt beslut att inleda det förfarande som anges i artikel 108.2 i EUF-fördraget avseende stödet (nedan kallat *beslutet att inleda förfarandet*). Kommissionens beslut att inleda förfarandet har offentliggjorts i *Europeiska unionens officiella tidning*⁽²⁾. Kommissionen uppmanade berörda parter att inkomma med sina synpunkter.
- (5) Ungern inkom med sina synpunkter på beslutet att inleda förfarandet den 29 januari 2016.
- (6) Kommissionen mottog synpunkter från de berörda parterna. Den har översänt dessa synpunkter till Ungern som getts tillfälle att bemöta dem. Österrike yttrade sig genom en skrivelse av den 7 april 2016.
- (7) Ytterligare upplysningar lämnades av Ungern den 21 april, den 27 maj, den 9 juni, den 16 juni, den 28 juli 2016, den 16 januari 2017 och den 20 februari 2017.
- (8) Den 12 september 2016 gick de ungerska myndigheterna med på ett undantag från språkbestämmelserna och att beslutet kommer att antas på engelska som giltigt språk.

2. DETALJERAD BESKRIVNING AV ÅTGÄRDEN**2.1 BESKRIVNING AV PROJEKTET**

- (9) Åtgärden innebär utveckling av två nya kärnkraftsreaktorer (anläggningarna 5 och 6) i Ungern, vars uppförande helt finansieras av den ungerska staten till förmån för enheten Paks II (MVM Paks II Nuclear Power Plant Development Private Company Limited by Shares) som kommer att äga och förvalta de nya reaktorerna.

⁽¹⁾ EUT C 8, 12.1.2016, s. 2.

⁽²⁾ Se fotnot 1.

- (10) Ryssland och Ungern ingick ett mellanstatligt avtal om ett kärnkraftsprogram den 14 januari 2014⁽³⁾. På grundval av det mellanstatliga avtalet ska de båda länderna samarbeta i underhållandet och vidareutvecklingen av det nuvarande kärnkraftverket Paks NPP. Detta innefattar utformandet, uppförandet, idrifttagningen och avvecklingen av de två nya kraftanläggningarna 5 och 6 med reaktorer av typen VVER (vattenkylda, vattenmodererade) med en installerad kapacitet för varje kraftanläggning på minst 1 000 MW⁽⁴⁾ utöver de befintliga kraftanläggningarna 1–4. Driften av anläggningarna 5 och 6 är avsedd att kompensera för den minskade kapacitet som följer av att anläggningarna 1–4 (sammanlagt 2 000 MW) tas ur drift. Ungern framhöll att anläggningarna 1–4 kommer att vara i drift fram till slutet av 2032 respektive 2034, 2036 och 2037, utan planer på ytterligare livstidsförlängning.
- (11) Enligt det mellanstatliga avtalet⁽⁵⁾ skulle både Ryssland och Ungern utse en statsägd och statligt kontrollerad organisation med erfarenhet som skulle vara finansiellt och tekniskt ansvarig för att fullgöra sina skyldigheter som uppdragstagare/ägare med avseende på projektet.
- (12) Ryssland har gett aktiebolaget Nizhny Novgorod Engineering Company Atomenergoproekt (JSC NIAEP) uppdraget att bygga de nya reaktorerna (anläggningarna 5 och 6) och Ungern har utsett MVM Paks II Nuclear Power Plant Development Private Company Limited by Shares⁽⁶⁾ (Paks II) till ägare och förvaltare av de två reaktorerna.
- (13) Medan de allmänna rättigheterna och skyldigheterna för kärnsamarbetet mellan de två länderna fastställs i det mellanstatliga avtalet ska detaljerade uppgifter om genomförandet av det mellanstatliga avtalet fastställas i separata avtal⁽⁷⁾, nedan kallade *genomförandeaftal*, enligt följande:
- a) Det nya anläggnings-, upphandlings- och entreprenadavtalet för uppförandet av de två nya anläggningarna 5 och 6 av typen VVER 1200 (V491) vid anläggningen i Paks ska härnäst kallas *EPC-avtalet* (EPC, engineering, procurement and construction).
- b) Det avtal i vilket villkoren och bestämmelserna för samarbetet i fråga om drift och underhåll av de nya reaktorerna fastställs ska härnäst kallas *drift- och underhållsavtalet*.
- c) Avtalet om villkoren för bränsletillförsel och hantering av använt kärnbränsle.
- (14) JSC NIAEP och Paks II ingick EPC-avtalet den 9 december 2014, i vilket det fastställs att de två nya anläggningarna 5 och 6 ska tas i drift 2025 respektive 2026.
- (15) Ryssland åtog sig separat att ge Ungern ett statligt lån för att finansiera utvecklingen av Paks II. Detta lån styrs av ett mellanstatligt avtal om finansiering⁽⁸⁾ och tillhandahåller en stående lånekredit på 10 miljarder euro som är begränsad till att bara användas för utformandet, uppförandet och idrifttagningen av kraftanläggningarna 5 och 6 vid Paks II. Ungern kommer att använda denna stående lånekredit för att direkt finansiera de investeringar i Paks II som krävs för utformandet, uppförandet och idrifttagningen av de nya kraftanläggningarna 5 och 6, i enlighet med det mellanstatliga avtalet om finansiering. Utöver det mellanstatliga avtalet om finansiering kommer Ungern att tillhandahålla ett ytterligare belopp på upp till 2,5 miljarder euro från den egna budgeten för att finansiera investeringen vid Paks II.
- (16) Utöver det investeringsstöd som anges i skäl 15 har Ungern inte för avsikt att bevilja något annat finansiellt stöd till Paks II så snart kraftanläggningarna 5 och 6 har uppförts. De nya anläggningarna kommer att drivas enligt marknadsvillkor utan något fast inkomstbelopp eller garanterat pris. Ungern anser att det i detta skede inte är nödvändigt att anskaffa något lånat kapital direkt från Paks II.

⁽³⁾ Avtal mellan Ryska federationens regering och Ungerns regering om fredligt kärnsamarbete, som ingicks den 14 januari 2014 och ratificerades i Ungern genom det ungerska parlamentets lag II från 2014 (2014. évi II. törvény a Magyarország Kormánya és az Oroszországi Föderáció Kormánya közötti nukleáris energia békés célú felhasználása terén folytatandó együttműködésről szóló Egyezmény kihirdetéséről).

⁽⁴⁾ Reaktorerna antas av de ungerska myndigheterna ha en nettokapacitet på 1 180 MW per anläggning.

⁽⁵⁾ Artikel 3 i det mellanstatliga avtalet.

⁽⁶⁾ Regeringsbeslut nr 1429/2014. (VII. 31.) [A Kormány 1429/2014. (VII. 31.) Korm. Határozata a Magyarország Kormánya és az Oroszországi Föderáció Kormánya közötti nukleáris energia békés célú felhasználása terén folytatandó együttműködésről szóló Egyezmény kihirdetéséről szóló 2014. évi II. törvény szerinti Magyar Kijelölt Szervezet kijelölése érdekében szükséges intézkedésről].

⁽⁷⁾ Artikel 8 i det mellanstatliga avtalet.

⁽⁸⁾ Avtal mellan Ryska federationens regering och Ungerns regering om förlängning av ett statligt förmånslån till Ungerns regering för finansiering av uppförandet av ett kärnkraftverk i Ungern, som ingicks den 28 mars 2014.

2.2 ÅTGÄRDENS SYFTE

- (17) Såsom framgår av beslutet att inleda förfarandet är Paks NPP det enda kärnkraftverk som är i drift i Ungern. Kärnkraftverket tillhör den helt statsägda elåterförsäljaren och kraftproducenten Magyar Villamos Művek Zártkörűen Működő Részvénytársaság (nedan kallad MVM-koncernen)⁽⁹⁾. Dess fyra anläggningar har en total installerad kapacitet på 2 000 MW och är samtliga utrustade med rysk teknik (VVER-440/V213). Anläggningarna kommer gradvis att fasas ut fram till 2037 (se skäl 10).
- (18) Elproduktion från kärnkraft har en strategisk roll i Ungerns energimix, eftersom cirka 50 % av den totala inhemskt genererade elektriciteten kommer från de befintliga fyra reaktorerna vid Paks NPP⁽¹⁰⁾.
- (19) På grundval av målen
- att behålla en rimlig andel av nationella resurser och
 - minska Ungerns beroende av import och samtidigt följa nationell klimatpolitik

uppmånade regeringen MVM-koncernen att undersöka alternativen till att öka elproduktionen i kärnkraftverk. MVM-koncernen utarbetade en genomförbarhetsstudie i vilken man undersökte genomförandet och finansieringen av ett nytt kärnkraftverk som skulle kunna integreras i elsystemet och drivas på ett ekonomiskt, säkert och miljövänligt sätt. På grundval av denna genomförbarhetsstudie som presenterades 2008 av MVM-koncernen föreslog regeringen projektet för det ungerska parlamentet som samtyckte till att förberedande arbete inleddes för genomförandet av nya kärnkraftverksanläggningar vid Paks⁽¹¹⁾. Detta bekräftades av beräkningar som visade att urdrifftagningen av 6 000 MW från den installerade bruttokapaciteten på 8–9 000 MW var planerad till senast 2025 till följd av att de föräldrade kärnkraftverken stängs ned. Dessa kärnkraftverk skulle delvis ersättas av utvidgningen av Paks NPP.

- (20) 2011 genomfördes den nationella energistrategin för perioden fram till 2030⁽¹²⁾. Den är inriktad på ett scenario med en blandning av kärnkraft, kolkraft och förnybar energi för Ungern. Ungerns systemansvariga för överföringssystemet, MAVIR, beräknar att det kommer att behövas minst 5,3 GW ny produktionskapacitet i Ungern fram till 2026 och drygt 7 GW fram till 2031 till följd av framtida efterfrågan och urdrifftagningen av befintlig produktionskapacitet i Ungern⁽¹³⁾. MAVIR förutser även att nästan hela den nuvarande kolproduktionen kommer att ha tagits ur drift mellan 2025 och 2030 och att den installerade kapaciteten hos Ungerns gasproduktion kommer att ha minskat med cirka 1 GW, såsom framgår av tabell 1, som lämnades in av Ungern den 16 januari 2017. Ungern förklarade att MAVIR:s undersökning inte tar hänsyn till eventuell import eller ny installerad kapacitet i planeringen av den nya kapacitet på 7 GW som behövs.

Tabell 1

Förväntad utfasning av inhemsk installerad kapacitet fram till 2031

	MW	
	Existing	Phase-out
Nuclear	2 000	
Coal	1 292	1 222
Natural gas	3 084	960

⁽⁹⁾ Se skäl 18 i beslutet att inleda förfarandet för mer information om MVM-koncernen.

⁽¹⁰⁾ Uppgifter från det ungerska elsystemet (Mavir, 2014) – https://www.mavir.hu/documents/10262/160379/VER_2014.pdf/a0d9fe66-e8a0-4d17-abc2-3506612f83df, konsulterad den 26 oktober 2015.

⁽¹¹⁾ 25/2009. (IV.4.) OGY Határozat a paksi bővítés előkészítéséről.

⁽¹²⁾ Nationell energistrategi (ministeriet för nationell utveckling, Ungern, 2011): <http://2010-2014.kormany.hu/download/7/d7/70000/Hungarian%20Energy%20Strategy%202030.pdf>

⁽¹³⁾ A magyar villamosenergia-rendszer közép- és hosszú távú forrásoldali kapacitásfejlesztése (utveckling på medellång och lång sikt av produktionsstillgångarna i det ungerska elsystemet): https://www.mavir.hu/documents/10258/15461/Forr%C3%A1selemz%C3%A9s_2016.pdf/462e9f51-cd6b-45be-b673-6f6afea6-f84a (Mavir, 2016).

	Existing	Phase-out
Oil	410	
Intermittent renewables/weather-dependent	455	100
Other renewables	259	123
Other non-renewables	844	836
Sum	8 344	3 241

Källa: Ungerska myndigheter (Mavir).

- (21) Ungern och Ryssland undertecknade det mellanstatliga avtalet i syfte att utveckla ny kapacitet vid anläggningen i Paks. Ungern förklarade att man genom att behålla kärnkraft i bränsleproduktionen kunde tillgodose behovet att ersätta utfasad kapacitet, utveckla ny kapacitet och uppnå Ungerns mål vad gäller unionens klimatmål (i synnerhet avseende den förväntade minskningen av koldioxidutsläppen).

2.3 BESKRIVNING AV DE NYA ANLÄGGNINGARNA OCH DEN TEKNIK SOM SKA ANVÄNDAS

- (22) De nya anläggningarna 5 och 6 vid Paks II NPP kommer att vara utrustade med tekniken VVER 1200 (V491) och kommer att vara mer avancerade reaktorer av typen Generation III+. Ungern förklarar att de tekniska specifikationerna för de anläggningar som ska användas vid Paks II kommer att medföra märkbara fördelar jämfört med de nuvarande Paks NPP-anläggningarna, som t.ex. ökad effektivitet och en mer ekonomisk drift utöver förbättrade säkerhetsanordningar.
- (23) Frånsett den avsevärt högre installerade kapaciteten hos VVER 1200 (V491) finns det även en väsentlig skillnad i den beräknade drifttiden (60 år för anläggningar av typen VVER 1200 i motsats till 30 år för de befintliga enheterna vid Paks NPP) och vidare manöverduglighet, vilket gör det möjligt att anpassa varje anläggnings kapacitet beroende på efterfrågan på nätet inom en viss marginal.
- (24) Den minskade mängd bränsle som krävs av de nya anläggningarna återspeglar även tekniska förbättringar under senare år. I stället för den nuvarande bränslecykeln på tolv månader kan de nya anläggningarna drivas med en cykel på arton månader. Detta innebär att de nya anläggningarna kommer att kräva färre nedläggningar per år för bränsleladdning och att kärnkraftverket kommer att kunna vara i drift under längre perioder i genomsnitt varje år och inte förlora produktionstid.
- (25) I de tekniska specifikationerna anges även att den effekttäthet som kommer att tillhandahållas av de nya bränslepatronerna kommer att vara avsevärt högre än effekttätheten hos de nuvarande bränslepatronerna. Detta innebär i sin tur att en högre avkastning kan uppnås per massenhet bränslematerial, vilket kan förbättra de ekonomiska förutsättningarna för anläggningen.

2.4 STÖDMOTTAGAREN

- (26) Såsom förklaras i avsnitt 2.3 i beslutet att inleda förfarandet är stödmottagaren företaget Paks II, som för närvarande ägs av den ungerska staten. Aktieägarens rättigheter utövas av premiärministerns kansli. Paks II kommer att äga och förvalta reaktor-anläggningarna 5 och 6 som finansieras av den ungerska staten.
- (27) I skäl 19 i beslutet att inleda förfarandet förklaras hur Paks II:s aktier som ursprungligen innehades av MVM-koncernen överfördes till den ungerska staten⁽¹⁴⁾. Enligt de uppgifter som lämnades av Ungern den 30 januari 2016 uppgick inköpspriset för överföringen till 10,156 miljarder ungerska forint, vilket motsvarar cirka 33 miljoner euro.

⁽¹⁴⁾ Förordning från ministern för nationell utveckling, nr. 45/2014. (XI.14.) [45/2014. (XI.14.) NFM rendelet az MVM Paks II. Atomerőmű Fejlesztő Zártkörűen Működő Részvénytársaság felett az államot megillető tulajdonosi jogok és kötelezettségek összességét gyakorló szervezet kijelöléséről].

2.5 PROJEKTETS FINANSIERINGSSTRUKTUR SAMT RÄTTIGHETER OCH SKYLDIGHETER INOM RAMEN FÖR EPC-AVTALET

2.5.1 MELLANSTATLIGT AVTAL OM FINANSIERING

- (28) Inom ramen för det mellanstatliga avtalet ⁽¹⁵⁾ gav Ryssland ett statligt lån till Ungern i form av en stående lånekredit på 10 miljarder euro för att finansiera utvecklingen av kärnkraftsanläggningarna 5 och 6 i Paks. Lånets räntesats varierar mellan 3,95 % och 4,95 % ⁽¹⁶⁾. Lånet är örönmärkt för utformandet, uppförandet och idrifttagningen av dessa nya kraftanläggningar.
- (29) I enlighet med det mellanstatliga avtalet om finansiering måste lånet användas av Ungern för att finansiera 80 % av värdet av EPC-avtalet för utförandet av arbete och tjänster samt leverans av utrustning, medan 20 % av EPC-avtalet ska betalas av Ungern (se skäl 15). Lånet måste användas av Ungern senast 2025.
- (30) Lånet måste återbetalas av Ungern inom 21 år från och med den 15 mars eller den 15 september dagen efter idrifttagningen av de båda nya kärnkraftsanläggningarna 5 och 6, dock senast den 15 mars 2026 ⁽¹⁷⁾.
- (31) Betalningar inom ramen för det mellanstatliga avtalet om finansiering får endast göras när en begäran från det ungerska ministeriet för nationell ekonomi och ett meddelande om godkännande från det ryska finansministeriet har utfärdats.

2.5.2 EPC-AVTALET

- (32) Enligt EPC-avtalet måste JSC NIAEP leverera de två reaktorerna i enlighet med de detaljerade tekniska specifikationerna inom de överenskomna tidsfristerna och till det överenskomna totalpriset ([...]) (*) miljarder euro). Varje kostnad som tidigare inte definierats ska anses ingå i detta pris [...] ⁽¹⁸⁾.
- (33) I avtalet föreskrivs att avtalsviten ⁽¹⁹⁾ får betalas under särskilda omständigheter, [...].
- (34) [...]
- (35) [...]

2.5.3 RELATIONER MELLAN STATEN OCH STÖDMOTTAGAREN

- (36) Ungern hade till en början förväntat sig att Paks II skulle förbli ett helägt dotterbolag till MVM Hungarian Electricity Ltd, som i sin tur ägs av den ungerska staten och de ungerska kommunerna. Sedan november 2014 är Paks II inte längre ett dotterbolag till MVM Hungarian Electricity Ltd eller en del av MVM-koncernen utan är ett helt statsägt bolag som för närvarande inte har något rättsligt förhållande till MVM-koncernen.
- (37) Vad gäller verksamheten vid Paks II, i synnerhet försäljning av el, angav Ungern att ett separat energiköpsavtal med en separat leverantör inte finns eller planeras i detta skede. De ungerska myndigheterna beräknar att den el som produceras av Paks II skulle säljas på marknaden och till elförbrukare i enlighet med typiska försäljningsavtal för baslast enligt marknadspraxis. Enligt de ungerska myndigheterna skulle Paks II, som en producent av el för basbelastning under en förväntad lång driftsperiod, anpassa sig efter andras priser i likhet med de befintliga kärnkraftsproducenterna i Europa.
- (38) Paks II kommer att vara ägare till kärnkraftverket Paks II och finansieras helt av den ungerska statens eget kapital under de två reaktorernas byggnadsfas. Ungerska myndigheter anser att det i detta skede inte är nödvändigt att lånat kapital anskaffas direkt av Paks II.
- (39) Ungern kommer inte att överföra de medel som krävs för att överföra inköpspriset för kärnkraftverket Paks II till Paks II:s konton. Den största andelen av dessa medel kommer att innehas av Rysslands bank för utveckling och utrikes ekonomiska frågor (Vnesheconombank). För varje etappmål som anses vara uppfyllt kommer Paks II att inkomma med en begäran till Vnesheconombank att betala 80 % av beloppet som ska betalas direkt till JSC NIAEP. Paks II kommer även att inkomma med en begäran till Ungerns statliga skuldförvaltningsbyrå att betala återstående 20 % av beloppet.

⁽¹⁵⁾ Artikel 9 i det mellanstatliga avtalet.

⁽¹⁶⁾ 3,95 % fram till den första dagen för återbetalning och mellan 4,50 % och 4,95 % under de efterföljande 21 åren.

⁽¹⁷⁾ Under varje sjuårsperiod: 25 %, respektive 35 % och 40 % av det faktiskt utnyttjade kreditbeloppet.

(*) Säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter/affärshemlighet.

⁽¹⁸⁾ [...]

⁽¹⁹⁾ Avtalsviten är ett fastställt ersättningsbelopp som överenskommit av parterna i ett avtal och som ska erläggas som ersättning om särskilda skyldigheter enligt avtalet åsidosätts.

- (40) De återstående finansiella behoven hos Paks II under byggnadsfasen kommer att tillgodoses genom eget kapital från Ungerns statsbudget. Det ursprungliga belopp som öronmärkts under byggnadsfasen kommer att uppgå till [...] miljarder euro (skillnaden mellan det belopp på 12,5 miljarder euro som fastställts för kärnkraftsprojektet i det mellanstatliga avtalet och det faktiska inköpspriset för Paks II NPP som uppgår till [...] miljarder euro). Detta anses av Ungern utgöra ett tak för de statliga medel som kan dras för uppförandet av kärnkraftverket Paks II, åtminstone utan ytterligare bedömning. I händelse av att kraven på eget kapital överstiger ett sådant belopp hävdar Ungern dock att man kommer att investera mer om dess bedömning vid den tidpunkten tyder på att det är ekonomiskt försvarbart att göra det.
- (41) Ungern gör gällande att man i en känslighetsanalys om potentiella extra kostnader som Paks II ådragit sig under byggnadsfasen drog slutsatsen att dess kostnader skulle behöva ökas tio gånger för att den förväntade internräntan ska minska med 1 %. Ungern förväntar sig därför att effekterna av kostnadsökningar kommer att bli små.

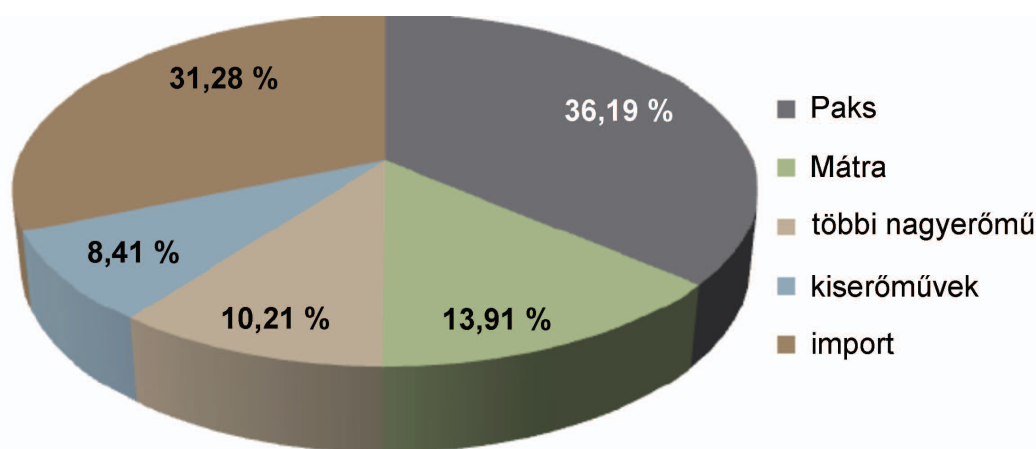
2.6 DEN UNGERSKA ELMARKNADEN

2.6.1 BESKRIVNING AV DEN UNGERSKA ELMARKNADEN

- (42) Den nuvarande strukturen hos den ungerska elmarknaden formades omkring 1995, när majoriteten av de stora kraftverken och leverantörerna av allmännyttiga tjänster samt distributionsföretagen privatiserades. Staten har en dominerande plats i sektorn genom det statsägda vertikalt integrerade energibolaget MVM-koncernen.
- (43) I den undersökning utförd av MAVIR som avses i skäl 20 anges att den totala inhemska konsumtionen har ökat med 2,7 % sedan 2014 och uppgick till en total inhemska konsumtion på 43,75 TWh 2015. Av denna konsumtion utgörs inhemska produktion av 30,06 TWh, vilket motsvarar 68,72 % av den totala elkonsumtionen (se figur 1). Import uppgick till 13,69 TWh, vilket motsvarar 31,28 % av den totala konsumtionen. Som elproducent har den statsägda MVM-koncernen en betydande närvaro på marknaden, tack vare dess huvudsakliga produktionstillgång, Paks NPP, som tillhandahöll 52,67 % av den inhemska genererade elektriciteten 2015, såsom framgår av figur 1. Kraftverket Mátra är ett brunkolkraftverk som huvudsakligen ägs av RWE Power AG (50,92 %) medan MVM-koncernen äger 26,15 % av dess aktier. De ytterligare större (*többi nagyermű*) och mindre (*kiserőművek*) kraftverken spelar en blygsam roll i den ungerska marknadens totala produktionsstruktur. MVM-koncernens vertikalt integrerade grossistföretag MVM Partner har dessutom en dominerande ställning på grossistmarknaden för el⁽²⁰⁾.

Figur 1

Sammansättning av den totala elförbrukningen i Ungern 2015

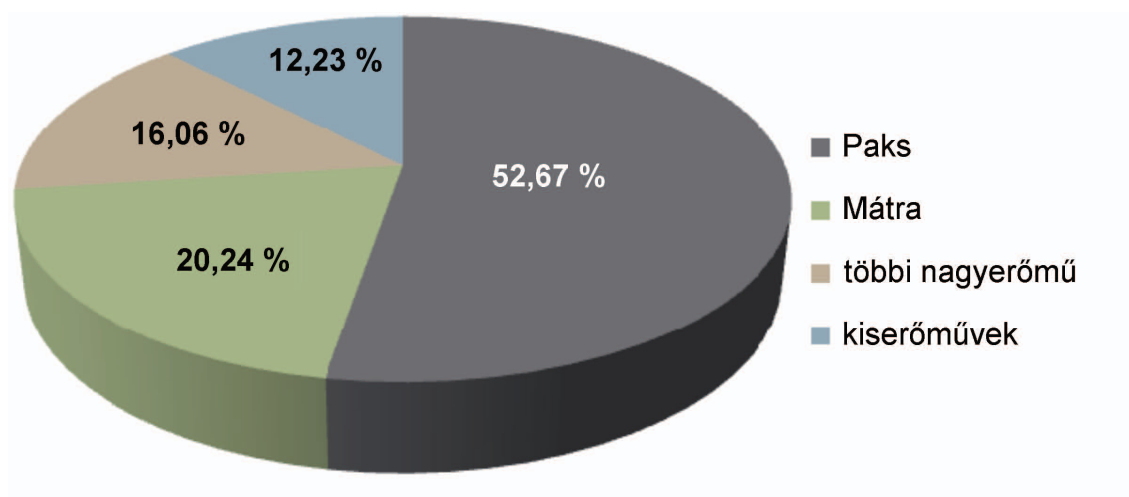
Källa: *Medium- and long-term development of generation assets of the Hungarian electricity system* (utveckling på medellång och lång sikt av produktionstillgångarna i det ungerska elsystemet) (Mavir, 2016)⁽²¹⁾.

⁽²⁰⁾ Se beslut nr 747/2011 från den ungerska energimyndigheten av den 14 oktober 2011.

⁽²¹⁾ "Többi nagyermű" betyder "andra stora kraftverk" och "kiserőművek" betyder "små kraftverk".

Figur 2

Inhemsk bruttoelproduktion i Ungern 2015

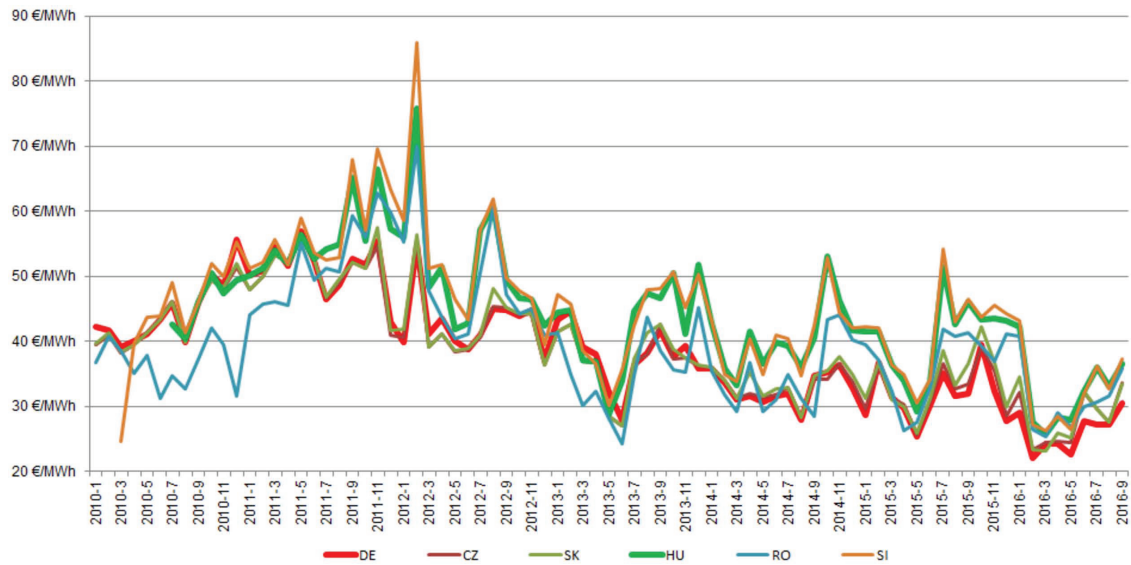

Källa: *Medium- and long-term development of generation assets of the Hungarian electricity system* (utveckling på medellång och lång sikt av produktionstillgångarna i det ungerska elsystemet) (Mavir, 2016).

- (44) I Ungern genomförs de vanligaste grossisttransaktionerna via bilaterala energiköpsavtal där producenter kommer överens om att sälja en på förhand fastställd minimivolym till grossister och där handlare är skyldiga att köpa en minimivolym. De bilaterala energiköpsavtalen ingås huvudsakligen enligt de standarder som fastställts av European Federation of Energy Traders.
- (45) Hungarian Power Exchange Company Ltd (nedan kallat HUPX) startade sin verksamhet i juli 2010 som ett dotterbolag till den systemansvariga för överföringssystemet, MAVIR. Den erbjuder både dagen-företransaktioner och fysiska terminer. Dagen-förehandeln börjar klockan 11 varje dag på grundval av anbud och bud som ska läggas ut för varje timme för följande dag. Handeln stänger senast kl. 11.40. Fysiska terminer kan utföras för fyra förfalloveckor, tre förfallomånader, fyra förfallokvartal och tre förfalloår. Det finns särskilda handelsdagar för sådana transaktioner där anbud och bud lämnas inom en viss tidsintervall. Sedan mars 2016 kan både 15-minutersprodukter och entimmarsblock handlas på HUPX:s intradagsmarknad. Utöver de organiserade dagen före- och intradagsmarknaderna har HUPX samarbetsavtal med två börsmäklarfirmor som tillhandahåller en tjänst för överlämning av OTC-transaktioner för handelsclearing för vanliga kunder.
- (46) Utöver de dagen före-auktioner som inte organiseras av HUPX, handlas el även på elbörser som är baserade i EU eller OTC-plattformar samt via direkta bilaterala avtal (se skäl 44).
- (47) Såsom framgår av figur 1 i skäl 43 är Ungern en nettoimportör där import utgör cirka 30 % av den ungerska elförbrukningen. Såsom framgår av figur 3 har grossistpriset varit högst i Ungern i den sammanlänkade region som gränsar till landet (dvs. med undantag av Polen eller Slovenien).

Figur 3

Månatliga genomsnittliga dagen-förebaslastpriser i Central- och Östeuropa (inbegripet Ungern) och Tyskland (2010–2016)

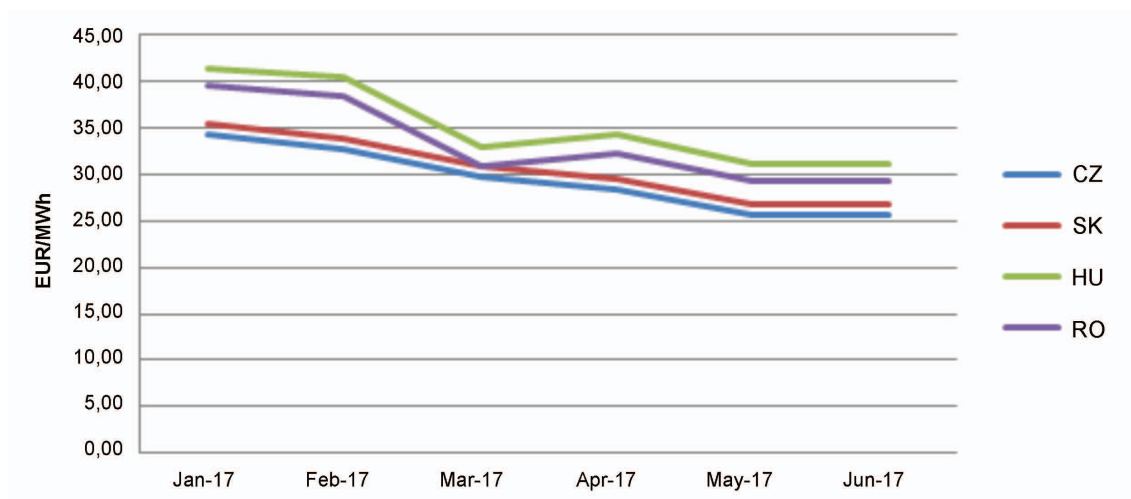

Källa: Europeiska kommissionen.

- (48) Den kortsiktiga beräkningen av baslastpriserna i regionen tyder på samma utveckling, dvs. att de ungerska baslastpriserna kommer att vara de högsta i regionen (se figur 4).

Figur 4

Regionala terminspriser för baslast för januari–juni 2017

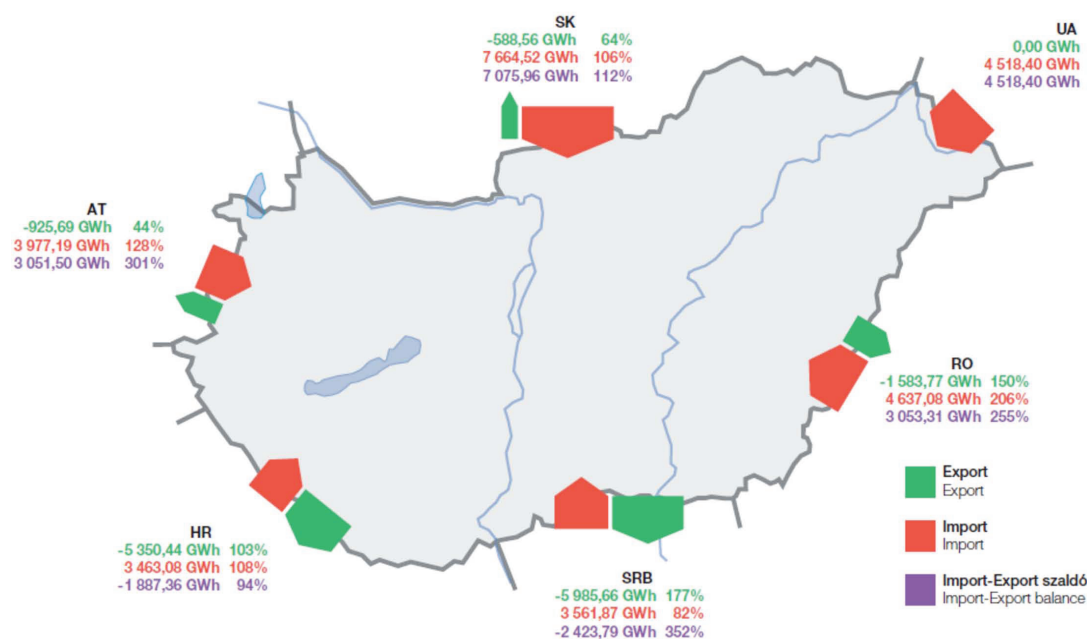

Källa: Europeiska kommissionen (baserat på de uppgifter som offentliggjorts av Central European Power Exchange).

- (49) Landet är väl sammanlänkat med närbelägna länder – sammanlänkningskapaciteten för el uppgick till 30 % 2014, vilket överstiger målet för 2020 ⁽²²⁾. 2014 började marknadskopplingen av Tjeckien-Slovakien-Ungern-Rumänien tillämpas, vilket resulterade i en ökning av likviditeten för HUPX och en minskning av prisvolatiliteten. I figur 5 sammanfattas uppgifter om elkraftutbyte med närbelägna länder 2014.

Figur 5

Elkraftutbyte mellan Ungern och närbelägna länder

Källa: Uppgifter från det ungerska elsystemet (Mavir, 2014).

2.6.2 BESKRIVNING AV DEN PLANERADE UTVECKLINGEN AV DEN UNGERSKA ELMARKNADEN

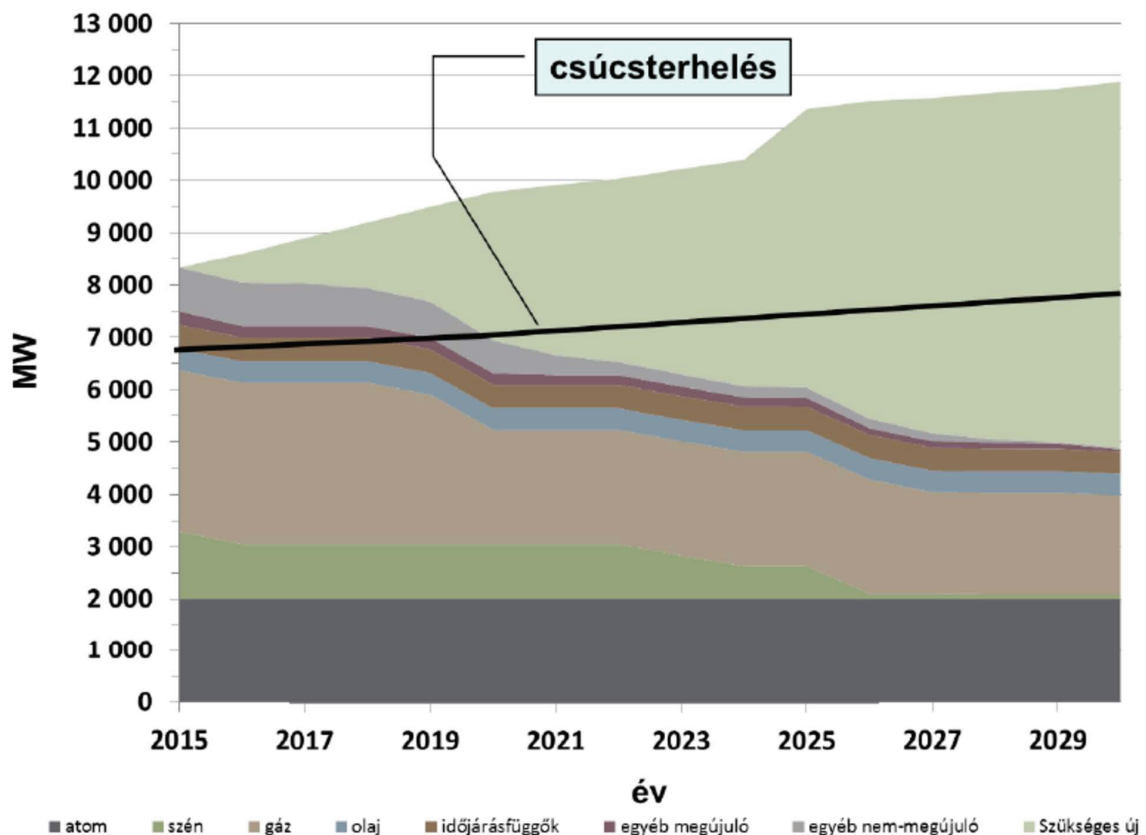
- (50) Baserat på den undersökning som avses i skäl 20 och som utfärdats av MAVIR ⁽²³⁾ kommer nästan hela kolproduktionen att ha tagits ur drift mellan 2025 och 2030 och den installerade kapaciteten hos Ungerns gasproduktion kommer att ha minskat med 1 GW. När det jämförs med dess uppskattningar av en ökning av den högsta efterfrågan förväntas den tillgängliga produktionskapaciteten från inhemska kraftproducenter understiga höglasten senast 2021. Till följd av detta uppskattar den systemansvariga för överföringssystemet att den ungerska marknaden kommer att behöva minst 5,3 GW ytterligare ny elproduktionskapacitet fram till 2026 och drygt 7 GW i slutet av prognosperioden 2031. Detta beskrivs i figur 6 nedan som visar att en betydande mängd installerad kapacitet utöver den växande höglasten kommer att behövas. Ungern förklarade i sin inlägga av den 16 januari 2017 att man måste säkerställa en viss nivå av återstående kapacitet som återspeglar branschpraxis hos Entso-E:s systemansvariga för överföringssystemet. Den återstående kapaciteten är skillnaden mellan den inhemska tillförlitliga tillgängliga kapaciteten plus den nationella produktionskapaciteten plus höglasten och reserven för systemtjänster. Återstående kapacitet är den del av den nationella produktionskapacitet som finns kvar i systemet för att täcka eventuell programmerad export, oväntad lastförändring, reserven för systemtjänster och oplanerade avbrott vid en referenspunkt.

⁽²²⁾ Hungarian Energy Country Report (Ungerns landsspecifika energirapport) (Europeiska kommissionen – 2014): https://ec.europa.eu/energy/sites/ener/files/documents/2014_countryreports_hungary.pdf, konsulterad den 26 oktober 2015.

⁽²³⁾ A magyar villamosenergia-rendszer közép- és hosszú távú forrásoldali kapacitásfejlesztése (utveckling på medellång och lång sikt av produktionsstillgångarna i det ungerska elsystemet): https://www.mavir.hu/documents/10258/15461/Forr%C3%A1selemz%C3%A9s_2016.pdf/462e9f51-cd6b-45be-b673-6f6afea6f84a (Mavir, 2016).

Figur 6

Ytterligare behov av kapacitet i den ungerska elsektorn

5. ábra A forráslétesítés szükségessége

Källa: *Medium- and long-term development of generation assets of the Hungarian electricity system* (utveckling på medellång och lång sikt av produktionstillgångarna i det ungerska elsystemet) (Mavir, 2016).

- (51) Ungern anger att uppgifterna från Platts Powervision, trots påståendena om det relativt stora behovet av ny produktionskapacitet, tyder på att relativt lite ny kapacitet faktiskt byggs upp, såsom framgår av tabell 2. Ungern gör även gällande att en avfallsenergianläggning på 44 MW, enligt uppgifterna från Platt, är det enda kraftverk som för närvarande byggs i Ungern. Ungern förklarar vidare att även om det finns investeringsplaner på att bygga större (gaseldade) anläggningar kan inte något av dessa projekt betraktas som bekräftade eftersom investerarna ännu inte har ådragit sig betydande oersätliga utgifter som exempelvis byggkostnader, vilket skulle visa på ett åtagande att faktiskt genomföra projektet.

Tabell 2

Ny kapacitet som ska byggas i den ungerska elsektorn

Plant	Plant Type	Primary Fuel	Nameplate MW	Online Year	Status
Dunaujvaros Chp	Waste	Biomass	44	2016	Under Constr
Szeged Ccgt	CC/Cogen	Natural Gas	460	2017	Advan Develop
Szeged Ccgt	CC/Cogen	Natural Gas	460	2017	Advan Develop

Plant	Plant Type	Primary Fuel	Nameplate MW	Online Year	Status
Csepel III	CC/Cogen	Natural Gas	430	2018	Advan Develop
Tolna	Wind	Wind	260	2018	Early Develop
Gyor Region	Wind	Wind	300	2019	Early Develop
Szazhalombatta— Dunai Refinery	CC	Natural Gas	860	2020	Advan Develop
Almasfuzito	Coal	Coal Generic	435	2020	Proposed

Source: Platts Powervision, data accurate as of September 2015.

2.7 SKÄL TILL ATT FÖRFARANDET INLEDDES

- (52) I maj 2015 anmälde Ungern sina planer på att investera i uppförandet av de två kärnkraftsreaktorerna vid anläggningen i Paks till kommissionen med hänsyn till rättssäkerheten och hävdade att åtgärden inte innebar något statligt stöd eftersom staten agerar som en marknadsinvesterare som eftersträvar en skälig vinst. I beslutet att inleda förfarandet uttryckte kommissionen farhågor över att åtgärden skulle medföra statligt stöd i den mening som avses i artikel 107 i EUF-fördraget, på grundval av de uppgifter som fanns tillgängliga i det skedet. Kommissionen uttryckte framför allt allvarliga tvivel om huruvida åtgärden innebar en selektiv fördel för Paks II, eftersom Ungern inte invände mot förekomsten av de övriga inslagen av statligt stöd under anmälningsfasen.
- (53) Skälen till tvivel härrörde från resultatet av prövningen mot den marknadsekonomiska investerarpincipen, i vilken man bedömer huruvida en investerare på marknaden skulle ha investerat i projektet på samma villkor som den offentliga investeraren vid den tidpunkt då beslutet om den offentliga investeringen fattades⁽²⁴⁾. Den marknadsekonomiska investerarpincipen erkänns även enligt rättspraxis⁽²⁵⁾.
- (54) Syftet med prövningen mot den marknadsekonomiska investerarpincipen var i formell mening att motivera varför den förväntade internräntan för investeringen skulle vara högre än ett strikt marknadsbaserat riktmärke för den vägda genomsnittliga kapitalkostnaden för det projekt som omfattas av investeringen⁽²⁶⁾. Även om Ungern uppskattade att projektets internränta skulle vara högre än ett strikt marknadsbaserat riktmärke för den vägda genomsnittliga kapitalkostnaden ställde sig kommissionen tveksam till huruvida den vägda genomsnittliga kapitalkostnaden skulle anses vara högre.
- (55) Mot bakgrund av tvivlen vad gäller förekomsten av statligt stöd undersökte kommissionen vidare huruvida eventuella möjliga statliga stödåtgärder kunde anses vara förenliga med den inre marknaden. Eftersom de ungerska myndigheterna ansåg att åtgärden var fri från statligt stöd hade de i den inledande fasen emellertid inte inkommit med några skäl till varför åtgärden skulle vara förenlig med den inre marknaden. Kommissionen ställde sig även tvivlande till att åtgärden omfattades av tillämpningsområdet för kommissionens meddelande – Riktlinjer för statligt stöd till miljöskydd och energi för 2014–2020⁽²⁷⁾, eftersom dessa riktlinjer inte omfattar åtgärder på området kärnenergi och radioaktivt avfall. Även om kommissionen drog slutsatsen att inga andra riktlinjer var tillämpliga på bedömningen av den anmälda åtgärden drog kommissionen även slutsatsen att den får förklara en åtgärd direkt förenlig enligt artikel 107.3 c i EUF-fördraget, om åtgärden har som syfte att förverkliga ett mål av gemensamt intresse, om den är nödvändig och proportionerlig och om de positiva effekterna av att uppnå det gemensamma målet uppväger de negativa effekterna på konkurrensen och handeln.

⁽²⁴⁾ Prövningen mot den marknadsekonomiska investerarpincipen är ett standardtest för att utvärdera förekomsten av stöd och det användes även i ekonomiska analyser från Ungern som lämnats in både innan och efter det att fallet anmäldes. Kommissionen utvärderade noggrant och kompletterade därefter den analys av den marknadsekonomiska investerarpincipen som lämnats in av Ungern för att komma fram till sin egen bedömning av förekomsten av stöd.

⁽²⁵⁾ T-319/12 och T-321/12 – Spanien och Ciudad de la Luz mot kommissionen, ECLI:EU:T:2014:604, punkt.40, T-233/99 och T-228/99 – Landes Nordrhein-Westfalen mot kommissionen, ECLI:EU:T:2003:57, punkt 245.

⁽²⁶⁾ Normalt finns det två huvudkällor till kapital: eget kapital och (finansie)llt skuldkapital. Kapitalkostnaden är den vägda genomsnittliga kapitalkostnaden med hänsyn till andelen eget kapital och andelen skuldkapital.

⁽²⁷⁾ EUT C 200, 28.6.2014, s. 1.

- (56) Kommissionen uttryckte tvivel om huruvida åtgärden kunde anses vara proportionerlig, det vill säga huruvida åtgärden var begränsad till den lägsta nivå av investeringsstöd som krävs för att möjliggöra ett framgångsrikt uppförande av de kompletterande anläggningarna för elproduktion i syfte att uppnå det gemensamma mål som eftersträvas. Stödmottagaren skulle erhålla produktionstillgångar utan att löpa någon särskild risk som har att göra med refinansieringskostnader, vilket andra marknadsaktörer skulle göra. Kommissionen tog inte emot några bevis för hur Ungern skulle förhindra en sådan överkompensering.
- (57) Kommissionen betonade att den ungerska elproduktionsmarknaden kännetecknas av en relativt hög marknads-koncentration, med det nuvarande kärnkraftverket Paks NPP som står för omkring 50 % av den inhemska produktionen. I avsaknad av ny kapacitet skulle elproduktionen från Paks NPP och Paks II troligen stå för en ännu större andel av marknaden, vilket kan ha en snedvridande effekt på den ungerska elmarknaden. Ungern tillhandahöll inte kommissionen några detaljerade bevis för hur landet skulle säkerställa en kontinuerlig och självständig drift av de befintliga och de nya produktionstillgångarna.
- (58) Kommissionen konstaterade slutligen att på grund av den ungerska elmarknadens särskilda förhållanden kan driften av Paks II även medföra en risk för grossistmarknadens likviditet genom att antalet tillgängliga anbud om försörjning på marknaden begränsas. Beroende på hur elen från de nya reaktorerna säljs på marknaden kan likviditeten påverkas avsevärt, hinder för inträde på marknaden skapas och konkurrensen minskas på olika nivåer av marknaden. Ungern tillhandahöll inte någon detaljerad förklaring om hur el skulle handlas med av Paks II och hur marknadslikviditet skulle säkerställas.
- (59) Kommissionen uttryckte därför tvivel om huruvida åtgärden kunde utgöra statligt stöd i den mening som avses i artikel 107.1 i EUF-fördraget.
- (60) I brist på tillräckliga bevis kunde kommissionen inte heller dra några slutsatser vad gäller en sådan åtgärds förenlighet med den inre marknaden enligt artikel 107.3 c. På grundval av de tvivel som framförts i beslutet att inleda förfarandet och med tanke att det vid den tidpunkten saknades argument beträffande förenligheten från Ungern, undersökte kommissionen dessutom ett antal farhågor angående konkurrenssnedvridning och möjligheter att Paks II kunde vara överkompenserad.
- (61) När det gäller de tvivel om proportionalitet som uttrycks i skäl 56 ovan undersökte kommissionen huruvida Paks II, till följd av stödet, kunde återinvestera eventuell vinst som inte betalas till staten i form av utdelning, i syfte att utveckla eller köpa ytterligare produktionstillgångar och således stärka sin ställning på marknaden.
- (62) När det gäller de tvivel om proportionalitet som uttrycks i skäl 56 undersökte kommissionen även Ungerns avsedda utdelningspolicy, i synnerhet huruvida Ungern skulle begära utdelning (på eget initiativ beroende på den vinst som uppnåtts av Paks II) eller i stället lämna vinsten hos Paks II. Kommissionen befarade att Paks II skulle kunna använda sin vinst för att återinvestera genom att utveckla eller köpa ytterligare produktionstillgångar och snedvrida konkurrensen ytterligare.
- (63) På grund av den ungerska elproduktionsmarknadens relativt höga koncentrationsnivå och med det nuvarande kärnkraftverket Paks NPP (MVM-koncernen) som står för omkring 50 % av den inhemska produktionen tvivlade kommissionen, såsom anges i skäl 57, på om Paks NPP och Paks II skulle hållas åtskilda och kunde anses vara oberoende och sakna anknytning till varandra. Det faktum att Paks II för närvarande är juridiskt oberoende av MVM-koncernen var inte tillräckligt för kommissionen eftersom den inte fått någon information under anmälningsfasen om huruvida Paks NPP och Paks II skulle fortsätta att drivas helt åtskilda i juridiskt och strukturellt hänseende. Sådana klargöranden föreföll nödvändiga för att minimera risken för en ytterligare ökning av marknads-koncentrationen.
- (64) Såsom förklaras i avsnitt 2.6 genomförs de vanligaste transaktionerna i den ungerska grossistsektorn för energi genom bilaterala energiköpsavtal och HUPX har ännu inte gett upphov till en tillräcklig likviditetsnivå. Eftersom Ungern i sin anmälan inte hänvisade till de förväntade metoderna för försäljning av el från Paks II undersökte kommissionen Paks II:s effekter på Ungerns nuvarande likviditetsnivåer inom grossistsektorn för energi.

- (65) Med tanke på de tvivel avseende marknadslikviditeten som anges i skäl 58 ville kommissionen säkerställa att ett brett utbud av anbud om försörjning erbjuds på marknaden, särskilt mot bakgrund av MVM Partners dominerande ställning på grossistmarknaden för el⁽²⁸⁾. Kommissionen var oroad över att likviditetsnivåerna kunde påverkas avsevärt och att kostnaderna för konkurrenter i senare led kunde höjas genom att begränsa deras konkurrenskraftiga tillgång till en viktig insatsprodukt (avskärmning av insatsprodukter). Detta kan inträffa om den elektricitet som producerats av Paks II säljs främst genom långfristiga avtal endast till vissa leverantörer, vilket skulle innebära att Paks II:s inflytande på elproduktionsmarknaden flyttas till detaljmarknaden.
- (66) Kommissionen begärde därför ytterligare upplysningar vad gäller Paks II:s strategi för handel med elproduktion, med särskild tonvikt på huruvida den skulle vara på marknadsmässiga villkor genom att erbjuda sin el på plattformen för energiutbyte eller någon annan öppen handelsplattform.

3. DEN UNGERSKA REGERINGENS STÅNDPUNKT

3.1 UNGERNS STÅNDPUNKT NÄR DET GÄLLER FÖREKOMSTEN AV STÖD

3.1.1 EKONOMISK FÖRDEL

- (67) Ungern hävdar i sin anmälan att investeringen inte utgör statligt stöd i den mening som avses i artikel 107 i EUF-fördraget, eftersom den inte medför en ekonomisk fördel för Paks II. Ungern styrker detta påstående genom att ange att Paks II-investeringen uppfyller kraven i den marknadsekonomiska investerarprincipen (se skälen (53) och (54)).
- (68) Ungern hävdar närmare bestämt att kraven i den marknadsekonomiska investerarprincipen uppfylls på två sätt⁽²⁹⁾. För det första har projektets vägda genomsnittliga kapitalkostnad konstaterats vara lägre än dess internränta. För det andra hävdas att den utjämnade kostnaden för att producera energi är tillräckligt låg för att göra kärnkraft konkurrenskraftig i förhållande till andra tekniker för elproduktion och ge rimlig avkastning enligt de rådande elpriserna⁽³⁰⁾.
- (69) Ungern lämnade in följande undersökningar och styrkande handlingar till stöd för sin uppfattning:
- Styrkande analys av den marknadsekonomiska investerarprincipen (nedan kallad *undersökningen om den marknadsekonomiska investerarprincipen*, 18 februari 2015).
 - Ekonomisk analys för kärnkraftsprojektet Paks II (nedan kallad *den ekonomiska undersökningen*, 8 oktober 2015)⁽³¹⁾.
 - Skrivelser till vice generaldirektör för statligt stöd med reflektioner avseende kommissionens preliminära analys (nedan kallade *de förtydligande skrivelserna*).
 - En första skrivelse (nedan kallad *den första förtydligande skrivelsen*, 16 oktober 2015).
 - En andra skrivelse (nedan kallad *den andra förtydligande skrivelsen*, 29 oktober 2015).
 - Inlagor med reflektioner avseende beslutet att inleda förfarandet (svar på beslutet att inleda förfarandet)
 - Skrivelse till vice generaldirektör för statligt stöd efter offentliggörandet av beslutet att inleda förfarandet den 3 december 2015 (nedan kallat *skrivelsen om godtagande av beslutet att inleda förfarandet*).
 - Inläga från Ungern till kommissionen den 29 januari 2016 (nedan kallad *inlagan med reflektioner avseende beslutet att inleda förfarandet*).

⁽²⁸⁾ Se fotnot 9.

⁽²⁹⁾ Det första tillvägagångssättet är ett standardförfarande för att kontrollera den marknadsekonomiska investerarprincipen i olika industrier medan det andra tillvägagångssättet är särskilt utformat för elindustrin.

⁽³⁰⁾ Den utjämnade kostnaden för att producera energi (LCOE) är den totala kostnaden för att installera och driva ett projekt för elproduktion uttryckt i ett enhetligt elpris under hela projektets livstid. Formellt uttryckt, $LCOE = [\text{Summat} (\text{Kostnadert} \times (1+r)^{-t})] / [\text{Summat} (\text{MWh} \times (1+r)^{-t})]$, där r är diskonteringsräntan och t betecknar år t . Den är således känslig för den diskonteringsränta som används. Det är allmän praxis att tillämpa projektets vägda genomsnittliga kapitalkostnad som diskonteringsränta.

⁽³¹⁾ Detta dokument är tillgängligt för allmänheten på http://www.kormany.hu/download/6/74/90000/2015_Economic%20analysis%20of%20Paks%20II%20-%20for%20publication.pdf

- e) Ungerns regerings svar på synpunkter från tredje parter om beslutet att inleda förfarandet avseende statligt stöd den 7 april 2016 (nedan kallat *svaret på synpunkter från tredje parter*).
- f) Svar på förfrågan om information av den 18 mars 2016 den 21 april 2016 (nedan kallat *de ytterligare klargörandena*).
- (70) Den ungerska regeringen lämnade dessutom in en finansiell modell som användes för att räkna ut siffrorna avseende internräntan för projektet. Två versioner av modellen lämnades in till kommissionen:
- a) En ursprunglig version den 16 mars 2015 (nedan kallad *den preliminära finansiella modellen*).
- b) En slutlig version den 16 oktober 2015 (nedan kallad *den finansiella modellen*).
- (71) Med undantag av de ytterligare klargörandena berör de dokument som förtecknas i skäl 69 beräkning av intervallen för den vägda genomsnittliga kapitalkostnaden och internräntan, om än med olika grad av utförlighet. Internräntan för projektet beräknas med hjälp av den finansiella modellen⁽³²⁾. Tillvägagångssättet för den utjämnade kostnaden för att producera energi diskuteras i den ekonomiska undersökningen och i de ytterligare klargörandena [se skäl 69].
- (72) När det gäller Ungerns analyser innefattar de dokument som förtecknas i skälen 69 c–69 f olika uppdateringar av de uppgifter som lämnats i undersökningen om den marknadsekonomiska investeringsprincipen och därefter i den ekonomiska undersökningen. Vissa uppdateringar är daterade efter det datum då EPC-avtalet undertecknades den 9 december 2014, dvs. det ursprungliga investeringsbeslutet.
- (73) Beslutet att inleda förfarandet innehåller en detaljerad utvärdering av Ungerns ståndpunkt när det gäller varje central fråga såsom framgår av dess inlagor fram till dagen för beslutet att inleda förfarandet⁽³³⁾. I återstoden av detta avsnitt anges en översikt över Ungerns ståndpunkt när det gäller de centrala frågor som tagits upp efter offentliggörandet av beslutet att inleda förfarandet. Tillämpningen av den vägda genomsnittliga kapitalkostnaden och internräntan samt den utjämnade kostnaden för att producera energi kommer att redovisas separat.

3.1.1.1 Ungerns ståndpunkt när det gäller den vägda genomsnittliga kapitalkostnaden

- (74) I sitt svar på beslutet att inleda förfarandet upprepade Ungern samma uppskattade intervall på mellan 6,2 % och 7,7 % för den vägda genomsnittliga kapitalkostnaden som i dess tidigare inlagor. Ungern upprepade även sina tidigare argument som framförts i de förtydligande skrivelserna och konstaterade att kommissionen inte bedömde dessa argument i beslutet att inleda förfarandet.

3.1.1.2 Ungerns ståndpunkt när det gäller internräntan

- (75) I detta avsnitt granskas Ungerns ståndpunkt när det gäller beräkningen av internräntan i vilken den finansiella modellen användes för att beräkna framtida fria kassaflöden för projektet och fastställa dess internränta. De huvudsakliga delarna i den finansiella modellen är de följande:

1. Olika långsiktiga elprisprognoser och
2. Olika antaganden angående driften av kärnkraftverket.

A) Elprisprognoser

- (76) De prisprognoser som använts av den ungerska regeringen granskades i beslutet att inleda förfarandet. I sitt svar på beslutet att inleda förfarandet kritiserade Ungern kommissionen för att ha använt endast en prisprognoskurva (baserad på Internationella energiorganets publikation *World Energy Outlook 2014* [nedan kallad *IEA WEO 2014*]) för att beräkna projektets internränta⁽³⁴⁾. Ungern påpekade framför allt att alla de prisprognoser som lämnats in i den ekonomiska undersökningen bör användas för att bedöma internräntan.

⁽³²⁾ Den finansiella modellen är en uppdaterad version av den preliminära finansiella modellen. Uppdateringarna omfattar de kontraktsmässiga överenskommelserna mellan Paks II och JSC NIAEP, leverantören av kärnkraftverket.

⁽³³⁾ Se skälen 52–81 i beslutet att inleda förfarandet.

⁽³⁴⁾ Se <http://www.worldenergyoutlook.org/weo2014/>

B) Antaganden angående driften

- (77) Antagandena angående driften för den finansiella modellen och beräkningarna av internräntan tillhandahölls av Paks II:s tekniska arbetsgrupp. Även om inga detaljerade uppgifter ursprungligen lämnades för att motivera dessa antaganden angående driften lämnade Ungern senare in bakgrundsinformation om dessa antaganden i sina svar på kommissionens förfrågningar om information. En central inlaga i detta avseende är de ytterligare klargörandena, som lämnats in som svar på en förfrågan om information till följd av beslutet att inleda förfarandet och synpunkterna från tredje parter.

C) Projektets internränta

- (78) I svaret på beslutet att inleda förfarandet upprepade Ungern resultaten av dess tidigare beräkningar på mellan 8,6 % och 12,0 % för projektets internränta.
- (79) I sitt svar på beslutet att inleda förfarandet kritiserade Ungern kommissionens bedömning av effekterna av en försening på projektets internränta (en minskning på 0,9 % för en försening på fem år). Siffran beräknades med utgångspunkt i antaganden om förseningar under den operativa perioden. Ungern hävdade dock att en försening under byggperioden skulle kunna höja projektets internränta om det även skulle ske en försening av kostnader som uppstår.

3.1.1.3 Ungerns ståndpunkt när det gäller den utjämnade kostnaden för att producera energi

- (80) I detta avsnitt granskas Ungerns ståndpunkt när det gäller den utjämnade kostnaden för att producera energi för Paks II⁽³⁵⁾.

A) Den ekonomiska undersökningen

- (81) I den ekonomiska undersökningen hävdade Ungern att Paks II:s utjämnade kostnad för att producera energi är tillräckligt låg för att göra den konkurrenskraftig i förhållande till andra tekniker för elproduktion. I undersökningen presenterades bland annat tre uppskattningar av den utjämnade kostnaden för att producera energi för ett kärnkraftsprojekt i Ungern. Den första uppskattningen på 70 euro/MWh var baserad på en diskonteringsränta på 7 % (den övre gränsen för den uppskattade vägda genomsnittliga kapitalkostnad som presenteras i samma ekonomiska undersökning) och hämtades från den gemensamma publikationen *Projected Costs of Generating Electricity* från OECD/IEA/NEA 2015 (nedan kallad *2015 års undersökning av OECD/IEA/NEA*)⁽³⁶⁾. Den andra uppskattningen av den utjämnade kostnaden för att producera energi på 50–63 euro/MWh var baserad på en undersökning av Aszodi m.fl. (2014) i vilken man använder en rabatterad ränta baserad på räntesatsen för det ryska lånet, vilken faller inom intervallen 4–5 %⁽³⁷⁾. Den tredje uppskattningen av den utjämnade kostnaden för att producera energi på 58–120 euro/MWh (2013 års reella priser) beräknades med hjälp av en riktmärkningsanalys baserad på siffror som offentliggjorts av olika internationella organ och som erbjuder en potentiell intervall för den utjämnade kostnaden för att producera energi⁽³⁸⁾. I undersökningen konstaterades att den utjämnade kostnaden för att producera energi för ett ungerskt kärnkraftverk faller inom en intervall på mellan 50,5 och 57,4 euro/MWh (2013 års reella priser) där de två slutvärdena beräknades genom att ta en räntesats motsvarande de två slutpunkterna i intervallen för den vägda genomsnittliga kapitalkostnaden (6,2 % och 7,0 %) som rapporterats i samma ekonomiska undersökning⁽³⁹⁾. När det jämförs med de framtida elpriserna från samma ekonomiska undersökning kan det ungerska kärnkraftverksprojektet hävdas vara lönsamt och därmed gör Ungern gällande att en privat investerare skulle anse det rimligt att genomföra projektet.

B) Ytterligare klargöranden

- (82) Som svar på kommissionens fråga om hur intervallen för den utjämnade kostnaden för att producera energi på 50,5–57,4 euro/MWh i den ekonomiska undersökningens slutsatser kan stämmas av mot den intervall på 89–94 US-dollar/MWh som fastställs i 2015 års undersökning av OECD/IEA/NEA förklarade Ungern i de ytterligare klargörandena att skillnaden berodde på att mycket olika antaganden användes i den ekonomiska undersökningen och 2015 års undersökning av OECD/IEA/NEA, t.ex. skillnaderna i antagen kapacitetsfaktor (85 % jämfört med 92 %) för kärnkraftverk och datum för idrifttagning (2020 jämfört med 2025).

⁽³⁵⁾ På grund av otillräcklig information och brist på tydlighet har inga uppskattningar baserade på denna metod utvärderats i beslutet att inleda förfarandet. Följande översikt omfattar därför även dokument från tiden innan beslutet att inleda förfarandet.

⁽³⁶⁾ Den utjämnade kostnaden för att producera energi i undersökningen av OECD/IEA/NEA är 89,94 USD/MWh (se tabell 4.7) och det framgår inte hur värdet på 70 euro/MWh i figur 3 i den ekonomiska undersökningen och 50,5–57,4 euro/MWh erhöles från det förstnämnda värdet. 2015 års undersökning av OECD/IEA/NEA är tillgänglig på: <https://www.oecd-nea.org/ndd/egc/2015/>.

⁽³⁷⁾ Se Aszodi, A., Boros I. och Kovacs, A., (2014) *A paksi atomerőmű bővítésének energiapolitikai, műszaki és gazdasági kérdései*, i Magyar Energetika, maj 2014. En engelsk översättning med titeln *Extension of the Paks II NPP- energy political, technical and economical evaluations* lämnades till kommissionen i februari 2016. I denna undersökning presenteras beräkningar i ungerska forint (HUF) vid beräkning av en genomsnittlig utjämnad kostnad för att producera energi på 16,01–16,38 HUF/kWh under hela projektets livstid. Inga närmare upplysningar ges om hur dessa siffror i ungerska forint omvandlades till den intervall för den utjämnade kostnaden för att producera energi i euro/MWh som anges i skäl (81).

⁽³⁸⁾ Se figur 15 i den ekonomiska undersökningen.

⁽³⁹⁾ Se s. 77 i den ekonomiska undersökningen.

3.2 UNGERNS STÅNDPUNKT NÄR DET GÄLLER ÅTGÄRDENS EVENTUELLA FÖRENLIGHET MED DEN INRE MARKNADEN

- (83) Även om Ungern i sitt svar på beslutet att inleda förfarandet betonade att åtgärden inte innebar statligt stöd inkom landet med synpunkter för att bemöta kommissionens farhågor när det gäller åtgärdens eventuella förenlighet med den inre marknaden som uttryckts i beslutet att inleda förfarandet, i händelse av att kommissionen skulle dra slutsatsen att statligt stöd förekom.

3.2.1 STÅNDPUNKT NÄR DET GÄLLER MÅLET AV GEMENSAMT INTRESSE

- (84) I sitt svar på beslutet att inleda förfarandet fastställde Ungern flera politiska överväganden för vilka man ansåg det relevant att definiera målet av gemensamt intresse baserat på följande:
- Ungerns energipolitik.
 - Målen med Euratomfördraget ⁽⁴⁰⁾.
 - Brist på framtida installerad kapacitet.
 - Diversifiering av energikällor.
 - Utfasning av fossila bränslen.
 - Skapande av nya arbetstillfällen.
 - Överkomlighet.
- (85) Ungern betonade att på grundval av artikel 194.2 i EUF-fördraget har varje medlemsstat rätt att själv välja sin energimix och Ungern hänvisar till sin nationella energistrategi för 2030 (se skäl 20) som anger kärnkraft, kolkraft och förnybar energi som landets energistrategi på medellång sikt.
- (86) Ungern hänvisar även till artikel 2 c i Euratomfördraget enligt vilken Europeiska atomenergigemenskapen ska underlätta investeringar och sörja för byggandet av de grundläggande anläggningar som behövs för utvecklingen av kärnkraftssektorn i Europeiska atomenergigemenskapen. Ungern betonar att bestämmelserna i Euratomfördraget, som är bindande för varje undertecknande medlemsstat, ska förstås som ett gemensamt mål för unionen.
- (87) Ungern förklarar dessutom att den systemansvariga för överföringssystemet räknar med en ökning på cirka 4 % av efterfrågan på el fram till 2030, främst på grund av den föreslagna elektrifieringen av Ungerns system för transport, industri och uppvärmning. I samma undersökning av den systemansvariga för överföringssystemet konstateras att flera av Ungerns befintliga äldre kol- och gasanläggningar håller på att bli föråldrade och förväntas läggas ned senast 2030. Undersökningen visar också att en mycket begränsad mängd nyligen installerad kapacitet förväntas tas i bruk inom samma tidsram. Detta kommer att leda till en förväntad minskning på 32 % av den befintliga kapaciteten och Ungern hävdar att uppförandet av Paks II kommer att vara en välriktad åtgärd för att ta itu med denna förväntade brist på framtida produktionskapacitet.
- (88) Ungern betonar dessutom att dess beroende av importerad gas är högre än EU-28-genomsnittet. Mer än 95 % av den gas som används i Ungern är importerad och kommer huvudsakligen från Ryssland. Ungern gör gällande att landets beroende av olja eller gas skulle öka avsevärt om det saknades kärnkraft i energimixen. Detta skulle särskilt gälla efter utfasningen av Paks NPP:s befintliga operativa anläggningar när andra kompletterande anläggningar för elproduktion skulle behöva använda sådana bränslen för att övervinna den framtida brist på total nationell installerad kapacitet som beskrivs i skäl 50. Ungern anser följaktligen att åtgärden skulle bidra till mångfalden av bränslekällor i energimixen samt till att säkra landets energiförsörjning.
- (89) Ungern hävdar att projektet kommer att bidra till EU:s 2020-mål om en minskning av utsläppen av växthusgaser eftersom kärnklyvning betraktas som en koldioxidsnål energikälla. De ungerska myndigheterna hävdar att landets topografiska och geografiska läge inte tillåter användning av havsbaserade vindkraftverk eller vattenkraftverk. De återstående alternativen för produktion av förnybar energi är landbaserad vindkraft, solenergi och biomassa, men användningen av sådan teknik skulle inte räcka för att kompensera för den förväntade brist på framtida kapacitet som avses i skäl 50 ovan om ingen ytterligare produktion från kärnkraft planeras. Ungern hävdar följaktligen att projektet har som mål att fasa ut fossila bränslen.

⁽⁴⁰⁾ Fördraget om upprättandet av Europeiska atomenergigemenskapen (Euratom).

- (90) De ungerska myndigheterna gör gällande att projektet (både under och efter uppförandet) kommer att skapa ett betydande antal nya arbetstillfällen. Detta skulle vara av särskilt stor betydelse med tanke på att kärnkraftverket Paks II är beläget i en Nuts II-region, vars BNP är lägre än 45 % av genomsnittet i EU per capita. Ungern anser på så sätt att genomförandet av projektet skulle bidra till målet om tillväxt och skapande av ett betydande antal nya arbetstillfällen i flera sektorer.
- (91) Ungern hävdar slutligen att investeringen i ny kärnkraftskapacitet direkt kommer att medföra lägre elpriser för industri och förbrukare, vilket är förenligt med ett EU-övergripande mål om överkomliga priser på tjänster. Ungern anger även att det faktum att inget stöd ska beviljas Paks II under dess drift ger stöd åt argumentet om överkomlighet.

3.2.2 STÅNDPUNKT NÄR DET GÄLLER ÅTGÄRDENS NÖDVÄNDIGHET

- (92) Ungern förklarar att det mot bakgrund av den ökande produktionsbrist som Ungern står inför behövs en betydande mängd investeringar i produktionskapacitet och omfattningen av de investeringar som behövs är större än omfattningen av de projekt som för närvarande håller på att uppföras eller utvecklas.
- (93) Av dessa skäl hade Ungern anlitat Nera Economic Consulting (NERA) för att analysera utvecklingen av Ungerns och de närliggande marknadernas elmarknader och en lämplig marknadsdefinition för Paks II-projektet när det tas i drift (nedan kallad *undersökningen från NERA*). Denna undersökning tyder på att uppförandet av de nya anläggningarna 5 och 6 vid Paks II kommersiellt sett kan vara att föredra framför andra typer av investeringar i energiproduktion baserat på Ungerns marknadsvillkor, som exempelvis en liknande kapacitet som tillhandahålls av gasturbiner med öppet kretslopp och gaskombiverk. Ungern drar slutsatsen att det således inte finns något möjligt kontrafaktiskt scenario som uppfyller policyns mål.

3.2.3 STÅNDPUNKT NÄR DET GÄLLER ÅTGÄRDENS PROPORTIONALITET

- (94) Ungern upprepar att man förväntar sig att erhålla full ersättning från investeringen i kärnkraftverket Paks II från både kapitaluppskrivning och utdelning.
- (95) Medan man vidhöll att projektet inte skulle innebära statligt stöd och att det var förenligt med den marknadsekonomiska investeringsprincipen lämnade Ungern, i sin inlägga av den 28 juli 2016, dessutom ytterligare uppgifter som svar på de farhågor som uttryckts i avsnitt 3.3.6 i beslutet att inleda förfarandet vad gäller proportionalitet, i händelse av att kommissionen skulle dra slutsatsen att statligt stöd skulle uppstå i det anmälda projektet.
- (96) Enligt sin inlägga anger Ungern att Paks II ska använda all vinst från verksamheten hos anläggningarna 5 och 6 vid Paks II endast för följande ändamål:
- a) Paks II-projektet, som definieras som utvecklingen, finansieringen, uppförandet, idrifttagningen, driften, underhållet, reoveringen, avfallshantering och avvecklingen av två nya kärnkraftsanläggningar med reaktorerna 5 och 6 av typen VVER i Paks, Ungern. Vinsten ska inte användas för att finansiera investeringar i verksamhet som inte omfattas av tillämpningsområdet för det projekt som definieras ovan.
 - b) Utbetalning av vinsten till den ungerska staten (t.ex. i form av utdelning).
- (97) Ungern bekräftade även att Paks II ska avstå från att (åter)investera i utökningen av Paks II:s egen kapacitet eller livstid och installationen av ytterligare produktionskapacitet, utöver reaktorerna 5 och 6 vid Paks II. Om sådana nya investeringar skulle göras ska Ungern anmäla detta till kommissionen för ett separat godkännande av statligt stöd.

3.2.4 STÅNDPUNKT NÄR DET GÄLLER ÅTGÄRDENS EFFEKTER PÅ DEN INRE MARKNADEN

- (98) De ungerska myndigheterna framhöll att om eventuella snedvridande effekter skulle uppstå skulle dessa vara begränsade till perioden för överlappningen mellan utfasningen av de befintliga reaktorerna vid Paks NPP och idrifttagningen av de två nya reaktorerna vid Paks II. Ungern anser det orimligt att utgå från att Paks NPP:s livstid kan överskrida 50 år, och därför skulle överlappningsperioden vara mycket kort.

- (99) Enligt Ungern är överlappningsperioden dessutom nödvändig och rimlig med tanke på att Paks II måste vara i drift när Paks NPP närmar sig slutet av sin utökade livslängd och att Paks II:s utveckling och idrifttagning kan drabbas av förseningar på grund av den tekniska komplexitet som idrifttagningen av ett nytt kärnkraftverk innebär samt yttre faktorer som ligger utanför parternas kontroll (t.ex. ändring i lagstiftningen, säkerhetskrav och regelverk). Ungern framhöll även att vissa anläggningar som är utrustade med tekniken VVER Generation III och III+ drabbades eller förväntades drabbas av förseningar jämfört med den planerade byggtiden för Paks II, såsom anges i tabell 3 nedan.

Tabell 3

Sammanlagda förseningar i byggperioden för anläggningar av typen VVER Generation III och III+

Anläggning (land)	Förseningar (år)	Status
Kudankulam – 1 (Indien)	+ 5,8	slutförd
Kudankulam – 2 (Indien)	+ 7,0	pågående
Novovoronezj II. – 1 (Ryssland)	+ 1,5	slutförd
Novovoronezj II. – 2 (Ryssland)	+ 2,5	pågående
Leningrad II. – 1 (Ryssland)	+ 2,0	pågående
Leningrad II. – 2 (Ryssland)	+ 2,5	pågående

Källa: Ungerska myndigheter.

- (100) Ungern betonar dessutom att Paks NPP och de två nya reaktorerna vid Paks II ägs och förvaltas av separata enheter och att MVM-koncernen inte på något sätt är kopplad till Paks II-projektet eller Paks II. Ungern vidhåller även att om en koncentration mellan Paks II och MVM-koncernen skulle övervägas skulle en sådan koncentration omfattas av reglerna för koncentrationskontroll.
- (101) Ungern hävdar att det faktum att de två företagen båda är statsägda inte omedelbart ger anledning att ifrågasätta deras affärsmässiga självständighet. Tvärtom kan företagen bevisas vara oberoende av varandra om varje företag är oberoende med avseende på beslutsfattande.
- (102) Ungern menar att MVM-koncernen och Paks II är oberoende och saknar anknytning till varandra av följande skäl:
- De förvaltas av olika ministerier (MVM-koncernen av ministeriet för nationell utveckling via Ungerns nationella organ för kapitalförvaltning och Paks II av premiärministerns kansli).
 - Det förekommer inte något delat eller gemensamt ledarskap i någon av företagens styrelser.
 - Det finns skyddsåtgärder för att säkerställa att kommersiellt känsliga och konfidentiella uppgifter inte utbyts mellan företagen.
 - Båda företagens befogenheter att fatta beslut är fristående och åtskilda från varandra.
- (103) Ungern kritiserar kommissionens slutsatser i beslutet att inleda förfarandet vad gäller beräkningen av MVM-koncernens marknadsandel på den ungerska elmarknaden. Ungern gör gällande att marknadsandelen inte undersöktes i jämförelse med andra producenter på den ungerska marknaden och att MVM-koncernens marknadsandel beräknades endast med hänsyn till inhemskt genererad elektricitet, exklusive import.
- (104) Med utgångspunkt i undersökningen från NERA gör Ungern gällande att alla eventuella snedvridningar av konkurrensen måste tolkas i ett marknadssammanhang som är större än den ungerska staten. I undersökningen från NERA beaktas följande indata i marknadsbedömningen:
- Befintlig produktionskapacitet och teknisk kapacitet (t.ex. effektivitet och startkostnader).

- b) Åtagna öknings av produktionskapaciteten (t.ex. kraftverk under uppförande och nya förnybara energikällor).
- c) Åtagna urdrifttagningar av befintliga anläggningar (t.ex. på grund av direktivet om stora förbränningsanläggningar).
- d) Sammanlänkningskapacitet.
- e) Bränsle, koldioxid och rörliga drifts- och underhållskostnader.
- f) Fasta drifts- och underhållskostnader som skulle undvikas om en anläggning stängdes ned.
- g) Kostnaderna för ny resurs.
- (105) Skälet till argumentet att den marknad som ska bedömas är större än Ungern är att import av el från närbelägna länder stod för 31,4% av den ungerska elförbrukning 2014. Ungern hävdar även att denna höga nivå av sammanlänkning med närliggande länder kommer att öka ytterligare till följd av nya sammanlänkningsprojekt som kommer att tas i drift mellan 2016 och 2021 mellan Slovakien (2×400 kV och 1×400 kV) och Slovenien (1×400 kV). I sin inlägga av den 16 januari 2017 tillhandahöll Ungern närmare uppgifter om de förestående projekten för gränsöverskridande transmissionsledningar, enligt vilka andra sammanlänkningsprojekt på 2×400 kV kommer att byggas med Slovakien senast 2029 och en sammanlänkning på 1×400 kV med Rumänien senast 2030. Den förväntade totala sammanlänkningskapaciteten för import och export anges i tabellerna 4 och 5.

Tabell 4

Entso-E:s beräkningar av installerad sammanlänkningskapacitet för import i Ungern

	Austria	Slovakia	Romania	Croatia	Serbia	Ukraine (*)	Slovenia (**)	Total
2015	600	800	1 000	1 200	1 000	450	0	5 050
2016	720	1 040	1 080	1 360	920	450	400	5 970
2017	840	1 280	1 160	1 520	840	450	800	6 890
2018	960	1 520	1 240	1 680	760	450	1 200	7 810
2019	1 080	1 760	1 320	1 840	680	450	1 600	8 730
2020	1 200	2 000	1 400	2 000	600	450	2 000	9 650
2021	1 200	2 000	1 400	2 000	600	450	2 000	9 650
...								
2030	1 200	2 000	1 400	2 000	600	450	2 000	9 650

(*) No data provided in forecast

(**) Assumption: Slovenia starting from zero.

Källa: Undersökning från NERA.

Tabell 5

Entso-E:s beräkningar av installerad sammanlänkningskapacitet för export i Ungern

	Austria	Slovakia	Romania	Croatia	Serbia	Ukraine (*)	Slovenia (**)	Total
2015	600	800	1 000	1 200	1 000	450	0	5 050
2016	640	1 040	1 060	1 360	920	450	340	5 810
2017	680	1 280	1 120	1 520	840	450	680	6 570
2018	720	1 520	1 180	1 680	760	450	1 020	7 330
2019	760	1 760	1 240	1 840	680	450	1 360	8 090
2020	800	2 000	1 300	2 000	600	450	1 700	8 850
2021	800	2 000	1 300	2 000	600	450	1 700	8 850
...								
2030	800	2 000	1 300	2 000	600	450	1 700	8 850

(*) No data provided in forecast

(**) Assumption: Slovenia starting from zero.

Källa: Undersökning från NERA.

(106) I undersökningen identifieras även en framgångsrik marknadskoppling för energiförsörjning med Slovakien, Tjeckien och Rumänien och det hänvisas till Entso-E:s förslag som offentliggjordes i oktober 2015 och som fastställde Ungern som en del av en enda samordnad kapacitetsregion för Central- och Östeuropa med flera länder med vilka Ungern ännu inte har kopplingar, inbegripet Österrike, Tyskland och Polen⁽⁴¹⁾. Ungern gör gällande att Ungern, i jämförelse med andra medlemsstater, redan är en starkt integrerad elmarknad inom Europeiska unionen, med en sammanlänkningskapacitet som ligger på cirka 75 % av den totala installerade inhemska produktionskapaciteten, dvs. cirka åtta gånger högre än EU:s mål för medlemsstaterna fram till 2020 och fem gånger högre än EU:s mål för medlemsstaterna fram till 2030. Enligt Ungerns mening utgör detta ett tillräckligt skäl att beakta potentiella snedvridningar av konkurrensen i större skala.

(107) När det gäller användningen av ny teknik både i det faktiska scenariot och i avsaknad av Paks II betraktas gaskombiverk eller gasturbiner med öppet kretslopp i undersökningen från NERA som nytillkommen teknik, medan det förutsätts att inträde eller utträde av annan teknik, som exempelvis förnybara energikällor, kol och kärnkraft, endast av ekonomiska orsaker är osannolikt av följande skäl:

- a) Aktuella och tidigare beslut om marknadsinträde för kraftverk som drivs med förnybar energi hänger ytterst på statliga subventionsprogram, snarare än på marknadspriser. Modeller som simulerar grundläggande marknadsfaktorer kan således inte fastställa huruvida kraftverk som drivs med förnybar energi skulle träda in på eller lämna marknaden i praktiken.
- b) På grund av klimatförändringsfrågor är installationen av ett oförminskat antal nybyggda kol- och brunkolskraftverk i EU numera mycket omtvistat och många projekt bestrids genom myndigheters förfaranden eller domstolsförfaranden. Det är därför oklart i vilken utsträckning nya byggprojekt längre är genomförbara i EU.

⁽⁴¹⁾ Entso-E (2015), förslag till fastställande av kapacitetsberäkningsregioner från de systemansvariga för överföringssystemen i enlighet med artikel 15.1 i kommissionens förordning (EU) 2015/1222 av den 24 juli 2015 om fastställande av riktlinjer för kapacitetstilldelning och hantering av överbelastning, 29 oktober 2015, s. 9, artikel 9.

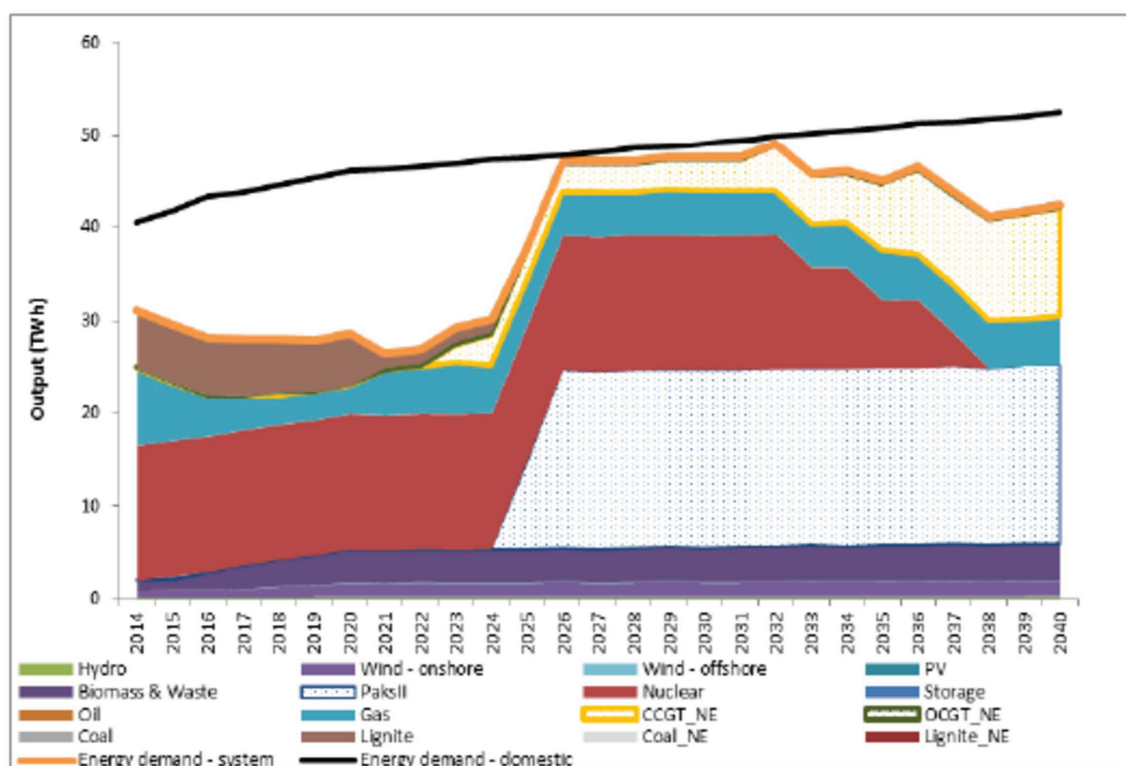
- c) Utvecklingen av nybyggda kärnkraftverk i EU är också beroende av en energistrategi som omfattar kärnkraft och kräver betydande samverkan mellan statliga myndigheter och tillsynsmyndigheter i planerings- och tillståndsförfarandet. För kärnkraftverk är planering och utveckling ett betydligt större åtagande än för gaskombiverk och gasturbiner med öppet kretslopp och resultaten är mycket mer beroende av nationell politik och utrymmet för skönmässig bedömning. Det förutsätts därför att inga nya kärnkraftverk byggs förutom i de länder som redan har en kärnkraftsvänlig energipolitik och enbart för aktiva projekt som redan håller på att genomföras och/eller där EPC-avtal ingåtts.

(108) I undersökningen från NERA framgår att följande slutsatser kan dras i det faktiska scenariot (uppförandet av Paks II):

- a) Efterfrågan på el i Ungern förväntas öka avsevärt fram till 2040.
- b) Ungern har för närvarande ett försörjningsunderskott och måste importera stora mängder el. Detta underskott ökar ytterligare mellan 2015 och 2025.
- c) Trots att Paks II tas i drift 2025 behåller Ungern en nettoimportställning under hela perioden av överlappning med de anläggningar vid Paks NPP som för närvarande är i drift, och kommer därefter återigen att bli allt mer beroende av import.
- d) Förnybara energikällor i Ungern ökar under de första åren i det faktiska scenariot baserat på Entso-E:s beräkningar och därmed uppnås det mål för 2020 om förnybara energikällor på 10,9 % av förbrukad el som Ungern antog i sin nationella plan för förnybar energi.

Figur 7

Förväntad produktion per teknik och nationell efterfrågan fram till 2040 (faktiskt scenario)

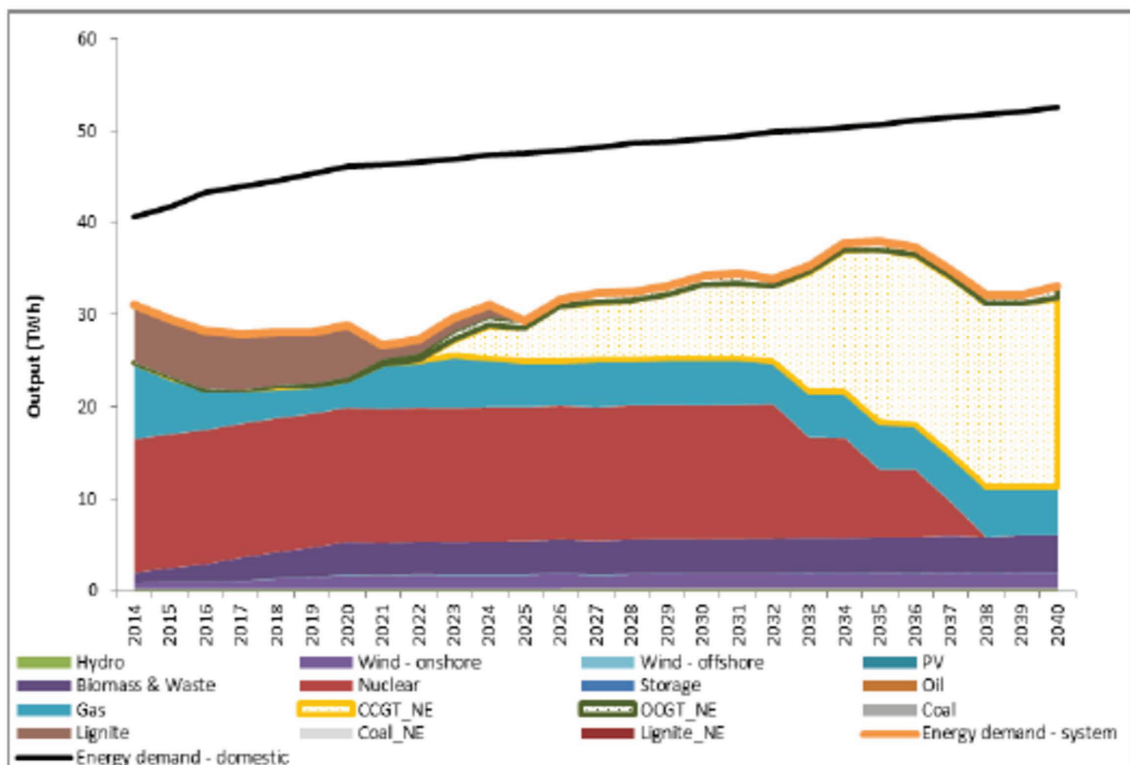

Källa: Undersökning från NERA.

- (109) Såsom förklaras ovan i skäl 93 upprepas i undersökningen från NERA att om Paks II inte byggdes skulle den liknande kapacitet som kommersiellt sett är att föredra framför andra typer av investeringar i energiproduktion baserat på Ungerns marknadsvillkor tillhandahållas av gasturbiner med öppet kretslopp och gaskombiverk. Undersökningen från NERA tyder på att trots att majoriteten av kärnkraftverket Paks II:s kapacitet kommer att ersättas av ny gaskapacitet i Ungern förblir Ungern mycket beroende av elimport under hela modelleringsperioden i det kontrafaktiska gasscenariot (se figur 8).

Figur 8

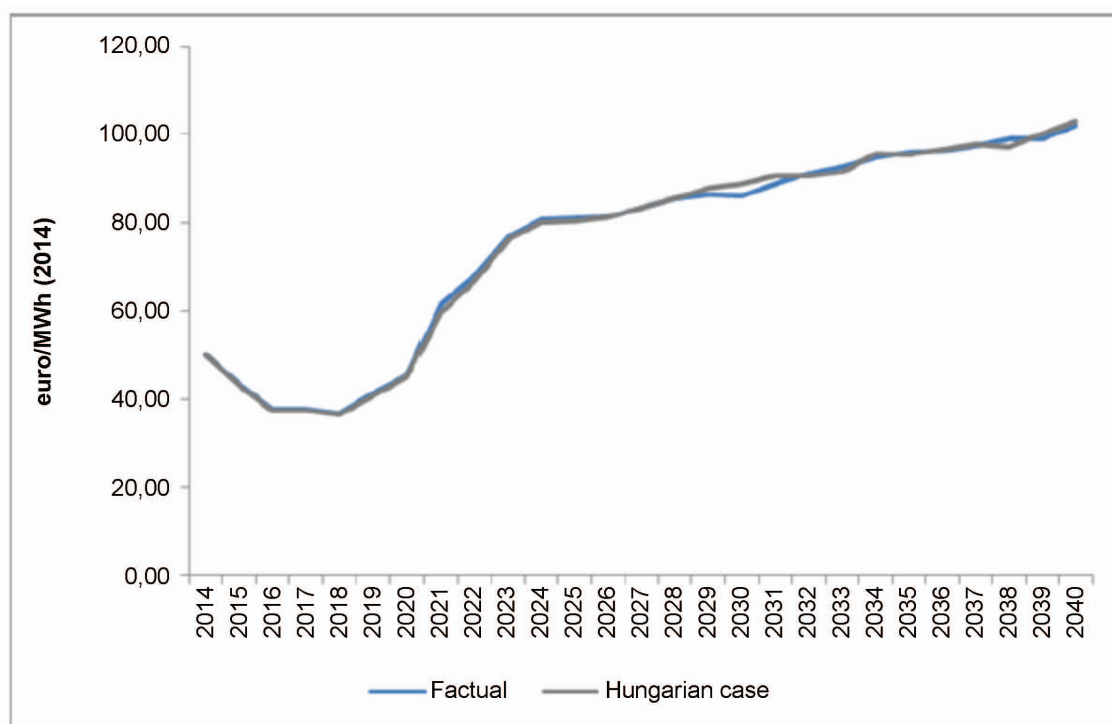
Förväntad produktion per teknik och nationell efterfrågan fram till 2040 (kontrafaktiskt scenario)

Källa: Undersökning från NERA.

- (110) Ungern menar dessutom att på grund av den starka konvergensen mellan marknadspriserna i närliggande länder och Ungern kommer konkurrenter troligen kunna säkra sina risker genom att handla med el på närliggande marknader, utan att behöva handla direkt med ungersk el. På grundval av modellen i undersökningen från NERA hävdar Ungern att baslastpriset på el på den regionala marknaden skulle förbli det samma i det kontrafaktiska scenariot (se figur 9).

Figur 9

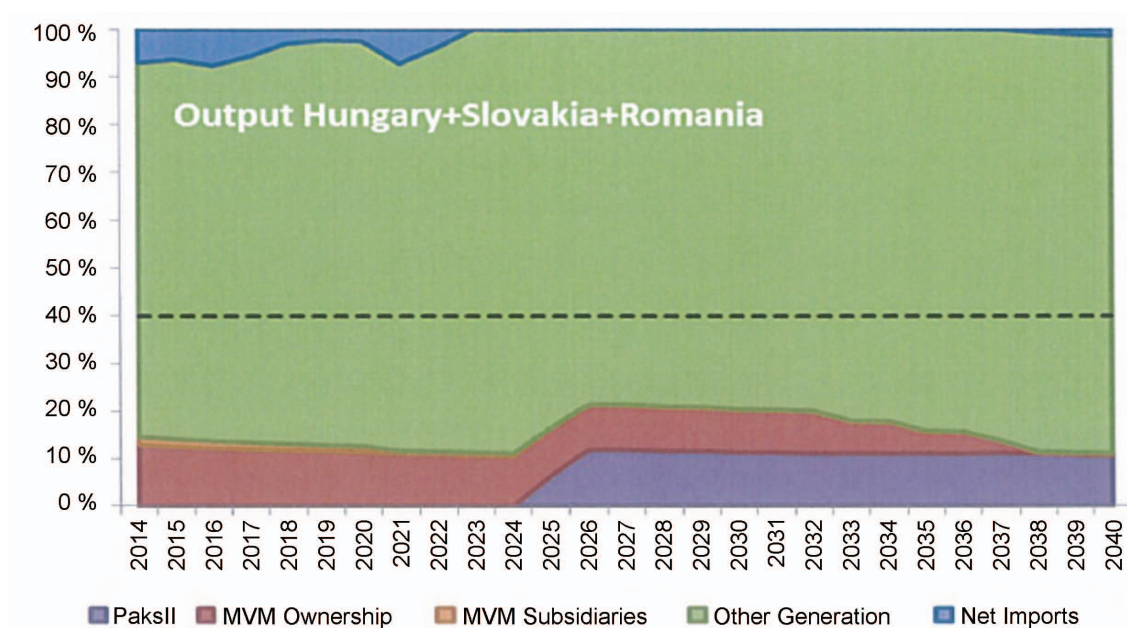
Skillnader i ungerska baslastpriser mellan grundscenariot och det kontrafaktiska scenariot

Källa: Undersökning från NERA.

- (111) Ungern betonar att man har bedömt Paks II:s möjliga effekter i ett större marknadssammanhang. Ungern hävdar med utgångspunkt i undersökningen från NERA att eftersom Slovakien är den minsta av de närliggande marknader med vilka Ungern för närvarande är marknadskopplad skulle de möjliga effekterna av Paks II bli tydligast i detta land. Ungern hävdar att Paks II:s närvaro på denna kopplade marknad skulle stanna på cirka 20 % fram till 2040.
- (112) I undersökningen från NERA övervägs även en möjlig mer omfattande kopplad marknad (Ungern+Slovakien +Rumänien) med argumentet att dessa är de närmaste närliggande marknader med vilka Ungern för närvarande är kopplad. På grundval av detta hävdar Ungern att även de kombinerade marknadsandelarna för MVM-koncernen och Paks II (på mellan 10 och 20 %) på den kopplade marknaden Ungern+Slovakien+Rumänien skulle ligga långt under tröskeln, vilket skulle innebära en möjlighet till dominans (se figur 10).

Figur 10

Kombinerade marknadsandelar för MVM-koncernen och Paks II efter produktion (MWh) på marknaderna Ungern+Slovakien+Rumänien

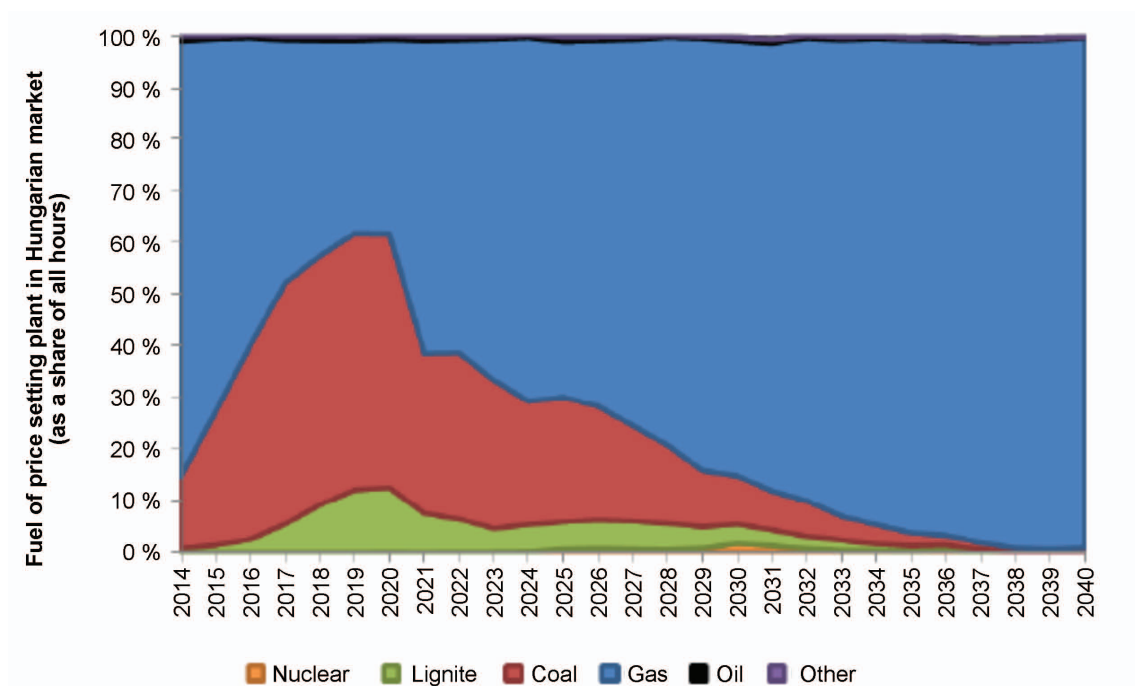

Källa: Undersökning från NERA.

- (113) Ungern betonar dessutom att både på sommaren och vintern skulle den teknik som avgör priserna vara brunkolkraftverk och kolkraftverk med högre marginalkostnader än Paks II, vilket betyder att Paks II förväntas fortsätta anpassa sig efter andras priser snarare än att fastställa egna priser även under perioden för den överlappande driften av Paks NPP och Paks II då sannolikheten att kärnkraft är den teknik som avgör priserna hela tiden kommer att understiga 5 % (se figur 11).

Figur 11

Bränsle som avgör priser på den ungerska energimarknaden

Källa: Undersökning från NERA.

- (114) Ungern anger även i motsats till kommissionens slutsatser i skäl 144 i beslutet att inleda förfarandet att kärnkraftverket Paks II inte kommer att medföra någon risk för grossistmarknadens likviditet genom att begränsa antalet tillgängliga anbud om försörjning. Ungern gör gällande att som en separat anläggning för elproduktion bör det nya kraftverket förbättra likviditeten och mångfalden hos elförsörjningen. Ungern konstaterar även att Paks II för närvarande inte har något kundunderlag att sälja energi direkt till utan handel på marknaden.
- (115) Ungern åberopar en rad argument som lagts fram av Förenade kungariket i ärendet om Hinkley Point C⁽⁴²⁾ om möjliga snedvridningar av konkurrensen och anger att de också skulle kunna tillämpas på Paks II. Dessa argument redovisas på följande sätt:
- Åtgärden skulle bidra till att upprätthålla stödmottagarens exponering för marknadskrafter och ge den incitament att konkurrera på grossistmarknaden för el. Ungern vidhåller detta argument och tillägger att man inte skulle erbjuda något driftsstöd i form av CFD-kontrakt till Paks II.
 - Åtgärden skulle inte ha någon större inverkan på sammanlänkingsflödena och incitamenten att investera i dessa sammanlänkningar med närliggande länder. Ungern betonar på nytt att den ungerska elmarknaden redan är en väl sammanlänkad marknad och att fyra sammanlänkingsprojekt är under utveckling.
 - Åtgärden skulle inte påverka prisskillnader mellan Ungern och närliggande marknader som för närvarande är kopplade till varandra genom sammanlänkningar.
- (116) I sin inlägga av den 28 juli 2016 tillhandahöll Ungern dessutom ytterligare information för att bemöta de farhågor som framförts av kommissionen i avsnitt 3.3.7 i beslutet att inleda förfarandet vad gäller den övergripande balanseringen av eventuella snedvridande effekter av åtgärden på den inre marknaden om kommissionen skulle dra slutsatsen att åtgärden skulle utgöra statligt stöd.

⁽⁴²⁾ Kommissionens beslut (EU) 2015/658 av den 8 oktober 2014 om den stödåtgärd SA.34947 (2013/C) (f.d. 2013/N) som Förenade kungariket planerar att genomföra till förmån för Hinkley Point C Nuclear Power Station (EUT L 109, 28.4.2015, s. 44).

- (117) I sin inlägga anger Ungern att Paks II, dess efterträdare och dotterbolag ska vara helt åtskilda juridiskt och strukturellt sett, omfattas av självständig beslutanderätt i den mening som avses i punkterna 52 och 53 i tillkännagivandet om behörighet för koncentrationer⁽⁴³⁾ och underhållas, förvaltas och drivas oberoende av och utan anknytning till MVM-koncernen och alla dess företag, efterträdare och dotterbolag samt andra statligt kontrollerade företag som är verksamma inom produktion, grossisthandel eller försäljning på området energi.
- (118) Vad gäller försäljning av el från Paks II visar samma inlägga från Ungern att Paks II:s strategi för handel med elproduktion kommer att vara en vinstoptimerande affärsstrategi på marknadsmässiga villkor som sker genom ett kommersiellt handelssystem baserat på bud som har clearats på en öppen handelsplattform eller elbörs. Ungern framhåller även att strategin för handel med Paks II:s elproduktion (med undantag av Paks II:s egen förbrukning) ska utformas på följande sätt:
- Nivå 1: Paks II ska sälja åtminstone 30 % av sin totala elproduktion på HUPX:s dagen före-, intradags- och terminsmarknad. Andra liknande elbörser kan användas i enlighet med avtal eller samtycke från kommissionens avdelningar vilket ska beviljas eller avslås inom två veckor efter det att de ungerska myndigheternas begäran tas emot.
 - Nivå 2: Återstoden av Paks II:s totala elproduktion ska säljas av Paks II på objektiva, öppna och icke-diskriminerande villkor genom auktion. Villkoren för sådana auktioner ska fastställas av den ungerska energitillsynsmyndigheten, i likhet med de auktionskrav som åläggs MVM Partner (beslut 741/2011 från den ungerska tillsynsmyndigheten). Ungern bekräftar att den ungerska energitillsynsmyndigheten även ska övervaka genomförandet av dessa auktioner. Ungern bekräftade även att auktionsplattformen för denna nivå 2 ska drivas av Paks II och det ska säkerställas att anbud och bud är lika tillgängliga för alla licensierade eller registrerade handlare på samma marknadsvillkor. Ungern åtar sig att säkerställa att systemet för clearing av bud är kontrollerbart och öppet och att inga begränsningar införs för den slutliga användningen av den inköpta elen.

3.3 YTTERLIGARE SYNPUNKTER SOM FRAMFÖRTS AV UNGERN SOM SVAR PÅ BESLUTET ATT INLEDA FÖRFARANDET

- (119) Ungern anger att i den utsträckning som projektet omfattas av Euratomfördragets tillämpningsområde (t.ex. artikel 41 och bilaga II, artiklarna 52–66 och artikel 103) anser inte den ungerska regeringen att EUF-fördraget och, i synnerhet, reglerna för statligt stöd i artiklarna 107 och 108 i EUF-fördraget är tillämpliga på det. Ungern hävdar att Euratomfördraget utgör *lex specialis* framför EUF-fördraget. Om utövandet av befogenheter enligt Euratomfördraget skulle hindras av utövandet av befogenheter enligt EUF-fördraget har bestämmelserna i Euratomfördraget därför företräde. Till stöd för detta påstående åberopar Ungern kommissionens beslut om Kernkraftwerke Lippe-Ems GmbH⁽⁴⁴⁾.
- (120) Ungern noterar att även om det i Euratomfördraget inte har några särskilda bestämmelser om statligt stöd framgår det av artiklarna 6 d och 70 i det att det inte finns något allmänt förbud mot statligt stöd och att subventioner från medlemsstaterna uppmuntras i särskilda fall.
- (121) Ungern understryker att finansieringen av projektet i kärnkraftindustrin bör omfattas av en anmälningsskyldighet i den mening som avses i artikel 43 i Euratomfördraget. Ungern hävdar vidare att i enlighet med kommissionens förordning (EG) nr 1209/2000⁽⁴⁵⁾ bör uppgifterna om finansieringsmetoderna tillhandahållas i händelse av ett eventuellt nytt projekt av medlemsstaten i fråga. Ungern gör gällande att man hade tillhandahållit all nödvändig information enligt artiklarna 41 och 43 i Euratomfördraget och eftersom avtalet om bränsletillförsel⁽⁴⁶⁾ godkändes av Euratoms försörjningsbyrå i april 2015 anser Ungern att kommissionen nu inte kunde hävda att finansieringen av projektet kunde vara olaglig.

⁽⁴³⁾ Kommissionens konsoliderade tillkännagivande om behörighet enligt rådets förordning (EG) nr 139/2004 om kontroll av företagskoncentrationer (EUT C 95, 16.4.2008, s. 1).

⁽⁴⁴⁾ Europeiska kommissionens beslut av den 21 februari 1994 – förfarandet vid tillämpningen av artikel 53 andra stycket i Euratomfördraget (EGT L 122, 17.5.1994, s. 30), punkt 22.

⁽⁴⁵⁾ Kommissionens förordning (EG) nr 1209/2000 av den 8 juni 2000 om fullgörande av upplysningsplikten enligt artikel 41 i Fördraget om upprättandet av Europeiska atomenergigemenskapen (EGT L 138, 9.6.2000, s. 12).

⁽⁴⁶⁾ Se skäl 13 c.

- (122) Ungern jämför Euratomfördraget med EKSG-fördraget på grundval av att de båda berör sektorer och hävdar att EKSG-fördraget innehåller ett långtgående förbud mot statligt stöd som, i praktiken, anpassades till artikel 107 i EUF-fördraget i enlighet med artiklarna 67 och 95 i EKSG-fördraget. Ungern anger att kommissionen vid tillämpningen av de regler om statligt stöd som fastställs i EUF-fördraget skulle feltolka det mål för reglering som eftersträvas av författarna till Euratomfördraget, som saknar särskilda bestämmelser om statligt stöd.
- (123) Ungern noterar vidare att ingen annan kapitalinvestering i uppförandet av ett kärnkraftverk i unionen någonsin har varit föremål för en granskning av statligt stöd av kommissionen, inbegripet de vid Flamanville eller Hanhikivi. Enligt Ungern var investeringen vid Hinkley Point C föremål för kontroll av statligt stöd endast på grund av att den hade särskilda finansiella särdrag (som t.ex. en statlig kreditgaranti och CFD-kontraktet) till skillnad från andra investeringar i Europa.

4. SYNPUNKTER FRÅN BERÖRDA PARTER

4.1 SYNPUNKTER NÄR DET GÄLLER FÖREKOMSTEN AV STÖD

- (124) De synpunkter som tagits emot av kommissionen från följande tredje parter innehöll kvantitativ information och analyser avseende förekomsten av åtgärder:
- Inläga från den ungerska ledamoten av Europaparlamentet, Benedek Jávor (nedan kallad *Jávors inläga*).
 - Inläga från Greenpeace (nedan kallad *inlägan från GP*) inbegripet en undersökning som utarbetats av dess ekonomiska rådgivare, Candole Partners (nedan kallad *Candole-undersökningen*)⁽⁴⁷⁾.
 - Inläga från EnergiaKlub (nedan kallad *EK-inlägan*) inbegripet en undersökning som utarbetats av Balazs Felsmann (nedan kallad *Felsmann-undersökningen*)⁽⁴⁸⁾.

Jávors inläga

- (125) Jávors inläga är inriktad på ägarens kostnader, som är kostnader som inte omfattas av EPC-avtalet (se avsnitt 2.5.2 i detta beslut), och i inlägan hävdas att dessa kostnader kan vara kraftigt underskattade. I inlägan görs i synnerhet följande påståenden:
- a) Eftersom EPC-avtalet för Paks II upprättades på grundval av "Leningradskayas utformning"⁽⁴⁹⁾ är det rimligt att anta att en ytterligare investering i säkerhetssystem som skulle kosta minst 1 miljard euro kommer att krävas.
 - b) Det direkta systemet för vattenkyllning räcker inte till för att kyla ned vattnet i händelse av en parallell drift av Paks NPP och Paks II under varma sommar dagar. Detta skulle medföra en ytterligare belastning på miljön och kräva en investering i ett mer effektivt tornbaserat kylsystem som är cirka 40 % dyrare än ett direkt kylsystem.
 - c) Det belopp som planeras deponeras i den centrala kärnkraftsfonden är troligen inte tillräckligt för lagringen av radioaktivt avfall och avvecklingen. Mellanlagringen och slutförvaringen av kärnavfall samt avvecklingen skulle åtminstone kosta så mycket som 150 miljoner euro respektive 1,54 miljarder euro och 1,734 miljarder euro.
 - d) Den nätuppgrädering som krävs för att integrera de nya kärnkraftverksblocken, inbegripet investeringar i både kabelsystemet på 400 kV och högsäpningkabeln på 120 kV kan kosta upp till 1,6 miljarder euro.
 - e) Investeringar som krävs för att uppfylla kraven i den faktiska nätförordningen, både i form av ett pumpkraftverk och ytterligare produktionsanläggningar som tillhandahåller beredskapslager, som enligt lag måste motsvara den största nationella anläggningen för elproduktion, skulle kosta 1,2 miljarder euro.

⁽⁴⁷⁾ Se Candole Partners utvärdering av den ekonomiska genomförbarheten för NPP Paks II, februari 2016, tillgänglig på: <http://www.greenpeace.org/hungary/Global/hungary/kampanyok/atomenergia/paks2/NPP%20Paks%20II%20Candole.pdf>

⁽⁴⁸⁾ Se Felsmann Balázs, *Működhet-e Paks II allami támogatások nélkül? Az erőműtársaság vállalatgazdasági közéletésben*, tillgänglig på: https://energiaklub.hu/sites/default/files/paks2_allami_tamogatás_2015jun.pdf

⁽⁴⁹⁾ En beskrivning av kärnkraftverket Leningradskaya återfinns på: http://atomproekt.com/en/activity/generation/vver/leningr_npp/, konsulterad den 24 februari 2017.

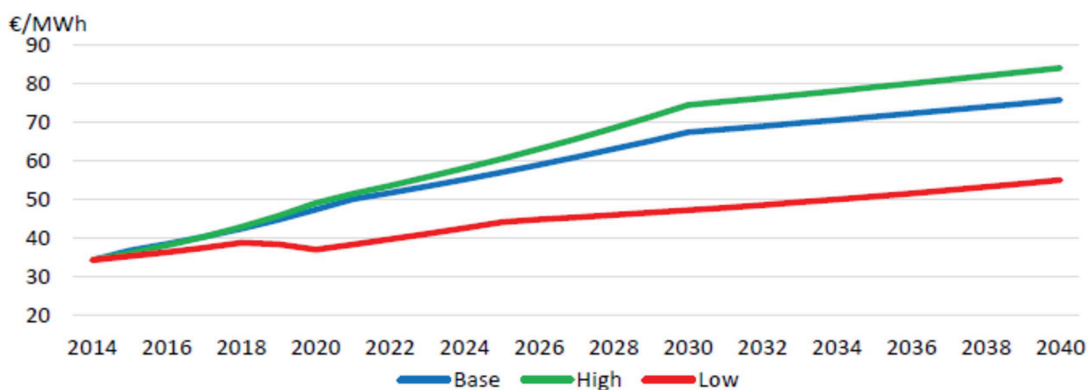
- f) Förluster till följd av minskning av verksamheten vid en av de två närliggande kärnkraftverken i syfte att upprätthålla systembalansen skulle kunna innebära en total ekonomisk förlust på cirka 1,2 miljarder euro.
- g) Olika skatter och avgifter som inte ingår i EPC-avtalet kan uppgå till ytterligare 1,8 miljarder euro.
- (126) Enligt inlagan bör de kostnader som förtecknas i skäl 125 läggas till kostnaderna för projektet, vilket i sin tur skulle sänka projektets internränta drastiskt. I inlagan påpekas även att förseningar och en kortare livstid för kärnkraftverket skulle minska projektets internränta ytterligare.

Candole-undersökningen

- (127) I Candole-undersökningen används de antaganden och uppgifter som ingår i den ekonomiska undersökningen och Paks II-projektets livskraft tas upp. I undersökningen hävdas i synnerhet att de prisprognoser som använts i den ekonomiska undersökningen kan vara alltför optimistiska och att mer realistiska prisprognoser skulle visa att projektet gick med förlust även om antagandena angående driften i den ekonomiska undersökningen godtas.
- (128) För att illustrera detta utvecklas en egen långsiktig elprisprognos i Candole-undersökningen. I undersökningen förutses bland annat framtida långsiktiga elpriser med hjälp av prisprognoser för kol, olja och gas från 2015 års upplaga av Internationella energiorganets publikation *World Energy Outlook* (nedan kallad IEA WEO 2015) och marginalproduktionskostnaden för olika typer av producenter beräknas⁽⁵⁰⁾. I undersökningen konstrueras även separata prognoser för olika framtida scenarier som beaktas i publikationen IEA WEO 2015, dvs. i) scenariot med ny politik, som motsvarar politik och genomförandeåtgärder som påverkar energimarknader och som hade antagits fram till några månader innan publikationen IEA WEO 2015 offentliggjordes, tillsammans med relevanta uttalade politiska avsikter, ii) scenariot med aktuell politik, som motsvarar politik som antagits inom några månader före offentliggörandet av Candole-undersökningen och iii) scenariot med låga oljepriser i vilket konsekvenserna av fortsatt lägre priser (som kommer av lägre oljepriser) på energisystemet undersöks⁽⁵¹⁾. I följande diagram illustreras de erhållna långsiktiga elprisprognoserna för vart och ett av de tre scenarierna.

Figur 12

Långsiktiga elprisprognoskurvor (EUR/MWh)

Källa: Candole Partners.

- (129) I figuren framgår att scenariot med aktuell politik innebär något högre framtida elpriser medan scenariot med låga oljepriser innebär avsevärt lägre framtida elpriser än det huvudsakliga scenariot med ny politik, det scenario som används i Ungerns inlagor.

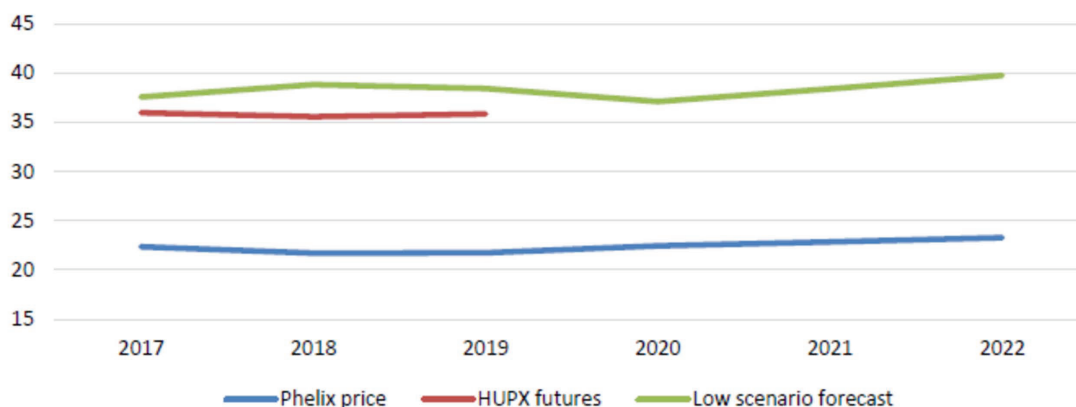
⁽⁵⁰⁾ För IEA WEO 2015, se <http://www.worldenergyoutlook.org/weo2015/>

⁽⁵¹⁾ I IEA WEO 2015 övervägs även ett fjärde scenario, 450-scenariot, som illustrerar en väg till klimatmålet om 2 grader som kan uppnås med hjälp av den teknik som är nära att bli tillgänglig på kommersiell nivå.

- (130) Utöver prognoserna i figur 12 innehåller Candole-undersökningen även en jämförelse mellan långsiktiga elprisprognoser baserade på scenariot med låga oljepriser i IEA WEO 2015 med de framtida avtal som är föremål för handel (från och med februari 2016) i de tyska och ungerska elkraftutbytena. Dessa kurvor presenteras i figur 13 nedan.

Figur 13

Långsiktiga elprisprognoskurvor (EUR/MWh)

Källa: Candole Partners.

- (131) I figuren påpekas att fram till 2022, när tysk-österrikiska avtal kan bli föremål för handel, understiger tyska terminskontraktpriser prisprognosen i scenariot med låga oljepriser i IEA WEO 2015. Detsamma gäller för de ungerska utbytesterminskontrakt som kan vara föremål för handel fram till 2019⁽⁵²⁾.
- (132) På grundval av dessa överväganden hävdas i Candole-undersökningen att Paks II-projektet, enligt långsiktiga elprisprognoser som redovisas i den ekonomiska undersökningen, skulle gå med förlust även om antagandena angående driften i den ekonomiska undersökningen godtas⁽⁵³⁾.

EK-inlagan

- (133) I EK-inlagan identifieras potentiella brister i kommissionens beslut att inleda förfarandet samt problematiska punkter i Ungerns ekonomiska undersökning. I inlagan betonas även vissa risker som projektet skulle ställas inför. EnergiaKlub lämnade slutligen in Felsmann-undersökningen som en kvantitativ analys av Paks II:s livskraft. I undersökningen beräknas nettonuvärdet för Paks II-projektet med hjälp av driftskostnaderna för det nuvarande Paks NPP och det konstateras att projektet skulle gå med förlust i majoriteten av de övervägda scenarierna.
- (134) I EK-inlagan påpekas att vissa kostnader inte hade tagits med i den bedömning som presenteras i beslutet att inleda förfarandet eller inte beaktades i sin helhet. Det hävdas exempelvis att det inte är klart i vilken utsträckning beloppet i EPC-avtalet innefattade de potentiella extra kostnaderna för kärnsäkerhet eller de kostnader för nätutveckling som är nödvändiga för att integrera de två nya reaktorerna vid Paks II i systemet eller för att uppföra ett lämpligt kylsystem. I inlagan framförs även tvivel om huruvida kostnaderna för inledande undersökningar, tillstånd och kommunikation har återgetts korrekt.

⁽⁵²⁾ Skillnaden mellan tyska och ungerska terminspriserna sägs eventuellt härröra från den bristande marknadskopplingen.

⁽⁵³⁾ Det finns ett ytterligare avsnitt i Candole-undersökningen som innehåller en jämförelse mellan kostnaderna för Paks II och driftskostnaderna för EPR-reaktorer som uppskattats av den franska revisionsrätten (2002) och offentliggjorts i Bocard, N. *The Costs of Nuclear Electricity: France after Fukushima*, tillgänglig på: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2353305

- (135) I inlagan görs även gällande att kostnadsuppgifterna på 2,1–2,7 euro/MWh för avfall och avveckling kan vara underskattade eftersom denna siffra ligger på 4,5 euro/MWh för det nuvarande Paks NPP. I inlagan betonas dessutom de negativa effekterna av projektet på framtida offentliga budgetar och det hävdas att dessa skulle strida mot det statistiska redovisningssystemet och unionens regel om skuldökning⁽⁵⁴⁾. I inlagan betonas slutligen risken för korruption, som framför allt har samband med projektets storlek och leverantören och ägarens informationsfördel⁽⁵⁵⁾.
- (136) I inlagan ifrågasätts den höga belastningsfaktor (92 %) som används i beräkningarna i Ungerns ekonomiska undersökning, i synnerhet under den parallella driften av Paks NPP och Paks II under perioder av låg efterfrågan samt giltigheten hos de prisprognoser som används i undersökningen.
- (137) När det gäller olika typer av risker betonas i EK-inlagan de potentiella effekterna av projektföröningar och kostnadsöverskridanden samt behovet av ytterligare statligt stöd under projektets livstid.
- (138) Som stöd för dessa farhågor när det gäller Paks II-projektets livskraft hänvisas i EK-inlagan till Felsmannundersökningen. I denna undersökning beräknas nettonuvärdet för Paks II-projektet med hjälp av driftskostnaderna för det nuvarande Paks NPP (som innefattar en omfattande halvtidsöversyn för kärnkraftverket) och ett antal alternativa siffror (dvs. 75 %, 85 % och 92 %) för utnyttjandegraden med några elprisprognoser baserade på allmänt tillgängliga internationella källor (t.ex. amerikanska Energy Information Administration och Förenade kungarikets nationella nät). I undersökningen konstateras att projektet skulle gå med förlust i de flesta av de övervägda scenarierna, vilket tyder på förekomsten av statligt stöd.

Österrikes regering

- (139) Österrike menar att uppförande och drift av kärnkraftverk är olönsamt, med tanke på alla de relaterade kostnader som måste internaliseras i enlighet med principen att förorenaren betalar. Österrike anser att den marknads-ekonomiska investeringsprincipen inte har iakttagits när det gäller Ungerns investering i Paks II. Österrike hävdar att det inte finns några bevis för att de ekonomiska undersökningar som lämnats in av Ungern till kommissionen har utförts med tillbörlig aktsamhet eller att de kostnader som beaktats för beräkningarna innefattar alla möjliga kostnader i enlighet med principen att förorenaren betalar.
- (140) Österrike hävdar också att de återstående villkor som krävs för förekomsten av statligt stöd är uppfyllda.

Övriga inlagor om förekomsten av stöd

- (141) Paks II hävdade att man i beslutet att inleda förfarandet gjorde fel i att använda en enda prisprognoskurva, i synnerhet med tanke på projektets långa varaktighet. Paks II noterade även i vissa av sina synpunkter att kommissionen gör fel i att använda drifts- och underhållskostnaderna för det nuvarande Paks NPP för att motivera drifts- och underhållskostnaderna för de nya Gen III+-anläggningarna 5 och 6. Paks II betonar vidare att medan deras ursprungliga investeringsbeslut fattades vid tidpunkten för undertecknandet av EPC-avtalet gjordes ett sådant åtagande enbart vad gäller utgiftens utvecklingsfas eftersom Paks II:s slutgiltiga utgiftsåtagande för byggperioden äger rum vid en fastställd tidpunkt i framtiden. Paks II anger att fram till denna framtida tidpunkt kan företaget, om projektets ekonomiska aspekter är varierade på grund av yttre förändringar av marknaden, besluta att inte fortsätta genomföra projektet, även om denna möjlighet är relativt osannolik. Paks II hänvisar även till den rapport som utarbetats av Rothschild & Co för den ungerska regeringens räkning (nedan kallad *Rothschild-undersökningen*)⁽⁵⁶⁾ i vilken det konstateras att intervallen för internräntan kan uppgå till 12 % vilket är avsevärt högre än den intervall på mellan 6,7 och 9 % som kommissionen hänvisar till i beslutet att inleda förfarandet. Paks II noterar slutligen att de intervaller för den vägda genomsnittliga kapitalkostnaden och internräntan som beräknats av kommissionen överlappar varandra och projektet kan därför förväntas ge lämplig avkastning.

⁽⁵⁴⁾ Detta hänvisas till i Romhányi Balázs, *A Paks II beruházási költségyvetés-politikai következnényei*, tillgänglig på: https://energiaklub.hu/sites/default/files/a_paks_ii_beruhazasi_koltsegvetes-politikai_kovetkezmenyei.pdf

⁽⁵⁵⁾ Detta hänvisas till i undersökningen av Fazekas, M. m.fl., *The Corruption Risks of Nuclear Power Plants: What Can We Expect in Case of Paks2?*, tillgänglig på: http://www.pakskontroll.hu/sites/default/files/documents/corruption_risks_paks2.pdf

⁽⁵⁶⁾ <http://www.kormany.hu/download/a/84/90000/2015%20Economic%20analysis%20of%20Paks%20II.pdf>

- (142) Enersense-koncernen gör gällande att den formel för den vägda genomsnittliga kapitalkostnaden som använts av kommissionen inte är korrekt i den mån kommissionen använde överdrivet försiktiga faktorer för att fastställa den. Enligt Enersense-koncernen är den korrekta skuldkostnad som bör tillämpas på faktorn för den vägda genomsnittliga kapitalkostnaden i prövningen mot den marknadsekonomiska investeringsprincipen 4,5 % före skatt eller 3,6 %, efter skatt, med mindre schemalagda justeringar över tiden. Enersense-koncernen hävdar att eftersom den ryska leverantören tillhandahåller cirka 80 % av finansieringen av avtalspriset bör avkastningen på investeringen baseras på en hävstång på 80 % för att återspegla källan till finansieringen av investeringen, i linje med andra kärnkraftverk. Om man förmodar en kostnad för eget kapital på 11 % och en skuldkostnad efter skatt på 3,6 % samt tillämpar en minskning på 80 % baserat på en hävstång bör den vägda genomsnittliga kapitalkostnaden, enligt Enersense-koncernen, vara 5,1 %. Enersense-koncernen hävdar vidare att detta skulle öka till 6,2 % om en minskning på grundval av en hävstång på 65 % skulle tillämpas. Enersense-koncernen konstaterar slutligen att avkastningen på investeringen skulle förbättras avsevärt genom valet av en marknadsbaserad kostnad för skuld och faktor för hävstångseffekt.
- (143) Ytterligare argument framfördes av berörda parter enligt vilka den vägda genomsnittliga kapitalkostnaden minskas avsevärt när anläggningen är ansluten till nätet samtidigt som företagsvärdet ökar. Därför skulle delar av anläggningen eller hela anläggningen kunna säljas till ett pris som är jämförbart med andra kärnkraftsanläggningar som för närvarande är i drift. Det hävdas att kommissionens beräkningar i beslutet att inleda förfarandet inte återspeglar en sådan investeringsflexibilitet.
- (144) Kommissionen tog även emot synpunkter om vikten av att fullt ut bedöma och inkludera alternativkostnaderna för att utesluta kärnteknik ur den nationella energimixen i samband med betydande förändringar av den befintliga kapacitetsportföljen för elproduktion. Enligt dessa synpunkter utöver modeller för avkastning på investeringar eller diskonterat kassaflöde är det viktigt att beakta att Paks II-projektet är en betydande investering i en befintlig sektor som tillför ett verkligt mervärde, inte bara en möjlighet till en portföljinvestering eller genom en kortsiktig spekulation. Enligt dessa synpunkter bör dessa faktorer även återspeglas i kommissionens beräkningar av projektets livskraft.
- (145) I flera synpunkter hänvisas till slutsatsen i Rothschild-undersökningen om att projektet kan vara livskraftigt enbart grundat på marknadsvillkor, även om det underbyggs av mycket pessimistiska antaganden. En del hävdar också att de grundläggande antagandena vad gäller framtida elpriser är relativt måttliga och att dessa priser förväntas öka efter 2025. På den grundvalen skulle Paks II inte erhålla någon fördel.
- (146) Enligt vissa synpunkter skulle det faktum att projektet genomförs genom ett EPC-avtal på totalentreprenadbasis göra det attraktivt för alla marknadsekonomiska investerare och Ungern skulle därför också investera på marknadsvillkor.

4.2 SYNUNKTER NÄR DET GÄLLER ÅTGÄRDENS EVENTUELLA FÖRENLIGHET MED DEN INRE MARKNADEN

4.2.1 SYNUNKTER NÄR DET GÄLLER MÅLET AV GEMENSAMT INTRESSE

- (147) Österrike, IG Windkraft, Oekostorm AG och andra tredje parter gör gällande att subventionering av uppförandet och driften av nya kärnkraftverk inte anses vara förenligt med den inre marknaden, enligt de principer som fastställs i artikel 107.3 i EUF-fördraget. Kärnkraft skulle inte vara en ny, innovativ eller hållbar teknik för elproduktion som skulle kunna bidra till att uppnå ett av unionens mål om att öka användningen av energiproduktion genom förnybar teknik. Projektet bör därför inte kunna erhålla temporärt stöd innan det har uppnått marknadsmognad.
- (148) Österrike hävdar att artiklarna 2 c och 40 i Euratomfördraget inte gör det möjligt att betrakta främjandet av nya investeringar i kärnkraft som ett mål av gemensamt intresse eftersom det inte går att tolka något gemensamt intresse i den mening som avses i artikel 107.3 i EUF-fördraget utifrån Euratomfördraget. Ett sådant mål skulle dessutom strida mot andra mål av unionen enligt EUF-fördraget, nämligen försiktighetsprincipen enligt artikel 191 och hållbarhetsprincipen enligt programmet Horisont 2020⁽⁵⁷⁾.
- (149) Enligt flera inlagor skulle projektet bidra till de mål som gäller för hela Europa om användning av kärntekniska anläggningar samt kärnforskning, vilka också erkänns i Euratomfördraget.
- (150) I många synpunkter framhålls att det faktum att kärnkraft skulle tillhandahålla en ren, koldioxidsnål energikälla bör erkännas av kommissionen som ett gemensamt mål för unionen som motiverar investeringen.

⁽⁵⁷⁾ <https://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/en/what-horizon-2020>

- (151) I en del av synpunkterna hänvisas det till artikel 194.2 i EUF-fördraget enligt vilken medlemsstaterna har rätt att bestämma sin energimix. I synpunkterna påpekas att Ungerns planerade energimix utgör en del av dess nationella energistrategi som är inriktad på kärnkraft, kolkraft och förnybar energi. På grundval av detta skulle investeringen kunna vara motiverad.
- (152) Kommissionen mottog även synpunkter i vilka det påpekas att kärnkraft bidrar med en mycket långsiktig, säker och tillförlitlig energikälla i unionens energimix. I dessa synpunkter angavs att el som producerats av kärnkraft, främst vid höga kapacitetsnivåer (mellan 85 och 90 %) kan bidra avsevärt till en långsiktig försörjningstrygghet. Andra berörda parter framhöll att projektet, på grund av den betydande brist på framtida installerad kapacitet som förväntas uppstå fram till 2030 till följd av utfasningen av de befintliga anläggningarna vid Paks NPP och på grund av beroendet av elimport, skulle kunna bli ett idealiskt alternativ för att säkerställa försörjningstryggheten för Ungern och minska beroendet av bränsle.
- (153) Argument framfördes till kommissionen enligt vilka projektets slutförande skulle bidra till tillväxt i regionen framför allt genom att skapa arbetstillfällen. I en del synpunkter påpekas dessutom att det finns en betydande möjlighet för företag i unionen av alla storlekar att delta i projektets slutförande och därigenom stärka leveranskedjan. Dessa synpunkter tyder på att en sådan förväntad tillväxt är ett gemensamt intresse som skulle kunna motivera projektets slutförande.

4.2.2 SYNUNKTER NÄR DET GÄLLER ÅTGÄRDENS LÄMPLIGHET

- (154) IG Windkraft och Energiaklub hävdar att åtgärden är olämplig med tanke på kostnaderna för projektet jämfört med de möjliga alternativ som skulle kunna åtgärda bristen på framtida installerad kapacitet. Ett liknande subventionsbelopp skulle kunna bidra till en mycket större årlig mängd el om det investerades i andra elkällor, som exempelvis förnybar teknik.

4.2.3 SYNUNKTER NÄR DET GÄLLER ÅTGÄRDENS NÖDVÄNDIGHET OCH STIMULANSEFFEKTEN

- (155) Österrike hävdar att kommissionen på ett felaktigt sätt har definierat den relevanta marknaden i syfte att bedöma huruvida det eventuellt föreligger ett marknadsmisslyckande eller inte, det vill säga kärnkraftsmarknaden i Ungern. Österrike menar att den korrekta relevanta marknaden skulle vara unionens liberaliserade inre marknad för el. Österrike hävdar vidare att det inte föreligger något marknadsmisslyckande med avseende på elproduktion och elförsörjning på den inre marknaden för el. Däremot skulle elpriserna sjunka, delvis beroende på tillräcklig produktionskapacitet. Ungern är dessutom väl sammanlänkat med närbelägna medlemsstaters nät.
- (156) Om Ungern skulle stå inför ett problem med försörjningstryggheten skulle kärnkraftverk eventuellt inte vara ett lämpligt medel för att ta itu med detta problem, enligt Österrike och IG Windkraft. De hävdar att miljövänligare, flexibla och billigare energikällor i små, decentraliserade enheter kan vara mer lämpliga. Österrike hävdar vidare att kärnkraftverk är känsliga för värmeböljor på grund av kylkrav och att medlemsstaterna är nästan helt beroende av importerad uranmalm.
- (157) Tredje parter har även gjort gällande att marknaden i sig själv skulle tillhandahålla en uppbyggnad av ny produktionskapacitet i sektorn för elproduktion. Det faktum att Ungern är beroende av elimport skulle inte utgöra ett marknadsmisslyckande och i synnerhet inte ett marknadsmisslyckande som ett nytt kärnkraftverk skulle lösa. De synpunkter som framförts visar att import av billigare el från andra medlemsstater är en normal och godtagbar effekt av en fungerande marknad och inte ett marknadsmisslyckande. Detta visar bara på förmågan att köpa råvaror till det lägsta marknadspriset. Enligt de synpunkter som tagits emot bestäms elpriser av många faktorer däribland råvarupriser, tillgång och efterfrågan. Framför allt i Europa skulle sänkningar av elpriserna utgöra en reaktion på en kronisk överkapacitet inom produktionen. Eftersom detta kan betraktas som en normal reaktion hos en effektiv fungerande marknad kan det inte hävdas att minskningen av marknadsmässiga energipriser till följd av import skulle utgöra ett marknadsmisslyckande som kan motivera uppbyggnaden av ny kärnkraftskapacitet.
- (158) Enligt de synpunkter som tagits emot bör Ungern, även om det skulle föreligga ett marknadsmisslyckande i sektorn för elproduktion, överväga fler alternativ på ett öppet och icke-diskriminerande sätt.

- (159) I andra synpunkter hävdas att även om utmaningarna för investeringar i kärnkraft, inbegripet de stora kapitalinvesteringarna i förskott och behovet av allmänhetens och politikernas stöd, är välkända innebär ett erkännande av dessa svårigheter inte detsamma som att fastställa att utveckling av kärnenergi är förenat med ett marknadsmisslyckande. I samma synpunkter betonas att även om kommissionen konstaterade att det förelåg ett marknadsmisslyckande i fallet med Hinkley Point C kan man inte förutsätta att alla kärnkraftsinvesteringar endast kan genomföras med stödsystem eller att det finns skäl att anta att ett generiskt marknadsmisslyckande föreligger på kärnenergimarknaden.

4.2.4 SYNUNKTER NÄR DET GÄLLER ÅTGÄRDENS PROPORTIONALITET

- (160) Österrike gjorde gällande att statligt stöd alltid måste begränsas till det minsta belopp som krävs. I detta fall, där uppförandet av det föreslagna projektet genomförs utan en anbudsinfördran, kunde det inte fastställas huruvida de totala kostnaderna för projektet skulle vara begränsade till det minsta belopp som krävs.
- (161) Energiaklub hävdar att de ungerska myndigheterna inte undersökte den lägsta nivå av finansiellt stöd som krävdes för att genomföra projektet. De ungerska myndigheterna hade i stället som syfte att finansiera projektet i dess helhet, möjligen även inklusive driftskostnader. Energiaklub betonar även att enligt de beräkningar som Ungern har tillhandahållit skulle det statliga stödet inte bara begränsas till genomförandet av investeringen utan även beviljas för driften av projektet, vilket skulle kunna leda till att Paks II överkompenseras.

4.2.5 SYNUNKTER NÄR DET GÄLLER ÅTGÄRDENS EFFEKTER PÅ DEN INRE MARKNADEN

- (162) Österrike hävdar att statligt stöd till en teknik, som i sig själv inte är lönsam inom den liberaliserade inre marknaden för el, leder till alltför stora snedvridningar av konkurrensen. Det kan dessutom hindra nya, hållbara och mer kostnadseffektiva marknadsaktörer från att ta sig in på marknaden eller tvinga bort dessa marknadsaktörer från marknaden. Österrike hävdar att kärnkraftverk används för att täcka hög basbelastningskapacitet och att denna kapacitet prioriteras när den är ansluten till ett nät, eftersom kärnkraftverk endast kan variera sin kapacitet i låg grad. Även om de har höga kostnader för uppförande och avveckling har de låga driftskostnader vilket gör det möjligt för dem att komma in i rangordningen.
- (163) De österrikiska myndigheterna och IG Windkraft hävdar att uppförandet av de nya kärnkraftverken kommer att skapa ett betydande inflytande på marknaden för de driftansvariga på kärnkraftverken vid anläggningen i Paks genom att öka marknadskoncentrationen och, möjligtvis, leda till missbruk av en dominerande ställning enligt artikel 102 i EUF-fördraget.
- (164) MVM-koncernen och Paks II hävdar att de två företagen blev helt oberoende av varandra efter att MVM-koncernen sålde 100 % av Paks II:s aktier till staten. De betonar att MVM-koncernen inte har någon kontroll, varken direkt eller på något annat sätt, över förvaltningen och driften av Paks II. De understryker även att MVM-koncernen och Paks II är två separata elproduktionsföretag, som vilka andra konkurrenter som helst, och att det inte finns några skäl att anta att det föreligger någon samordning eller verksamhet eller att de två företagen skulle vara sammanslagna. MVM-koncernen hävdar dessutom att dess egen strategi omfattar möjliga investeringar som kan konkurrera med Paks II i framtiden.
- (165) Paks II hävdar att projektet är avsett att bli ersättningskapacitet för de nuvarande fyra anläggningarna vid Paks NPP. Dessa nuvarande anläggningar förväntas vara utfasade i mitten av 2030-talet, medan de nya anläggningarna 5 och 6 (Paks II-projektet) inte skulle vara driftfärdiga förrän i mitten av 2020-talet. Paks II hävdar att utvärderingen av marknadsandelar och påståendena om dominans därför är ogrundade och inte kan beaktas i detta skede.
- (166) Flera berörda parter betonade att den energimarknad som borde undersökas skulle vara större än den individuella statens territorium om det finns flera internationella konkurrenter, med tanke på Ungerns storskaliga elimport och landets mycket höga sammanlänkningsnivå med närliggande länder.
- (167) En del parter hävdar uttryckligen att projektet potentiellt skulle kunna ha gynnsamma verkningar på regionala elmarknader, som exempelvis Tyskland där det årliga baslastpriset skulle förväntas falla med upp till 0,6 % fram till 2025, upp till 1,1 % fram till 2030 och upp till 1,2 % fram till 2040. Å andra sidan hävdar en del parter också att förnybara anläggningar i Tyskland skulle få lägre intäkter på grund av de nya reaktorerna vid Paks II och att bördan för skattebetalare att finansiera tyska förnybara stödordningar skulle öka medan leverantörer av "grå el" skulle kunna ställas inför en besparing på upp till 1,02 % fram till år 2030.

4.3 YTTRELLIGARE SYNPUNKTER SOM FRAMFÖRTS AV BERÖRDA PARTER

- (168) I flera synpunkter betonas att de detaljerade uppgifterna om projektet inte delgavs allmänheten i Ungern fullt ut. I synpunkterna görs även gällande att beslutet om Paks II är tekniskt omotiverat eftersom det inte gjordes några förberedande undersökningar om hur en investering i energieffektivitetsåtgärder och förnybar energi av samma omfattning skulle kunna bidra till försörjningstryggheten. I synpunkterna påpekas därför att med tanke på det bristande deltagandet av den breda allmänheten och yrkesverksamma borde projektet inte fortsätta.
- (169) I vissa inlagor påpekas de potentiella riskerna med kärnkraftverk. I vissa synpunkter uttrycks farhågor avseende Ungerns och Paks II:s förmåga att hantera kärnsäkerhetsrelaterade incidenter, inbegripet säker deponering av kärnavfall.
- (170) I vissa synpunkter underströks avsaknaden av ett upphandlingsförfarande vid utnämmandet av byggherren för de nya produktionsanläggningarna, vilket man ansåg skulle strida mot bestämmelserna i unionsrätten. Parlamentsledamot Jávör hävdar dessutom att den förmodade överträdelsen av unionens regler för offentlig upphandling är direkt kopplad till åtgärden eftersom han anser att Ryssland inte skulle ha beviljat ett lån till Ungern för Paks II-projektet utan att säkerställa investeringen för Rosatom som skulle undvika unionens regler för offentlig upphandling. Han konstaterar att bedömningen av huruvida användningen av det ryska lånet utgör olagligt statligt stöd inte kan åtskiljas från undvikandet av regler för offentlig upphandling eftersom de är direkt kopplade till varandra och deras effekter därför bör bedömas tillsammans.
- (171) I flera synpunkter motsatte man sig det faktum att projektet genomförs med hjälp av ett lån från Ryssland. De hävdar att det skulle främja beroendet av bränsle och finansiering och samtidigt strida mot EU:s strategi för energitrygghet genom att utgöra hinder för unionens marknadsaktörer för utvecklingen av ett nätverk och en infrastruktur för energi på unionsnivå.
- (172) Vissa berörda parter menar att om Ungern beslutade att man behövde ny elkapacitet för framtiden borde landet ha uppfyllt kraven i artikel 8 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/72/EG⁽⁵⁸⁾. I detta fall förekom inget upphandlingsförfarande eller något annat motsvarande förfarande i fråga om öppenhet och icke-diskriminering för att tillhandahålla eventuell ny kapacitet. Enligt deras mening kunde Paks II-investeringen således strida mot unionsrätten.
- (173) En del parter hävdar att statligt stöd inte är lämpligt att använda i fall där det skulle befria förorenaren från bördan att betala kostnaden för sina föroreningar i enlighet med gemenskapens riktlinjer för statligt stöd till skydd för miljön⁽⁵⁹⁾.

4.4 UNGERNS SVAR PÅ DE SYNPUNKTER SOM FRAMFÖRTS AV BERÖRDA PARTER

- (174) Ungern lämnade in sitt svar på synpunkterna från tredje parter om beslutet att inleda förfarandet avseende statligt stöd (nedan kallat *svaret på synpunkter från tredje parter*) den 8 april 2016.
- (175) Ungern har framför allt starka invändningar mot de synpunkter som tagits emot från Österrikes regering, Greenpeace Energy, Energiaklub och ledamoten av Europaparlamentet Benedek Jávör, där de olika tredje parterna hävdade att kostnader som hänför sig till säkerhets- och miljöbestämmelser, finansiering med lån, försäkringar, säkerhet, bortskaffande av avfall, avveckling, överföringskopplingar och investeringar för eftermontering inte hade tagits med i Ungerns analys, och menar att dessa parter hade fått felaktiga upplysningar och att deras påståenden är ogrundade.
- (176) Svaret innehåller en detaljerat motbevisning av de synpunkter som lämnats in av parlamentsledamot Benedek Jávör. Ungern framhåller bland annat följande:

— Kostnaderna för alla nödvändiga säkerhetsinvesteringar är inkluderade i EPC-avtalet.

— Valet av det direkta kylsystemet stöds av bedömningen av projektets miljökonsekvenser.

⁽⁵⁸⁾ Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/72/EG av den 13 juli 2009 om gemensamma regler för den inre marknaden för el och om upphävande av direktiv 2003/54/EG (EUT L 211, 14.8.2009, s. 55).

⁽⁵⁹⁾ Gemensamma riktlinjer för statligt stöd till miljöskydd (EUT C 82, 1.4.2008, s. 1).

- Kostnadsuppgifterna avseende avfallshantering och avveckling har beräknats av byrån för hantering av radioaktivt avfall på grundval av lag nr CXVI från 1996 om kärnkraft.
 - Kostnaderna i samband med anslutningsnätet för Paks II är inkluderade i den finansiella analysen av projektet.
 - Det kommer inte att ske någon minskning av verksamheten vid varken Paks NPP eller Paks II under perioder av låg efterfrågan eftersom Paks II är avsett att ersätta äldre och befintlig produktionskapacitet som ska fasas ut.
 - Med tanke på att Paks II är utrustat med en modern teknik av typen Generation III+ kan man med stor säkerhet förvänta sig en relativt hög (90 + %) utnyttjandegrad under dess livstid.
 - Den operativa perioden på 60 år är allmänt vedertagen internationellt eftersom det är ett standardantagande även för de mindre utvecklade anläggningarna av typen Generation III.
 - Projektet är momsneutralt och eftersom en stor andel av tjänsterna kommer att tillhandahållas av EU-baserade leverantörer är antagandet om/beräkningen av tullar inte korrekt.
- (177) Ungern gör gällande att man utförde en omfattande känslighetsanalys för att beakta effekterna av antaganden och variabler såsom kraftverkets livstid, drifts- och underhållskostnader, kostnader för avfallshantering och avveckling, belastningsfaktorer, makroekonomiska faktorer som t.ex. växelkurs och inflation, olika marknadsprisscenarier, förseningar m.m. på affärsscenariot och denna känslighetsanalys ger fullt stöd till dess slutsats att åtgärden inte skulle utgöra statligt stöd.
- (178) Vad gäller de synpunkter som tagits emot om åtgärdens eventuella förenlighet upprepar Ungern flera argument som framförts med avseende på fritt val och diversifiering av energimixen, behovet av ersättningskapacitet, utfasning av fossila bränslen, nya arbetstillfällen, överkomlighet och påstådda multiplikatoreffekter.
- (179) Ungern uppger att Österrikes regerings argument att målet i Euratomfördraget avseende utvecklingen av kärnenergin inom gemenskapen redan har uppnåtts och inte kan användas till stöd för ett gemensamt intresse i den mening som avses i artikel 107.3 i EUF-fördraget på grund av de tekniskt utvecklade och talrika kärnkraftverk som har byggts i Europa är felaktigt. Ungern anser att man i argumentet förväxlar målet att utveckla kärnenergiproduktion med begreppet teknik vilket inte kan hävdas ha varit ett statiskt begrepp. Ungern gör gällande att Euratomfördraget fortfarande ingår i unionens konstitutionella ram och att detta inte har upphävts. Ungern betonar slutligen att Österrike och Greenpeace inte lade fram någon rättspraxis som tydde på att målen av gemensamt intresse nödvändigtvis är tidsbegränsade.
- (180) Vad gäller diversifieringen av energimixen avvisar Ungern Österrikes och det österrikiska vindkraftförbundets påståenden om ett unionsomfattande uranberoende och betonar att det finns en stor mångfald av och tillgång till uran från betydande outvunna källor. Ungern hävdar också att det blotta faktum att en resurs är begränsad inte betyder att dess användning är ohållbar och besvarar de kommentarer som framförts av energiekonomen Loreta Stankeviciute på Internationella atomenergiorganets (IAEA) vägnar ⁽⁶⁰⁾ enligt vilka kärnkraft står sig väl i jämförelser mellan många hållbarhetsindikatorer.
- (181) Ungern betonar att en del av de argument som framförts när det gäller behovet att fasa ut fossila bränslen genom användning av kärnkraft som energikälla är giltiga eftersom förnybara tekniker har höga kostnader och är av en intermittent energiproduktionstyp. Ungern gör även gällande att fasta förnybara subventionerade taxor är oförenliga med att tillåta fria marknadsvillkor och citerar Greenpeace som hävdade att fasta energiköpsavtal skulle vara mindre fördelaktiga i scenarier med lägre marknadspriser, även om detta inte är det sätt på vilket Paks II skulle sälja sin el.
- (182) Ungern citerar flera källor enligt vilka åtgärden inte kommer att leda till otillbörliga snedvridningar av konkurrensen och betonar att kommissionen inte hade några tvivel när det gäller åtgärdens förenlighet med den inre marknaden (såsom påstods av Greenpeace) utan snarare när det gäller förekomsten av stöd.

⁽⁶⁰⁾ <https://www.oecd-nea.org/ndd/climate-change/cop21/presentations/stankeviciute.pdf>

- (183) I samma tillämpningsområde (potentiella snedvridningar av konkurrensen) avvisar Ungern de argument som framförts av Greenpeace om att de skulle införa en fast taxa (liknande den för Hinkley Point C) i syfte att stödja driften av Paks II på lång sikt.
- (184) Ungern bestrider de synpunkter enligt vilka projektet skulle tränga ut investeringar i förnybara energikällor i Ungern och närläggna länder. Ungern gör gällande att den nationella energistrategin innefattar både förnybara energikällor och kärnkraft och att den framtida bristen på installerad kapacitet inte kan åtgärdas med enbart kärnkraft. Den ökade kärnkraftskapaciteten skulle därför inte förhindra utvecklingen av förnybar energi. Ungern noterar att i den marknadsanalys som ingår i Greenpeaces inlägga av Energy Brainpool förutsätts användning av förnybar energi i samband med Ungerns nationella mål om förnybara energikällor.
- (185) Ungern upprepar de synpunkter som lämnats av MVM-koncernen om att en fusion mellan MVM-koncernen och Paks II inte är planerad och att det därmed inte kommer att ske någon marknadskoncentration. Ungern upprepar även MVM-koncernens uttalande att MVM-koncernens affärsstrategi innefattar möjliga investeringar som kan komma att konkurrera med Paks II i framtiden.
- (186) Ungern upprepar även de synpunkter enligt vilka den marknad som ska undersökas bör vara bredare än den ungerska staten med tanke på den höga sammanlänkningsnivån. I detta sammanhang skulle åtgärdens effekt vara försumbar. Ungern bestrider även metoden i den analys som utförts av Energy Brainpool för Greenpeaces räkning vad gäller projektets potentiella effekter på regionala elmarknader, som exempelvis i Tyskland. Ungern hävdar att det tillvägagångssätt som använts innefattar en bedömning av projektets effekter i ett uteslutande inhemskt sammanhang utan hänsyn till den roll som import av el till Ungern spelar och att denna bedömning sedan extrapolerats till Tyskland utifrån det implicita antagandet att effekterna på den tyska elmarknaden skulle vara de samma som för Ungern. Ungern anger även att analysen är bristfällig i den mån den förutsätter den befintliga nivån av sammanlänkningskapacitet och bortser från ytterligare sammanlänkningskapacitet som utgör en del av unionens mål.
- (187) Vad gäller de synpunkter i vilka säkerhetsproblem påpekas hävdar Ungern att det finns väsentlig kunskap och expertis i landet med hänsyn till de fyra befintliga kärnkraftsanläggningarna. Ungern noterar även att Ungerns kärnenergimyndighet (som utfärdar tillstånd för kärnkraftsanläggningar) redan är mycket bekant med tekniken VVER och har utvecklat ett tvåårigt internt utbildningsprogram om denna teknik. Programmet omfattar representanter för tillsynsmyndigheten som har betydande relevant akademisk och praktisk erfarenhet och som utbildar och utvecklar ny personal när det gäller de arbetsuppgifter och skyldigheter som de kommer att ha som en del av tillsynsmyndigheten.
- (188) Ungern betonar dessutom att miljömyndigheten och tillsynsmyndigheten är oberoende av varandra, vilket garanterar en seriös och objektiv säkerhetsram. Ungern konstaterar även att de relevanta tekniska kraven för projektet när det gäller kärnsäkerhet utvecklades genom att kombinera ungersk lagstiftning, krav på europeiska allmännyttiga bolag, säkerhetsrekommendationer från IAEA och den västeuropeiska sammanslutningen av tillsynsmyndigheter på kärnsäkerhetens område samt erfarenheter från Fukushima-olyckan.
- (189) Som svar på synpunkterna om den uppenbara bristen på öppenhet under förberedelserna av projektet förklarade Ungern att man uppnådde öppenhet till följd av den parlamentariska beslutsprocessen. Genom det parlamentariska förfarandet säkerställdes tillgången till all relevant information för alla berörda parter och myndigheter, inbegripet kommissionen. Som ett led i processen offentliggjordes alla rapporter från oberoende experter, inbegripet de ekonomiska analyserna av projektet, och alla miljökonsekvensbedömningar gjordes tillgängliga på flera språk.
- (190) Ungern hänvisar även till offentliga samråd som hölls mellan den 17 och den 4 maj 2015 av det regeringsombud som ansvarar för projektet vid vilka man tog upp de potentiella miljöeffekterna av uppförandet och driften av Paks II. Ungern underrättade även alla sina närliggande tredjeländer (i och utanför EU) om projektet och höll nio offentliga samråd i ett antal länder om projektet.

- (191) Vad gäller de synpunkter enligt vilka projektets slutförande bryter mot Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/24/EU⁽⁶¹⁾ och Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/25/EU⁽⁶²⁾ förklarar de ungerska myndigheterna att det mellanstatliga avtalet och genomförandeaftalen inte omfattas av EUF-fördraget och direktiven 2014/24/EU och 2014/25/EU. De anger dessutom att även om EUF-fördraget skulle vara tillämpligt skulle det mellanstatliga avtalet och genomförandeaftalen omfattas av det särskilda undantag avseende internationella avtal som fastställs i artikel 22 i direktiv 2014/25/EU eller det tekniska undantag som fastställs i artikel 50 c i samma direktiv och bör därför undantas från tillämpningen av unionens regler för offentlig upphandling. Ungern förklarar att det mellanstatliga avtalet innehåller bestämmelser om tydliga förfaranden vid tilldelningen av genomförandeaftalen, inbegripet särskilda krav för utnämmandet av företag och tilldelningen av underentreprenörsavtal.
- (192) Ungern avvisar även de synpunkter enligt vilka landet strider mot artikel 8 i direktiv 2009/72/EG. Ungern hävdar att detta direktiv inte kan tillämpas på projektet eftersom det uteslutande omfattas av Euratomfördragets tillämpningsområde som har företräde framför reglerna i EUF-fördraget och annan eventuell sekundärlagstiftning som bygger på dem. De ungerska myndigheterna betonar även att eftersom projektet inte skulle omfatta statligt stöd skulle bestämmelserna om anbuds förfarande för kapacitet i direktiv 2009/72/EG enligt dem inte vara tillämpliga.
- (193) Ungern hänvisar slutligen till Europeiska unionens domstols rättspraxis⁽⁶³⁾ enligt vilken förekomsten eller frånvaron av en överträdelse av unionsrätten inte kan beaktas inom ramen för en granskning av statligt stöd. Mot bakgrund av detta anser Ungern att alla eventuella överträdelser av eldirektivet bör undersökas utanför ramen för det formella granskningsförfarandet för statligt stöd. Ungern hänvisar även till kommissionens beslut om statligt stöd i ärendet Hinkley Point C i vilket man drog slutsatsen att i stället för särskilda upphandlingsförfaranden kan motsvarande förfaranden i fråga om öppenhet och icke-diskriminering tillämpas i den mening som avses i artikel 8 i direktiv 2009/72/EG. Ungern framhåller att tilldelningen av underentreprenörsavtal skulle genomföras i enlighet med principerna om icke-diskriminering och öppenhet.

4.5 YTTERLIGARE SYNPUNKTER SOM FRAMFÖRTS AV UNGERN I DESS SVAR PÅ DE SYNPUNKTER SOM LÄMNATS TILL KOMMISSIONEN

- (194) I sitt svar på synpunkterna till kommissionen hävdar Ungern att kommissionens eget meddelande om ett vägledande program om kärnenergi⁽⁶⁴⁾ tyder på att miljarder euro (uppskattningsvis mellan 650 miljarder euro och 760 miljarder euro) skulle behöva investeras i kärnkraft mellan 2015 och 2050 för att säkerställa en framtida energiförsörjning på unionsnivå.

5. BEDÖMNING AV ÅTGÄRDEN

5.1 FÖREKOMST AV STÖD

- (195) En åtgärd innebär statligt stöd i den mening som avses i artikel 107.1 i EUF-fördraget om den uppfyller fyra kumulativa villkor. För det första måste åtgärden finansieras av staten eller med hjälp av statliga medel. För det andra måste åtgärden medföra en fördel för en stödmottagare. För det tredje måste åtgärden gynna vissa företag eller viss ekonomisk verksamhet (åtgärden måste alltså vara selektiv i viss mån). För det fjärde måste åtgärden kunna påverka handeln mellan medlemsstaterna och snedvrیدا konkurrensen på den inre marknaden.
- (196) I avsnitt 3.1 i beslutet att inleda förfarandet konstaterade kommissionen preliminärt att åtgärden kan ge en ekonomisk fördel till Paks II, att den skulle innebära statligt stöd eftersom den beviljats med hjälp av statliga medel som kan tillskrivas den ungerska staten, att den skulle vara selektiv och att den kan påverka handeln mellan medlemsstaterna och snedvrیدا konkurrensen på den inre marknaden. Kommissionen har inte funnit några skäl att ändra sin bedömning i dessa avseenden under det formella granskningsförfarandet.

⁽⁶¹⁾ Europaparlamentets och rådet direktiv 2014/24/EU av den 26 februari 2014 om offentlig upphandling och om upphävande av direktiv 2004/18/EG (EUT L 94, 28.3.2014, s. 65).

⁽⁶²⁾ Europaparlamentets och rådet direktiv 2014/25/EU av den 26 februari 2014 om upphandling av enheter som är verksamma inom sektorerna för vatten, energi, transporter och posttjänster och om upphävande av direktiv 2004/17/EG (EUT L 94, 28.3.2014, s. 243).

⁽⁶³⁾ Mål T-289/03, BUPA, punkt 313.

⁽⁶⁴⁾ <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2016/SV/1-2016-177-SV-F1-1.PDF>

5.1.1 EKONOMISK FÖRDEL

- (197) Kommissionen bedömde huruvida åtgärden skulle innebära en ekonomisk fördel för Paks II eftersom Paks II skulle äga och förvalta de två nya kärnkraftsanläggningarna som helt finansieras av den ungerska staten. Kommissionen undersökte även huruvida förekomsten av en ekonomisk fördel för Paks II kunde uteslutas i händelse av att den ungerska statens investering skulle vara en marknadsbaserad investering som drivs av vinstintresse.
- (198) I sin bedömning är kommissionen överens med Ungern när det gäller användningen av den marknadsekonomiska investeringsprincipen för att fastställa huruvida en viss investering skulle vara marknadsbaserad. Enligt denna princip görs det en prövning av huruvida en investerare på marknaden skulle ha investerat i projektet på samma villkor som den offentliga investeraren vid den tidpunkt då beslutet om investeringen fattades (se även skälen (53) och (54)).
- (199) Genom denna prövning bekräftas förekomsten av en ekonomisk fördel och således förekomsten av statligt stöd när den förväntade internräntan för investeringen är lägre än ett marknadsbaserat riktmärke för den vägda genomsnittliga kapitalkostnaden för samma projekt eftersom en rationell privat investerare inte skulle investera under sådana omständigheter.
- (200) Analysen av den marknadsekonomiska investeringsprincipen kräver att den bevisning som används vid uppskattningen av internräntan och den vägda genomsnittliga kapitalkostnaden är samtidig med investeringsbeslutet för att återge den information som investerare hade tillgång till vid den tidpunkten. Kommissionen upprättade en tidsram för beslutsprocessen när det gäller Paks II-projektet i syfte att fastställa vilken information som var och skulle vara tillgänglig för investerare vid den tidpunkt då beslutet att fortsätta genomföra projektet fattades⁽⁶⁵⁾.
- (201) På datumet för detta beslut hade Paks II fortfarande inte oåterkalleligen startat byggandet av de två nya reaktorerna⁽⁶⁶⁾ [...]. Kommissionen anser därför att de uppgifter som funnits tillgängliga från och med februari 2017 (nedan kallade *2017 års uppgifter*) skulle vara de mest relevanta uppgifterna för prövningen mot den marknadsekonomiska investeringsprincipen och skulle användas som ett grundscenario.
- (202) Förhandlingarna om Paks II inleddes dock mer än två år tidigare. För att tillhandahålla en kontroll av tillförlitligheten hos resultaten av prövningen mot den marknadsekonomiska investeringsprincipen har kommissionen även gjort en separat bedömning från och med den dag då det ursprungliga investeringsbeslutet fattades, dvs. den tidpunkt då EPC-avtalet undertecknades den 9 december 2014 (nedan kallade *2014 års uppgifter*). Kommissionen visar att resultatet av samma analys men för en tidigare tidpunkt, närmare bestämt dagen för den ursprungliga investeringen, överensstämmer med det resultat som erhållits genom att använda 2017 års uppgifter.
- (203) För att bedöma huruvida villkoren för den marknadsekonomiska investeringsprincipen är uppfyllda uppskattade kommissionen en teoretisk vägd genomsnittlig kapitalkostnad för en investering med en riskprofil liknande den hos Paks II. Kommissionen jämförde sedan denna uppskattade marknadsmässiga vägd genomsnittliga kapitalkostnad med den vägda genomsnittliga kapitalkostnaden för projektet, först i grundscenariot, genom att använda 2017 års uppgifter, och därefter, i syfte att kontrollera tillförlitligheten, genom att använda 2014 års uppgifter, som är relevanta för det ursprungliga investeringsbeslutet.

5.1.1.1 Kommissionens bedömning av den vägda genomsnittliga kapitalkostnaden

- (204) Kommissionen följer de två metoder som använts av Ungern för att uppskatta den vägda genomsnittliga kapitalkostnaden, dvs. standardmetoden "nedifrån och upp" i vilken man konstruerar en teoretisk vägd genomsnittlig kapitalkostnad genom att uppskatta alla dess komponenter och riktmärkningsanalysen som bygger på referenser som kan vara relevanta och jämförbara med Paks II. Trots att identiska metoder användes avviker kommissionens resultat från Ungerns slutsatser av det skäl att kommissionen ifrågasatte vissa parametervärden och referenser som använts av Ungern och bestred deras giltighet. Övriga parametrar och referenser godtas och beaktas nominellt sett enligt Ungerns förslag. I sin bedömning kommer kommissionen att framlägga bevis till stöd för alla eventuella värden som skiljer sig från Ungerns förslag.
- (205) I båda de metoder som tillämpas i kommissionens bedömning används 2017 års uppgifter som ett grundscenario och 2014 års uppgifter för kontroll av tillförlitligheten.
- (206) Med tanke på den relativt stora osäkerhet som är förknippad med finansiella uppskattningar tillhandahåller kommissionen en intervall för det teoretiska riktmärket på marknadsnivå för den vägda genomsnittliga kapitalkostnaden som bör användas i prövningen mot den marknadsekonomiska investeringsprincipen.

⁽⁶⁵⁾ Ungern fastställde inte någon tidsram i sina inlagor och använde tillgängliga uppgifter från olika tidpunkter på ett ibland inkonsekvent sätt. Även om temat för de ungerska inlagorna var ett investeringsbeslut från december 2014 användes även uppgifter om riskpremier för eget kapital från juli 2015 i den andra förtydligande skrivelsen som lämnades in av Ungern.

⁽⁶⁶⁾ I EPC-avtalet föreskrivs att utvecklingen av de nya reaktorerna är uppdelad i två faser där den första fasen består enbart av [...] och den andra fasen av [...].

- (207) Vid tillämpningen av båda metoderna beaktade kommissionen nominellt de genomsnittliga hävstångsvärden på mellan 40 % och 50 % som föreslagits av Ungern i undersökningen om den marknadsekonomiska investeringsprincipen och den ekonomiska undersökningen som att de överensstämde med tillförlitliga riktmärken. I detta beslut avses med hävstångseffekt förhållandet mellan projektets skuld och totala kapital. Kommissionen godtog även den ungerska bolagsskattesatsen på 19 %.
- (208) Innan kommissionen tillhandahöll sin egen bedömning noterade den följande svagheter när det gäller det slutgiltiga riktmärke för den vägda genomsnittliga kapitalkostnaden som lagts fram av Ungern:
- De intervaller som härrör från de två metoder som föreslås av Ungern är inte helt överensstämmande. Den intervall (5,9 %- 8,4 %) som erhålls i riktmärkningsanalysen i den ekonomiska undersökningen är bredare än den intervall (6,2 %- 7,0 %) som erhålls i metoden "nedifrån och upp" i samma undersökning, inbegripet mycket högre värden. Ungern visar inte varför den mest exakta delmängden för den vägda genomsnittliga kapitalkostnaden bör vara begränsad till [6,2 %- 7,0 %] som precis överlappar med den lägre delen av riktmärkningsintervallen.
 - Värdena för de olika variablerna i Ungerns riktmärkningsanalys som ingår i undersökningen om den marknadsekonomiska investeringsprincipen och den ekonomiska undersökningen överensstämmer dessutom inte med de motsvarande variablerna i metoden "nedifrån och upp" som ingår i samma undersökningar⁽⁶⁷⁾.
 - Vad gäller metoden "nedifrån och upp" vederlägger kommissionen framför allt tre av de parametrar som använts av Ungern, nämligen riskpremien för eget kapital, den riskfria räntenivån och skuldpremien. För det första finns det ingen motivering till varför de senaste tio årens utveckling på aktiemarknaden (som används både i undersökningen om den marknadsekonomiska investeringsprincipen och den ekonomiska undersökningen) är ett lämpligt riktmärke för den ungerska riskpremien för eget kapital. Argumenten för att inte använda historiska riskpremier avser marknadsbeteendet efter 2008 års kris som visade sig stämma dåligt överens med perioder före krisen⁽⁶⁸⁾. För det andra är den riskfria räntenivån som lämnats av Ungern i den andra förtydligande skrivelsen (före beslutet att inleda förfarandet) riktmärkt med den femtonåriga HUF-utställda avkastningen på de ungerska statsobligationerna på 3,8 % som var giltig i november–december 2014. Kommissionen anser dock att på grund av de stora variationerna i avkastningen på de ungerska statsobligationerna är det mer rimligt att beräkna en genomsnittlig avkastning baserat på de månatliga avkastningsuppgifter som är tillgängliga under perioden av ett helt kalenderår som föregår investeringsbeslutet. För det tredje använder Ungern OECD:s eurobaserade marknadsreferensränta (CIRR, Commercial Interest Reference Rate) för ett projekt med 18 års löptid som proxyvariabel för Paks II:s skuldpremie. Men såsom Ungern påpekar i undersökningen om den marknadsekonomiska investeringsprincipen beräknas OECD:s marknadsreferensränta på grundval av regler enligt vilka exportkrediter och handelsrelaterat stöd kan användas för att finansiera kärnkraftsprojekt. Potentiella frågor avseende statligt stöd för exportkrediter kan snedvrider riktmärket för skuldpremie på marknadsnivå.
 - Slutligen diskuteras inte uppskattningarnas tillförlitlighet i detalj av Ungern. Den ökade risken för kärnkraftverk beaktas inte uttryckligen i uppskattningarna och används inte heller i känslighetsanalysen. Detta är viktigt med tanke på att kärnkraft kan medföra olika typer av potentiellt större risker jämfört med andra typer av tekniker för elproduktion⁽⁶⁹⁾⁽⁷⁰⁾.

⁽⁶⁷⁾ Till exempel uppskattas riskpremien för eget kapital till 9,0 % i de riktmärkningsanalyser som inkluderats av Ungern i de citerade undersökningarna i motsats till de 4,0 % för den uppskattade riskpremien för eget kapital i metoden "nedifrån och upp" som ingår i samma undersökningar.

⁽⁶⁸⁾ Se Damodaran, A. *Equity risk premium (ERP): Determinants, estimation and implications – The 2016 Edition* (2016), avsnittet Estimation Approaches – Historical Premiums, s. 29–34, tillgänglig på: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2742186 Fallet med den ungerska börsens historiska index, med ett försäljningsvärde på 24 561,80 den 2 maj 2006 och ett försäljningsvärde på 26 869,01 den 2 maj 2016 (uppgifter som har överförts från https://www.bet.hu/oldalok/piac_most), tycks dessutom styrka dessa tvivel.

⁽⁶⁹⁾ Enligt en undersökning av Moody's (2009) innebär tillkännagivandet av ett projekt för uppförande av ett kärnkraftverk av amerikanska produktionsföretag en genomsnittlig nedgradering med fyra punkter. Damodaran uppskattar i sin tur i sin databas att en skillnad i kreditvärdering på fyra punkter, t.ex. A3 och Ba1, innebär en total riskpremie för eget kapital på 2,0 % (Damodaran-databasen, värden i versionen från juli 2016).

⁽⁷⁰⁾ Storleken på en sådan risk är mindre för Paks II eftersom det endast har en begränsad exponering för byggnadsrisk.

Den första metoden – metoden ”nedifrån och upp”

- (209) I metoden ”nedifrån och upp” används standardformlerna (som även används av Ungern) för den vägda genomsnittliga kapitalkostnaden och genom metoden uppskattas dess parametrar:

$$WACC = \frac{D}{D+E} (1 - t)R_d + \frac{E}{D+E} R_e$$

där D och E betecknar värden för skuld och eget kapital, R_d och R_e betecknar kostnaderna för skuld respektive eget kapital och t är bolagsskattesatsen, som har ett värde på 19 % för Ungern. Denna formel är baserad på förväntade värden för dess parametrar. R_d och R_e är kostnader för skuld och eget kapital vid tidpunkten för investeringsbeslutet och inte historiska kostnader.

- (210) Kostnaden för skuld kommer i sin tur att fastställas med hjälp av följande formel (som även används av Ungern):

$$R_d = R_f + (R_d - R_f)$$

där R_f betecknar den riskfria räntan på marknaden och $(R_d - R_f)$ betecknar obligationspremien på marknaden.

- (211) Kostnaden för eget kapital kommer i sin tur att fastställas med hjälp av CAPM-formeln (som även används av Ungern)⁽⁷¹⁾:

$$R_e = R_f + \beta \times (E(R_m) - R_f)$$

där R_f betecknar den riskfria räntan på marknaden, betecknar riskpremien på aktiemarknaden och β (beta) är ett mått på den idiosynkratiska, icke-diversifierbara risken för projektet.

- (212) Kommissionen stöder följande värden för de parametrar som används för att beräkna den vägda genomsnittliga kapitalkostnaden:
- Som proxyvariabel för den riskfria räntenivån använder kommissionen räntesatsen för den femtonåriga HUF-utställda statsobligationen eftersom detta var den obligation med längst varaktighet som utfärdats av den ungerska regeringen. Volatiliteten för den månatliga räntesatsen var mycket hög under den period då Paks II:s ursprungliga investeringsbeslut fattades. Att välja ett värde som motsvarar enbart en månad kan därför leda till ett resultat som inte är tillförlitligt. Det skulle inte återspegla verkligheten och komplexiteten hos ett beslut av en sådan omfattning, där en övergripande uppsättning uppgifter eftersöks av investerarna. Av detta skäl använder kommissionen ett genomsnittligt värde under de 12 kalendermånader som föregår den tidpunkt som är i fokus, i motsats till Ungern som väljer räntesatsen för den månad som omedelbart föregår investeringsbeslutet⁽⁷²⁾.
 - Av de orsaker som anges i skäl 208 c enligt vilka de historiska riskpremier på (aktie)marknaden som används av Ungern är olämpliga beräknade kommissionen riskpremien för eget kapital som det aritmetiska medelvärdet av riskpremier för eget kapital från två källor som är allmänt erkända i finans- och företagsvärlden.
 - Den viktigaste informationskällan är den globala databas över riskpremier för eget kapital som utvecklats av professorn Aswath Damodaran vid New York University (nedan kallad *Damodarans databas över riskpremier*)⁽⁷³⁾.

⁽⁷¹⁾ CAPM står för Capital Asset Pricing Model (prissättningsmodell för kapitaltillgångar), den finansiella modell som vanligen används för att uppskatta den förväntade avkastningen på tillgångar, se <http://www.investopedia.com/terms/c/capm.asp>

⁽⁷²⁾ Kommissionen tittade på räntor för statsobligationer som var utställda i EUR och USD också, men dessa statsobligationer hade en kortare varaktighet och det sista datumet för utfärdande var maj 2011 för de EUR-utställda obligationerna och mars 2014 för de USD-utställda obligationerna. I en tid med sådana stora variationer i räntan på statsobligationer beslutade kommissionen att inte inkludera dessa obligationer i analysen. Om de hade inkluderats skulle detta dessutom ha ökat det uppskattade värdet för den vägda genomsnittliga kapitalkostnaden, vilket gör deras uteslutande från analysen till ett försiktigt val.

⁽⁷³⁾ För siffror som är relevanta för december 2014, se rubriken Risk Premiums for Other Markets > 1/14 på webbplatsen http://people.stern.nyu.edu/adamodar/New_Home_Page/dataarchived.html. För siffror som är relevanta för februari 2017, se rubriken Risk Premiums for Other Markets > Download på webbplatsen http://pages.stern.nyu.edu/~adamodar/New_Home_Page/datacurrent.html. Databaserna av Damodaran används och citeras ofta inom finansiell praxis.

— En andra databas är en databas över riskpremier utvecklad av professor Fernandez på IESE Business School vid universitetet i Navarra ⁽⁷⁴⁾.

Slutsatserna sammanfattas i tabell 6 nedan.

Tabell 6

Riskpremie för eget kapital – Ungern

	December 2014	Februari 2017
Riskpremie för eget kapital – Damodaran	8,84	8,05
Riskpremie för eget kapital – Fernandez	8,30	8,10
Genomsnittlig riskpremie för eget kapital	8,57	8,08

— För uppskattningen av beta beaktade kommissionen nominellt Ungerns förslag i inlagan om den marknads-ekonomiska investerarprincipen, nämligen 0,92 ⁽⁷⁵⁾.

— Kostnaden för skuld före skatt skulle vara den ungerska riskfria räntenivån (det genomsnittliga värdet under de 12 kalendermånader som föregår den tidpunkt som är i fokus) plus en kommersiell skuldriskpremie utöver statsobligationer på 2,26 %, som är ett mått för landets skuldriskpremie ⁽⁷⁶⁾.

— Projektets hävstångseffekt antogs få två värden, 50 % och 40 %, såsom föreslagits av Ungern både i undersökningen om den marknadsekonomiska investerarprincipen och den ekonomiska undersökningen.

- (213) De indatasiffror för den vägda genomsnittliga kapitalkostnaden som identifieras i skäl 212 och de erhållna intervallerna för den vägda genomsnittliga kapitalkostnaden är samlade i tabell 7. En separat kolumn används för varje tidsperiod som är relevant för bedömningen.

Tabell 7

Beräkning av den vägda genomsnittliga kapitalkostnaden med metoden "nedifrån och upp"

INDATA	December 2014	Februari 2017
Riskfri räntenivå Ungern	5,30 %	3,45 %
Riskpremie för eget kapital Ungern	8,57 %	8,08 %

⁽⁷⁴⁾ För 2014, se Fernandez, P., Linares P. och Acin, I. F., *Market Risk Premium used in 88 countries in 2014: a survey with 8,228 answers*, 20 juni 2014, tillgänglig på: <http://www.valuewalk.com/wp-content/uploads/2015/07/SSRN-id2450452.pdf>. För 2016, se Fernandez, P., Ortiz, A. och Acin, I. F. *Market Risk Premium used in 71 countries in 2016: a survey with 6,932 answers*, 9 maj 2016, tillgänglig på: https://papers.ssrn.com/sol3/papers2.cfm?abstract_id=2776636&download=yes

⁽⁷⁵⁾ De övriga betavärden som anges av Ungern i undersökningen om den marknadsekonomiska investerarprincipen och den efterföljande andra förtydligande skrivelsen samt de betavärden som motsvarar sektorerna allmännyttiga företag respektive förnybara energikällor och energi i Damodaran-databasen, är alla högre än 1. Att använda ett betavärde på 0,92 är därför ett försiktigt val eftersom det leder till ett lägre värde för den vägda genomsnittliga kapitalkostnaden än de andra, högre betavärdena.

⁽⁷⁶⁾ Se <http://www.mnb.hu/statisztika/statisztikai-adatok-informaciok/adatok-idosorok>, sekvensen "XI. Deviza, penz es tokepiac" > "Allampapir piaci referenciahozamok" för det förra värdet https://www.quandl.com/data/WORLDBANK/HUN_FR_INR_RISK-Hungary-Risk-premium-on-lending-lending-rate-minus-treasury-bill-rate för det senare värdet. Vad gäller de senare värdet rekommenderas en viss försiktighet med tanke på den begränsade storleken hos den ungerska marknaden för företagsobligationer. Uppgifterna avser den 31 december 2014. Det finns inga tillgängliga uppgifter för mer aktuella perioder.

INDATA	December 2014	Februari 2017
Betavärde	0,92	0,92
Avkastning på eget kapital	13,19 %	10,88 %
Kommersiell skuldriskpremie utöver avkastningen på de ungerska statsobligationerna	2,26 %	2,26 %
Avkastning på skuld före skatt	7,56 %	5,71 %
Företagsskattesats	19 %	19 %
Avkastning på skuld efter skatt	6,12 %	4,63 %
Hävstångseffekt (D/(D+E)) – Scenario I	50 %	50 %
Hävstångseffekt (D/(D+E)) – Scenario II	40 %	40 %
Vägd genomsnittlig kapitalkostnad med hävstångseffekt I	9,66 %	7,75 %
Vägd genomsnittlig kapitalkostnad med hävstångseffekt II	10,36 %	8,38 %
Intervall för den vägda genomsnittliga kapitalkostnaden	9,66–10,36 %	7,75–8,38 %

- (214) Faktorerna för den vägda genomsnittliga kapitalkostnaden som presenteras i tabell 7 medför en intervall för den vägda genomsnittliga kapitalkostnaden på [9,66–10,36 %] för december 2014 och [7,75–8,38 %] för februari 2017⁽⁷⁷⁾. Det bör dock noteras att den enda sektorsspecifika indatan i dessa beräkningar är industribetavärdet (0,92). Det är följaktligen osannolikt att inkludera hela den premie som är förknippad med den stora risken i samband med kärnkraftsprojekt (se fotnot 68) och den bör därför betraktas som den nedre gränsen för den faktiska risken.

Den andra metoden – riktmärkning

- (215) Kommissionen är överens med Ungern om att ett alternativt tillvägagångssätt för att hitta en relevant intervall för den marknadsmässiga vägda genomsnittliga kapitalkostnaden skulle vara att jämföra den (riktmärkning) med referenser som är jämförbara med Paks II-projektet. Av de anledningar som anges i skäl a) ansåg kommissionen dock inte att de referenser och intervaller som presenterats av de ungerska myndigheterna var tillräckligt tillförlitliga. Kommissionen har därför utvecklat sin egen riktmärkningsanalys, i vilken ett sektors- och landsspecifikt riktmärke för den vägda genomsnittliga kapitalkostnaden tas fram på grundval av Damodaran-databasen⁽⁷⁸⁾,⁽⁷⁹⁾ med hjälp av både 2017 och 2014 års uppgifter.

⁽⁷⁷⁾ Dessa siffror är högre än de som tagits fram av Ungern främst på grund av den högre riskfria räntenivå och den högre riskpremie för eget kapital som använts av kommissionen (Ungerns val kritiserar i skäl (208)).

⁽⁷⁸⁾ För landsspecifika siffror för den vägda genomsnittliga kapitalkostnaden som är relevanta för december 2014 se "Data" > "Archived data" > "Cost of capital by industry" > "Europe" > "1/14" på <http://pages.stern.nyu.edu/~adamodar/>. För landsspecifika siffror för den vägda genomsnittliga kapitalkostnaden som är relevanta för februari 2017, se rubrikerna "Data" > "Current data" > "Cost of capital by industry" > "Europe" på <http://pages.stern.nyu.edu/~adamodar/>. För siffror för riskpremier, se fotnot 72. Det bör även noteras att denna databas är en del av en global databas och omfattar europeiska länder (betecknat som Västeuropa). Länderna delas dock in i ytterligare grupper och Ungern ingår i en undergrupp kallad "Developed Europe" – se arbetsbladet "Europe" eller "Industries sorted global" i Excel-filen <http://www.stern.nyu.edu/~adamodar/pc/datasets/indname.xls>

⁽⁷⁹⁾ Ungern utvecklade även en kortfattad riktmärkningsanalys baserad på uppgifterna från Damodaran i den andra förtydligande skrivelsen (i dess bilaga 2). Denna analys är dock inte relevant eftersom den är baserad på senare information i syfte att motivera ett investeringsbeslut som fattades 2014.

(216) I detta tillvägagångssätt tillämpas följande tre steg (siffror för alla tre steg har beräknats separat både för december 2014 och februari 2017):

- a) I det första steget används Damodaras databas över vägda genomsnittliga kapitalkostnader på industrinivå för Västeuropa för att identifiera kostnaderna för skuld och eget kapital för industrier som kan hävdas vara goda proxyvariabler för industrin för kärnkraftsproduktion⁽⁸⁰⁾.

De proxyvariabler som används för industrin för kärnkraftsproduktion innefattar sektorerna gröna och förnybara energikällor, energi och allmännyttiga företag (allmänna) för 2017 års databas och sektorerna energi och allmännyttiga företag (allmänna) för 2014 års databas⁽⁸¹⁾. Alla uppgifter om kostnader för skuld och eget kapital som beräknats på grundval av dessa sektorer kan betraktas som försiktiga uppskattningar för kärnkraftverket Paks av två skäl. I Damodaran-databasen görs för det första ingen åtskillnad mellan reglerade och icke-reglerade segment i dessa sektorer. Paks II tillhör det icke-reglerade segmentet vilket innebär högre risk och därmed högre kostnader för skuld och eget kapital än reglerade bolag inom samma sektor. För det andra är kärnkraftverk, på grund av deras storlek och omfattning, mer riskabla än ett genomsnittligt elbolag eller allmännyttigt bolag⁽⁸²⁾.

I tabell 8 anges de kostnader för skuld och eget kapital före skatt som hämtats direkt från Damodaran-databasen över vägda genomsnittliga kapitalkostnader för Västeuropa, samt betavärdena på sektorsnivå⁽⁸³⁾. Tabellen omfattar även den sektorsövergripande genomsnittliga siffran för dessa sektorer⁽⁸⁴⁾.

Tabell 8

Kostnader för skuld (före skatt) och eget kapital på industrinivå för Västeuropa

År	Kostnad	Gröna och förnybara energikällor	Effekt	Allmännyttiga företag (allmänna)	Produktion och allmännyttiga företag (genomsnitt)
2014	Skuld	—	5,90 %	5,40 %	5,65 %
	Aktier	—	9,92 %	9,84 %	9,88 %
	β	—	1,09	1,08	
2017	Skuld	4,41 %	3,96 %	3,96 %	4,11 %
	Aktier	9,31 %	9,82 %	9,82 %	9,65 %
	β	1,01	1,08	1,08	

⁽⁸⁰⁾ Siffrorna i dessa tabeller justeras genom att tillämpa den ungerska bolagsskattesatsen på 19 % på skuld.

⁽⁸¹⁾ Uppgifter om sektorn gröna och förnybara energikällor var inte tillgängliga för 2014 års databas. 2016 hade denna sektor en högre vägd genomsnittlig kapitalkostnad än genomsnittet för de två andra sektorer som ingick, vilket innebär att denna sektor, om den hade inkluderats, skulle ha ökat värdet för 2014 års uppskattning av den vägda genomsnittliga kapitalkostnaden om den hade varit tillgänglig.

⁽⁸²⁾ Se fotnot 68.

⁽⁸³⁾ I figurerna i denna tabell används betavärden som hämtats från Damodaran-databasen över vägda genomsnittliga kapitalkostnader på industrinivå.

⁽⁸⁴⁾ Ett enkelt medelvärde i stället för ett vägt medelvärde genom att använda antalet bolag som ingår i varje segment används i detta fall eftersom fokus ligger på proxysegment snarare än proxybolag. Att använda ett vägt medelvärde skulle inte göra någon skillnad för 2016 medan det skulle leda till något högre värden för 2014, vilket i sin tur skulle innebära högre värden för den vägda genomsnittliga kapitalkostnaden. Valet av ett enkelt medelvärde i stället för ett vägt medelvärde är således ett försiktigt val i detta sammanhang.

- b) I det andra steget används Damodarans databas över riskpremier för att beräkna de genomsnittliga skuldpremier och riskpremier för eget kapital som Ungern kräver jämfört med de andra västeuropeiska länder som tillhör undergruppen "Developed Europe" (se fotnot 77), såsom fastställs i tabell 9, och som har bolag som är verksamma i de sektorer som beaktas i tabell 8 och ingår i databasen över vägda genomsnittliga kapitalkostnader på industrinivå⁽⁸⁵⁾. Detta kommer att läggas till de kostnadsuppgifter för skuld och eget kapital som presenteras i det första steget a).

Tabell 9

Riskpremier för Ungern

(%)

År	Riskpremie	"Developed Europe"	Ungern	Skillnad
2014	Landets riskpremie (obligationer)	0,99	2,56	1,57
	Landets riskpremie (eget kapital)	1,48	3,84	2,36
2017	Landets riskpremie (obligationer)	1,06	1,92	0,86
	Landets riskpremie (eget kapital)	1,30	2,36	1,06

- c) I det tredje steget adderas respektive skillnad i landets riskpremie för Ungern som identifierats i det andra steget b) till den kostnad för skuld och eget kapital som erhållits i det första steget a), vilket resulterar i siffror för kostnad för skuld och eget kapital för Ungern⁽⁸⁶⁾. Därefter erhålls den vägda genomsnittliga kapitalkostnaden för de två nivåer av hävstångseffekt som föreslagits av de ungerska myndigheterna. I tabell 10 sammanfattas resultaten.

Tabell 10

Kostnad för skuld, eget kapital och vägld genomsnittlig kapitalkostnad (*) för Ungern

(%)

År	Kostnad	D/ (D+E)	Gröna och förnybara energikällor	Effekt	Allmännyttiga företag (allmänna)	Produktion och allmännyttiga företag (genomsnitt)
2014	Skuld före skatt			7,47	6,97	7,22
	Skuld efter skatt			6,05	5,65	5,85
	Aktier			12,50	12,40	12,45
	Vägd genomsnittlig kapitalkostnad	50		9,28	9,02	9,15
	Vägd genomsnittlig kapitalkostnad	40		9,92	9,70	9,81

⁽⁸⁵⁾ En viktig del av uppskattningen är att Damodaran definierar riskpremien för eget kapital för ett land som summan av en mogen marknadspremie och en ytterligare landsriskpremie, på grundval av landets kreditwapsread och ökat (med 1,5 2014 och 1,39 2016) för att återspegla den högre risken för aktien på marknaden. För närmare information, se arbetsbladet "Explanation and FAQ" i Damodarans databas över landsspecifika riskpremier för eget kapital, tillgängligt på <http://www.stern.nyu.edu/~adamodar/pc/datasets/ctryprem.xls>

⁽⁸⁶⁾ Notera att den Ungernspecifika extra riskpremie för eget kapital som beräknas i punkt ii måste multipliceras med de betavärden som presenteras i tabell 8: för att kunna införlivas i den kostnad för eget kapital som erhålls i punkt iii.

(%)

År	Kostnad	D/ (D+E)	Gröna och förnybara energikällor	Effekt	Allmännyttiga företag (allmänna)	Produktion och allmännyttiga företag (genomsnitt)
2017	Skuld före skatt		5,27	4,82	4,82	4,97
	Skuld efter skatt		4,27	3,91	3,91	4,03
	Aktier		10,38	10,97	10,97	10,77
	Vägd genomsnittlig kapitalkostnad	50	7,32	7,44	7,44	7,40
	Vägd genomsnittlig kapitalkostnad	40	7,93	8,15	8,14	8,07

(*) I formeln för den vägda genomsnittliga kapitalkostnaden används kostnad för skuld efter skatt.

- (217) I denna metod erhålls en vägd genomsnittlig kapitalkostnad för Paks II-projektet i en intervall på mellan 9,15 % och 9,81 % för datumet för det ursprungliga investeringsbeslutet i december 2014 och en intervall på mellan 7,40 % och 8,07 % för februari 2017. Denna intervall är baserad på hävstångsvärden på mellan 40 % och 50 % såsom fastställs i undersökningen om den marknadsekonomiska investeringsprincipen. Det bör också noteras att den undre gränsen på 9,15 % för den vägda genomsnittliga kapitalkostnaden för 2014 troligen skulle behöva justeras uppåt där uppgifter om gröna och förnybara energikällor var tillgängliga för 2014. Om en extra riskpremie för kärnkraftverk (se fotnot 70) uttryckligen skulle beaktas skulle detta dessutom leda till att båda intervallerna breddades.

Slutsats om den vägda genomsnittliga kapitalkostnaden

- (218) De två metoder som används för att uppskatta ett riktmärke på marknadsnivå för den vägda genomsnittliga kapitalkostnaden leder till överlappande intervaller. De totala värdena för 2017 är i genomsnitt lägre än de för 2014, vilket i huvudsak avspeglar marknadernas utvärdering av Ungerns riskfria räntenivå. De relevanta intervallerna sammanfattas i tabell 11.

Tabell 11

Sammanfattning om vägd genomsnittlig kapitalkostnad

(%)

	December 2014	Februari 2017
Metoden "nedifrån och upp"	9,66–10,36	7,75–8,38
Riktmärkning	9,15–9,81	7,40–8,07
Total intervall	9,15–10,36	7,40–8,38
Mittpunkt	9,76	7,89

- (219) I tabell 11 anges siffror för den vägda genomsnittliga kapitalkostnaden inom en intervall på mellan 9,15 % och 10,36 % för det ursprungliga investeringsbeslutet från december 2014 och en siffra inom en intervall på mellan 7,40 % och 8,38 % för februari 2017. Alla dessa värden för vägd genomsnittlig kapitalkostnad bör betraktas som försiktiga eftersom de inte innefattar den potentiella riskpremie som kärnkraftverksprojekt kräver⁽⁸⁷⁾.

⁽⁸⁷⁾ Den undre gränsen på 9,15 % för 2014 skulle troligen behöva justeras uppåt om uppgifter om gröna och förnybara energikällor var tillgängliga för 2014.

5.1.1.2 Kommissionens bedömning av projektets internränta

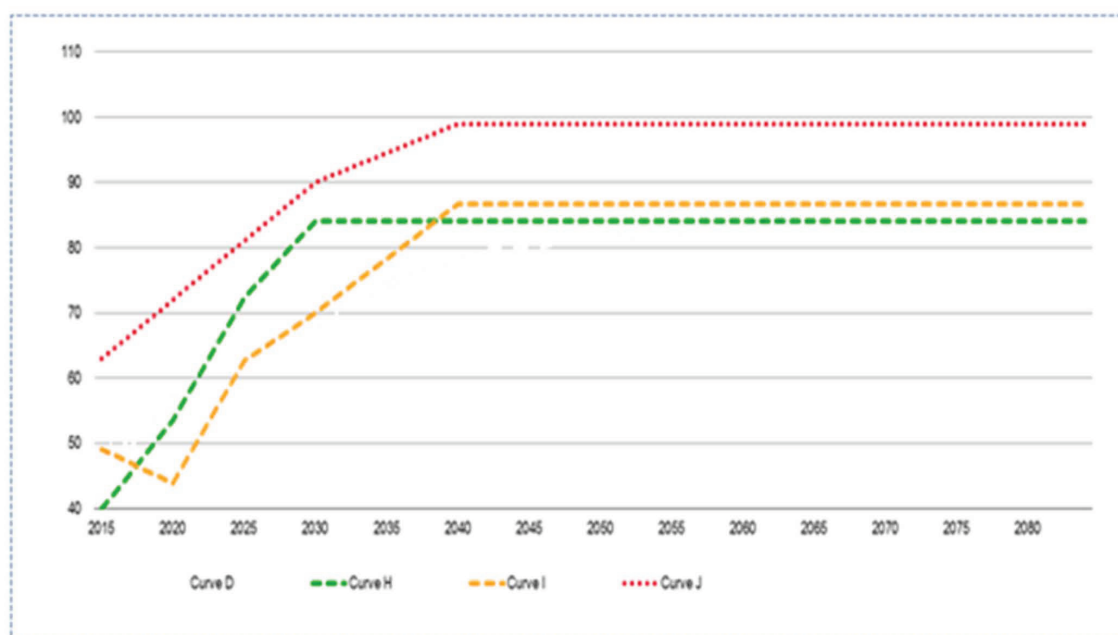
- (220) I bedömningen av internräntan använde kommissionen den finansiella modell som lämnats in av Ungern. Kommissionen godtog både den metod som användes i den finansiella modellen samt modellens indata, med undantag av elprisprognosen, för det aktuella huvudscenariot. Kommissionen noterar dock följande:
- a) Värdet för internräntan är mycket känsligt för den prisprognos som valts för beräkningen. Om växelkursvärdet för EUR/USD för november 2014⁽⁸⁸⁾ exempelvis tillämpas i stället för växelkursvärdet för oktober 2015 (den ungerska regeringens val) för att erhålla IEA:s eurobaserade prisprognos för 2014 (som baserades på prognosuppgifter i IEA WEO 2014) minskas projektets internränta med mer än 0,8 %. Detta kräver en ny bedömning av den prisprognos som ligger till grund för beräkningen av projektets internränta.
 - b) Värdet för internräntan är också känsligt för i) kärnkraftverksanläggningarnas belastningsfaktor (eller utnyttjandegrad), ii) de olika kostnaderna i samband med projektet, inbegripet både ägarens kostnader under byggnadsfasen och påföljande drifts- och underhållskostnader under driftsperioden och iii) potentiella förseningar i byggandet. Effekterna av förändringar i dessa faktorer måste bedömas noggrant, dvs. utöver några små avvikelser som undersöks av Ungern i den finansiella modellen, i en känslighetsanalys som omfattar en kontroll av tillförlitligheten hos de viktigaste resultaten.
- (221) För att säkerställa mer exakta uppskattningar för projektets internränta samt den åtföljande känslighetsanalysen och kontrollen av tillförlitligheten genomförde kommissionen därför vissa förbättringar av de komponenter som använts för uppskattningen av internräntan. Kommissionen reviderade och slutförde de prisprognoser som lämnats in av Ungern. Förutom att använda de värden för kostnader och belastningsfaktor som föreslagits av Ungern för huvudscenariot i den finansiella modellen införlivade kommissionen även uppgifter som lämnats av berörda parter för att förbättra resultatets noggrannhet. Kommissionen utförde slutligen en grundlig känslighetskontroll av resultaten genom att simulera förändringar i alla relevanta parametrar i modellen.
- (222) På samma sätt som för den vägda genomsnittliga kapitalkostnaden beräknades de relevanta intervallerna för internräntan både på grundval av uppgifter som var tillgängliga i februari 2017 (2017 års uppgifter) och som var tillgängliga vid tidpunkten för det ursprungliga investeringsbeslutet den 9 december 2014 (2014 års uppgifter).

Prisprognoser

- (223) Utgångspunkterna för kommissionens bedömning av prisprognoser är de prisprognoskurvor som presenteras i figur 16 i den ekonomiska undersökning som lämnats in av Ungern, tillsammans med den prisprognos som är baserad på IEA WEO 2014 och som används av kommissionen i beslutet att inleda förfarandet. För att täcka hela den förväntade driftsperioden för anläggningarna vid Paks II utvidgade kommissionen dessa diagram så att de endast omfattar de som endast täckte perioderna fram till 2030 respektive 2040 genom att bibehålla de förväntade prisnivåerna oförändrade som vid deras slutvärden (dvs. 2030 och 2040). Dessa prisprognoser visas i figur 14.

⁽⁸⁸⁾ Det datum då 2014 års prisprognos från IEA utfärdades.

Figur 14

Långsiktiga elprisprognoskurvor (EUR/MWh) ⁽¹⁾

⁽¹⁾ Kurva D betraktas som konfidentiella uppgifter/affärshemlighet.

Källa: Ekonomisk undersökning och den finansiella modellen (se skäl 69).

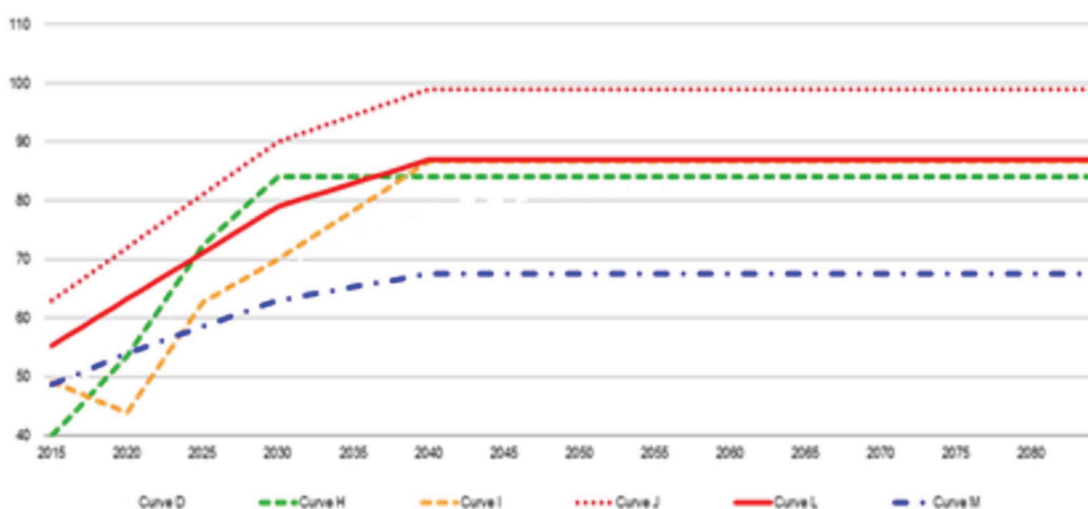
- (224) Kurva D i figur 14 användes av kommissionen i beslutet att inleda förfarandet för att beräkna projektets internränta. Kurva H motsvarar en prognos i en marknadsundersökning från 2014 av BMWi (det tyska ekonomi- och energiministeriet), kurva I motsvarar en prognos i ett referensscenario från 2014 av BMWi och kurva J motsvarar elprisprognosen i IEA WEO 2014 där omvandlingen från US-dollar till euro har gjorts med det ungefärliga genomsnittliga växelkursvärdet för EUR/USD för september 2015 på 0,9 ⁽⁸⁹⁾. De beräkningar av internräntan som lämnats in av Ungern var huvudsakligen baserade på dessa kurvor, H, I och J.
- (225) Kommissionen utförde följande justeringar av de kurvor som presenteras i figur 14. Kurva J korrigerades på grundval av det genomsnittliga växelkursvärdet för EUR/USD som var tillgängligt vid tidpunkten för de USD-baserade prognoser i IEA WEO (2014) som offentliggjordes i november 2014. Vid den tidpunkten var det genomsnittliga växelkursvärdet för EUR/USD under de senaste tre månaderna 0,79. I kurva L i figur 15 görs även denna justering ⁽⁹⁰⁾.

⁽⁸⁹⁾ Uppgifter om de växelkurser som använts tillhandahölls inte av den ungerska regeringen. Det tillämpade värdet på 0,9 kan dras av från den finansiella modellen. Den genomsnittliga månatliga växelkursen var 0,89 för september 2015. Detta växelkursvärde för EUR/USD (samt de övriga värden som används i detta dokument) har hämtats från ECB:s webbplats på http://sdw.ecb.europa.eu/quickview.do?sessionId=B13D3D3075AF28A4265A4DF53BE1ABC0?SERIES_KEY=120.EXR.D.USD.EUR.SP00.A&start=01-07-2014&end=15-11-2016&trans=MF&submitOptions.x=46&submitOptions.y=5

⁽⁹⁰⁾ På grund av de stora variationerna i växelkursvärdet för EUR/USD valde kommissionen ett genomsnittligt växelkursvärde under de tre månaderna som föregår det datum då det ursprungliga investeringsbeslutet fattades den 9 december 2014, vilket även inbegriper offentliggörandet av IEA WEO (2014). Alternativt kan årliga genomsnittliga växelkursvärden användas. Det årliga genomsnittliga växelkursvärdet som föregår december 2014 är 0,75, vilket skulle leda till ett något lägre värde för internräntan, och detta innebär att valet av ett genomsnittligt växelkursvärde för tre månader i stället blir ett försiktigt val för den aktuella analysen.

- (226) I syfte att uppskatta en korrekt internränta för februari 2017 kartlägger kommissionen dessutom de prisprognoser som ingår i Internationella energiorganets publikation *World Energy Outlook 2016* (nedan kallad IEA WEO 2016) av den 16 november 2016⁽⁹¹⁾. Eftersom de ursprungliga siffrorna tillhandahölls i US-dollar använde kommissionen det genomsnittliga växelkursvärdet för tre månader (mitten av augusti 2016–mitten av november 2016) för EUR/USD på 0,9 som var relevant för det datumet för offentliggörande i syfte att konstruera de euro-baserade siffrorna⁽⁹²⁾,⁽⁹³⁾. I kurva M i figur 15 visas denna prisprognos.

Figur 15

Långsiktiga elprisprognoskurvor (EUR/MWh)⁽¹⁾

⁽¹⁾ Kurva D betraktas som konfidentiella uppgifter/affärshemlighet.

Källa: Ekonomisk undersökning och den finansiella modellen (se skäl 69) och kommissionens beräkningar.

- (227) I denna figur tillhandahålls två huvudsakliga klargöranden. Vid tillämpningen av det korrekta växelkursvärdet för omvandlingen av US-dollarvärden till eurovärden blir prisprognosen för Europa i IEA WEO 2014 för det första cirka 12 % lägre (kurva L ligger under kurva J). För det andra är den IEA WEO-prisprognos som offentliggjordes i november 2016 i genomsnitt drygt 20 % lägre än den prisprognos som offentliggjordes i samma publikation två år tidigare (kurva L och kurva M). Detta beror på de sjunkande elpriserna 2014 och 2016 och de nödvändiga prognosjusteringarna⁽⁹⁴⁾. I alla eventuella bedömningar som görs när det gäller 2016 års prognos och alla eventuella relaterade beräkningar av internräntan bör denna prisprognossänkning därför beaktas och de bör inrikas på kurva M i figur 15⁽⁹⁵⁾.

⁽⁹¹⁾ Se <http://www.worldenergyoutlook.org/publications/weo-2016/>

⁽⁹²⁾ Se grossistelpriserna i tabell 6.13 på sidan 267 i IEA WEO 2016.

⁽⁹³⁾ Ännu en gång är det relevanta årliga genomsnittliga växelkursvärdet 0,89 för detta fall, vilket innebär att valet av ett genomsnittligt växelkursvärde för tre månader är ett mer försiktigt val för denna analys.

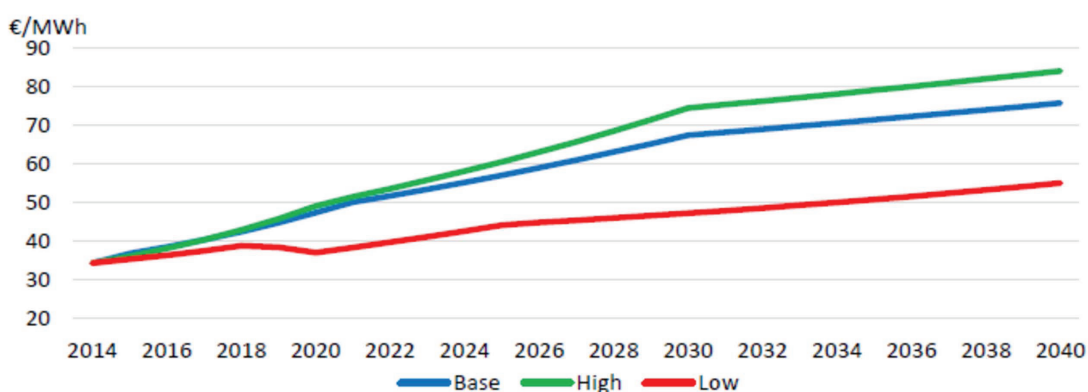
⁽⁹⁴⁾ En liknande justering nedåt av elprisprognoserna mellan 2014 och 2015 genomfördes även av Förenade kungarikets nationella nät – se t.ex. s. 46 i Förenade kungarikets framtida energiscenarier från 2014 av Förenade kungarikets nationella nät, tillgängliga på <http://www2.nationalgrid.com/UK/Industry-information/Future-of-Energy/FES/Documents-archive/> och s. 36 i Förenade kungarikets framtida energiscenarier från 2015 av Förenade kungarikets nationella nät, tillgängliga på <http://www2.nationalgrid.com/UK/Industry-information/Future-of-Energy/FES/Documents-archive/>, som tyder på en genomsnittlig minskning på 12 % för elprisprognoserna under prognosperioden 2016–2035. En motsvarande jämförelse fanns inte i uppgifterna från BMWi.

⁽⁹⁵⁾ I sin kvantitativa analys godtar kommissionen Ungerns antaganden om att elpriserna kommer att öka fram till 2040 och därefter förbli oförändrade. Detta är ett försiktigt val. Alternativt kan prisprognossценарier skapas genom att man mer uttryckligen beaktar effekterna av den storskaliga användningen av förnybara energikällor på grossistelpriser, när sådana låga priser som för närvarande är fallet skulle vara normen med höga men väderberoende bristpriser. Ett sådant scenario skulle resultera i framtida priser som ligger nära nuvarande priser, vilket skulle innebära en lägre avkastning på investeringen än de som uttryckligen beaktas i följande avsnitt.

- (228) Det bör noteras att de IEA WEO-baserade prisprognoserna baserades på utvärderingen av scenariot med ny politik⁽⁹⁶⁾. En övergripande bedömning bör även innefatta de övriga scenarier som övervägs i IEA WEO, såsom scenariot med aktuell politik och scenariot med låga oljepriser på det sätt som utfördes i Candole-undersökningen i samband med prisprognoserna i IEA WEO 2015⁽⁹⁷⁾. Detta är viktigt eftersom valet av ett annat politiskt alternativ leder till annorlunda prisprognoser såsom framgår av figur 12 och återges i figur 16 nedan.

Figur 16

Långsiktiga elprisprognoskurvor (EUR/MWh)

Källa: Candole Partners.

- (229) Grundscenariot, scenariot med hög beräkning och scenariot med låg beräkning i figur 16 motsvarar scenariot med ny politik, scenariot med aktuell politik och scenariot med låga oljepriser i IEA WEO 2015 (se även skäl 128). Det framgår av figur 16 att scenariot med aktuell politik förutspår något högre framtida elpriser än scenariot med ny politik, medan scenariot med låga oljepriser förutspår avsevärt lägre framtida elpriser än det huvudsakliga scenariot med ny politik (prognoser gjorda 2015). I en övergripande känslighetsanalys för beräkningen av projektets internränta för Paks II måste detta beaktas⁽⁹⁸⁾.
- (230) För att göra en korrekt tolkning och bedömning av de långsiktiga prisprognossiffror som utarbetats av olika institutioner bör dessa siffror dessutom kopplas till de framtida elavtalspriser som undertecknats i energiutbyten, även om de senare avser mycket kortare tidshorisonter såsom framgår av figur 12. Priskurvorna i figur 13, där tyska och ungerska terminspris kontrakt jämförs med den lägsta prisprognosen från IEA WEO (den som motsvarar scenariot med låga oljepriser), tyder på att även de senaste prisprognoserna i IEA WEO 2015 kan vara alltför optimistiska eftersom de eventuellt överskattar framtida elpriser. Detta faktum måste även beaktas vid fastställandet av internräntan för Paks II-projektet samt i eventuella styrkande känslighetsanalyser.

Belastningsfaktor, olika kostnader och förseningar

- (231) På grund av deras storlek, komplexiteten hos byggnadsarbetet och deras långa livstid är kärnkraftverk exponerade för osäkerheter bland annat när det gäller belastningsfaktorn, byggtiden och olika kostnader. Detta har i sin tur en betydande effekt på projektets internränta.

⁽⁹⁶⁾ Se skäl 128 för en definition av scenariot med ny politik.

⁽⁹⁷⁾ Se skäl 128 och fotnot 53: I scenariot med aktuell politik beaktas enbart politik som antagits några månader före offentliggörandet av publikationen. I 450-scenariot illustreras en väg till klimatmålet om 2 grader som kan uppnås med hjälp av den teknik som är nära att bli tillgänglig på kommersiell nivå. I scenariot med låga oljepriser undersöks slutligen konsekvenserna av fortsatt lägre priser (som kommer från lägre oljepriser) på energisystemet.

⁽⁹⁸⁾ Kommissionen genomförde inte någon sådan övergripande kvantitativ analys i brist på högkvalitativa relevanta uppgifter. Det framgår dock att den priskurva som motsvarar scenariot med låga oljepriser skulle leda till ett avsevärt lägre värde för internräntan än den priskurva som motsvarar scenariot med ny politik.

- (232) Svårigheten med att bedöma sådana osäkerheter ligger i det faktum att Paks II är ett kärnkraftverk av generation III+ och det finns för närvarande inga sådana i drift⁽⁹⁹⁾. All eventuell riktmarkning är därför hypotetisk. Den tekniska skillnaden mellan kärnkraftverk av generation III och generation III+ är tillräckligt stor för att anse att de osäkerheter som anges i skäl 231 inte berör Paks II.

Belastningsfaktor

- (233) Den ungerska regeringens uppskattningar av internräntan är baserade på antagandet om en genomsnittlig belastningsfaktor på [90–95] % (*) för Paks II. Detta är en mycket högre siffra än den årliga genomsnittliga belastningsfaktorn för alla kärnkraftverk i världen på 72 % som framhålls i rapporten *World Nuclear Industry – Status Report 2015* (nedan kallad *WNISR2015*)⁽¹⁰⁰⁾. I yttrandet om kärnkraftens framtid i IEA WEO 2014 konstateras i sin tur att den genomsnittliga globala kapacitetsfaktorn för reaktorer ökade från 56 % till 79 % mellan 1980 och 2010. Detta är resultatet av bättre förvaltning, vilket har inneburit att driftstoppen för planerat underhåll och bränslepåfyllning har förkortats på ett avsevärt sätt. Reaktorerna med bäst prestanda uppnår kapacitetsfaktorer på cirka 95 %. I takt med att kärnkraftverk åldras kan sådana nivåer dock vara svåra att nå eftersom tätare inspektioner och testning av komponenter krävs⁽¹⁰¹⁾.
- (234) Det bör noteras att sådana höga belastningsnivåer lätt kan påverkas av incidenter under kärnkraftverkets livstid. Incidenten 2003 i anläggning 2 vid Paks NPP minskade exempelvis den genomsnittliga belastningsfaktorn för perioden 1990–2015 med nästan fem procentenheter, från 85,3 % till 80,7 %.
- (235) Ytterligare en utmaning för de två nya reaktorerna vid Paks II när det gäller att bibehålla en belastningsfaktor över 90 % är att de förväntas vara i drift samtidigt som en del av anläggningarna vid Paks NPP. De miljöeffekter som följer av de två kärnkraftverkens närhet till Donauflodnen under varma sommandagar kan innebära att en minskad produktion för ett av kraftverken blir nödvändig. Eftersom det beräknas att de två nya reaktorerna vid Paks II kommer att drivas med en konstant hög belastningsfaktor skulle detta resultera i minskad produktion och minskade intäkter för Paks NPP, en ekonomisk kostnad som måste beaktas vid utvärderingen av Paks II-projektets ekonomiska livskraft.

Kostnader

- (236) Kostnader under ett långsiktigt projekts livstid kan avvika avsevärt från de förväntade långsiktiga värden som presenterats i ett projekts ursprungliga verksamhetsplan. De vanligaste skälen till detta är underlåtenhet att införliva alla relevanta kostnader i verksamhetsplanen eller användning av alltför optimistiska antaganden och kostnadsberäkningar.
- (237) På grund av dessa projekts komplexitet är den faktiska kostnaden för att uppföra kärnkraftverk ofta mycket högre än vad som förutsetts. Byggkostnaderna för AREVA EPR Generation III+-kraftverken i Frankrike och Finland var till exempel nästan tre gånger så höga som de ursprungliga kostnaderna i entreprenadkontraktet⁽¹⁰²⁾. Reaktorerna Westinghouse AP1000 som håller på att byggas i Kina och Förenta staterna är också drabbade av betydande kostnadsöverskridanden på omkring 20 % eller mer och de ursprungliga byggkostnaderna för kärnkraftverket Rosatom AES-2006 i Vitryssland har nästan fördubblats⁽¹⁰³⁾.
- (238) Medan totalentreprenadkontrakt med fast pris i princip kan tillhandahålla skydd för ägaren mot ökade byggkostnader täcker de ofta inte hela kostnaden för de nya reaktorerna. Ägarens kostnader, inklusive kostnaden för att erhålla de tillstånd som krävs, kostnaden för anslutning till nätet, kostnaden för avfallshantering och

⁽⁹⁹⁾ Se avsnitt 2.3.

(*) *Belastningsfaktorn betraktas som affärshemlighet och har ersatts av en bredare intervall för belastningsfaktorn.*

⁽¹⁰⁰⁾ Se s. 25 i *WNISR2015*.

⁽¹⁰¹⁾ Se s. 350 i IEA WEO 2014.

⁽¹⁰²⁾ Se <http://www.world-nuclear-news.org/NN-Flamanville-EPR-timetable-and-costs-revised-0309154.html> och http://www.theecologist.org/News/news_analysis/2859924/finland_cancels_olkiluoto_4_nuclear_reactor_is_the_epr_finished.html

⁽¹⁰³⁾ Se s. 66 i *WNISR2015*.

avveckling samt miljökostnader är inte fasta och kan därför öka. Leverantören får i sin tur besluta att inte ta på sig extra kostnader över en viss gräns och kan hävda att kostnadsökningen beror på förändringar som ägaren begärt. En sådan tvist kan sluta i ett skiljedomsförfarande och i domstol och därmed öka kostnaderna för investeringen ytterligare.

- (239) Verksamhetsplanen för kärnkraftverket Paks II tycks även innehålla vissa kostnadsantaganden som kan betraktas som optimistiska. Inlagor från berörda parter tyder på att de preliminära siffrorna kan vara alltför optimistiska på följande punkter:
- Kylning av kärnkraftverket: I den finansiella modellen förutsätts ett kylsystem med färskvatten som stöds av Ungern, i stället för ett dyrare tornbaserat kylsystem som parlamentsledamot Jávor anser är nödvändigt. Miljökonsekvensbedömningen av projektet innehåller ingen detaljerad kvantitativ kostnads-nyttöanalys av de två systemen. Det kan uppstå ett behov att installera ett dyrare kyltorn under den parallella driften av de två kärnkraftverken ⁽¹⁰⁴⁾.
 - Anslutning till nätet: Den finansiella modellen innefattar en sammanlagd siffra på [43 000– 51 000] (*) miljoner ungerska forint eller [124–155] miljoner euro (*), vilket är lägre än den siffra på 1,6 miljarder euro som föreslagits av parlamentsledamot Jávor. Ingen av parterna lämnade in detaljerade uppgifter om hur dessa siffror har beräknats.
 - Kostnad för reserv: Den finansiella modellen inbegriper inte någon post som kan hänföras till kostnaderna för kärnkraftverket Paks II:s effekter på det ungerska elsystemet, t.ex. ytterligare krav på reserver. Enligt parlamentsledamot Jávor kommer ytterligare reserver att krävas enligt lag med tanke på storleken hos de individuella anläggningarna vid Paks II.
 - Kostnader för försäkring: Försäkring som täcker storskaliga olyckor som kärnkraftverk kan orsaka, händelser utanför design, kan kosta mer än [15 000–20 000] (*) miljoner ungerska forint eller [45–60] euro (*) såsom anges i den finansiella modellen ⁽¹⁰⁵⁾.
 - Kostnader för underhåll: Inga större renoveringskostnader under kärnkraftverkets livstid förväntas. Renoveringskostnader kan uppkomma om vissa av kärnkraftverkets delar åldras i förtid eller på grund av incidenter eller olyckor som inträffar under kärnkraftverkets livstid ⁽¹⁰⁶⁾.
- (240) Kommissionen noterar att eventuella avvikelser motiverade av de farhågor som anges i skäl 239 från de siffror som tillhandahållits av Ungern och som presenteras i Paks II:s verksamhetsplan (och den finansiella modellen) skulle leda till en minskning av värdet för projektets internränta ⁽¹⁰⁷⁾.

Potentiella förseningar

- (241) Byggande av kärnkraftverk drabbas ofta av förseningar och detta förlänger byggtiden ⁽¹⁰⁸⁾. De främsta anledningarna till förseningar i byggande innefattar problem med utformningen, brist på kvalificerad arbetskraft, förlust av sakkunskap, problem med leveranskedjan, dålig planering samt problem som är de första i sitt slag ⁽¹⁰⁹⁾ ⁽¹¹⁰⁾.

⁽¹⁰⁴⁾ Se avsnitt 6.3 i miljökonsekvensbedömningen, som är tillgänglig på: <http://www.mvmpaks2.hu/hu/Dokumentumtarolo/Simplified%20public%20summary.pdf>

(*) *Siffrorna i den finansiella modellen betraktas som affärshemlighet och har ersatts av bredare intervaller.*

⁽¹⁰⁵⁾ Kostnaderna för sådana händelser utanför design kan lätt överskrida 100 miljarder euro och potentiellt nå värden på upp till flera hundra eller till och med tusen miljarder euro (se s. 20–24 i *The true costs of nuclear power* av Wiener Umwelt Anwaltschaft och Österreichisches Ökologie-Institut, tillgänglig på: <http://wua-wien.at/images/stories/publikationen/true-costs-nuclear-power.pdf>). Med en händelse utanför design som inträffar vart 25:e år (Tjernobyl 1986 och Fukushima 2011) och nästan 400 kärnkraftsreaktorer i drift i hela världen finns det en sannolikhet på $2 \times (1/400) = 0,5\%$ för att en händelse utanför design ska inträffa för en av de två reaktorerna vid Paks II under de första 25 åren av dess verksamhet. Kostnaden för en försäkring som täcker en sådan skada är vanligen mycket högre än det förväntade värdet av en skada i samband med en sådan olycka, dvs. högre än $0,5\% \times 100$ miljarder euro = 500 miljoner euro (vid en mer försiktig uppskattning av värdet för den skada som orsakas av att en händelse utanför design faktiskt inträffar).

⁽¹⁰⁶⁾ I Felshmann-undersökningen identifieras en sådan större renovering för Paks I. Medan den ungerska regeringen utesluter behovet av en liknande renovering för Paks II är skälen till en sådan uteslutning oklara.

⁽¹⁰⁷⁾ Kommissionen genomförde inte någon detaljerad kvantitativ analys av effekten av sådana eventuella avvikelser i brist på högkvalitativa relevanta uppgifter. En del av den information som presenteras i skäl 239 användes i stället för att motivera den känslighetsanalys som ligger till grund för fastställandet av projektets internränta (se skälen 245 och 246 i nästa avsnitt).

⁽¹⁰⁸⁾ Se s. 33 i WNISR2015.

⁽¹⁰⁹⁾ Se s. 58–60 i WNISR2015.

⁽¹¹⁰⁾ I IEA WEO 2014 noteras även att konstruktioner som är de första i sitt slag kan ta mycket längre tid att bygga och medföra mycket högre kostnader än mer genomarbetade konstruktioner på grund av brist på erfarenhet och lärdomar – se s. 366.

- (242) När det gäller förseningar under byggperioden var de första två kärnkraftverk av generation III+ som faktiskt togs i drift och byggdes, nämligen kraftverket Olkiluoto-3 i Finland (byggstart: 2005) och kärnkraftverket i Flamanville i Frankrike (byggstart: 2007) båda försenade med mer än fem år⁽¹¹¹⁾. Båda kärnkraftverken är av modellen Areva EPR.
- (243) Rosatoms fyra Generation III+ AES-2006-projekt i Ryssland, som började byggas mellan 2008 och 2010, drabbades också av förseningar, såsom beskrivs i tabell 3 i skäl 99. Byggandet av en av de två V-491-anläggningarna (Paks II-design) vid Leningrad phase II i St. Petersburg (vars idrifttagning ursprungligen skulle ske i oktober 2013) avbröts när en inneslutande stålstruktur kollapsade den 17 juli 2011⁽¹¹²⁾ och dess idrifttagning förväntas nu ske i mitten av 2017, medan den andra anläggningen förväntades tas i drift senast 2016 och för närvarande planeras tas i drift först 2018⁽¹¹³⁾. Uppförandet av en annan anläggning i Njemen i Kaliningrad lades på is 2013⁽¹¹⁴⁾.
- (244) Uppförandet av kärnkraftverk av generation III+ under senare tid tyder alltså på att förseningar under byggandet inte är ovanliga⁽¹¹⁵⁾. Detta påverkar i sin tur internräntan. Denna inverkan kan endast mildras i viss utsträckning genom att föreskriva betalningar av skadestånd under vissa omständigheter.

Beräkning av internräntan

- (245) Kommissionen använde den finansiella modell som lämnats in av Ungern för att beräkna intervaller för lämpliga värden för internräntan för december 2014 och februari 2017. Kommissionen har bland annat
- förlitat sig på de kostnadsuppgifter som ingår i den finansiella modellen av den ungerska regeringen som utgångspunkt,
 - uppdaterat prisprognoskurvorna i den finansiella modellen i enlighet med det som diskuteras i underavsnittet om prisprognoser [se skälen 223–230] – prisprognoskurvorna H, I och L användes för att beräkna internräntan för december 2014 och prisprognoskurvan M användes för att beräkna internräntan för februari 2017,
 - utvecklat en Monte Carlo-baserad känslighetsanalys för att erhålla relevanta intervaller för de siffror avseende internräntan som motsvarar de två tidpunkterna, nämligen december 2014 och februari 2017⁽¹¹⁶⁾.
- (246) Den Monte Carlo-baserade känslighetsanalysen användes för att uppskatta internräntans avvikelser från dess mittvärde till följd av små förändringar av värdena för modellens olika indata. Följande avvikelser från Ungerns indatavärden antogs:
- Små symmetriska avvikelser för framtida inflation, växelkurs, driftskostnader, bränslekostnader, kapitalutgifter för underhåll, kostnader för avfallshantering och avveckling, förväntad livstid och prisprognoskurvor som använts⁽¹¹⁷⁾.

⁽¹¹¹⁾ För mer information om förseningarna för kraftverket Olkiluoto-3, se <http://www.world-nuclear-news.org/C-Olkiluoto-EPR-supplier-revises-compensation-claim-1002164.html>. För mer information om förseningarna för anläggningen i Flamanville, se <http://www.world-nuclear-news.org/NN-Flamanville-EPR-timetable-and-costs-revised-0309154.html>

⁽¹¹²⁾ Se s. 64 i WNISR2015.

⁽¹¹³⁾ Se <http://www.world-nuclear.org/information-library/country-profiles/countries-o-s/russia-nuclear-power.aspx>

⁽¹¹⁴⁾ Se s. 63 i WNISR2015 samt tidningsartiklar. <http://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2013-06-12/russia-freezes-construction-nuclear-power-plant-kaliningrad> och <http://www.bsrrw.org/nuclear-plants/kaliningrad/>

⁽¹¹⁵⁾ Ungern förväntar sig faktiskt själv förseningar (se skäl 99).

⁽¹¹⁶⁾ Detta är en mer tillförlitlig känslighetsanalys än de som Ungern har inkluderat i den finansiella modellen (se skäl 177) eftersom de enbart avser effekten på den vägda genomsnittliga kapitalkostnaden och internräntan av förändringar i en enda underliggande variabel. Monte Carlo-analysen gör det i stället möjligt att identifiera effekten på värdet av förändringar i mer än en underliggande variabel.

⁽¹¹⁷⁾ Dessa avvikelser drogs från en normalfördelning med ett medelvärde motsvarande de grundvärden som ingår i den finansiella modellen och en standardavvikelse motsvarande de avvikelser som ingår i känslighetsanalysen i den finansiella modellen – 95 % av de värden som drogs från denna normalfördelning faller inom ett avstånd på två gånger den valda standardavvikelsen för fördelningen. De valda paren för medelvärde och standardavvikelse var i) inflation ([0–2] %*, 0,25 %), ii) växelkurs (HUF/EUR) [300–310]*, 10 %), iii) priskänslighet (varje individuell kurva, EUR 2,5/MWh) och iv) kraftverkets livstid (60, 5). För de olika periodiska kostnaderna, i) driftskostnader, ii) bränslekostnader, iii) kapitalutgifter för underhåll och iv) kostnader för avveckling och avfallshantering, valdes en standardavvikelse på 10 % från respektive periodiska värde.

* I denna fotnot betraktas de valda metoderna i den finansiella modellen som affärshemlighet och har ersatts av bredare intervaller.

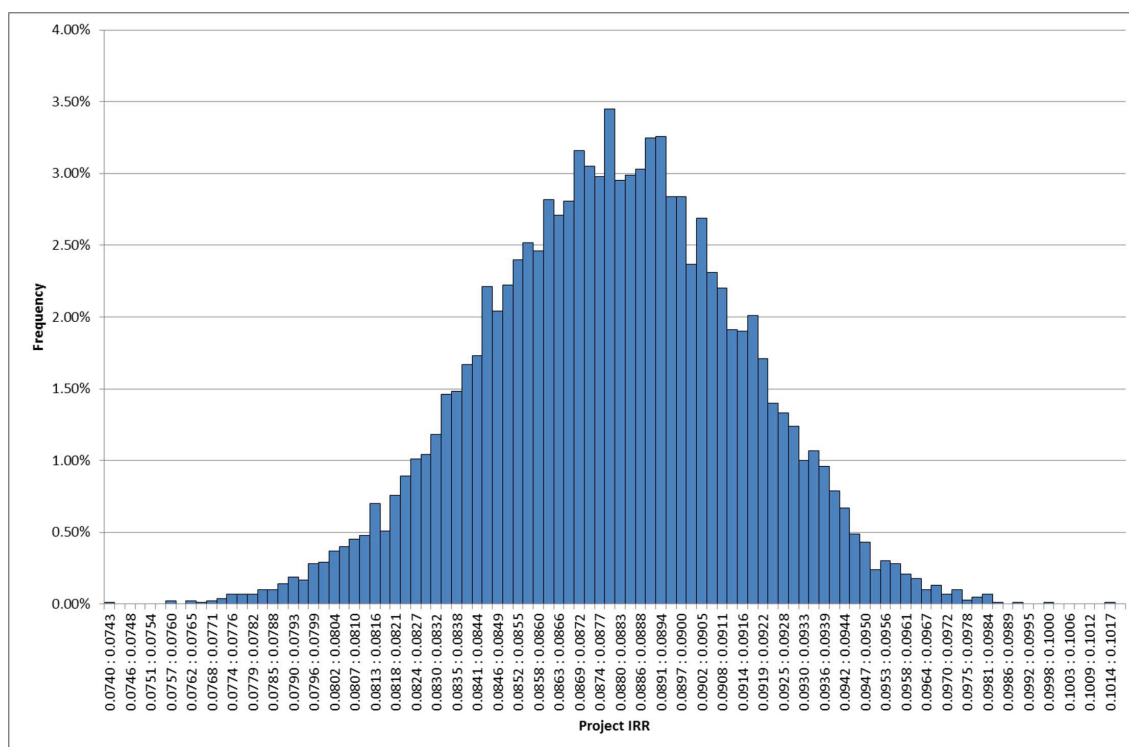
- Små asymmetriska avvikelser för framtida grader av avbrottsstid – avvikelser nedåt begränsas av maximalt (100 %) kapacitetsutnyttjande och betraktas som mindre än avvikelser uppåt från grundvärdet på [5–10] % (**) (dvs. [90–95] % (**) kapacitetsutnyttjande) ⁽¹¹⁸⁾.
- Projektförseningar ingår inte i Monte Carlo-analysen eftersom förseningar behandlades på ett ofullständigt sätt i den finansiella modellen (se skäl 249 nedan).

I figur 17 och figur 18 nedan visas fördelningen av värdena för projektets internränta för de två perioderna av bedömningen. I varje enskilt fall är resultatet baserat på 10 000 simuleringar ⁽¹¹⁹⁾.

- (247) För december 2014 är fördelningen av den uppskattade internräntan centrerad kring 8,79 %, medan 90 % av de beräknade värdena för internräntan ligger inom intervallen [8,20 %- 9,36 %].

Figur 17

Värden för internräntan för december 2014

Källa: Kommissionens beräkningar.

- (248) För februari 2017 är fördelningen av den uppskattade internräntan centrerad kring 7,35 % och 90 % av de beräknade värdena för internräntan ligger inom intervallen [6,79 %- 7,90 %] ⁽¹²⁰⁾:

^(**) Grundvärdet och kapacitetsutnyttjandet betraktas som affärshemlighet och har ersatts av bredare intervaller.

⁽¹¹⁸⁾ Eftersom den grundläggande graden av avbrottsstid är låg vid [5–10]*** %, kan avvikelser uppåt, dvs. högre grader av avbrottsstid, potentiellt vara högre än avvikelser nedåt, dvs. lägre grader av avbrottsstid. En triangulär fördelning med slutpunkter på 5 % och 12 % (motsvarande belastningsfaktorer på 88 % och 95 %) och en central toppunkt vid [5–10]*** % (grundvärdet) valdes.

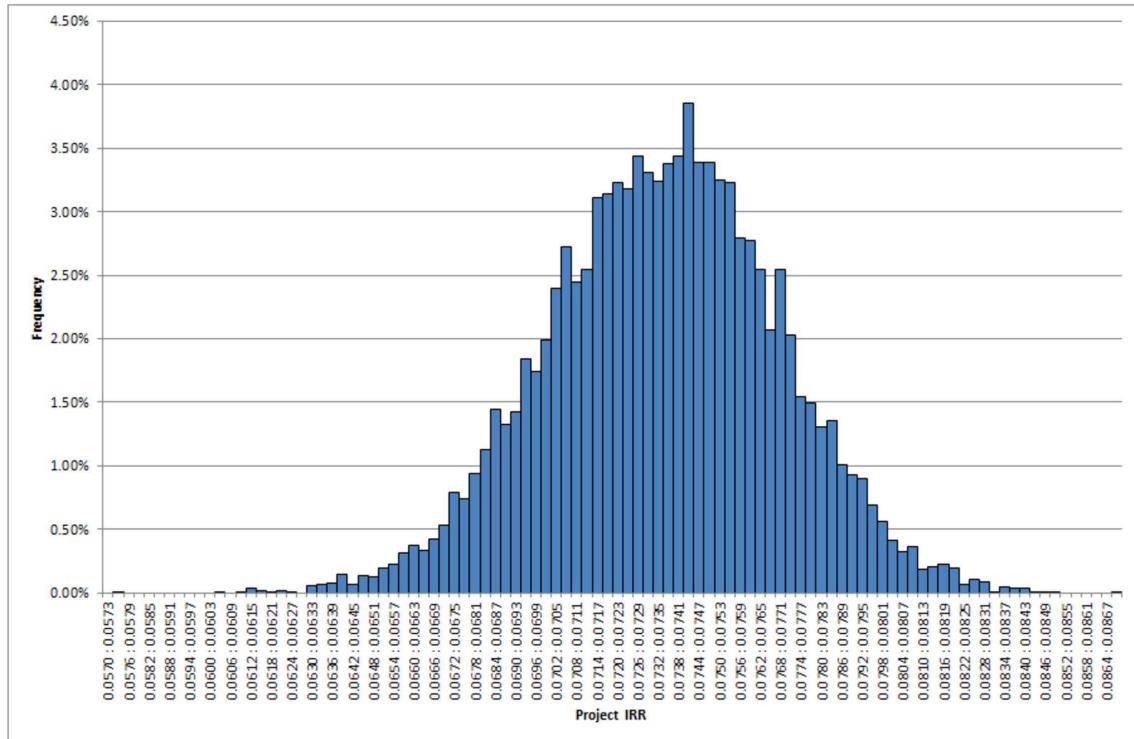
*** I denna fotnot betraktas grundvärdet som affärshemlighet och ersätts av en bredare intervall.

⁽¹¹⁹⁾ Det bör noteras att det inte har antagits att det finns någon korrelation mellan de olika variablerna under dessa tester.

⁽¹²⁰⁾ För de båda åren är de värden för internräntan som uppskattats av kommissionen lägre än de som lämnats in av Ungern, främst på grund av de lägre framtida prisprognoserna och även på grund av en mer generell känslighetsanalys (se skäl 246).

Figur 18

Värden för internräntan för februari 2017

Källa: Kommissionens beräkningar.

(249) Det bör noteras att effekten av potentiella förseningar inte har inkluderats i de beräkningar av internräntan som ligger till grund för figur 17 och figur 18. Detta beror framför allt på att förseningar behandlades på ett ofullständigt sätt i den finansiella modellen. Den finansiella modellen tar hänsyn till följande typer av förseningar:

— Förseningar som redan hade inträffat innan byggstart (märkta med orden "during construction" i den finansiella modellen).

— Förseningar som inträffat efter avslutat byggnadsarbete (märkta med orden "post contract price expenditure" i den finansiella modellen).

(250) Kommissionen konstaterar att de två förseningsscenarier som ingår i den finansiella modellen är grundscenarier som inte kan användas för att modellera de verkliga effekterna av de vanligaste typerna av förseningar på ett tillfredsställande sätt, till exempel när förseningar av olika varaktighet inträffar i olika stadier av byggperioden⁽¹²¹⁾.

(251) Intervallerna för internräntan för de två tidpunkter som är relevanta i bedömningen sammanfattas i tabell 12 nedan. Den uppskattade internräntan är lägre för februari 2017 på grund av en minskning av elprisprognosen mellan 2014 och 2017. Båda uppskattningarna kan dock anses vara försiktiga med tanke på att vissa kvalitativa faktorer som beskrivs i skälen 238 och 239 samt brister i de ungerska myndigheternas uppskattningar inte kunde införlivas kvantitativt i den finansiella modellen.

⁽¹²¹⁾ Sådana förseningar skulle dessutom troligen åtföljas av kostnadsöverskridanden. Kostnadsöverskridanden kan inträffa trots att EPC-avtalet är ett totalentreprenadkontrakt med fast pris i) om det fasta priset endast avser leverantörens kostnader men inte ägarens kostnader och ii) om leverantören bestrider att någon av kostnadsökningarna är dennes eget ansvar kommer en eventuell rättstvist definitivt att öka projektkostnaderna.

Tabell 12

Sammanfattning av internräntan

	December 2014	Februari 2017
Intervall	8,20–9,36	6,79–7,90
Mittpunkt	8,79	7,35

(%)

5.1.1.3 Kommissionens bedömning av den utjämnade kostnaden för att producera energi

- (252) För fullständighetens skull och i syfte att återge all information som lämnats av Ungern [se skälen (69) och (81)–(82)] behandlade kommissionen även i korthet Paks II:s ekonomiska livskraft genom att använda åtgärden för den utjämnade kostnaden för att producera energi (se avsnitt 3.1.1.3).
- (253) Vid bedömningen av den utjämnade kostnaden för att producera energi för ett ungerskt kärnkraftverk som Paks II använde kommissionen 2015 års undersökning av OECD/IEA/NEA [se skäl (81)] som utgångspunkt. I denna undersökning uppskattas den utjämnade kostnaden för att producera energi för ett ungerskt kärnkraftverk uppgå till 80,95 euro/MWh för en räntesats på 7 % och 112,45 euro/MWh för en räntesats på 10 %, förutsatt att belastningsfaktorn är 85 %⁽¹²²⁾. Eftersom dessa siffror offentliggjordes i augusti 2015 kan de endast användas för bedömningen av den utjämnade kostnaden för att producera energi 2017 men inte 2014.
- (254) Kommissionen noterar att en ökning av belastningsfaktorn till [90–95] % (*), den centrala siffran för belastningsfaktorn i Ungerns inlagor, innebär att siffrorna för den utjämnade kostnaden för att producera energi i det föregående skälet ändras till 74 euro/MWh respektive 103 euro/MWh⁽¹²³⁾.
- (255) På grundval av ovanstående konstaterar kommissionen att den utjämnade kostnaden för att producera energi för ett ungerskt kärnkraftverk är högre än 74 euro/MWh, vilket i sin tur är högre än prisprognosen på 73 euro/MWh som beräknades 2015 eller prisprognosen på 68 euro/MWh som beräknades 2016⁽¹²⁴⁾.

5.1.1.4 Slutsatser om den ekonomiska fördelen

- (256) Kommissionen använder de uppskattningar om den vägda genomsnittliga kapitalkostnaden och internräntan som gjorts i avsnitten 5.1.1.1 och 5.1.1.2 för att bedöma huruvida villkoren för den marknadsekonomiska investeringsprincipen är uppfyllda. I tabell 13 nedan sammanfattas den relevanta informationen för båda tidpunkterna.

Tabell 13

Jämförelse av den vägda genomsnittliga kapitalkostnaden och internräntan

	December 2014	Februari 2017
Intervall för den vägda genomsnittliga kapitalkostnaden	9,15–10,36	7,40–8,35

(%)

⁽¹²²⁾ Siffrorna för EUR/MWh togs fram genom att tillämpa det genomsnittliga månatliga växelkursvärdet för EUR/USD på 0,9 för augusti 2015 (månaden för offentliggörandet av publikationen från OECD/IEA/NEA) för siffrorna för USD/MWh i publikationen.

(*) Belastningsfaktorn betraktas som affärshemlighet och har ersatts av en bredare intervall för belastningsfaktorn.

⁽¹²³⁾ Dessa justeringar av värdet för den utjämnade kostnaden för att producera energi kan erhållas genom att multiplicera varje led i nämnaren i formeln för den utjämnade kostnaden för att producera energi $LCOE = \frac{\text{Summat}(\text{Kostnadert} \times (1+r)^{-t})}{\text{Summat}(\text{MWh} \times (1+r)^{-t})}$ (se fotnot 32) med 93/85.

⁽¹²⁴⁾ Prisprognosen på 73 euro/MWh har erhållits genom att multiplicera värdet för grossistpriset på 81 euro/MWh för 2040 i figur 8.11 på s. 327 i IEA WEO 2015 med det genomsnittliga månatliga växelkursvärdet för EUR/USD på 0,9 för september–november 2015, det datum då IEA WEO 2015 offentliggjordes. Prisprognosen på 68 euro/MWh har på liknande sätt erhållits genom att multiplicera värdet för grossistpriset på 75 euro/MWh för 2040 i figur 6.13 på s. 267 i IEA WEO 2016 med det genomsnittliga månatliga växelkursvärdet för EUR/USD på 0,9 för september–november 2016, det datum då IEA WEO 2016 offentliggjordes.

	December 2014	Februari 2017
Intervall för internräntan	8,20–9,36	6,79–7,90
Mittpunkt för intervallen för den vägda genomsnittliga kapitalkostnaden	9,76	7,88
Mittvärde för internräntan	8,79	7,35
Procentandel av fall med simulerad internränta när internräntan < min(vägd genomsnittlig kapitalkostnad)	85	55

(%)

(257) I tabell 13 tillhandahålls följande huvudsakliga klargöranden:

- Internräntans mittvärde är avsevärt lägre än mittpunkten i intervallen för den vägda genomsnittliga kapitalkostnaden (8,79 % jämfört med 9,66 % och 7,35 % jämfört med 7,88 %) under båda perioderna.
- Internräntans mittvärde är till och med lägre än den undre gränsen i intervallen för den vägda genomsnittliga kapitalkostnaden (8,79 % jämfört med 9,15 % och 7,35 % jämfört med 7,40 %) under båda perioderna.
- Internräntan understiger den relevanta intervallen för den vägda genomsnittliga kapitalkostnaden i flertalet fall, det vill säga de uppskattade värdena för internräntan från Monte Carlo-simuleringen är lägre än den undre gränsen i intervallen för den vägda genomsnittliga kapitalkostnaden (85 % för december 2014 och 55 % för februari 2017) ⁽¹²⁵⁾, ⁽¹²⁶⁾.

(258) Kommissionen betonar att dessa resultat är försiktiga med hänsyn till följande:

- Kommissionen har inte medel för att på ett tillförlitligt sätt bedöma risken för extra kostnader, och i synnerhet inte av den omfattning som antyds i de synpunkter som tagits emot från berörda parter efter offentliggörandet av beslutet att inleda förfarandet. De variationer i kostnader som ingick i Monte Carlo-simuleringarna var av en mycket mindre omfattning än de som föreslogs i synpunkterna.
- De prisprognoser för scenarior för låga oljepriser som framförts i de synpunkter som kommissionen tagit emot togs inte med i känslighetsanalysen och någon korrigering gjordes inte för att ta hänsyn till avvikelser hos framtida elavtalspriser som undertecknats i energiutbyten från de beaktade prisprognoserna.
- Ingen riskpremie för kärnkraftverk ingick utöver standardriskpremier för elproduktion och allmännyttiga företag.
- För 2014 var inga uppskattningar för den vägda genomsnittliga kapitalkostnaden för sektorn gröna och förnybara energikällor tillgängliga i riktmarksanalysen av den vägda genomsnittliga kapitalkostnaden.

Detta tyder på att den potentiella skillnaden mellan de värden för internräntan och de värden för den vägda genomsnittliga kapitalkostnaden som motsvarar var och en av tidpunkterna mycket sannolikt är ännu större i realiteten.

⁽¹²⁵⁾ Det bör också beaktas att fördelningen av värdena för den vägda genomsnittliga kapitalkostnaden troligen inte är jämn i den angivna intervallen. Det är i stället mer troligt att den är centrerad kring intervallens mittpunkt, det är alltså mer sannolikt att den har värden som ligger nära intervallens mittpunkt och mindre sannolikt att den har värden som ligger nära intervallens slutpunkter, vilket tyder på att överlappningen mellan siffrorna för internräntan och siffrorna för den vägda genomsnittliga kapitalkostnaden är ännu mindre än vad som föreslogs i siffrorna på den sista raden i tabell 13.

⁽¹²⁶⁾ Det bör noteras att denna överlappning endast beräknades för statistiska ändamål. En marknadsekonomisk investerare skulle normalt jämföra mittvärdena (eller intervallen) för intervallerna för den vägda genomsnittliga kapitalkostnaden och internräntan. Skälet till detta är att överlappningen av de två intervallerna omfattar det något extrema förhållande då internräntan är hög samtidigt som den vägda genomsnittliga kapitalkostnaden är låg. Eftersom båda måtten är kopplade till samma marknadsvillkor och samma specifika projekt, dvs. Paks II, tenderar de att röra sig i samma riktning (dvs. ett högt värde för internräntan inom internräntans intervall sammanfaller högst sannolikt med ett högt värde för den vägda genomsnittliga kapitalkostnaden inom intervallen för den vägda genomsnittliga kapitalkostnaden), vilket potentiellt utesluter möjligheten att ett lågt värde för den vägda genomsnittliga kapitalkostnaden inträffar samtidigt som ett högt värde för internräntan.

- (259) Dessutom kan de beräkningar som ligger till grund för uppskattningen av projektets internränta, i kombination med de uppskattade värdena för den vägda genomsnittliga kapitalkostnaden, även användas för att kvantifiera nettonuvärdet för de totala förluster som förväntas uppstå under projektets livstid om det hade finansierats av en marknadsekonomisk investerare. Projektet förväntas i synnerhet ge upphov till förluster på 600 miljoner euro i grundscenariot med en marknadsmässig vägdd genomsnittlig kapitalkostnad på 7,88 % och en internränta på 7,35 %, medelvärdena för 2017 års uppgifter⁽¹²⁷⁾.
- (260) Utöver jämförelsen mellan den vägda genomsnittliga kapitalkostnaden och internräntan bekräftade den kortfattade analysen av den utjämnade kostnaden för att producera energi dessutom även att Paks II:s utjämnade kostnader för att producera energi inte skulle omfattas av de beräknade priserna.
- (261) På grundval av dessa resultat drar kommissionen slutsatsen att projektet inte skulle generera tillräckliga intäkter för att täcka kostnaderna för en privat investerare som endast kan erhålla finansiering till marknadspris. Även om uppgifterna från februari 2017 är de mest relevanta för att genomföra prövningen mot den marknadsekonomiska investerarprincipen är de resultat som härrör från analysen av dessa uppgifter giltiga även när analysen görs genom att använda uppgifter som var tillgängliga vid den tidpunkt då det ursprungliga investeringsbeslutet fattades i december 2014.
- (262) På grundval av den bedömning som utvecklats här drar kommissionen slutsatsen att en privat investerare inte skulle ha investerat i projektet på samma villkor. Eftersom Paks II gynnas fullt ut av en tillgång med ett ekonomiskt värde anser kommissionen därför att åtgärden medför en ekonomisk fördel för Paks II.

5.1.2 ÖVERFÖRING AV STATLIGA MEDEL OCH ANSVAR

- (263) Såsom förklaras i beslutet att inleda förfarandet skulle Ungern finansiera uppförandet av projektet med statliga medel, varav 80 % är ett lån från den ryska federationen och 20 % är Ungerns kapitalbas. Ungern skulle direkt finansiera alla investeringar som krävs för idrifttagningen, utformandet och uppförandet av kraftanläggningarna 5 och 6, i enlighet med det mellanstatliga avtalet om finansiering. Kommissionen drar därför slutsatsen att åtgärden skulle innebära en överföring av medel av den ungerska staten.
- (264) Kommissionen erinrar även om att åtgärden kan tillskrivas den ungerska staten eftersom Ungern har fattat beslutet att investera i projektet och den kommer att besluta om utbetalningen av de medel som behövs för betalningen av inköpspriset i EPC-avtalet och finansieringen med eget kapital av de två nya reaktorerna vid Paks II.

5.1.3 SELEKTIVITET

- (265) En åtgärd anses vara selektiv när endast vissa företag eller viss produktion gynnas. Kommissionen upprepar att åtgärden är selektiv då den enbart gäller ett företag i den mån Ungern utnämnde Paks II enligt regeringsbeslut nr 1429/2014 (VII. 31.) till den ungerska behöriga organisation som kommer att vara ägare till och förvaltare av de nya kärnkraftsanläggningarna. Fördelen anses därför vara selektiv.

5.1.4 PÅVERKAN PÅ HANDELN OCH SNEDVRIDNING AV KONKURRENSEN

- (266) Såsom påpekades av kommissionen i beslutet att inleda förfarandet har elmarknaden liberaliserats i unionen och elproducenter bedriver handel mellan medlemsstaterna. Den ungerska elinfrastrukturen är dessutom relativt stark och omfattar stabila sammanlänkningslinjer (motsvarande 30 % av den inhemska installerade kapaciteten) med sina närbelägna medlemsstater. Även om Ungern är en nettoimportör visar figur 5 i skäl 49 att Ungern även exporterar el och inte bara till den kopplade dagen före-marknaden Tjeckien-Slovakien-Ungern-Rumänien (tillämpad sedan 2014) utan även till Österrike och Kroatien.
- (267) Den anmälda åtgärden skulle möjliggöra utvecklingen av betydande kapacitet som annars skulle ha kunnat omfattas av privata investeringar av andra marknadsaktörer som använder sig av alternativ teknik, från antingen Ungern eller andra medlemsstater. Eftersom el handlas med över gränserna skulle eventuella selektiva fördelar för ett företag dessutom kunna påverka handeln inom unionen.

⁽¹²⁷⁾ Uppskattningarna av detta nettonuvärde är försiktiga eftersom de inte tar hänsyn till effekten av vissa typer av förseningar (se skälen 99, 246 och 0) och de faktorer som förtecknas i skälen 239 och 258 som skulle kunna öka kostnader eller minska framtida intäkter avsevärt, och det är därför sannolikt att de underskattar eventuella förluster avsevärt. Eventuella avvikelser från dessa faktorer skulle öka projektets nettoförluster ytterligare.

- (268) Kommissionen betonar därför på nytt att åtgärden hotar att snedvrída konkurrensen.

5.1.5 SLUTSATS OM FÖREKOMST AV STATLIGT STÖD

- (269) Eftersom kommissionen konstaterar att åtgärden medför en ekonomisk fördel för Paks II och att de återstående faktorer som krävs för förekomsten av statligt stöd föreligger drar kommissionen slutsatsen att den ungerska staten genom projektet beviljar stöd till Paks II som utgör statligt stöd i den mening som avses i artikel 107.1 i EUF-fördraget.

5.2 STÖDETS LAGLIGHET

- (270) Såsom konstateras i beslutet att inleda förfarandet (skäl 116) vidhåller kommissionen att även om en rad avtal redan har undertecknats och det ursprungliga investeringsbeslutet redan har fattats har det slutgiltiga investeringsbeslutet genom vilket Paks II oåterkalleligen startat byggandet av de två nya reaktorerna ännu inte fattats och betalningar inom ramen för EPC-avtalet ännu inte gjorts. Genom att anmäla åtgärden innan den genomfördes har Ungern därför fullgjort sin skyldighet att inte genomföra åtgärden i enlighet med artikel 108.3 i EUF-fördraget.

5.3 FÖRENLIGHET

- (271) Eftersom åtgärden har konstaterats utgöra statligt stöd har kommissionen vidare undersökt huruvida åtgärden kan anses vara förenlig med den inre marknaden.
- (272) Kommissionen konstaterar att Ungern anser att åtgärden inte utgör statligt stöd, men att Ungern trots det framförde argument avseende åtgärdens förenlighet med den inre marknaden som svar på beslutet att inleda förfarandet och de synpunkter från tredje parter som tagits emot av kommissionen efter offentliggörandet av beslutet att inleda förfarandet (se avsnitt 3.2).

5.3.1 RÄTTSLIG GRUND FÖR BEDÖMNING

- (273) Såsom förklaras i avsnitt 3.3.1 i beslutet att inleda förfarandet får kommissionen förklara en åtgärd direkt förenlig enligt artikel 107.3 c i EUF-fördraget om åtgärden bidrar till förverkligandet av ett gemensamt mål, är nödvändig och proportionerlig för att uppfylla det målet och inte påverkar handeln i negativ riktning i en omfattning som strider mot det gemensamma intresset.
- (274) Åtgärden måste uppfylla villkoren att i) den har som syfte att underlätta utvecklingen av näringsverksamheter eller regioner i enlighet med i artikel 107.3 c i EUF-fördraget, ii) den är inriktad på att få till stånd en avsevärd förbättring som marknaden inte kan uppnå i sig själv (exempelvis avhjälpande av ett marknadsmisslyckande), iii) den föreslagna åtgärden är ett lämpligt policyinstrument med hänsyn till målet av gemensamt intresse, iv) den har en stimulanseffekt, v) den är proportionerlig i förhållande till de behov som den är avsedd att tillgodose, och (vi) Den leder inte till otillbörlig snedvridning av konkurrensen och handeln mellan medlemsstaterna.
- (275) I sitt svar på beslutet att inleda förfarandet gjorde de ungerska myndigheterna gällande att regler för statligt stöd, och i synnerhet det allmänna förbudet att bevilja statligt stöd, inte gäller för åtgärder som omfattas av Euratomfördraget.
- (276) Kommissionen medger att investeringen i fråga är en industriell verksamhet som omfattas av Euratomfördraget (se bilaga II i Euratomfördraget). Detta innebär dock inte i sig att artiklarna 107 och 108 i EUF-fördraget blir otillämpliga vid bedömningen av en sådan verksamhets finansieringsmetod.
- (277) Medan artikel 2 c i Euratomfördraget ålägger unionen att underlätta investeringar inom kärnkraftsområdet och artikel 40 i Euratomfördraget ålägger unionen att offentliggöra vägledande program i syfte att underlätta utvecklingen av investeringar i kärnkraft innehåller Euratomfördraget faktiskt inte några särskilda regler för att kontrollera en medlemsstats finansiering av sådana investeringar. Enligt artikel 106a.3 i Euratomfördraget ska bestämmelserna i EUF-fördraget inte påverka bestämmelserna i Euratomfördraget.
- (278) Artiklarna 107 och 108 i EUF-fördraget påverkar inte någon av bestämmelserna i Euratomfördraget, eftersom inga andra regler för statligt stöd föreskrivs i Euratomfördraget, och den kontroll av statligt stöd som utförs av kommissionen i enlighet med artiklarna 107 och 108 i EUF-fördraget förhindrar inte heller uppfyllandet av det mål om främjande av nya investeringar i kärnkraft som erkänns i Euratomfördraget.

5.3.2 ÖVERENSSTÄMMELSE MED ANNAN UNIONS RÄTT ÄN REGLER FÖR STATLIGT STÖD

- (279) Ett flertal berörda parter framförde synpunkter avseende åtgärdens överensstämmelse enligt direktiven 2014/24/EU och 2014/25/EU (i synnerhet direktiv 2014/25/EU med tanke på de sektorsspecifika reglerna) och artikel 8 i direktiv 2009/72/EG (elddirektivet). Kommissionen har därför bedömt i vilken utsträckning en (möjlig) oförenlighet med bestämmelserna i direktiv 2014/24/EU och 2014/25/EU och artikel 8 i direktiv 2009/72/EG avseende en direkt tilldelning till ett företag för uppförandet av två nya reaktorer i Paks II skulle kunna påverka bedömningen av statligt stöd enligt artikel 107.3 c i EUF-fördraget.
- (280) Det följer nämligen av fast rättspraxis att "när kommissionen tillämpar förfarandet på området för statligt stöd, är den enligt fördragets allmänna systematik skyldig att respektera sambandet mellan de bestämmelser som reglerar statligt stöd och andra särskilda bestämmelser än de som avser statligt stöd, och således bedöma det aktuella stödets förenlighet med dessa särskilda bestämmelser [...]. En sådan skyldighet åligger dock kommissionen enbart i fråga om villkor för ett stöd som är så oupplösligen förbundna med stödets mål att det inte är möjligt att bedöma dem separat [...]. En skyldighet för kommissionen att, i ett förfarande rörande statligt stöd, slutgiltigt ta ställning – oavsett sambandet mellan stöd villkoren och målet med det aktuella stödet – till förekomsten eller frånvaron av ett åsidosättande av andra unionsrättsliga bestämmelser än bestämmelserna i artiklarna 107 FEUF och 108 FEUF [...] skulle strida dels mot de handläggningsregler och garantier till skydd för enskilda – vilka delvis väsentligen skiljer sig åt och har olika rättsföljder – som är specifika för de förfaranden som särskilt inrättats för att kontrollera tillämpningen av dessa bestämmelser, dels mot principen om de administrativa förfarandenas och rättsmedlens autonomi [...]. Om villkoret för det aktuella stödet är oupplösligen förbundet med stödets mål, ska dess förenlighet med andra bestämmelser än de som avser statligt stöd bedömas av kommissionen inom ramen för det förfarande som föreskrivs i artikel 108 FEUF och denna bedömning kan leda till att det aktuella stödet förklaras vara oförenligt med den inre marknaden. Om det aktuella villkoret kan avskiljas från stödets mål, är kommissionen däremot inte skyldig att bedöma dess förenlighet med andra bestämmelser än de som avser statligt stöd inom ramen för det förfarande som föreskrivs i artikel 108 FEUF" ⁽¹²⁸⁾.
- (281) Vad gäller den anmälda åtgärden kan dess bedömning om förenlighet mot bakgrund av ovanstående påverkas av en eventuell bristande förenlighet med direktiv 2014/25/EU om den ledde till ytterligare snedvridning av konkurrensen och handeln på elmarknaden (den marknad på vilken stödmottagaren – Paks II – kommer att vara verksam).
- (282) I detta hänseende noterar kommissionen att direktiv 2014/25/EU är av betydelse när det gäller den direkta tilldelningen av byggnadsarbetet för de två nya reaktorerna till ett specifikt företag. Även om JSC NIAEP, ett företag verksamt i sektorn för byggande av kärnkraftverk, i det aktuella fallet direkt har beviljats byggnadsarbetet för de två reaktorerna genom det mellanstatliga avtalet, är JSC NIAEP inte mottagaren av stödet. Stödmottagaren är Paks II, en marknadsaktör på elmarknaden, som kommer att äga och förvalta de två nya kärnkraftsreaktorerna. Såsom redan konstaterats i beslutet att inleda förfarandet anses JSC NIAEP inte vara en potentiell mottagare av åtgärden i fråga.
- (283) Ett möjligt åsidosättande av regler för offentlig upphandling i det aktuella fallet kan således ha snedvridande effekter på marknaden för byggande av kärnkraftverk. Målet med investeringsstödet till Paks II är dock att göra det möjligt för Paks II att generera el utan att behöva stå för investeringskostnaderna för uppförandet av kärntechniska anläggningar. Någon ytterligare snedvridande effekt på konkurrensen och handeln på elmarknaden som skulle uppstå till följd av bristande överensstämmelse med direktiv 2014/25/EU har därför inte identifierats när det gäller den direkta tilldelningen av byggandet till JSC NIAEP.
- (284) Då det inte finns något oupplösligt samband mellan den eventuella överträdelsen av direktiv 2014/25/EU och stödets syfte kan bedömningen av stödets förenlighet därför inte påverkas av denna eventuella överträdelse.
- (285) Ungerns efterlevnad av direktiv 2014/25/EU har i varje fall bedömts i ett separat förfarande av kommissionen där den preliminära slutsatsen på grundval av tillgänglig information är att de förfaranden som föreskrivs i direktiv 2014/25/EU inte skulle vara tillämpliga på tilldelningen av byggnadsarbete för två reaktorer i enlighet med artikel 50 c i direktivet.

⁽¹²⁸⁾ Tribunalen, *Castelnou Energía mot kommissionen*, T-57/11, ECLI:EU:T:2014:1021, punkterna 181–184.

- (286) Vad gäller den eventuella överträdelsen av artikel 8 i direktiv 2009/72/EG anser kommissionen att kravet att tillämpa ett upphandlingsförfarande eller ett annat motsvarande förfarande i fråga om öppenhet och icke-diskriminering för att tillhandahålla ny kapacitet inte är ett absolut krav. Enligt artikel 8.1 första meningen är medlemsstaterna skyldiga att i nationell lagstiftning föreskriva en möjlighet att använda upphandlingsförfaranden för ny kapacitet. Ungern har uppfyllt detta krav genom att införliva det i sin lag om elektricitet⁽¹²⁹⁾. I enlighet med artikel 8.1 andra meningen måste ett upphandlingsförfarande dessutom inte krävas om den produktionskapacitet som ska byggas upp på grundval av det tillståndsförfarande som fastställs i artikel 7 i direktiv 2009/72/EG var tillräcklig för att säkerställa försörjningstryggheten. Det aktuella fallet är det följande: Projektet har beviljats tillstånd (enligt det tillståndsförfarande som beskrivs i artikel 7) bland annat för att exakt kompensera för den förväntade bristen på framtida inhemsk total installerad kapacitet och kommissionen har inte tillgång till information som visar att den installerade kapaciteten skulle vara otillräcklig. Kravet på upphandlingsförfarande eller motsvarande förfarande i enlighet med artikel 8 i direktiv 2009/72/EG tycks således inte gälla för det aktuella projektet. Mot bakgrund av ovanstående har kommissionen inte tillräcklig information för att peka på en eventuell tillämplighet av artikel 8 i direktiv 2009/72/EG.
- (287) Kommissionen anser därför att bedömningen av den anmälda åtgärden enligt regler för statligt stöd inte påverkas av överensstämmelsen med andra bestämmelser i unionsrätten.

5.3.3 MÅL AV GEMENSAMT INTRESSE

- (288) Såsom förklaras i avsnitt 3.3.2 i beslutet att inleda förfarandet måste åtgärden ha som syfte att uppnå ett väldefinierat mål av gemensamt intresse. Om ett mål av unionen anses ligga i medlemsstaternas gemensamma intresse innebär det att det är ett mål av gemensamt intresse.
- (289) Kommissionen konstaterade att åtgärden innebär särskilt stöd för kärnteknik. Kommissionen noterade i detta avseende att det i artikel 2 c i Euratomfördraget föreskrivs att unionen ska "underlätta investeringar och, särskilt genom att uppmuntra initiativ från företagets sida, säkerställa att sådana viktiga anläggningar kommer till stånd som behövs för utvecklingen av kärnenergin inom gemenskapen".
- (290) Kommissionen ansåg att det investeringsstöd till Paks II som planerats av Ungern i syfte att främja kärnkraft därför kunde anses ha ett mål av gemensamt intresse genom att främja nya investeringar i kärnkraft.
- (291) Flera berörda parter har inkommit med synpunkter om att Ungerns investeringar i kärnkraft enligt Euratomfördraget inte kan betraktas som ett mål av gemensamt intresse.
- (292) Kommissionen anser dock att bestämmelserna i Euratomfördraget uttryckligen bekräftats i Lissabonfördraget och att Euratomfördraget därför inte kan betraktas som ett inaktuellt eller föråldrat fördrag utan tillämplighet. Parterna i Lissabonfördraget ansåg det nödvändigt att bestämmelserna i Euratomfördraget fortsätter att ha full rättsverkan⁽¹³⁰⁾. I ingressen till Euratomfördraget anges att förutsättningar för utvecklingen av en effektiv kärnindustri bör skapas. Såsom erkänns i kommissionens tidigare beslut⁽¹³¹⁾ konstaterar kommissionen att främjandet av kärnkraft är ett centralt mål för Euratomfördraget, och därmed för unionen. Såsom anges i ingressen till Euratomfördraget är kommissionen en institution inom Europeiska atomenergigemenskapen och är skyldig att "skapa förutsättningar för utvecklingen av en effektiv kärnindustri som väsentligt ökar energiproduktionen". Denna skyldighet bör beaktas vid utövandet av dess utrymme för skönmässig bedömning när det gäller att godkänna statligt stöd i enlighet med artiklarna 107.3 c och 108.2 i EUF-fördraget.
- (293) Även om utvecklingen av kärnkraft inte är obligatorisk för medlemsstaterna och vissa medlemsstater har valt att inte bygga och utveckla kärnkraftverk kan främjandet av investeringar i kärnkraft betraktas som ett mål av gemensamt intresse vid kontroll av statligt stöd. Många mål som godkänns och erkänns enligt regler för statligt stöd och i praktiken, som exempelvis regional utveckling, är faktiskt endast relevanta för en eller ett fåtal medlemsstater.

⁽¹²⁹⁾ Se punkt 8 i lag LXXXVI från 2007 om lagen om elektricitet.

⁽¹³⁰⁾ Protokoll nr 2 till Lissabonfördraget.

⁽¹³¹⁾ Se kommissionens beslut 2005/407/EG av den 22 september 2004 om det statliga stöd som Förenade kungariket planerar att genomföra till förmån för British Energy plc (EUT L 142, 6.6.2005, s. 26) och Kommissionens beslut (EU) 2015/658 av den 8 oktober 2014 om den stödåtgärd SA.34947 (2013/C) (f.d. 2013/N) som Förenade kungariket planerar att genomföra till förmån för Hinkley Point C Nuclear Power Station (EUT L 109, 28.4.2015, s. 44).

- (294) Kommissionen drar därför slutsatsen att den åtgärd som planeras av de ungerska myndigheterna bidrar till det mål att främja nya investeringar i kärnkraft som erkänns i Euratomfördraget.
- (295) Till följd av beslutet att inleda förfarandet lämnade de ungerska myndigheterna in uppgifter från undersökningar av den systemansvariga för överföringssystemet i vilka import och utvecklingen av efterfrågan tas i beaktande. Enligt den undersökning som utfärdats av MAVIR och som avses i skäl 50 kräver den ungerska marknaden minst 5,3 GW ytterligare ny elproduktionskapacitet fram till 2026 och drygt 7 GW i slutet av prognosperioden 2031. Kommissionen anser därför att åtgärden med syftet att främja kärnkraft har ett mål av gemensamt intresse i enlighet med Euratomfördraget samtidigt som den också bidrar till försörjningstryggheten.

5.3.4 STÖDETS NÖDVÄNDIGHET OCH MARKNADSMISSLYCKANDE

- (296) Kommissionen medgav i beslutet att inleda förfarandet att kärnkraft kännetecknas av extremt höga fasta icke-återvinningsbara kostnader och mycket långa tidsperioder under vilka sådana kostnader måste amorteras. Detta betyder att investerare som överväger att etablera sig i kärnkraftssektorn kommer att utsätta sig för betydande finansieringsrisker.
- (297) Kommissionen begärde uppgifter om potentiella nya investeringar i kärnkraft (utan statligt stöd), tidsramarna (med hänsyn till den ungerska elmarknadens särdrag), deras förväntade utveckling samt marknadsmodeller i detta avseende i syfte att bedöma huruvida det förelåg några marknadsmisslyckanden som skulle kunna påverka nya investeringar i kärnkraftsprojekt i Ungern och vad dessa projekt skulle bestå av.
- (298) För att fastställa huruvida statligt stöd är nödvändigt måste kommissionen, såsom förklaras i skäl 129 i beslutet att inleda förfarandet, fastställa huruvida åtgärden är inriktad på en situation där åtgärden skulle kunna få till stånd en avsevärd förbättring som marknaden i sig själv inte kan uppnå, exempelvis genom att avhjälpa ett väldefinierat marknadsmisslyckande.
- (299) Förekomsten av ett marknadsmisslyckande är en del av bedömningen av huruvida statligt stöd är nödvändigt för att uppnå det mål av gemensamt intresse som eftersträvas. I det aktuella fallet eftersträvar Ungern främjandet av nya investeringar i kärnkraft i enlighet med Euratomfördraget, i syfte att ta itu med den brist på total nationell installerad kapacitet som landet snart kommer att stå inför. Kommissionen måste därför bedöma huruvida statligt stöd är nödvändigt för att uppnå målet att främja nya investeringar i kärnkraft.
- (300) I detta avseende erinrar kommissionen om synpunkterna från berörda parter om huruvida kommissionen bör bedöma om investeringar i elproduktion i allmänhet kännetecknas av ett marknadsmisslyckande. En del berörda parter noterade att det inte skulle föreligga något marknadsmisslyckande för sådana investeringar och att det för närvarande låga grossistpriset enbart var effekten av en normalt fungerande marknad. Andra berörda parter framförde argumentet att kommissionen borde fastställa den relevanta marknaden på vilken förekomsten av ett marknadsmisslyckande bedöms som den liberaliserade inre marknaden för el. Om det hade funnits ett marknadsmisslyckande på denna relevanta marknad hade ett kärnkraftverk dessutom inte varit det bästa sättet att åtgärda detta.
- (301) I sin bedömning av stödets nödvändighet undersöker kommissionen dock huruvida målet av gemensamt intresse skulle kunna uppnås utan statligt ingripande eller om ett marknadsmisslyckande förhindrar detta. Vid bedömningen av stödets nödvändighet är det inte nödvändigt för kommissionen att först fastställa en relevant marknad. För att fastställa huruvida ett marknadsmisslyckande föreligger måste kommissionen först fastställa vilket mål av gemensamt intresse som eftersträvas av medlemsstaten. Målet av gemensamt intresse med denna åtgärd avser inte den inre marknaden för el i allmänhet eller investeringar i elproduktion i allmänhet. Det avser snarare främjandet av nya investeringar i kärnkraft, i enlighet med Euratomfördraget, som naturligtvis otvivelaktigt är en del av elmarknaden och kommer att bidra till hanteringen av Ungerns framtida brist på total installerad kapacitet. För det andra måste kommissionen undersöka huruvida det ohindrade samspelet mellan tillgång och efterfrågan på elmarknaden i allmänhet garanterar att detta mål om kärnteknisk utveckling kan uppnås utan statligt ingripande. Definitionen av en särskild marknad är inte nödvändig i detta avseende.

- (302) Kommissionen har därför bedömt huruvida ett marknadsmisslyckande föreligger när det gäller målet att främja nya investeringar i kärnkraft i Ungern och huruvida det är ett allmänt drag hos den ungerska marknaden eller ett särskilt drag som endast hänför sig till kärnkraft.
- (303) I avsnitt 5.1.1.4 i detta beslut konstaterade kommissionen att projektet inte skulle generera tillräckliga intäkter för att täcka kostnaderna för en privat investerare som endast kan erhålla finansiering till marknadspris eftersom den förväntade internräntan för investeringen är lägre än ett marknadsbaserat riktmärke för den vägda genomsnittliga kapitalkostnaden för projektet och en rationell privat investerare skulle därför inte investera under sådana omständigheter utan ytterligare statligt stöd.
- (304) När det gäller investeringar i kärnkraft medger Ungern att denna teknik kännetecknas av extremt höga kostnader för tidigare lagda investeringar och mycket långa väntetider innan investerare får ersättning.
- (305) Beslutet att inleda förfarandet innehöll redan en beskrivning av den ungerska elmarknaden och skälen till Ungerns beslut att driva ett nytt kärnkraftverksprojekt, framför allt med tanke på att de befintliga kärnkraftverken förväntas tas ur drift inom en nära framtid. Såsom förklaras i skäl 14 i beslutet att inleda förfarandet var den genomförbarhetsstudie som utvecklats av MVM-koncernen och i vilken man undersökte genomförandet och finansieringen av ett nytt kärnkraftverk baserad på antagandet att 6 000 MW av den installerade bruttokapaciteten på 8 000–9 000 MW i Ungern förväntades försvinna fram till 2025 till följd av att föråldrade kärnkraftverk stängs ned.
- (306) Såsom förklaras i skälen 15 och 45 i beslutet att inleda förfarandet beräknade Ungerns systemansvariga för överföringssystemet, MAVIR, en betydande brist på framtida total installerad kapacitet i Ungern⁽¹³²⁾. I enlighet med senast tillgängliga uppgifter, och såsom anges i skäl 50 i detta beslut, pekar de nya uppskattningarna på ett totalt kapacitetsbehov på mer än 7 GW fram till 2031. Enligt de ungerska myndigheterna kommer det därför att bli allt svårare för den nuvarande lokala energiproduktionen att tillgodose den växande efterfrågan på energi, och därmed kommer Ungern oundvikligen att stå inför en klyfta mellan efterfrågan och tillgång på el och ett ökat beroende av energiimport samt ökande energipriser för slutkonsumenter om inga nya investeringar i kraftverk görs. Paks II-projektet på 2,4 GW kommer att bidra till att uppfylla detta krav.
- (307) De ungerska myndigheterna hade vidare framhållit MAVIR:s konstaterande att trots den stora kapacitetsbrist som identifierats är det relativt lite ny kapacitet som byggs upp i Ungern, såsom förklaras i skäl 46 i beslutet att inleda förfarandet och tabell 2 i skäl 51 i detta beslut. Kommissionen ifrågasätter därför huruvida eventuella marknadsmisslyckanden som är tillämpliga på nya investeringar i kärnkraft i Ungern är specifika för sådana typer av investeringar.
- (308) Kommissionen noterar att nya investeringar i kärnkraft i Europa kännetecknas av osäkerheter och i vissa fall skulle statliga stödåtgärder kunna planeras. Kommissionen har granskat de uppgifter som lämnats av Ungern vad gäller nya kärnkraftsprojekt i Finland, Frankrike och Slovakien som hävdades ha finansierats på marknadsbasis. Ungern hävdar att marknadsfinansiering av dessa projekt skulle utesluta förekomsten av ett marknadsmisslyckande för kärnkraftsprojekt (åtminstone för vissa medlemsstater). Kommissionen noterar dock att i Slovakien, Frankrike och i fallet med Olkiluoto 3 i Finland fattades besluten att investera i projekten före den ekonomiska krisen 2008 och före katastrofen i Fukushima, två händelser som kan ha påverka investeringsparametrarna avsevärt. Investeringarna i Finland är dessutom baserade på Mankala-affärsmodellen⁽¹³³⁾ där de finska investeringarna erhåller all elproduktion till självkostnadspris. Mankala-modellen ger de många aktieägare som ingår i investeringskooperativet möjlighet att dela på de befintliga riskerna, i stället för att en eller ett fåtal större aktieägare tar på sig hela risken med att driva ett projekt för att bygga ett kärnkraftverk.
- (309) Ungern hävdade att Paks II bör jämföras med Hanhikivi-1-projektet i Finland som är ett projekt som ska byggas av Fennovoima. Kommissionen noterar att Hanhikivi-1-projektet, utöver sin Mankala-affärsmodell, även ger byggherren för anläggningen, Rosatom, ett aktieinnehav på 34 %. Kommissionen har inte möjlighet att jämföra de två projekten

⁽¹³²⁾ *A magyar villamosenergia-rendszer közép- és hosszú távú forrásoldali kapacitásfejlesztése* (utveckling på medellång och lång sikt av produktionstillgångarna i det ungerska elsystemet): https://www.mavir.hu/documents/10258/15461/Forr%C3%A1selemz%C3%A9s_2016.pdf/462e9f51-cd6b-45be-b673-6f6afea6f84a (Mavir, 2016).

⁽¹³³⁾ Mankala är en vanligt förekommande affärsmodell i den finska elsektorn, varigenom ett aktiebolag drivs som ett icke-vinstdrivande kooperativt företag till förmån för sina aktieägare. Tillgänglig på: <http://www.ben.ee/public/Tuumakonverentsi%20ettekanded%202009/Peter%20S.%20Treialt%20-%20Mankala%20principles.pdf>, konsulterad den 26 oktober 2015.

som förefaller ha olika riskprofiler, åtminstone vad gäller aktieinnehav. Ungern skulle, i egenskap av investerare, påta sig risken för Paks II-projektet helt själv, medan Mankala-investerarna delar på bördan. Byggherren för anläggningen kan, i egenskap av direkt aktieägare i Hanhikivi-1-projektet, dessutom agera annorlunda i Paks II-projektet där denne endast hålls ansvarig enligt EPC-avtalet men inte i egenskap av investerare eller aktieägare.

- (310) Kärnkraftsprojekt som redan håller på att byggas tycks därför inte utgöra goda riktmärken för att bedöma huruvida eventuella marknadsmisslyckanden existerar i nya investeringar i kärnkraft.
- (311) Ungern lämnade dessutom uppgifter om planer på att utveckla nya kärnkraftverk i följande andra medlemsstater: Litauen, Rumänien, Bulgarien och Tjeckien. Dock tycks dessa planer antingen styras av osäkerhet, då de fortfarande är under förhandling när det gäller nödvändiga stödåtgärder och finansieringsstruktur⁽¹³⁴⁾, eller ha som syfte att täcka prisrisker med hjälp av CFD-kontrakt⁽¹³⁵⁾. Med tanke på att dessa planer ännu inte tycks ha förverkligats framstår de inte som en giltig indikator för att bedöma förekomsten av ett marknadsmisslyckande.
- (312) I en undersökning som utförts av ICF Consulting Services på uppdrag av kommissionens generaldirektorat för ekonomiska och finansiella frågor om konsekvensbedömningen av Euratoms lånefacilitet⁽¹³⁶⁾ (nedan kallad *ICF-undersökningen*) konstateras att kärnkraftsprojekt har vissa unika särdrag som kan göra finansieringen av dem särskilt utmanande. Dessa särdrag omfattar bland annat den höga kapitalkostnaden och tekniskt komplicerade karaktären hos kärnkraftsreaktorer som medför relativt höga risker under licensiering, uppförande och drift, den långa återbetalningsperioden, den ofta kontroversiella aspekten hos kärnkraftsprojekt, som ger upphov till ytterligare politiska, offentliga samt regelverksrelaterade risker och behovet av tydliga strategier och finansieringssystem för hantering och avveckling av radioaktivt avfall. Utöver de traditionella utmaningarna i samband med finansiering konstateras i ICF-undersökningen att byggherrar för kärnkraftverk är föremål för ökad granskning och konservatism från potentiella finansiärer på grund av rådande marknadsvillkor, nämligen de fortsatta effekterna av den globala finanskrisen 2008, Fukushima-olyckan, problem med euroområdet och Basel III. Utmaningarna inom finansiering har skapat ett förnyat fokus på projektrisker⁽¹³⁷⁾. I ICF-undersökningen konstateras, baserat på de yttranden som gjorts av de berörda parter som konsulterats under undersökningen, att finansieringsutmaningarna inte härrör från brist på tillgänglig finansiering från den privata sektorn utan snarare från det faktum att riskerna i samband med sådana investeringar är alltför höga i jämförelse med de alternativa investeringsmöjligheterna (det vill säga i infrastruktur inom konventionella och förnybara energikällor). I ICF-undersökningen konstateras att finansiering av kärnteknik följaktligen är oattraktivt, vilket resulterar i en klyfta mellan den nivå av investeringar som krävs och den nivå som marknaden är beredd att tillhandahålla.
- (313) De finansiella riskerna i samband med ny kärnteknisk utveckling innefattar risker i samband med utveckling och projektberedning, byggnadsrisk, marknads- och intäktsrisker, politiska och regelverksrelaterade risker. ICF-undersökningen visar att de risker som är utmärkande för kärnkraft jämfört med andra typer av elproduktion avser säkerhetsnormer som krävs för kärnkraft, vilket innebär högre byggkostnader och driftskostnader jämfört med andra energitekniker, och den genomsnittliga livscykeln för ett kärnkraftverk som är betydligt längre än jämförbara investeringar i infrastruktur, vilket således ger upphov till åtföljande finansiella risker. Denna slutsats är i linje med kommissionens slutsatser i bedömningen av statligt stöd till Hinkley Point C⁽¹³⁸⁾.
- (314) Enligt de berörda parter som konsulterats för undersökningen är marknadsrisker det största hindret för investeringar i kärnkraft. När det gäller marknadsrisker visar ICF-undersökningen att kärnkraftverk jämfört med konventionella energikällor, som kan vara i drift och generera intäkter inom tre år, kräver längre tid för att byggas och tas i drift så att de kan generera intäkter. En längre livstid för kraftverket innebär också att intäkterna ges på lång sikt, i motsats

⁽¹³⁴⁾ Vad gäller Tjeckien se: <http://www.world-nuclear.org/info/country-profiles/countries-a-f/czech-republic/>, konsulterad den 26 oktober 2015, och vad gäller Litauen se: <http://www.world-nuclear.org/info/Country-Profiles/Countries-G-N/Lithuania/>, konsulterad den 26 oktober 2015, och vad gäller Bulgarien se: <http://www.world-nuclear.org/info/Country-Profiles/Countries-A-F/Bulgaria/>, konsulterad den 21 juni 2016.

⁽¹³⁵⁾ När det gäller Rumänien se: <http://economie.hotnews.ro/stiri-companii-20436128-nuclearelectrica-solicita-actionarilor-aprobarea-memorandumului-intelegere-care-semna-companie-chineza-pentru-construirea-unitatilor-3-4-cernavoda.htm>, konsulterad den 21 juni 2016.

⁽¹³⁶⁾ Undersökning av den 2 november 2015, ännu ej offentliggjord, s. 35.

⁽¹³⁷⁾ Undersökning av den 2 november 2015, ännu ej offentliggjord, s. 35.

⁽¹³⁸⁾ SA.34947 (2013/C) (ex 2013/N) – Förenade kungariket– Stöd till kärnkraftverket Hinkley Point C.

till på kort eller medellång sikt för investeringar i konventionella energikällor. Eftersom det är svårt att exakt förutse energipriser för en längre tidsperiod förlitar sig investerare på beräkningar av framtida priser på fossilt bränsle, förnybara energikällors inträde i sektorn och förnybara energikällors tillgång till nätvillkoren och det framtida koldioxidpriset⁽¹³⁹⁾. Medan priserna på fossilt bränsle bestäms av marknaden och är osäkra per definition bestäms koldioxidpriset, i viss mån, genom politik. ICF-undersökningen visar att det råder osäkerhet om huruvida koldioxidpriset kommer att vara tillräckligt högt i framtiden för att säkerställa konkurrenskraften hos icke-fossil teknik, inbegripet kärnkraft.

- (315) Kommissionen noterar dessutom att det i allmänhet råder stor osäkerhet när det gäller elpriser på lång sikt eftersom framtida priser på marknader i föregående led för gas, kol och olja samt framtida politik om förnybara energikällor, kärnkraft och utsläppshandel alla kommer att påverka framtida elpriser och är mycket svåra att förutsäga. Denna slutsats stöds även av statusen hos liknande projekt i unionen, där visshet om intäktflöde och säkerställande av en avkastning för elen var avgörande för att fatta investeringsbeslut. Den nuvarande utvecklingen mot lägre elpriser i Europa och ett ökat behov på elmarknaderna av en flexibel elproduktion bidrar dessutom till osäkerheten vad gäller det framtida intäktflödet för ett kärnkraftverk som producerar en oflexibel basbelastning.
- (316) I ICF-undersökningen identifieras även en ytterligare marknadsriskfaktor som omfattar kreditvärdigheten hos den byggherre eller det allmännyttiga bolag som ansvarar för projektet och den medlemsstat som stöder projektet finansiellt. Kreditvärdighet påverkar finansieringskostnaderna och kan göra dem för höga för privata investeringar.
- (317) ICF-undersökningen visar även att kärnkraftverks långa livslängd finansiellt sett och vad gäller ursprunglig utformning kan exponera dem för risker som härrör från förändringar av allmänhetens och politikernas stöd, och därmed påverka kärnkraftprojekts kommersiella och ekonomiska livskraft. Investerare eftersöker därför garantier och säkerheter för att energiavtalet eller den uppskattade livslängden för anläggningen kommer att uppfyllas så snart som anläggningen har byggts. Investerares farhågor gäller även regleringsstandarder som kan ändras under ett kärnkraftverks livscykel och kräva ytterligare kapitalinvesteringar eller en ökning av driftskostnaderna. Investerare är försiktiga med att finansiera sådana projekt såvida inte tillräcklig beredskap för säkerhetsförbättringar har förberetts. Detta är särskilt viktigt när ett kärnkraftverk når slutet av sin normala livscykel och genomgår en förlängning av livetiden, något som kräver ett nytt tillstånd för vilket ytterligare villkor måste uppfyllas⁽¹⁴⁰⁾. De konsulterade berörda parterna angav att de politiska och regelverksrelaterade riskerna var det tredje största hindret för investeringar i kärnkraftverk.
- (318) I undersökningen konstateras att liberalisering av marknaden även kan ha en negativ inverkan på nivån av investeringar i kärnkraft i jämförelse med andra energitekniker med tanke på att det krävs större investeringar. Regelverket i varje medlemsstat har en viktig roll eftersom det påverkar förmågan hos leverantören av allmännyttiga tjänster att generera vinst och därför påverkar företagets värde och kapacitet att finansiera kärntechnisk utveckling från sin balansräkning eller genom långfristiga lån från finansiella institutioner. Ett annat finansieringshinder för nya investeringar i kärnkraft avser de senaste reglerna från Basel III-kommittén om kapitalmarknader som ökar det kapital som måste innehas av banker för att stötta långfristiga lån såsom lån för utvecklingen av kärnkraftverk⁽¹⁴¹⁾.
- (319) Dessa slutsatser är i linje med inlagorna från de ungerska myndigheterna som hävdar att både företag i den privata sektorn och statsbudgetar har en gräns när det gäller den finansiella exponering som de kan hantera av individuella projekt med höga finansieringskrav, långa byggheter och risker avseende leverans och idrifttagning, i avsaknad av skydd mot byggande som överskrider tidsramar eller budget. Erfarenheten av investeringar är större i olje- och gassektorn än bland allmännyttiga företag, i synnerhet efter den senaste tidens försämring av värderingarna av dessa företag. Om de investerar är det även brukligt för allmännyttiga bolag att investera tillsammans med jämbördiga bolag i syfte att dela riskerna.

⁽¹³⁹⁾ Undersökning av den 2 november 2015, ännu ej offentliggjord, s. 37.

⁽¹⁴⁰⁾ Undersökning av den 2 november 2015, ännu ej offentliggjord, s. 38.

⁽¹⁴¹⁾ Undersökning av den 2 november 2015, ännu ej offentliggjord, s. 39.

- (320) Modeller som utarbetats för ICF-undersökningen visar att investeringar i kärnkraftverk på det hela taget kommer att sakna konkurrenskraft fram till 2030, men denna brist på konkurrenskraft avtar avsevärt från och med 2040. I det värsta tänkbara scenariot med ett ogynnsamt ekonomiskt klimat kommer nya investeringar nästan att utebli helt under hela perioden⁽¹⁴²⁾. Det framgår även av ICF-undersökningen att marknaden kommer att erbjuda mer konkurrenskraft efter 2030 eftersom priserna på koldioxid och energi fortsätter att öka efter 2030. I ICF-undersökningen används känslighetsmodellering för att bedöma koldioxidprisets utveckling och påverkan på investeringar i kärnkraftverk. I undersökningen konstateras att inget av koldioxidprisscenarierna hypotetiskt sett skulle lyckas göra kärnkraft lönsam under perioden 2020–2025.
- (321) Uppgifter från kreditvärderingstjänster⁽¹⁴³⁾ som offentliggjorts visar dessutom att uppförandet av nya kärnkraftverk i allmänhet är kreditnegativt medan det har visat sig vara kreditpositivt för allmännyttiga företag att lämna kärnenergisektorn.
- (322) Modellerna och slutsatserna i ICF-undersökningen kan även tillämpas fullt ut på marknadssituationen i Ungern som, såsom förklaras ovan i skälen 305 och 306, förväntas drabbas av en betydande brist på framtida total installerad kapacitet i Ungern. Med hänsyn till vad som sägs i detta avsnitt 5.3.4 konstaterar kommissionen därför att det föreligger ett marknadsmisslyckande på marknaden för finansiering som påverkar nya investeringar i kärnkraft och som även gäller för nya investeringar i kärnkraft i Ungern.
- (323) Det skulle naturligtvis kunna hävdas att de huvudsakliga riskerna i samband med utvecklingen, projektberedningen och byggandet mildras i detta beslut, åtminstone i viss mån, av det faktum att EPC-avtalet är ett totalentreprenadskontrakt. Detta mildrar dock fortfarande varken marknads- och intäktsriskerna eller de politiska och regelverksrelaterade riskerna när det gäller Paks II-projektet. Åtgärden tycks därför vara nödvändig för att uppnå målet att främja nya investeringar i kärnkraft i Ungern.

5.3.5 LÄMPLIGT INSTRUMENT

- (324) Kommissionen måste i sin bedömning fastställa huruvida den föreslagna åtgärden är ett lämpligt politiskt instrument för att uppnå målet av gemensamt intresse för främjandet av kärnkraft.
- (325) Åtgärden utgörs av en investeringsåtgärd som beviljats av den ungerska staten till Paks II för utvecklingen av projektet. Ungern bekräftade att man inte skulle planera att bevilja något driftsstöd till Paks II under dess drift och att statligt stöd endast skulle täcka investeringskostnaderna för projektets slutförande.
- (326) Efter beslutet att inleda förfarandet tillhandahöll Ungern inte några uppgifter om potentiella alternativa instrument som skulle kunna skapa incitament för nya investeringar i kärnkraft.
- (327) Andra politiska instrument och system, som exempelvis förmånslån eller skattereduktioner, skulle enligt kommissionen inte räcka för att uppnå samma resultat, med tanke på projektets särdrag och omfattningen av de ekonomiska resurser och andra resurser som krävs samt det eventuella marknadsmisslyckande som identifierats.
- (328) Kommissionen anser följaktligen att åtgärden skulle utgöra ett lämpligt instrument för uppförandet av de två nya reaktorerna vid Paks II.

5.3.6 STIMULANSEFFEKT

- (329) För att åtgärden ska ha en stimulans effekt måste den ändra företagets beteende på ett sådant sätt att det inleder ytterligare verksamhet som det inte skulle bedriva utan åtgärden eller som det skulle bedriva endast i begränsad utsträckning eller på ett annat sätt.
- (330) Kommissionen noterar att Paks II är ett företag som bildades av staten med det enda målet att utveckla och driva anläggningarna 5 och 6 vid kärnkraftverket. Såsom förklaras i skälen 12, 26 och 27 ovan beslutade den ungerska staten att tillhandahålla det finansiella stödet till Paks II i syfte att uppfylla detta mål.

⁽¹⁴²⁾ Undersökning av den 2 november 2015, ännu ej offentliggjord, s. 60.

⁽¹⁴³⁾ Moody's Investor Service, *Nuclear Generation's Effect on Credit Quality*, tillgänglig på: https://www.oecd-nea.org/ndd/workshops/wpne/presentations/docs/2_2_LUND_OECD_Sept%2019_Lund_Moodys_Nuclear_Generations_effect_on_Credit_Quality.pdf, konsulterad den 13 juli 2016

- (331) I detta avseende konstaterar kommissionen att projektet inte skulle fortsätta eftersom de ekonomiska resurser och andra resurser som krävs varken skulle finnas eller vara tillgängliga för stödmottagaren, som inte har någon annan intäktsgenererande verksamhet och vars kapitalstruktur tillhandahålls och utformas uteslutande av staten. Detta bekräftades under det formella granskningsförfarandet där kommissionen konstaterade att projektet inte skulle generera tillräckliga intäkter utan stöd från den ungerska staten (se analysen i avsnitt 5.1.1 i detta beslut).
- (332) Det statliga stödet skapar därför incitament för att uppfylla målet av gemensamt intresse genom utvecklingen av kärnkraftverket.

5.3.7 PROPORTIONALITETSPRINCIPEN

- (333) För att bedöma huruvida en åtgärd är proportionerlig måste kommissionen säkerställa att en åtgärd är begränsad till det minsta belopp som krävs för att möjliggöra ett framgångsrikt slutförande av projektet för att uppfylla det gemensamma mål som eftersträvas.
- (334) I det aktuella fallet skulle stödmottagaren erhålla finansiellt stöd för uppförandet av produktionstillgångar utan att löpa någon risk som har att göra med refinansieringskostnader, vilket andra marknadsaktörer skulle göra.
- (335) I flera synpunkter som tagits emot av kommissionen hävdas att eftersom projektet kommer att genomföras utan en anbudsinfördran kan det inte fastställas huruvida åtgärden för att täcka de totala kostnaderna skulle vara begränsad till det minsta belopp som krävs för att genomföra projektet.
- (336) Kommissionen noterar att enligt regler för statligt stöd krävs inget anbud för att uppskatta kostnader och intäkter. Ett anbud är bara ett av flera sätt genom vilket en uppskattning kan genomföras. Det faktum att Ungern inte valde ut Paks II som mottagare av åtgärden till följd av ett upphandlingsförfarande utgör därför inte i sig själv överkompensering.
- (337) Vad gäller påståendena om att de ungerska myndigheterna inte undersökte det minsta stödbelopp som krävdes för att göra projektet genomförbart och valde att finansiera projektet i dess helhet anser kommissionen att på grund av det marknadsmisslyckande som föreligger ska hela finansieringen för uppförandet av de två nya reaktorerna vid Paks II betraktas som statligt stöd, såsom bekräftas i avsnitt 5.1 i detta beslut.
- (338) Vad gäller den eventuella överkompenseringen av stödmottagaren på grund av åtgärden påminner kommissionen om sin ekonomiska analys i avsnitt 5.1 i vilken det konstateras att projektet inte skulle vara lönsamt i sig självt eftersom den förväntade internräntan inte skulle överstiga den marknadsmässiga vägda genomsnittliga kapitalkostnaden då de genererade intäkterna inte förväntas kunna täcka de initiala och efterföljande kostnaderna för projektet, även i förhållandevis optimistiska scenarier. I sin bedömning uppskattade kommissionen internräntans nivå på grundval av marknadsprisprognoser och andra parametrar som betraktas som marknadsanpassade. Vid fastställandet av denna klyfta mellan kapitalkostnaden och intäkterna har kommissionen därför till fullo beaktat det som kommersiella intäkter (försäljning av el) förväntas bidra med till projektets livskraft. Faktum är att de förväntade kostnaderna för projektet har jämförts med de förväntade intäkterna, medan inga ytterligare statliga medel planeras av Ungern.
- (339) Eftersom kapitalkostnaden för projektet är högre än de förväntade intäkterna anser kommissionen att det statliga stöd som beviljats av Ungern i sin helhet är nödvändigt och proportionerligt för projektets uppförande och att överkompensering är uteslutet i detta avseende. Såsom bekräftats av Ungern beviljas inget ytterligare stöd för den operativa fasen.
- (340) Såsom förklaras i skälen 96 och 97 åtog sig Ungern i detta avseende att se till att Paks II använder de statliga medlen enbart för projektet och att eventuella överskott återförs till statsbudgeten. Enligt kommissionens mening innebär detta åtagande att man kan utesluta eventuell användning av statliga medel som ger upphov till ytterligare vinst för Paks II utöver vad som krävs för att säkerställa stödmottagarens ekonomiska livskraft och det garanterar att stödet är begränsat till ett nödvändigt minimum.
- (341) I andra synpunkter betonas att statligt stöd inte bara skulle vara begränsat till genomförandet av investeringen utan att det också skulle beviljas i den operativa fasen, vilket skulle kunna leda till överkompensering av Paks II. I detta avseende påminner kommissionen om att Ungern har angett att man inte skulle tillhandahålla något ytterligare statligt stöd till den anmälda åtgärden i fråga. Kommissionen erinrar dessutom om att enligt de ytterligare uppgifter som lämnats av Ungern den 28 juli 2016 skulle allt eventuellt nytt stöd till Paks II under alla omständigheter omfattas av separat godkännande av statligt stöd.

- (342) Kommissionen undersökte huruvida eventuell överkompensering kunde uppstå om mottagaren av åtgärden under driften av reaktorerna uppnådde intäkter som visade sig vara högre än de som uppskattats av kommissionen i dess beräkningar av internräntan (se avsnitt 5.1). Kommissionen undersökte i synnerhet vad som skulle hända om Paks II kunde återinvestera eventuell vinst som inte betalas till staten i form av utdelning för att utveckla eller köpa ytterligare produktionstillgångar och därmed stärka sin ställning på marknaden. Kommissionen noterar i detta hänseende att enligt de ytterligare uppgifter som lämnats av Ungern den 28 juli 2016 (se skäl 96) kan stödmottagaren inte återinvestera i ökningen av Paks II:s egen kapacitet och livstid eller i installationen av ytterligare produktionskapacitet, utöver reaktorerna 5 och 6 som omfattas av detta beslut.
- (343) Med beaktande av vad som sägs i detta avsnitt 5.3.7 anser kommissionen, i synnerhet mot bakgrund av de ytterligare uppgifterna i den anmälan som avses i skälen 96 och 97, att stödmottagaren bör ersätta staten för att ha gjort kärnkraftverket tillgängligt och inte bör behålla extra vinst utöver vad som är absolut nödvändigt för att säkerställa sin ekonomiska drift och livskraft. Åtgärden är följaktligen proportionerlig.

5.3.8 POTENTIELLA SNEDVRIDNINGAR AV KONKURRENSEN OCH PÅVERKAN PÅ HANDEL OCH DEN ÖVERGRIPANDE BALANSERINGEN

- (344) För att åtgärden ska vara förenlig med den inre marknaden måste de negativa effekterna av åtgärden när det gäller snedvridning av konkurrensen och påverkan på handeln mellan medlemsstater vara begränsade och uppvägas av de positiva effekterna i form av bidrag till målet av gemensamt intresse. När åtgärdens syfte har fastställts är det obligatoriskt att minimera de potentiella negativa effekterna av åtgärden på konkurrensen och handeln.
- (345) I beslutet att inleda förfarandet identifierade kommissionen tre sätt på vilka möjliga snedvridningar av konkurrensen kan ske. I första hand rörde det sig om en ökning av möjlig marknadskoncentration till följd av det framtida sammanslagna ägandet och driften av Paks NPP (som för närvarande är i drift) och Paks II. I andra hand hade kommissionen tvivel om huruvida den nya basbelastningskapaciteten som kännetecknas av en hög belastningsfaktor kan utgöra ett hinder för inträde för nya marknadsaktörer och tvinga viss befintlig produktion med högre kostnader ännu längre ner på meritkurvan. I detta avseende har kommissionen undersökt i) åtgärdens potentiella effekter på den ungerska marknaden, ii) åtgärdens potentiella gränsöverskridande effekter och iii) de potentiella effekterna av den parallella driften av Paks NPP och Paks II. Slutligen upptäcktes en potentiell snedvridning i den mån kommissionen misstänkte att Paks II skulle kunna orsaka en viss risk för grossistmarknadens likviditet genom att begränsa antalet tillgängliga anbud om försörjning på marknaden.

5.3.8.1 Ökning av möjlig marknadskoncentration

- (346) Efter det att kommissionen uttryckt tvivel när det gäller möjlig marknadskoncentration i beslutet att inleda förfarandet hänvisas det i vissa påståenden av berörda parter även till en möjlig fusion mellan Paks II och den driftansvariga vid de fyra anläggningar vid Paks NPP som för närvarande är i drift. Detta avfärdades av MVM-koncernen och Paks II samt den ungerska staten.
- (347) Kommissionen noterar att den ungerska elproduktionsmarknaden kännetecknas av en relativt hög marknadskoncentration, med det nuvarande kärnkraftverket Paks NPP (MVM-koncernen) som står för omkring 50 % av den inhemska produktionen. En sådan marknadskoncentration skulle kunna inverka negativt på en effektiv konkurrens på marknaden eftersom den kan fungera som ett hinder för inträde på marknaden för nya marknadsaktörer och utgöra en likviditetsrisk genom att begränsa antalet tillgängliga anbud om försörjning.
- (348) Paks II:s två nya kärnkraftsreaktorer planeras bli driftfärdiga vid en tidpunkt då de fyra befintliga kärnkraftsreaktorerna ännu inte har fasats ut. Kommissionen påpekade i beslutet att inleda förfarandet att såvida inte de driftansvariga vid Paks NPP och Paks II är helt åtskilda och kan anses vara oberoende och sakna anknytning till varandra kan detta ha en snedvridande effekt på den ungerska marknaden.
- (349) Kommissionen godtar att Paks II för närvarande är juridiskt oberoende av MVM-koncernen. Kommissionen befarade dock att en sådan juridisk åtskillnad inte var tillräcklig eller att den kanske inte upprätthålls utan ytterligare garantier i detta avseende. Kommissionen oroade sig även över möjliga framtida kopplingar mellan Paks II och statligt kontrollerade företag som är verksamma på energiområdet vilket hade kunnat stärka deras inflytande på den ungerska energimarknaden.

- (350) För det första konstaterar kommissionen att syftet med en ungerska åtgärden är ett gradvis ersättande av den befintliga kärnkraftskapaciteten vid Paks NPP mellan 2025 och 2037. Man väntar sig helt klart att alla fyra reaktorer som för närvarande är i bruk under en tidsperiod kommer att drivas parallellt med anläggningarna vid Paks II, men denna period ska begränsas till en period mellan 2026 och 2032 och i och med urdrifttagningen av all dess kärnkraftskapacitet fram till 2037 skulle MVM-koncernens marknadsandel minska avsevärt.
- (351) För det andra påminner kommissionen om (se skäl 102) att Ungern framhöll att MVM-koncernen och Paks II är oberoende och saknar anknytning till varandra av följande skäl:
- De förvaltas av olika ministerier (MVM-koncernen av ministeriet för nationell utveckling via Ungerns nationella organ för kapitalförvaltning och Paks II av premiärministerns kansli).
 - Det förekommer inte något delat eller gemensamt ledarskap i någon av företagens styrelser.
 - Det finns skyddsåtgärder för att säkerställa att kommersiellt känsliga och konfidentiella uppgifter inte utbyts mellan företagen.
 - Båda företagens befogenheter att fatta beslut är fristående och åtskilda från varandra.
- (352) Detta bekräftades även av MVM-koncernen som betonade att MVM-koncernen och Paks II är två separata elproduktionsföretag, som vilka andra konkurrenter som helst, och det finns inte några skäl att anta att det föreligger någon samordning eller verksamhet eller att de två företagen skulle vara sammanslagna. MVM-koncernen hävdar dessutom att dess egen strategi omfattar möjliga investeringar som kan konkurrera med Paks II i framtiden.
- (353) För det tredje erinrar kommissionen om de ytterligare uppgifter som lämnats av Ungern och som avses i skäl 117, enligt vilka Paks II, dess efterträdare och dotterbolag ska vara helt åtskilda juridiskt och strukturellt sett, i den mening som avses i punkterna 52 och 53 i tillkännagivandet om behörighet för koncentrationer, och ska underhållas, förvaltas och drivas oberoende av och utan anknytning till MVM-koncernen och alla dess företag, efterträdare och dotterbolag samt andra statligt kontrollerade företag som är verksamma inom produktion, grossisthandel eller försäljning på området energi.
- (354) Kommissionen är övertygad om att denna ytterligare information bemöter alla dess farhågor när det gäller möjlig framtida koncentration och kopplingar mellan etablerade energienheter på den ungerska elmarknaden. Det finns nu ingen möjlighet för Paks II att kopplas till varken MVM-koncernen eller något annat statligt kontrollerat energiföretag och således finns det ingen möjlighet för Paks II att öka sitt inflytande på marknaden under driften av de fyra anläggningarna vid Paks NPP och tiden därefter.

5.3.8.2 *Hinder för inträde på marknaden för nya marknadsaktörer*

- (355) Vad gäller kommissionens tvivel om huruvida den nya kapaciteten kan utgöra ett hinder för inträde för nya marknadsaktörer betonades i vissa synpunkter att kärnkraftverk används för att täcka hög basbelastningskapacitet som prioriteras när den ansluts till nätet och tack vare deras låga driftskostnader har de också en bättre ställning på utbudssidan av marknaden.
- (356) Kommissionen har analyserat åtgärdens effekter på konkurrensen för andra marknadsaktörer på både den ungerska marknaden och närliggande marknader. Kommissionen har även tittat särskilt på perioden för den parallella driften av de fyra anläggningar vid Paks NPP och Paks II som för närvarande är i drift, dvs. den planerade perioden mellan 2026 och 2032.
- Åtgärdens potentiella effekter på den ungerska marknaden*
- (357) Kommissionen erinrar om att driften av anläggningarna 5 och 6 vid Paks II är avsedd att kompensera för den minskade kapacitet som följer av att anläggningarna 1–4 vid Paks NPP kommer att tas ur drift gradvis fram till slutet av 2032 respektive 2034, 2036 och 2037, utan planer på ytterligare livstidsförlängning (se skäl 10). De två nya anläggningarna 5 och 6 vid Paks II ska tas i drift 2025 respektive 2026. Utvecklingen av kärnkraftskapacitet beaktas även i den undersökning som utarbetats av MAVIR 2016 (se skäl 20).

- (358) Kommission erinrar om att den el som för närvarande genereras av Paks NPP står för 36 % av Ungerns totala elförbrukning, som kommer att minska med tanke på den förväntade ökning av efterfrågan som nämns i skäl 50, och Paks II:s produktionsresultat förväntas ge ett liknande resultat så snart Paks NPP har fasats ut.
- (359) Med tanke på att Paks II-projektet är avsett att ersätta kapacitet konstaterar kommissionen att så snart alla fyra anläggningar vid Paks NPP har fasats ut 2037 skulle den framtida brist på total nationell installerad kapacitet som förutsetts av den systemansvariga för överföringssystemet, och såsom förklaras i skäl 50, återgå till tidigare nivåer (se även figur 7 i skäl 108), vilket innebär att Paks II:s kapacitet på 2,4 GW inte kommer att leda till någon långsiktig ökning av den totala nivån av installerad kärnkraftskapacitet i Ungern.
- (360) Kommissionen noterar även att listan över pågående investeringar eller godkända nya investeringar i anläggningar för elproduktion är relativt kort (se tabell 2 i skäl 51). Mot bakgrund av dessa uppgifter anser kommissionen att Ungern kommer att förbli en betydande nettoimportör efter utfasningen av de fyra anläggningarna vid Paks NPP som för närvarande är i drift.
- (361) Såsom förklaras ovan i skäl 93 framhöll Ungern att enligt NERA:s analys skulle den kapacitet på 2,4 GW som tillhandahålls av Paks II i avsaknad av den anmälda åtgärden i stället tillhandahållas av kommersiella gasturbiner med öppet kretslopp och gaskombiverk. Även med Paks II kommer det att finnas utrymme på marknaden för ny gaskapacitet eller annan kapacitet. Av undersökningen från NERA framgår att trots att majoriteten av kärnkraftverket Paks II:s kapacitet kommer att ersättas av ny gaskapacitet i Ungern skulle Ungern förbli mycket beroende av elimport.
- (362) Vad gäller användningen av möjlig teknik utöver Paks II påminner kommissionen om Ungerns påstående att aktuella och tidigare beslut om marknadsinträde för kraftverk som drivs med förnybar energi ytterst hänger på statliga subventionsprogram, snarare än på marknadspriser (se skäl 107 a). Kommissionen medger att Ungerns nationella energistrategi⁽¹⁴⁴⁾ föreskriver förnybar energi i landets energimix i enlighet med unionens energi- och klimatpaket för 2020⁽¹⁴⁵⁾, de nationella mål om förnybara energikällor som fastställs i direktivet om förnybar energi⁽¹⁴⁶⁾ och de centrala målen i ramen för klimat- och energipolitiken fram till 2030⁽¹⁴⁷⁾. Kommissionen noterar att de rörliga kostnaderna⁽¹⁴⁸⁾ för förnybara tekniker traditionellt sett är lägre än de rörliga kostnaderna för kärnteknik på grund av deras bränsleberoende karaktär. Med hänsyn till de nämnda europeiska och nationella målen och skyldigheterna när det gäller förnybara energikällor är Ungern dessutom inget undantag när det gäller att använda stödmekanismer för att ta i drift nya kraftverk som genererar el från förnybara energikällor. Kommissionen konstaterar att en del av Ungerns system för förnybara energikällor, kallat METÁR, har genomförts sedan januari 2017⁽¹⁴⁹⁾, medan andra delar av systemet som är kopplade till större producenter från förnybara energikällor för närvarande väntar på kommissionens godkännande av statligt stöd.
- (363) Kommissionen erinrar om att enligt den undersökning som utarbetats av MAVIR 2016 (se skäl 20) kommer den nuvarande kolproduktionen (brunkol) (se figurerna 1 och 2 i skäl 43) ha tagits ur drift gradvis mellan 2025 och 2030 vilket skulle göra det möjligt för ytterligare anläggningar att tas i drift, i synnerhet eftersom den intermittenta teknik som nämns i skäl 362 skulle kräva att det samtidigt också fanns kompletterande, flexibel kapacitet.
- (364) Den ungerska åtgärden är utformad som ett investeringsstöd och så snart produktionsanläggningarna har tagits i drift kommer inget ytterligare driftsstöd att beviljas Paks II och Paks II kommer därmed vara utsatt för marknadsrisk.

⁽¹⁴⁴⁾ Se skäl 20.

⁽¹⁴⁵⁾ https://ec.europa.eu/clima/policies/strategies/2020_sv

⁽¹⁴⁶⁾ Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/28/EG av den 23 april 2009 om främjande av användningen av energi från förnybara energikällor och om ändring och ett senare upphävande av direktiven 2001/77/EG och 2003/30/EG (EUT L 140, 5.6.2009, s. 16).

⁽¹⁴⁷⁾ https://ec.europa.eu/clima/policies/strategies/2030_sv

⁽¹⁴⁸⁾ Rörliga kostnader för en anläggning för elproduktion är de som typiskt bestämmer det slutliga priset på en enhet producerad el.
⁽¹⁴⁹⁾ Rapporteras till kommissionen enligt SA.47331 (2017/X) i enlighet med den allmänna gruppundantagsförordningen (kommissionens förordning (EU) nr 651/2014 av den 17 juni 2014 genom vilken vissa kategorier av stöd förklaras förenliga med den inre marknaden enligt artiklarna 107 och 108 i fördraget (EUT L 187, 26.6.2014, s. 1)).

- (365) Elpriserna bestäms främst av marginalkostnaderna för de producenter som deltar på en viss marknad. Förnybara tekniker har låga marginalkostnader eftersom de flesta av dem kan drivas utan bränslekostnader. Kärnteknik har också låga driftskostnader och är rankad efter de förnybara energikällorna i den så kallade rangordningen. På grund av deras bränslekostnader drivs kolanläggningar vanligen med en dyrare marginalkostnad än kärnkraftverk, men för låga priser på koldioxidutsläppsrätter är driftskostnaderna för en kolanläggning dock vanligtvis lägre än driftskostnaderna för ett gaskombiverk. Detta innebär att tekniker med högre driftskostnader kan höja priserna och därför förväntas kärnkraftens närvaro i energimixen i sig själv inte leda till en höjning av elpriset i Ungern och kärnkraften kommer att anpassa sig efter andras priser snarare än fastställa egna priser.

b) Åtgärdens potentiella gränsöverskridande effekter

- (366) Både Ungern och flera berörda parter påpekade att den energimarknad som bör bedömas är större än den individuella statens territorium, främst med tanke på den mycket höga sammanlänkningsnivån och att åtgärden medför snedvridningar av konkurrensen som åtminstone påverkar andra medlemsstater i närheten av Ungern.
- (367) Kommissionen noterar att, såsom framgår av figur 5 i skäl 49 i detta beslut, balansen mellan import och export i Ungerns elhandel är negativ gentemot nästan alla de närliggande medlemsstaterna. Kommissionen noterar även det faktum att Ungern totalt sett är en nettoimportör, och av figur 1 i skäl 43 framgår att cirka 30 % av landets efterfrågan kom från import 2015 och uppgick till omkring 13 TWh. Kommissionen erinrar om att importen låg på samma nivå 2014, såsom förklaras i figur 2 i skäl 43 i beslutet att inleda förfarandet.
- (368) Kommissionen anser att Ungern är en starkt integrerad elmarknad inom Europeiska unionen, med en sammanlänkningskapacitet som ligger på cirka 75 % av den totala installerade inhemska produktionskapaciteten. Såsom framgår av tabellerna 4 och 5 i skäl 105 kommer sammanlänkningskapaciteten dessutom att öka avsevärt fram till 2030 vilket skulle göra det möjligt för handelsflöden att fortsätta nå den ungerska prisregionen.
- (369) Det som förklaras ovan i skäl 365 stämmer även i ett gränsöverskridande sammanhang. Uppförandet av Paks II kommer att leda till att priserna pressas nedåt på den ungerska marknaden i framtiden eftersom marginalkostnaden för kraft som produceras av Paks II är relativt låg jämfört med den alternativa kapacitet hos gasturbiner med öppet kretslopp och gaskombiverk som annars skulle byggas enligt NERA. Undersökningen från NERA har dock visat att Paks II kommer att fortsätta anpassa sig efter andras priser och priserna i Ungern kommer att fortsätta att fastställas till högre nivåer av andra kraftverk. Import till Ungern kommer därför att fortsätta vara lönsam.
- (370) Kommissionen har tagit hänsyn till Ungerns inlagor avseende Paks II:s möjliga effekter i ett större marknadssammanhang. Såsom förklaras i skäl 112 visar NERA:s bedömning av de närmaste närliggande marknader till vilka Ungern för närvarande är kopplat (Ungern+Slovakien+Rumänien) att de kombinerade marknadsandelarna för MVM-koncernen och Paks II på den kopplade marknaden Ungern+Slovakien+Rumänien inte skulle överstiga 20 % (se figur 10 i skäl 112).
- (371) När det gäller andra närliggande marknader förväntas effekterna av det nya Paks II bli mindre betydande på grund av avsaknaden av marknadskoppling med dessa prisområden samt den mer begränsade (befintliga och planerade) sammanlänkningskapaciteten gentemot dessa medlemsstater (se tabellerna 3 och 4).

c) Potentiella effekter av den parallella driften av Paks NPP och Paks II

- (372) Såsom förklaras i skälen 98–99 samt i skälen 241–244 drabbas byggande av kärnkraftverk ofta av förseningar av flera skäl som förlänger byggtiden. Kommissionen medger att genomförandet av projektet redan är avsevärt försenat i förhållande till den ursprungliga tidsplanen [...]. Såsom framgår av tabell 3 i skäl 99 drabbas dessutom den teknik som erbjuds av JSC NIAEP i genomsnitt av två års förseningar i Ryssland, uppdragstagarens hemmarknad, där den har byggt majoriteten av sina kraftverk. Dessa förseningar är mycket mer omfattande när projektet genomförs utanför Ryssland (i Indien upp till sju år). Ungern framhåller att Paks II förväntas bli det första kärnkraftverket med tekniken VVER III+ som tas i drift i EU, där de högsta kärnsäkerhetskraven ska vara uppfyllda och den del av

projektet som inte undantas tekniskt ska upphandlas i enlighet med EU:s upphandlingskrav. Det är rimligt att förvänta sig att detta kan orsaka ytterligare förseningar. Enligt kommissionens mening förväntas den ursprungligen fastställda perioden för parallell drift av samtliga fyra anläggningar vid Paks NPP och båda anläggningarna vid Paks II på sex år därför att förkortas avsevärt. En viss överlappning av driften av de befintliga och de nya anläggningarna – som troligen kommer att vara relativt tidsbegränsad av de skäl som nyss nämndes – kommer visserligen att påverka den inhemska marknaden på ett tydligt sätt, men kan anses vara proportionerlig med hänsyn till målen i fråga om försörjningstrygghet och behovet att noggrant förbereda avvecklingen av anläggningarna vid Paks NPP med tanke på att kärnkraftskapaciteten utgör mer än 50 % av den inhemska elproduktionen i Ungern.

- (373) Kommissionen påminner om slutsatserna i undersökningen från NERA (se särskilt figur 7 i skäl 108) som visar att även under den parallella driften av Paks NPP och Paks II (mellan 2025 och 2037) kommer den förväntade ökningen av den högsta nationella efterfrågan inte att tillgodoses enbart av inhemska kraftverk eftersom den totala elproduktionen från kompletterande förnybar kapacitet och gaskapacitet tillsammans med den från kärnkraft fortfarande kommer att understiga den beräknade inhemska efterfrågan (anges med en svart linje i figur 7). Enligt undersökningen beror detta huvudsakligen på att Ungern för närvarande har ett försörjningsunderskott och måste importera stora mängder el. NERA förklarar att detta underskott förväntas öka ytterligare mellan 2015 och 2025 eftersom efterfrågan på el i Ungern förväntas öka avsevärt fram till 2040 och Ungerns näst största kraftverk som är i drift konstant (kraftverket Mátra – se figurerna 1 och 2 i skäl 43) förväntas läggas ned mellan 2025 och 2030, såsom förutses i undersökningen av den systemansvariga för överföringssystemet (se skäl 20).
- (374) Systemet kommer följaktligen att kräva inhemsk eller importerad kapacitet utöver den kapacitet från kärnkraft, förnybara energikällor och gas som nämnts för att tillgodose den inhemska efterfrågan samt säkerställa systemets motståndskraft mot förväntad kapacitetsbrist. Ytterligare kapacitet krävs också för det obligatoriska inrättande av en reserv som föreskrivs av Entso-E (se skäl 50).
- (375) Såsom förklaras i skäl 105 erinrar kommissionen också om att Ungerns redan höga nivå av sammanlänkning med närliggande länder kommer att fortsätta öka till följd av nya sammanlänkningslinjer som kommer att tas i drift mellan 2016 och 2021 mellan Slovakien (2 × 400 kV och 1 × 400 kV) och Slovenien (1 × 400 kV), dvs. långt före idrifttagningen av de två nya anläggningarna vid Paks II. Kommissionen anser att dessa nya sammanlänkningslinjer som Ungern hänvisar till sannolikt kommer att förbättra tillgången för gränsöverskridande handelsflöden, i synnerhet de från import.
- (376) Såsom beskrivs i skäl 369 tog kommissionen också hänsyn till slutsatserna i undersökningen från NERA enligt vilka kärnteknik förväntas fortsätta anpassa sig efter andras priser snarare än att fastställa egna priser även under perioden för den överlappande driften av Paks NPP och Paks II då sannolikheten att kärnkraft är den teknik som avgör priser hela tiden kommer att understiga 5 % (se figur 11 i skäl 113).

5.3.8.3 Risk för grossistmarknadens likviditet

- (377) Såsom förklaras i avsnitt 2.6 genomförs de vanligaste transaktionerna i den ungerska grossistsektorn för energi via bilaterala energiköpsavtal och HUPX har ännu inte gett upphov till en tillräcklig likviditetsnivå. Kommissionen hade inledningsvis betänkligheter i den mån marknaderna, i ett scenario där en dominerande leverantör (MVM Partner) och en betydande mängd ny produktionskapacitet (Paks II) ägs av samma enhet (den ungerska staten), kan bli mindre likvida eftersom de berörda aktörerna skulle kunna begränsa antalet tillgängliga anbud om försörjning på marknaden.
- (378) Kommissionen ansåg även att beroende på hur elen från de nya reaktorerna säljs på marknaden kan likviditeten påverkas avsevärt och de kostnader som bärs av konkurrenter i senare led höjas genom att begränsa deras konkurrenskraftiga tillgång till en viktig insatsprodukt (avskärmning av insatsprodukter). Detta skulle kunna inträffa om den el som producerats av Paks II skulle säljas främst genom långfristiga avtal endast till vissa leverantörer, vilket skulle innebära att Paks II:s inflytande på elproduktionsmarknaden flyttas till detaljmarknaden.
- (379) Uteslutandet av kopplingar mellan Paks II och statsägda aktörer på detaljmarknaden bidrog, såsom anges i skäl 353, till att bemöta en del av kommissionens farhågor.

- (380) Kommissionen konstaterar att Ungern bekräftade att, såsom förklaras i skäl 118, Paks II:s strategi för handel med elproduktion skulle vara en vinstoptimerande affärsstrategi på marknadsmässiga villkor som sker genom ett kommersiellt handelssystem baserat på bud som har clearats på en öppen handelsplattform eller elbörs.
- (381) Ungern bekräftade att en sådan handelsstrategi (med undantag av dess egen förbrukning vid Paks II) skulle utformas på följande sätt:
- Paks II skulle sälja åtminstone 30 % av sin totala elproduktion på HUPX:s dagen före-, intradags- och terminsmarknad. Andra liknande elkraftutbyten kan användas i enlighet med avtal eller samtycke från kommissionens avdelningar vilket ska beviljas eller vägras inom två veckor efter det att de ungerska myndigheternas begäran tas emot.
 - Återstoden av Paks II:s totala elproduktion ska säljas av Paks II på objektiva, öppna och icke-diskriminerande villkor genom auktion. Villkoren för sådana auktioner ska fastställas av den ungerska energitillsynsmyndigheten, i likhet med de auktionskrav som åläggs MVM Partner. Den ungerska energitillsynsmyndigheten ska även övervaka genomförandet av dessa auktioner.
- (382) Kommissionen noterar även att Ungern skulle säkerställa att anbud och bud är lika tillgängliga för alla licensierade eller registrerade handlare på samma marknadsvillkor på den auktionsplattform som ska förvaltas av Paks II och att denna plattformens system för clearing av bud är kontrollerbart och öppet. Inga begränsningar skulle införas för den slutliga användningen av den inköpta elen.
- (383) Det har därför säkerställts att den el som producerats av Paks II kommer att vara tillgänglig på grossistmarknaden för alla marknadsaktörer på ett öppet sätt och att det inte finns någon risk att den el som producerats av Paks II monopoliserar i långfristiga avtal och utgör en risk för marknadslikviditeten.
- (384) Kommissionen anser följaktligen att med tanke på hur åtgärden för närvarande är utformad är de risker för marknadens likviditet som möjligen kan uppstå mindre betydande.

5.3.8.4 *Slutsats om snedvrindningar av konkurrensen och övergripande balansering*

- (385) Efter en noggrann bedömning i avsnitt 5.3 i detta beslut medger kommissionen att åtgärden har som syfte att främja nya investeringar i kärnkraft och att den därför har ett sådant mål av gemensamt intresse som föreskrivs i Euratomfördraget, samtidigt som den också bidrar till försörjningstryggheten.
- (386) Stödet kommer att beviljas på ett proportionerligt sätt. Ungern kommer att säkerställa att Paks II ersätter staten för de nya produktionsanläggningarna och Paks II kommer inte att behålla någon extra vinst utöver vad som är absolut nödvändigt för att säkerställa sin ekonomiska drift och livskraft. Kommissionen noterar även att den vinst som genererats av stödmottagaren inte kommer att användas för att återinvestera i Paks II:s kapacitetsökning eller för att köpa eller bygga ny produktionskapacitet utan godkännande av statligt stöd.
- (387) Kommissionen undersökte även om åtgärden skulle kunna fungera som ett hinder för inträde på marknaden för andra typer av produktionskapacitet, i synnerhet under den begränsade perioden för den parallella driften av Paks NPP och Paks II. Kommissionen anser att eventuella hinder för inträde är begränsade eftersom den framtida brist på total installerad kapacitet som identifierats av den systemansvariga för överföringssystemet skulle möjliggöra marknadspenetration för andra tekniker för elproduktion (både förnybara och icke-koldioxidnäla källor) oavsett om Paks II byggs eller inte.
- (388) Kommissionen undersökte även de möjliga gränsöverskridande effekterna av åtgärden, men det faktum att Paks II är av samma storlek som de fyra anläggningar vid Paks NPP som för närvarande är i drift förväntas inte spela någon stark gränsöverskridande roll, inte ens med tanke på Ungerns höga sammanlänkningsnivå, eftersom Ungern kommer att fortsätta vara en nettoimportör med ett av de högsta priserna i regionen. Utöver den förväntade kvarvarande bristen på import/export i Ungern anser kommissionen att Paks II:s effekter på elprisregioner utanför de som direkt gränsar till Ungern skulle vara begränsade med tanke på avståndet och nätverksbegränsningar som gör el som producerats i Ungern ännu dyrare för mer avlägsna regioner.
- (389) Kommissionen noterade även slutsatsen att den förväntade ökningen av den högsta nationella efterfrågan, under den parallella driften av Paks NPP och Paks II, som förväntas bli kortare än vad som ursprungligen beräknades, inte kommer att tillgodoses enbart av inhemska kraftverk.

- (390) Kommissionen upprepar att andra möjliga marknadssnedvridningar, som exempelvis ökningen av möjlig marknadskoncentration samt bristen på marknadslikviditet, har minimerats med anledning av de bekräftelser som lämnats av Ungern den 28 juli 2016.
- (391) Kommissionen drar därför slutsatsen att alla potentiella snedvridningar av konkurrensen är begränsade och uppvägs av det fastställda gemensamma mål som eftersträvas på ett proportionerligt sätt, särskilt med beaktande av de bekräftelser som gjorts av Ungern den 28 juli 2016.

6. SLUTSATS

- (392) Mot bakgrund av dessa överväganden anser kommissionen att den åtgärd som anmälts av Ungern medför statligt stöd som, i den form det ändrats av Ungern den 28 juli 2016, är förenligt med den inre marknaden i enlighet med artikel 107.3 c i EUF-fördraget.

HÄRIGENOM FÖRESKRIVS FÖLJANDE.

Artikel 1

Den åtgärd som Ungern planerar att genomföra för att ge finansiellt stöd till utvecklingen av två nya kärnreaktorer som helt finansieras av den ungerska staten till förmån för enheten MVM Paks II Nuclear Power Plant Development Private Company Limited by Shares (nedan kallad *Paks II*) som ska äga och förvalta dessa kärnreaktorer, utgör statligt stöd.

Artikel 2

Åtgärden är förenlig med den inre marknaden, under förutsättning att villkoren i artikel 3 är uppfyllda.

Artikel 3

Ungern ska säkerställa att Paks II använder all vinst från verksamheten hos anläggningarna 5 och 6 vid kärnkraftverket Paks II (nedan kallad *Paks II NPP*) endast för följande ändamål:

- a) Paks II-projektet (nedan kallat *projektet*), som definieras som utvecklingen, finansieringen, uppförandet, idrifttagningen, driften, underhållet, renoveringen, avfallshanteringen och avvecklingen av två nya kärnkraftsanläggningar med reaktorerna 5 och 6 av typen VVER vid Paks II NPP i Ungern. Vinsten ska inte användas för att finansiera investeringar i verksamhet som inte omfattas av tillämpningsområdet för det definierade projektet.
- b) Utbetalning av vinsten till den ungerska staten (t.ex. i form av utdelning).

Ungern ska säkerställa att Paks II avstår från att (åter)investera i ökningen av Paks II:s egen kapacitet och livstid och installationen av ytterligare produktionskapacitet, utöver reaktorerna 5 och 6 vid Paks II NPP. Om sådana nya investeringar skulle göras skulle de omfattas av separat godkännande av statligt stöd.

Ungern ska säkerställa att Paks II:s strategi för handel med elproduktion kommer att vara en vinstoptimerande affärsstrategi på marknadsmässiga villkor som sker genom ett kommersiellt handelssystem baserat på bud som har clearats på en öppen handelsplattform eller elbörs. Strategin för handeln med Paks II:s elproduktion (med undantag av Paks II egen förbrukning) ska vara följande:

Nivå 1. Paks II ska sälja åtminstone 30 % av sin totala elproduktion på HUPX:s dagen före-, intradags- och terminsmarknad. Andra liknande elbörser kan användas i enlighet med avtal eller samtycke från kommissionens avdelningar vilket ska beviljas eller avslås inom två veckor efter det att de ungerska myndigheternas begäran tas emot.

Nivå 2. Återstoden av Paks II:s totala elproduktion ska säljas av Paks II på objektiva, öppna och icke-diskriminerande villkor genom auktion. Villkoren för sådana auktioner ska fastställas av den ungerska energitillsynsmyndigheten, i likhet med de auktionskrav som åläggs MVM Partner (beslut 741/2011 från den ungerska tillsynsmyndigheten). Den ungerska energitillsynsmyndigheten ska även övervaka genomförandet av dessa auktioner.

Ungern ska säkerställa att auktionsplattformen för nivå 2 drivs av Paks II och att anbud och bud är lika tillgängliga för alla licensierade eller registrerade handlare på samma marknadsvillkor. Systemet för clearing av bud ska vara kontrollerbart och öppet. Inga begränsningar ska införas för den slutliga användningen av den inköpta elen.

Ungern ska åta sig att säkerställa att Paks II, dess efterträdare och dotterbolag är helt åtskilda juridiskt och strukturellt sett och omfattas av självständig beslutanderätt i den mening som avses i punkterna 52 och 53 i tillkännagivandet om behörighet för koncentrationer⁽¹⁵⁰⁾ och underhålls, förvaltas och drivs oberoende av och utan anknytning till MVM-koncernen och alla dess företag, efterträdare och dotterbolag samt andra statligt kontrollerade företag som är verksamma inom produktion, grossisthandel eller försäljning på området energi.

Artikel 4

Ungern ska lämna in årsrapporter till kommissionen om fullgörandet av de åtaganden som avses i artikel 3. Den första rapporten ska lämnas en månad efter bokslutsdagen för det första räkenskapsåret för den kommersiella driften av Paks II.

Utfärdat i Bryssel den 6 mars 2017.

På kommissionens vägnar

Margrethe VESTAGER

Ledamot av kommissionen

⁽¹⁵⁰⁾ Kommissionens konsoliderade tillkännagivande om behörighet enligt rådets förordning (EG) nr 139/2004 om kontroll av företagskoncentrationer (EUT C 95, 16.4.2008, s. 1).

KOMMISSIONENS DELEGERADE BESLUT (EU) 2017/2113**av den 11 september 2017****om ändring av bilaga V till Europaparlamentets och rådets direktiv 2005/36/EG vad gäller benämningar på examensbevis och utbildningar***[delgivet med nr (C2017) 6054]***(Text av betydelse för EES)**

EUROPEISKA KOMMISSIONEN HAR ANTAGIT DETTA BESLUT

med beaktande av fördraget om Europeiska unionens funktionssätt,

med beaktande av Europaparlamentets och rådets direktiv 2005/36/EG av den 7 september 2005 om erkännande av yrkeskvalifikationer ⁽¹⁾, särskilt artikel 21a.4, och

av följande skäl:

- (1) Bilaga V till direktiv 2005/36/EG innehåller förteckningar över benämningar på examensbevis för läkare, sjuksköterskor med ansvar för allmän hälso- och sjukvård, tandläkare, veterinärer, barnmorskor, apotekare och arkitekter.
- (2) Med kommissionens delegerade beslut (EU) 2016/790 ⁽²⁾ uppdaterades bilaga V till direktiv 2005/36/EG efter anmälningar från medlemsstaterna om ändringar av deras lagar och andra författningar beträffande utfärdandet av bevis på de formella kvalifikationerna i fråga. Sedan det beslutet antogs har flera medlemsstater anmält ytterligare ändringar till kommissionen. Kommissionen anser att de anmälda bestämmelserna överensstämmer med villkoren i avdelning III kapitel III i direktivet. Bilaga V till direktivet bör därför uppdateras.
- (3) Av tydlighets- och rättssäkerhetsskäl bör alla de relevanta punkterna i bilaga V till direktiv 2005/36/EG om benämningar på examensbevis och utbildningar ersättas.
- (4) Direktiv 2005/36/EG bör därför ändras i enlighet med detta.

HÄRIGENOM FÖRESKRIVS FÖLJANDE.

Artikel 1

Bilaga V till direktiv 2005/36/EG ska ändras i enlighet med bilagan till detta beslut.

Artikel 2

Detta beslut riktar sig till medlemsstaterna.

Utfärdat i Bryssel den 11 september 2017.

På kommissionens vägnar

Elżbieta BIENKOWSKA

Ledamot av kommissionen⁽¹⁾ EUT L 255, 30.9.2005, s. 22.⁽²⁾ Kommissionens delegerade beslut (EU) 2016/790 av den 13 januari 2016 om ändring av bilaga V till Europaparlamentets och rådets direktiv 2005/36/EG vad gäller benämningar på examensbevis och utbildningar (EUT L 134, 24.5.2016, s. 135).

BILAGA

Bilaga V till direktiv 2005/36/EG ska ändras på följande sätt:

1. Punkterna 5.1.1–5.1.4 ska ersättas med följande:

”5.1.1 Benämningar på examensbevis för grundutbildning för läkare

Land	Benämning på examensbeviset	Organ som utfärdar examensbeviset	Behörighetsbevis som medföljer examensbeviset	Referensdatum
België/Belgique/ Belgien	Diploma van arts/Diplôme de docteur en médecine Diplôme de 'médecin'/Master in de geneeskunde	— Les universités/De universiteiten — Le Jury compétent d'enseignement de la Communauté française/De bevoegde Examencommissie van de Vlaamse Gemeenschap		20.12.1976
България	Диплома за висше образование на образователно-квалификационна степен 'магистър' по Медицина” и професионална квалификация 'Магистър-лекар'	Университет		1.1.2007
Česká republika	Diplom o ukončení studia ve studijním programu všeobecné lékařství (doktor medicíny, MUDr.)	Lékařská fakulta univerzity v České republice		1.5.2004
Danmark	Bevis for kandidatuddannelsen i medicin (cand.med.) Bevis for bestået lægevidenskabelig embedseksamen (cand.med.)	Universitet Styrelsen for Patientsikkerhed Medicinsk universitetsfakultet	— Autorisation som læge, udstedt af Sundhedsstyrelsen og — Tilladelse til selvstændigt virke som læge (dokumentation for gennemført praktisk uddannelse), udstedt af Sundhedsstyrelsen — Autorisation som læge og tilladelse til selvstændigt virke som læge	20.12.1976
Deutschland	— Zeugnis über die Ärztliche Prüfung — Zeugnis über die Ärztliche Staatsprüfung und Zeugnis über die Vorbereitungszeit als Medizinalassistent, soweit diese nach den deutschen Rechtsvorschriften noch für den Abschluss der ärztlichen Ausbildung vorgesehen war	Zuständige Behörden		20.12.1976

Land	Benämning på examensbeviset	Organ som utfärdar examensbeviset	Behörighetsbevis som medföljer examensbeviset	Referensdatum
Eesti	Arstikraad Degree in Medicine (MD) Diplom arstiteaduse õppekava läbimise kohta	Tartu Ülikool		1.5.2004
Ελλάς	Πτυχίο Ιατρικής	— Ιατρική Σχολή Πανεπιστημίου, — Σχολή Επιστημών Υγείας, Τμήμα Ιατρικής Πανεπιστημίου		1.1.1981
España	Título de Licenciado en Medicina y Cirugía Título de Licenciado en Medicina Título de Graduado/a en Medicina	— Ministerio de Educación y Cultura — El rector de una Universidad		1.1.1986
France	Diplôme de fin de deuxième cycle des études médicales	Universités		20.12.1976
Hrvatska	Diploma 'doktor medicine/doktorica medicine'	Medicinski fakulteti sveučilišta u Republici Hrvatskoj		1.7.2013
Ireland	Primary qualification	Competent examining body	Certificate of experience	20.12.1976
Italia	Diploma di laurea in medicina e chirurgia	Università	Diploma di abilitazione all'esercizio della medicina e chirurgia	20.12.1976
Κύπρος	Πιστοποιητικό Εγγραφής Ιατρού	Ιατρικό Συμβούλιο		1.5.2004
Latvija	ārsta diploms	Universitātes tipa augstskola		1.5.2004
Lietuva	1. Aukštojo mokslo diplomas, nurodantis suteiktą gydytojo kvalifikaciją 2. Magistro diplomas (medicinos magistro kvalifikacinis laipsnis ir gydytojo kvalifikacija)	Universitetas	1. Internatūros pažymėjimas, nurodantis suteiktą medicinos gydytojo profesinę kvalifikaciją 2. Internatūros pažymėjimas (medicinos gydytojo profesinė kvalifikacija)	1.5.2004
Luxembourg	Diplôme d'Etat de docteur en médecine, chirurgie et accouchements	Jury d'examen d'Etat	Certificat de stage	20.12.1976

Land	Benämning på examensbeviset	Organ som utfärdar examensbeviset	Behörighetsbevis som medföljer examensbeviset	Referensdatum
Magyarország	Okleveles orvosdoktor oklevél (dr. med)	Egyetem		1.5.2004
Malta	Lawrja ta' Tabib tal-Medicina u l-Kirurgija	Universita' ta' Malta	Ċertifikat ta' registrazzjoni mahruġ mill-Kunsill Mediku	1.5.2004
Nederland	Getuigschrift van met goed gevolg afgelegd artsexamen	Faculteit Geneeskunde		20.12.1976
Österreich	Urkunde über die Verleihung des akademischen Grades Doktor der gesamten Heilkunde (bzw. Doctor medicinae universae, Dr.med.univ.)	Medizinische Fakultät einer Universität, bzw Medizinische Universität		1.1.1994
Polska	Dyplom ukończenia studiów wyższych na kierunku lekarskim z tytułem 'lekarza'	szkoły wyższe	Świadectwo złożenia Lekarskiego Egzaminu Państwowego ⁽¹⁾ ⁽³⁾ /Świadectwo złożenia Lekarskiego Egzaminu Końcowego ⁽²⁾ ⁽³⁾	1.5.2004
Portugal	Carta de Curso de licenciatura em medicina Certificado de mestrado integrado em medicina	Universidades	Certificado emitido pela Ordem dos Médicos	1.1.1986
România	Diplomă de licență de doctor medic Diploma de licență și master ⁽⁴⁾	Universități Ministerul Educației Naționale ⁽⁴⁾		1.1.2007
Slovenija	Diploma, s katero se podeljuje strokovni naslov 'doktor medicine/doktorica medicine'	Univerza	Potrnilo o Opravljenem Strokovnem Izpitu za Poklic Zdravnik/Zdravnica	1.5.2004
Slovensko	DIPLOM všeobecné lekárstvo doktor všeobecného lekárstva ('MUDr.')	Univerzita		1.5.2004
Suomi/Finland	Lääketieteen lisensiaatin tutkinto/Medicine licentiatexamen	Yliopisto		1.1.1994
Sverige	Läkarexamen	Universitet eller högskola	Bevis om legitimation som läkare, utfärdat av Socialstyrelsen	1.1.1994

Land	Benämning på examensbeviset	Organ som utfärdar examensbeviset	Behörighetsbevis som medföljer examensbeviset	Referensdatum
United Kingdom	Primary qualification	Competent examining body	Certificate of experience	20.12.1976

⁽¹⁾ Till och med 2012.

⁽²⁾ Från och med 2013.

⁽³⁾ Till och med den 1 oktober 2017 bör examensbeviset även åtföljas av ett intyg om genomförd praktik efter examen ('staż podyplomowy').

⁽⁴⁾ Från och med 2011.

5.1.2 Benämningar på examensbevis för specialtläkare

Land	Benämning på examensbeviset	Organ som utfärdar examensbeviset	Referensdatum
België/Belgique/ Belgie	Bijzondere beroepstitel van geneesheer-specialist/Titre professionnel particulier de médecin spécialiste	Minister bevoegd voor Volksgezondheid/Ministre de la Santé publique	20.12.1976
България	Свидетелство за призната специалност	Университет	1.1.2007
Česká republika	Diplom o specializaci	Ministerstvo zdravotnictví	1.5.2004
Danmark	Bevis for tilladelse til at betegne sig som speciallæge	Sundhedsstyrelsen Styrelsen for Patientsikkerhed	20.12.1976
Deutschland	Fachärztliche Anerkennung	Landesärztekammer	20.12.1976
Eesti	Residentuuri lõpetamist tõendav tunnistus Residentuuri lõputunnistus eriarstiabi erialal	Tartu Ülikool	1.5.2004
Ελλάς	Τίτλος Ιατρικής Ειδικότητας	1. Περιφέρεια 2. Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση 3. Νομαρχία	1.1.1981
España	Título de Especialista	Ministerio de Educación y Cultura	1.1.1986
France	1. Certificat d'études spéciales de médecine accompagné du diplôme d'Etat de docteur en médecine 2. Attestation de médecin spécialiste qualifié accompagné du diplôme d'Etat de docteur en médecine 3. Diplôme d'études spécialisées ou diplôme d'études spécialisées complémentaires qualifiant de médecine accompagné du diplôme d'Etat de docteur en médecine	1. Universités 2. Conseil de l'Ordre des médecins 3. Universités	20.12.1976
Hrvatska	Diploma o specijalističkom usavršavanju	Ministarstvo nadležno za zdravstvo	1.7.2013

Land	Benämning på examensbeviset	Organ som utfärdar examensbeviset	Referensdatum
Ireland	Certificate of Specialist doctor	Competent authority	20.12.1976
Italia	Diploma di medico specialista	Università	20.12.1976
Κύπρος	Πιστοποιητικό Αναγνώρισης Ειδικότητας	Ιατρικό Συμβούλιο	1.5.2004
Latvija	'Sertifikāts'—kompetentu iestāžu izsniegts dokuments, kas apliecina, ka persona ir nokārtojusi sertifikācijas eksāmenu specialitātē	Latvijas Ārstu biedrība Latvijas Ārstniecības personu profesionālo organizāciju savienība	1.5.2004
Lietuva	1. Rezidentūros pažymėjimas, nurodantis suteiktą gydytojo specialisto profesinę kvalifikaciją 2. Rezidentūros pažymėjimas (gydytojo specialisto profesinė kvalifikacija)	Universitetas	1.5.2004
Luxembourg	Certificat de médecin spécialiste	Ministre de la Santé publique	20.12.1976
Magyarország	Szakorvosi bizonyítvány	Nemzeti Vizsgabizottság	1.5.2004
Malta	Ċertifikat ta' Speċjalista Mediku	Kumitat ta' Approvazzjoni dwar Speċjalisti	1.5.2004
Nederland	Bewijs van inschrijving in een Specialistenregister Diploma geneeskundig specialist	— Medische Specialisten Registratie Commissie (MSRC) van de Koninklijke Nederlandsche Maatschappij tot bevordering der Geneeskunst — Sociaal-Geneskundigen Registratie Commissie (SGRC) van de Koninklijke Nederlandsche Maatschappij tot Bevordering der Geneeskunst — Registratiecommissie Geneeskundig Specialisten (RGS) van de Koninklijke Nederlandsche Maatschappij tot Bevordering der Geneeskunst ⁽¹⁾	20.12.1976
Österreich	Facharzt Diplom	Österreichische Ärztekammer	1.1.1994
Polska	Dyplom uzyskania tytułu specjalisty	Centrum Egzaminów Medycznych	1.5.2004
Portugal	Titulo de especialista	Ordem dos Médicos	1.1.1986

Land	Benämning på examensbeviset	Organ som utfärdar examensbeviset	Referensdatum
România	Certificat de medic specialist	Ministerul Sănătății	1.1.2007
Slovenija	Potrdilo o opravljenem specialističnem izpitu	1. Ministrstvo za zdravje 2. Zdravniška zbornica Slovenije	1.5.2004
Slovensko	Diplom o špecializácii	1. Slovenská zdravotnícka univerzita 2. Univerzita Komenského v Bratislave 3. Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach	1.5.2004
Suomi/Finland	Erikoislääkäarin tutkinto/Specialläkar-examen	Yliopisto	1.1.1994
Sverige	Bevis om specialkompetens som läkare, utfärdat av Socialstyrelsen	Socialstyrelsen	1.1.1994
United Kingdom	Certificate of Completion of training	Postgraduate Medical Education and Training Board General Medical Council	20.12.1976 1.4.2010

(¹) Från och med januari 2013.

5.1.3 Benämningar på specialistläkarutbildningar

	Anestesi och intensivvård	Kirurgi
	Utbildningens minimilängd: 3 år	Utbildningens minimilängd: 5 år
Land	Benämning	Benämning
Belgique/België/Belgien	Anesthésie-réanimation/Anesthesie-reanimatie	Chirurgie/Heelkunde
България	Анестезиология и интензивно лечение	Хирургия
Česká republika	Anesteziologie a intenzivní medicína	Chirurgie
Danmark	Anæstesiologi	Kirurgi
Deutschland	Anästhesiologie	(Allgemeine) Chirurgie
Eesti	Anestesioloogia	Üldkirurgia
Ελλάς	Αναισθησιολογία	Χειρουργική
España	Anestesiología y Reanimación	Cirugía general y del aparato digestivo

	Anestesi och intensivvård	Kirurgi
	Utbildningens minimilängd: 3 år	Utbildningens minimilängd: 5 år
Land	Benämning	Benämning
France	Anesthésie-réanimation	Chirurgie générale
Hrvatska	Anesteziologija, reanimatologija i intenzivna medicina	Opća kirurgija
Ireland	Anaesthesia	General surgery
Italia	Anestesia, rianimazione e terapia intensiva Anestesia, rianimazione, terapia intensiva e del dolore ⁽²⁾	Chirurgia generale
Κύπρος	Ανααισθησιολογία	Γενική Χειρουργική
Latvija	Anestezioloģija un reanimatoloģija	Ķirurgģija
Lietuva	Anesteziologija reanimatologija	Chirurgija
Luxembourg	Anesthésie-réanimation	Chirurgie générale
Magyarország	Aneszteziológia és intenzív terápia	Sebészet
Malta	Anesteżija u Kura Intensiva	Kirurģija Ġenerali
Nederland	Anesthesiologie	Heelkunde
Österreich	Anästhesiologie und Intensivmedizin	— Chirurgie — Allgemeinchirurgie und Viszeralchirurgie ⁽¹⁾
Polska	Anestezjologia i intensywne terapie	Chirurgia ogólna
Portugal	Anestesiologia	Cirurgia geral
România	Anestezie și terapie intensivă	Chirurgie generală
Slovenija	Anesteziologija, reanimatologija in perioperativna intenzivna medicina	Splošna kirurgija
Slovensko	Anestéziológia a intenzívna medicína	Chirurgia
Suomi/Finland	Anestesiologia ja tehohoito/Anestesiologi och intensivvård	Yleiskirurgia/Allmän kirurgi

	Anestesi och intensivvård	Kirurgi
	Utbildningens minimilängd: 3 år	Utbildningens minimilängd: 5 år
Land	Benämning	Benämning
Sverige	Anestesi och intensivvård	Kirurgi
United Kingdom	Anaesthetics	General surgery

⁽¹⁾ Från och med juni 2015.

⁽²⁾ Från och med februari 2015.

	Neurokirurgi	Obstetrik och gynekologi
	Utbildningens minimilängd: 5 år	Utbildningens minimilängd: 4 år
Land	Benämning	Benämning
Belgique/België/Belgien	Neurochirurgie	Gynécologie – obstétrique/Gynaecologie – verloskunde
България	Неврохирургия	Акушерство и гинекология
Česká republika	Neurochirurgie	Gynekologie a porodnictví
Danmark	Neurokirurgi	Gynækologi og obstetrik
Deutschland	Neurochirurgie	Frauenheilkunde und Geburtshilfe
Eesti	Neurokirurgia	Sünnitusabi ja günekoloogia
Ελλάς	Νευροχειρουργική	Μαιευτική-Γυναικολογία
España	Neurocirugía	Obstetricia y ginecología
France	Neurochirurgie	Gynécologie – obstétrique
Hrvatska	Neurokirurgija	Ginekologija i opstetricija
Ireland	Neurosurgery	Obstetrics and gynaecology
Italia	Neurochirurgia	Ginecologia e ostetricia
Κύπρος	Νευροχειρουργική	Μαιευτική – Γυναικολογία
Latvija	Neiroķirurgija	Ginekoloģija un dzemdniecība
Lietuva	Neurochirurgija	Akušerija ginekologija
Luxembourg	Neurochirurgie	Gynécologie – obstétrique
Magyarország	Idegsebészet	Szülészet-nőgyógyászat

	Neurokirurgi	Obstetrik och gynekologi
	Utbildningens minimilängd: 5 år	Utbildningens minimilängd: 4 år
Land	Benämning	Benämning
Malta	Newrokirurgija	Ostetriċja u Ġinekologija
Nederland	Neurochirurgie	Obstetrie en Gynaecologie
Österreich	Neurochirurgie	Frauenheilkunde und Geburtshilfe
Polska	Neurochirurgia	Położnictwo i ginekologia
Portugal	Neurocirurgia	Ginecologia e obstetricia
România	Neurochirurgie	Obstetrică-ginecologie
Slovenija	Nevrokirurgija	Ginekologija in porodništvo
Slovensko	Neurochirurgia	Gynekológia a pôrodníctvo
Suomi/Finland	Neurokirurgia/Neurokirurgi	Naistentaudit ja synnytykset/Kvinnosjukdomar och förlossningar
Sverige	Neurokirurgi	Obstetrik och gynekologi
United Kingdom	Neurosurgery	Obstetrics and gynaecology
	Internmedicin	Ögonsjukdomar (oftalmologi)
	Utbildningens minimilängd: 5 år	Utbildningens minimilängd: 3 år
Land	Benämning	Benämning
Belgique/België/Belgien	Médecine interne/Inwendige geneeskunde	Ophthalmologie/Oftalmologie
България	Вътрешни болести	Очни болести
Česká republika	Vnitřní lékařství	Oftalmologie
Danmark		Oftalmologi
Deutschland	Innere Medizin	Augenheilkunde
Eesti	Sisehaigused	Oftalmoloogia
Ελλάς	Παθολογία	Οφθαλμολογία
España	Medicina interna	Oftalmología
France	Médecine interne	Ophthalmologie
Hrvatska	Opća interna medicina	Oftalmologija i optometrija

	Internmedicin	Ögonsjukdomar (oftalmologi)
	Utbildningens minimilängd: 5 år	Utbildningens minimilängd: 3 år
Land	Benämning	Benämning
Ireland	General (Internal) Medicine	Ophthalmic surgery Ophthalmology ⁽¹⁾
Italia	Medicina interna	Oftalmologia
Κύπρος	Παθολογία	Οφθαλμολογία
Latvija	Internā medicīna	Oftalmoloģija
Lietuva	Vidaus ligos	Oftalmologija
Luxembourg	Médecine interne	Ophthalmologie
Magyarország	Belgyógyászat	Szemészet
Malta	Medicina Interna	Oftalmoloģija
Nederland	Interne geneeskunde	Oogheelkunde
Österreich	Innere Medizin	Augenheilkunde und Optometrie
Polska	Choroby wewnętrzne	Okulistyka
Portugal	Medicina interna	Oftalmologia
România	Medicină internă	Oftalmologie
Slovenija	Interna medicina	Oftalmologija
Slovensko	Vnútorné lekárstvo	Oftalmológia
Suomi/Finland	Sisätaudit/Inre medicin	Silmätaudit/Ögonsjukdomar
Sverige	Internmedicin	Ögonsjukdomar (oftalmologi)
United Kingdom	General (internal) medicine	Ophthalmology

⁽¹⁾ Från och med 1991/1992.

	Öron-, näs- och halssjukdomar	Barn- och ungdomsmedicin
	Utbildningens minimilängd: 3 år	Utbildningens minimilängd: 4 år
Land	Benämning	Benämning
Belgique/België/Belgien	Oto-rhino-laryngologie/Otorhinolaryngologie	Pédiatrie/Pediatrie

	Öron-, näs- och halssjukdomar	Barn- och ungdomsmedicin
	Utbildningens minimilängd: 3 år	Utbildningens minimilängd: 4 år
Land	Benämning	Benämning
Bulgarien	Ушно-носно-гърлени болести	Педиатрия
Česká republika	Otorinolaryngologie	Dětské lékařství
Danmark	Oto-rhino-laryngologi	Pædiatri
Deutschland	Hals-Nasen-Ohrenheilkunde	Kinder- und Jugendmedizin
Eesti	Otorinolarüngoloogia	Pediaatria
Ελλάς	Ωτορινολαρυγγολογία	Παιδιατρική
España	Otorrinolaringología	Pediatría y sus áreas específicas
France	Oto-rhino-laryngologie et chirurgie cervico-faciale	Pédiatrie
Hrvatska	Otorinolarinologija	Pedijatrija
Ireland	Otolaryngology	Paediatrics
Italia	Otorinolaringoiatria	Pediatria
Κύπρος	Ωτορινολαρυγγολογία	Παιδιατρική
Latvija	Otolaringoloģija	Pedijatrija
Lietuva	Otorinolarinologija	Vaikų ligos
Luxembourg	Oto-rhino-laryngologie	Pédiatrie
Magyarország	Fül-orr-gégegyógyászat	Csecsemő- és gyermekgyógyászat
Malta	Otorinolarinoloġija	Pedjatrija
Nederland	Keel-, neus- en oorheelkunde	Kindergeneeskunde
Österreich	— Hals-, Nasen- und Ohrenkrankheiten — Hals-, Nasen- und Ohrenheilkunde ⁽¹⁾	Kinder- und Jugendheilkunde
Polska	Otorynolaryngologia	Pediatria
Portugal	Otorrinolaringologia	Pediatria
România	Otorinolarinologie	Pediatrie
Slovenija	Otorinolarinoloģija	Pedijatrija

	Öron-, näs- och halssjukdomar	Barn- och ungdomsmedicin
	Utbildningens minimilängd: 3 år	Utbildningens minimilängd: 4 år
Land	Benämning	Benämning
Slovensko	Otorinolaryngológia	Pediatria
Suomi/Finland	Korva-, nenä- ja kurkkutaudit/Öron-, näs- och halssjukdomar	Lastentaudit/Barnsjukdomar
Sverige	Öron-, näs- och halssjukdomar (oto-rhinolaryngologi)	Barn- och ungdomsmedicin
United Kingdom	Otolaryngology	Paediatrics

(¹) Från och med juni 2015.

	Lungsjukdomar (pneumologi)	Urologi
	Utbildningens minimilängd: 4 år	Utbildningens minimilängd: 5 år
Land	Benämning	Benämning
Belgique/België/Belgien	Pneumologie	Urologie
България	Пневмология и фтизиатрия	Урология
Česká republika	Pneumologie a ftizeologie	Urologie
Danmark	Intern medicin: lungesygdomme	Urologi
Deutschland	— Pneumologie — Innere Medizin und Pneumologie (¹)	Urologie
Eesti	Pulmonoloogia	Uroloogia
Ελλάς	Φυματιολογία- Πνευμονολογία	Ουρολογία
España	Neumología	Urología
France	Pneumologie	Chirurgie urologique
Hrvatska	Pulmologija	Urologija
Ireland	Respiratory medicine	Urology
Italia	Malattie dell'apparato respiratorio	Urologia
Κύπρος	Πνευμονολογία – Φυματιολογία	Ουρολογία
Latvija	Ftizio pneimonoloģija	Uroloģija
Lietuva	Pulmonologija	Urologija

	Lungsjukdomar (pneumologi)	Urologi
	Utbildningens minimilängd: 4 år	Utbildningens minimilängd: 5 år
Land	Benämning	Benämning
Luxembourg	Pneumologie	Urologie
Magyarország	Tüdőgyógyászat	Urológia
Malta	Mediċina Respiratorja	Urologija
Nederland	Longziekten en tuberculose	Urologie
Österreich	— Lungenkrankheiten — Innere Medizin und Pneumologie ⁽²⁾	Urologie
Polska	Choroby płuc	Urologia
Portugal	Pneumologia	Urologia
România	Pneumologie	Urologie
Slovenija	Pnevmoologija	Urologija
Slovensko	Pneumológia a ftizeológia	Urológia
Suomi/Finland	Keuhkosairaudet ja allergologia/Lungsjukdomar och allergologi	Urologia/Urologi
Sverige	Lungsjukdomar (pneumologi)	Urologi
United Kingdom	Respiratory medicine	Urology

⁽¹⁾ Från och med juli 2011.

⁽²⁾ Från och med juni 2015.

	Ortopedi	Klinisk patologi
	Utbildningens minimilängd: 5 år	Utbildningens minimilängd: 4 år
Land	Benämning	Benämning
Belgique/België/Belgien	Chirurgie orthopédique/Orthopedische heekunde	Anatomie pathologique/Pathologische anatomie
България	Ортопедия и травматология	Обща и клинична патология
Česká republika	Ortopedie	Patologie
Danmark	Ortopædisk kirurgi	Patologisk anatomi og cytology
Deutschland	— Orthopädie (und Unfallchirurgie) — Orthopädie und Unfallchirurgie ⁽¹⁾	Pathologie

	Ortopedi	Klinisk patologi
	Utbildningens minimilängd: 5 år	Utbildningens minimilängd: 4 år
Land	Benämning	Benämning
Eesti	Ortopeedia	Patoloogia
Ελλάς	Ορθοπαιδική	Παθολογική Ανατομική
España	Cirugía ortopédica y traumatología	Anatomía patológica
France	Chirurgie orthopédique et traumatologie	Anatomie et cytologie pathologiques
Hrvatska	Ortopedija i traumatologija	Patologija Patologija i citologija (³)
Ireland	Trauma and orthopaedic surgery	Histopathology
Italia	Ortopedia e traumatologia	Anatomia patologica
Κύπρος	Ορθοπαιδική	Παθολογοανατομία – Ιστολογία
Latvija	Traumatoloģija un ortopēdija	Patoloģija
Lietuva	Ortopedija traumatologija	Patologija
Luxembourg	Orthopédie	Anatomie pathologique
Magyarország	Ortopédia és traumatológia	Patológia
Malta	Kirurgija Ortopedika	Istopatoloģija
Nederland	Orthopedie	Pathologie
Österreich	— Orthopädie und Orthopädische Chirurgie — Orthopädie und Traumatologie (²)	— Pathologie — Klinische Pathologie und Molekularpathologie (²) — Klinische Pathologie und Neuropathologie
Polska	Ortopedia i traumatologia narządu ruchu	Patomorfologia
Portugal	Ortopedia	Anatomia patologica
România	Ortopedie și traumatologie	Anatomie patologică
Slovenija	— Ortopedska kirurgija; Travmatologija	Patologija
Slovensko	Ortopédia	Patologická anatomia
Suomi/Finland	Ortopedia ja traumatologia/Ortopedi och traumatologi	Patologia/Patologi

	Ortopedi	Klinisk patologi
	Utbildningens minimilängd: 5 år	Utbildningens minimilängd: 4 år
Land	Benämning	Benämning
Sverige	Ortopedi	Klinisk patologi
United Kingdom	Trauma and orthopaedic surgery	Histopathology

⁽¹⁾ Från och med maj 2006.

⁽²⁾ Från och med juni 2015.

⁽³⁾ Från och med 3 november 2015.

	Neurologi	Psykiatri
	Utbildningens minimilängd: 4 år	Utbildningens minimilängd: 4 år
Land	Benämning	Benämning
Belgique/België/Belgien	Neurologie	Psychiatrie, particulièrement de l'adulte/Psychiatrie, meer bepaald in de volwassenpsychiatrie
България	Нервни болести	Психиатрия
Česká republika	Neurologie	Psychiatrie
Danmark	Neurologi	Psykiatri
Deutschland	Neurologie	Psychiatrie und Psychotherapie
Eesti	Neuroloogia	Psühhiaatria
Ελλάς	Νευρολογία	Ψυχιατρική
España	Neurología	Psiquiatría
France	Neurologie	Psychiatrie
Hrvatska	Neurologija	Psihijatrija
Ireland	Neurology	Psychiatry
Italia	Neurologia	Psichiatria
Κύπρος	Νευρολογία	Ψυχιατρική
Latvija	Neiroloģija	Psihiatrija
Lietuva	Neurologija	Psichiatrija
Luxembourg	Neurologie	Psychiatrie

	Neurologi	Psykiatri
	Utbildningens minimilängd: 4 år	Utbildningens minimilängd: 4 år
Land	Benämning	Benämning
Magyarország	Neurológia	Pszichiátria
Malta	Newroloġija	Psikjatrija
Nederland	Neurologie	Psychiatrie
Österreich	Neurologie	Psychiatrie und Psychotherapeutische Medizin
Polska	Neurologia	Psychiatria
Portugal	Neurologia	Psiquiatria
România	Neurologie	Psihiatrie
Slovenija	Nevrologija	Psihiatrija
Slovensko	Neurológia	Psychiatria
Suomi/Finland	Neurologia/Neurologi	Psykiatria/Psykiatri
Sverige	Neurologi	Psykiatri
United Kingdom	Neurology	General psychiatry
	Medicinsk radiologi	Onkologi
	Utbildningens minimilängd: 4 år	Utbildningens minimilängd: 4 år
Land	Benämning	Benämning
Belgique/België/Belgien	Radiodiagnostic/Röntgendiagnose	Radiothérapie-oncologie/Radiotherapie-oncologie
България	Образна диагностика	Лъчелечение
Česká republika	Radiologie a zobrazovací metody	Radiační onkologie
Danmark	Radiologi	Klinisk Onkologi
Deutschland	(Diagnostische) Radiologie	Strahlentherapie
Eesti	Radioloogia	Onkoloogia
Ελλάς	Ακτινοδιαγνωστική	Ακτινοθεραπευτική – Ογκολογία
España	Radiodiagnóstico	Oncología radioterápica

	Medicinsk radiologi	Onkologi
	Utbildningens minimilängd: 4 år	Utbildningens minimilängd: 4 år
Land	Benämning	Benämning
France	Radiodiagnostic et imagerie médicale	Oncologie option oncologie radiothérapique
Hrvatska	Klinička radiologija	Onkologija i radioterapija
Ireland	Radiology	Radiation oncology
Italia	Radiodiagnostica	Radioterapia
Κύπρος	Ακτινολογία	Ακτινοθεραπευτική Ογκολογία
Latvija	Diagnostiskā radioloģija	Terapeitiskā radioloģija
Lietuva	Radiologija	Onkologija radioterapija
Luxembourg	Radiodiagnostic	Radiothérapie
Magyarország	Radiológia	Sugárterápia
Malta	Radjoloġija	Onkoloġija u Radjoterapija
Nederland	Radiologie	Radiotherapie
Österreich	Radiologie	Strahlentherapie-Radioonkologie
Polska	Radiologia i diagnostyka obrazowa	Radioterapia onkologiczna
Portugal	Radiodiagnóstico	Radioterapia Radioncologia
România	Radiologie-imagistică medicală	Radioterapie
Slovenija	Radiologija	Radioterapija in onkologija
Slovensko	Rádiológia	Radiačná onkológia
Suomi/Finland	Radiologia/Radiologi	Syöpätaudit/Cancersjukdomar
Sverige	Medicinsk radiologi Radiologi ⁽²⁾	Tumörsjukdomar (allmän onkologi) Onkologi ⁽¹⁾
United Kingdom	Clinical radiology	Clinical oncology

⁽¹⁾ Från och med september 2008.

⁽²⁾ Från och med maj 2015.

	Plastikkirurgi	Klinisk biologi
	Utbildningens minimilängd: 5 år	Utbildningens minimilängd: 4 år
Land	Benämning	Benämning
Belgique/België/Belgien	Chirurgie plastique, reconstructrice et esthétique/Plastische, reconstructieve en esthetische heekunde	Biologie clinique/Klinische biologie
България	Пластично-възстановителна и естетична хирургия	Клинична лаборатория
Česká republika	Plastická chirurgie	
Danmark	Plastikkirurgi	
Deutschland	— Plastische (und Ästhetische) Chirurgie — Plastische und Ästhetische Chirurgie ⁽¹⁾	Laboratoriumsmedizin ⁽²⁾
Eesti	Plastika- ja rekonstruktiivkirurgia	Laborimeditisiin
Ελλάς	Πλαστική Χειρουργική	Ιατρική βιοπαθολογία ⁽⁵⁾
España	Cirugía plástica, estética y reparadora	Análisis clínicos
France	Chirurgie plastique, reconstructrice et esthétique	Biologie médicale
Hrvatska	Plastična, rekonstrukcijska i estetska kirurgija	
Ireland	Plastic, reconstructive and aesthetic surgery	
Italia	Chirurgia plastica, ricostruttiva ed estetica	Patologia clinica Patologia clinica e biochimica clinica ⁽⁴⁾
Κύπρος	Πλαστική Χειρουργική	
Latvija	Plastiskā ķirurģija	
Lietuva	Plastinė ir rekonstrukcinė chirurgija	Laboratorinė medicina
Luxembourg	Chirurgie plastique	Biologie clinique
Magyarország	Plasztikai (égési) sebészet	Orvosi laboratóriumi diagnosztika
Malta	Kirurgija Plastika	
Nederland	Plastische chirurgie	
Österreich	Plastische, Ästhetische und Rekonstruktive Chirurgie Plastische, Rekonstruktive und Ästhetische Chirurgie ⁽³⁾	Medizinische Biologie

	Plastikkirurgi	Klinisk biologi
	Utbildningens minimilängd: 5 år	Utbildningens minimilängd: 4 år
Land	Benämning	Benämning
Polska	Chirurgia plastyczna	Diagnostyka laboratoryjna
Portugal	Cirurgia plástica, estética e reconstrutiva	Patologia clínica
România	Chirurgie plastică, estetică și microchirurgie reconstructivă	Medicină de laborator
Slovenija	Plastična, rekonstrukcijska in estetska kirurgija	
Slovensko	Plastická chirurgia	Laboratórna medicína
Suomi/Finland	Plastiikkakirurgia/Plastikkirurgi	
Sverige	Plastikkirurgi	
United Kingdom	Plastic surgery	

⁽¹⁾ Från och med 2006.

⁽²⁾ Från och med 2012.

⁽³⁾ Från och med juni 2015.

⁽⁴⁾ Från och med juni 2015.

⁽⁵⁾ Datum för upphörande enligt artikel 27.3: 30 december 1994.

	Klinisk bakteriologi	Klinisk kemi
	Utbildningens minimilängd: 4 år	Utbildningens minimilängd: 4 år
Land	Benämning	Benämning
Belgique/België/Belgien		
България	Микробиология	Биохимия
Česká republika	Lékařská mikrobiologie	Klinická biochemie
Danmark	Klinisk mikrobiologi	Klinisk biokemi
Deutschland	— Mikrobiologie (Virologie) und Infektionsepidemiologie — Mikrobiologie, Virologie und Infektions-epidemiologie ⁽³⁾	Laboratoriumsmedizin ⁽¹⁾
Eesti		
Ελλάς	— Ιατρική Βιοπαθολογία — Μικροβιολογία	Ιατρική βιοπαθολογία ⁽⁶⁾
España	Microbiología y parasitología	Bioquímica clínica

	Klinisk bakteriologi	Klinisk kemi
	Utbildningens minimilängd: 4 år	Utbildningens minimilängd: 4 år
Land	Benämning	Benämning
France		
Hrvatska	Klinička mikrobiologija	
Ireland	Microbiology	Chemical pathology
Italia	Microbiologia e virologia	Biochimica clinica ⁽⁵⁾
Κύπρος	Μικροβιολογία	
Latvija	Mikrobioloģija	
Lietuva		
Luxembourg	Microbiologie	Chimie biologique
Magyarország	Orvosi mikrobiológia	
Malta	Mikrobijologija	Patoloģija Kimika
Nederland	Medische microbiologie	Klinische chemie ⁽²⁾
Österreich	— Hygiene und Mikrobiologie — Klinische Mikrobiologie und Hygiene ⁽⁴⁾ — Klinische Mikrobiologie und Virologie ⁽⁴⁾	Medizinische und Chemische Labordiagnostik
Polska	Mikrobiologia lekarska	
Portugal		
România		
Slovenija	Klinična mikrobiologija	Medicinska biokemija
Slovensko	Klinická mikrobiológia	Klinická biochémia
Suomi/Finland	Kliininen mikrobiologia/Klinisk mikrobiologi	Kliininen kemia/Klinisk kemi
Sverige	Klinisk bakteriologi Klinisk mikrobiologi ⁽⁷⁾	Klinisk kemi

	Klinisk bakteriologi	Klinisk kemi
	Utbildningens minimilängd: 4 år	Utbildningens minimilängd: 4 år
Land	Benämning	Benämning
United Kingdom	Medical microbiology and virology	Chemical pathology

⁽¹⁾ Till och med 2012.

⁽²⁾ Datum för upphörande enligt artikel 27.3: 4 april 2000.

⁽³⁾ Från och med maj 2006.

⁽⁴⁾ Från och med juni 2015.

⁽⁵⁾ Datum för upphörande enligt artikel 27.3: 3 juni 2015.

⁽⁶⁾ Datum för upphörande enligt artikel 27.3: 30 december 1994.

⁽⁷⁾ Från och med maj 2015.

	Klinisk immunologi	Thoraxkirurgi
	Utbildningens minimilängd: 4 år	Utbildningens minimilängd: 5 år
Land	Benämning	Benämning
Belgique/België/Belgien		Chirurgie thoracique/Heelkunde op de thorax ⁽¹⁾
България	Клинична имунология	Гръдна хирургия Кардиохирургия
Česká republika	Alergologie a klinická imunologie	Hrudní chirurgie
Danmark	Klinisk immunologi	Thoraxkirurgi
Deutschland		Thoraxchirurgie
Eesti		Torakaalkirurgia
Ελλάς		Χειρουργική Θώρακος
España	Inmunología	— Cirugía torácica — Cirugía cardiovascular
France		Chirurgie thoracique et cardiovasculaire
Hrvatska	Alergologija i klinička imunologija	
Ireland	Immunology (clinical and laboratory)	Cardiothoracic surgery
Italia		— Chirurgia toracica — Cardiochirurgia
Κύπρος	Ανοσολογία	Χειρουργική Θώρακος
Latvija	Imunoloģija	Torakālā ķirurģija Sirds ķirurģis

	Klinisk immunologi	Thoraxkirurgi
	Utbildningens minimilängd: 4 år	Utbildningens minimilängd: 5 år
Land	Benämning	Benämning
Lietuva		Krūtinės chirurgija
Luxembourg	Immunologie	Chirurgie thoracique
Magyarország	Allergológia és klinikai immunológia	Mellkassebészet
Malta	Immunologija	Kirurgija Kardjo-Toracika
Nederland		Cardio-thoracale chirurgie
Österreich	— Immunologie — Klinische Immunologie ⁽²⁾	Thoraxchirurgie
Polska	Immunologia kliniczna	Chirurgia klatki piersiowej
Portugal		Cirurgia cardiotorácica
România		Chirurgie toracică
Slovenija		Toralna kirurgija
Slovensko	Klinická imunológia a alergológia	Hrudníková chirurgia
Suomi/Finland		Sydän-ja rintaelinkirurgia/Hjärt- och thoraxkirurgi
Sverige	Klinisk immunologi ⁽³⁾	Thoraxkirurgi
United Kingdom	Immunology	Cardo-thoracic surgery

⁽¹⁾ Datum för upphörande enligt artikel 27.3: 1 januari 1983.

⁽²⁾ Från och med juni 2015.

⁽³⁾ Datum för upphörande enligt artikel 27.3: 14 juni 2017.

	Barn- och ungdomskirurgi	Kärlkirurgi
	Utbildningens minimilängd: 5 år	Utbildningens minimilängd: 5 år
Land	Benämning	Benämning
Belgique/België/Belgien		Chirurgie des vaisseaux/Bloedvatenheelkunde ⁽¹⁾
България	Детска хирургия	Съдова хирургия
Česká republika	Dětská chirurgie	Cévní chirurgie
Danmark		Karkirurgi

	Barn- och ungdomskirurgi	Kärlkirurgi
	Utbildningens minimilängd: 5 år	Utbildningens minimilängd: 5 år
Land	Benämning	Benämning
Deutschland	Kinderchirurgie	Gefäßchirurgie
Eesti	Lastekirurgia	Kardiovaskulaarkirurgia
Ελλάς	Χειρουργική Παιδών	Αγγειοχειρουργική
España	Cirugía pediátrica	Angiología y cirugía vascular
France	Chirurgie infantile	Chirurgie vasculaire
Hrvatska	Dječja kirurgija	Vaskularna kirurgija
Ireland	Paediatric surgery	
Italia	Chirurgia pediatrica	Chirurgia vascolare
Κύπρος	Χειρουργική Παιδών	Χειρουργική Αγγείων
Latvija	Bērnu ķirurģija	Asinsvadu ķirurģija
Lietuva	Vaikų chirurgija	Kraujagyslių chirurgija
Luxembourg	Chirurgie pédiatrique	Chirurgie vasculaire
Magyarország	Gyermeksebészet	Érsebészet
Malta	Kirurgija Pedjatrika	Kirurgija Vaskolari
Nederland		
Österreich	Kinder- und Jugendchirurgie	Allgemeinchirurgie und Gefäßchirurgie
Polska	Chirurgia dziecięca	Chirurgia naczyniowa
Portugal	Cirurgia pediátrica	Angologia/Cirurgia vascular
România	Chirurgie pediatrică	Chirurgie vasculară
Slovenija		Kardiovaskularna kirurgija
Slovensko	Detská chirurgia	Cievna chirurgia
Suomi/Finland	Lastenkirurgia/Barnkirurgi	Verisuonikirurgia/Kärlkirurgi

	Barn- och ungdomskirurgi	Kärlkirurgi
	Utbildningens minimilängd: 5 år	Utbildningens minimilängd: 5 år
Land	Benämning	Benämning
Sverige	Barn- och ungdomskirurgi	Kärlkirurgi
United Kingdom	Paediatric surgery	Vascular surgery

(¹) Datum för upphörande enligt artikel 27.3: 1 januari 1983.

	Kardiologi	Medicinsk gastroenterologi och hepatologi
	Utbildningens minimilängd: 4 år	Utbildningens minimilängd: 4 år
Land	Benämning	Benämning
Belgique/België/Belgien	Cardiologie	Gastro-entérologie/Gastro-enterologie
България	Кардиология	Гастроентерология (¹)
Česká republika	Kardiologie	Gastroenterologie
Danmark	Intern medicin: kardiologi	Intern medicin: gastroenterology og hepatologi
Deutschland	— Innere Medizin und Schwerpunkt Kardiologie — Innere Medizin und Kardiologie (²)	— Innere Medizin und Schwerpunkt Gastroenterologie — Innere Medizin und Gastroenterologie (²)
Eesti	Kardioloogia	Gastroenteroloogia
Ελλάς	Καρδιολογία	Γαστρεντερολογία
España	Cardiología	Aparato digestivo
France	Cardiologie et maladies vasculaires	Gastro-entérologie et hépatologie
Hrvatska	Kardiologija	Gastroenterologija
Ireland	Cardiology	Gastro-enterology
Italia	Malattie dell'apparato cardiovascolare	Gastroenterologia Malattie dell'apparato digerente (³)
Κύπρος	Καρδιολογία	Γαστρεντερολογία
Latvija	Kardioloģija	Gastroenteroloģija
Lietuva	Kardiologija	Gastroenterologija
Luxembourg	Cardiologie et angiologie	Gastro-enterologie

	Kardiologi	Medicinsk gastroenterologi och hepatologi
	Utbildningens minimilängd: 4 år	Utbildningens minimilängd: 4 år
Land	Benämning	Benämning
Magyarország	Kardiológia	Gasztroenterológia
Malta	Kardjologija	Gastroenterologija
Nederland	Cardiologie	Maag-darm-leverziekten
Österreich	Innere Medizin und Kardiologie	Innere Medizin und Gastroenterologie und Hepatologie
Polska	Kardiologia	Gastrenterologia
Portugal	Cardiologia	Gastrenterologia
România	Cardiologie	Gastroenterologie
Slovenija	Kardiologija in vaskularna medicina	Gastroenterologija
Slovensko	Kardiológia	Gastroenterológia
Suomi/Finland	Kardiologia/Kardiologi	Gastroenterologia/Gastroenterologi
Sverige	Kardiologi	Medicinsk gastroenterologi och hepatologi
United Kingdom	Cardiology	Gastroenterology

⁽¹⁾ Till och med 14 september 2010.

⁽²⁾ Från och med oktober 2009.

⁽³⁾ Från och med juni 2015.

	Reumatologi	Hematologi
	Utbildningens minimilängd: 4 år	Utbildningens minimilängd: 3 år
Land	Benämning	Benämning
Belgique/België/Belgien	Rhumathologie/reumatologie	
България	Ревматология	Клинична хематология
Česká republika	Revmatologie	Hematologie a transfúzní lékařství
Danmark	Intern medicin: reumatologi	Intern medicin: hæmatologi
Deutschland	— Innere Medizin und Schwerpunkt Rheumatologie — Innere Medizin und Rheumatologie ⁽¹⁾	— Innere Medizin und Schwerpunkt Hämatologie und Onkologie — Innere Medizin und Hämatologie und Onkologie ⁽¹⁾

	Reumatologi	Hematologi
	Utbildningens minimilängd: 4 år	Utbildningens minimilängd: 3 år
Land	Benämning	Benämning
Eesti	Reumatoloogia	Hematoloogia
Ελλάς	Ρευματολογία	Αιματολογία
España	Reumatología	Hematología y hemoterapia
France	Rhumatologie	
Hrvatska	Reumatologija	Hematologija
Ireland	Rheumatology	Haematology (clinical and laboratory)
Italia	Reumatologia	Ematologia
Κύπρος	Ρευματολογία	Αιματολογία
Latvija	Reimatoloģija	Hematoloģija
Lietuva	Reumatologija	Hematologija
Luxembourg	Rhumatologie	Hématologie
Magyarország	Reumatológia	Hematológia
Malta	Rewmatoloģija	Ematoloģija
Nederland	Reumatologie	
Österreich	Innere Medizin und Rheumatologie	Innere Medizin und Hämatologie und inter-nistische Onkologie
Polska	Reumatologia	Hematologia
Portugal	Reumatologia	Imuno-hemoterapia
România	Reumatologie	Hematologie
Slovenija	Revmatologija	Hematologija
Slovensko	Reumatológia	Hematológia a transfúziológia
Suomi/Finland	Reumatologia/Reumatologi	Kliininen hematologia/Klinisk hematologi
Sverige	Reumatologi	Hematologi

	Reumatologi	Hematologi
	Utbildningens minimilängd: 4 år	Utbildningens minimilängd: 3 år
Land	Benämning	Benämning
United Kingdom	Rheumatology	Haematology

(¹) Från och med oktober 2009.

	Endokrinologi	Rehabiliteringsmedicin
	Utbildningens minimilängd: 3 år	Utbildningens minimilängd: 3 år
Land	Benämning	Benämning
Belgique/België/Belgien		Médecine physique et réadaptation/Fysische geneeskunde en revalidatie
България	Ендокринология и болести на обмяната	Физикална и рехабилитационна медицина
Česká republika	Diabetologie a endokrinologie	Rehabilitační a fyzikální medicína
Danmark	Intern medicin: endokrinologi	
Deutschland	— Innere Medizin und Schwerpunkt Endokrinologie und Diabetologie — Innere Medizin und Endokrinologie und Diabetologie (¹)	Physikalische und Rehabilitative Medizin
Eesti	Endokrinoloogia	Taastusravi ja füsiaatria
Ελλάς	Ενδοκρινολογία	Φυσική Ιατρική και Αποκατάσταση
España	Endocrinología y nutrición	Medicina física y rehabilitación
France	Endocrinologie – diabète – maladies métaboliques	Médecine physique et de réadaptation
Hrvatska	Endokrinologija i dijabetologija	Fizikalna medicina i rehabilitacija
Ireland	Endocrinology and diabetes mellitus	
Italia	Endocrinologia e malattie del ricambio Endocrinologia e malattie del metabolismo (²)	Medicina fisica e riabilitazione Medicina fisica e riabilitativa (²)
Κύπρος	Ενδοκρινολογία	Φυσική Ιατρική και Αποκατάσταση
Latvija	Endokrinoloģija	Rehabilitoloģija Fiziskā rehabilitācija Fizikālā medicīna
Lietuva	Endokrinologija	Fizinė medicina ir reabilitacija

	Endokrinologi	Rehabiliteringsmedicin
	Utbildningens minimilängd: 3 år	Utbildningens minimilängd: 3 år
Land	Benämning	Benämning
Luxembourg	Endocrinologie, maladies du métabolisme et de la nutrition	Rééducation et réadaptation fonctionnelles
Magyarország	Endokrinológia	Fizikális medicina és rehabilitációs orvoslás
Malta	Endokrinologija u Dijabete	
Nederland		Revalidatiegeneeskunde
Österreich	Innere Medizin und Endokrinologie und Diabetologie	Physikalische Medizin und Allgemeine Rehabilitation
Polska	Endokrynologia	Rehabilitacja medyczna
Portugal	Endocrinologia/Nutrição	Medicina física e de reabilitação
România	Endocrinologie	Reabilitare Medicală
Slovenija		Fizikalna in rehabilitacijska medicina
Slovensko	Endokrinológia	Fyziatria, balneológia a liečebná rehabilitácia
Suomi/Finland	Endokrinologia/Endokrinologi	Fysiatria/Fysiatri
Sverige	Endokrina sjukdomar Endokrinologi och diabetologi ⁽³⁾	Rehabiliteringsmedicin
United Kingdom	Endocrinology and diabetes mellitus	

⁽¹⁾ Från och med oktober 2009.

⁽²⁾ Från och med februari 2015.

⁽³⁾ Från och med september 2008.

	Neuropsykiatri	Hud- och könssjukdomar
	Utbildningens minimilängd: 5 år	Utbildningens minimilängd: 3 år
Land	Benämning	Benämning
Belgique/België/Belgien	Neuropsychiatrie ⁽¹⁾	Dermato-vénéréologie/Dermato-venereologie
България		Кожни и венерически болести
Česká republika		Dermatovenerologie
Danmark		Dermato-venerologi
Deutschland	Nervenheilkunde (Neurologie und Psychiatrie)	Haut – und Geschlechtskrankheiten

	Neuropsykiatri	Hud- och könssjukdomar
	Utbildningens minimilängd: 5 år	Utbildningens minimilängd: 3 år
Land	Benämning	Benämning
Eesti		Dermatoveneroloogia
Ελλάς	Νευρολογία – Ψυχιατρική	Δερματολογία – Αφροδισιολογία
España		Dermatología médico-quirúrgica y venereología
France	Neuropsychiatrie ⁽²⁾	Dermatologie et vénéréologie
Hrvatska		Dermatologija i venerologija
Ireland		
Italia	Neuropsichiatria ⁽³⁾	Dermatologia e venereologia
Κύπρος	Νευρολογία – Ψυχιατρική	Δερματολογία – Αφροδισιολογία
Latvija		Dermatoloģija un veneroloģija
Lietuva		Dermatovenerologija
Luxembourg	Neuropsychiatrie ⁽⁴⁾	Dermato-vénéréologie
Magyarország		Bőrgyógyászat
Malta		Dermato-venerejologija
Nederland	Zenuw – en zielsziekten ⁽⁵⁾	Dermatologie en venerologie
Österreich	Neurologie und Psychiatrie ⁽⁶⁾	Haut- und Geschlechtskrankheiten
Polska		Dermatologia i wenerologia
Portugal		Dermatovenereologia
România		Dermatovenerologie
Slovenija		Dermatovenerologija
Slovensko	Neuropsichiatria	Dermatovenerológia
Suomi/Finland		Ihotaudit ja allergologia/Hudsjukdomar och allergologi
Sverige		Hud- och könssjukdomar

	Neuropsykiatri	Hud- och könssjukdomar
	Utbildningens minimilängd: 5 år	Utbildningens minimilängd: 3 år
Land	Benämning	Benämning
United Kingdom		

Datum för upphörande enligt artikel 27.3:

⁽¹⁾ 1 augusti 1987, utom för personer som hade påbörjat utbildningen före detta datum.

⁽²⁾ 31 december 1971.

⁽³⁾ 31 oktober 1999.

⁽⁴⁾ Detta examensbevis utfärdas inte längre för utbildningar som har påbörjats efter 5 mars 1982.

⁽⁵⁾ 9 juli 1984.

⁽⁶⁾ 31 mars 2004.

	Radiologi	Barn- och ungdomspsykiatri
	Utbildningens minimilängd: 4 år	Utbildningens minimilängd: 4 år
Land	Benämning	Benämning
Belgique/België/Belgien		Psychiatrie, particulièrement en psychiatrie infanto-juvénile/Psychiatrie, meer bepaald in de kinder- en jeugdpsychiatrie
България	Радиобиология	Детска психиатрия
Česká republika		Dětská a dorostová psychiatrie
Danmark		Børne- og ungdomspsykiatri
Deutschland	Radiologie	Kinder – und Jugendpsychiatrie und –psychotherapie
Eesti		
Ελλάς	Ακτινολογία – Ραδιολογία	Παιδοψυχιατρική
España	Electroradiología ⁽¹⁾	
France	Electro-radiologie ⁽²⁾	Pédopsychiatrie ⁽⁷⁾
Hrvatska	Klinička radiologija	Dječja i adolescentna psihijatrija
Ireland		Child and adolescent psychiatry
Italia	Radiologia ⁽³⁾	Neuropsichiatria infantile
Κύπρος		Παιδοψυχιατρική
Latvija		Bērnu psihiatrija
Lietuva		Vaikų ir paauglių psichiatrija
Luxembourg	Électroradiologie ⁽⁴⁾	Psychiatrie infantile

	Radiologi	Barn- och ungdomspsykiatri
	Utbildningens minimilängd: 4 år	Utbildningens minimilängd: 4 år
Land	Benämning	Benämning
Magyarország	Radiológia	Gyermek- és ifjúsági pszichiátria
Malta		
Nederland	Radiologie ⁽⁵⁾	
Österreich	Radiologie ⁽⁶⁾	— Kinder- und Jugendpsychiatrie — Kinder- und Jugendpsychiatrie und Psychotherapeutische Medizin ⁽⁸⁾
Polska		Psychiatria dzieci i młodzieży
Portugal	Radiologia	Psiquiatria da infância e da adolescência
România		Psihiatrie pediatrică
Slovenija	Radiologija	Otroška in mladostniška psihiatrija
Slovensko		Detská psychiatria
Suomi/Finland		Lastenpsykiatria/Barnpsykiatri
Sverige		Barn- och ungdomspsykiatri
United Kingdom		Child and adolescent psychiatry

Datum för upphörande enligt artikel 27.3:

⁽¹⁾ 1 februari 1984.

⁽²⁾ 3 december 1971.

⁽³⁾ 31 oktober 1993.

⁽⁴⁾ Detta examensbevis utfärdas inte längre för utbildningar som har påbörjats efter 5 mars 1982.

⁽⁵⁾ 8 juli 1984.

⁽⁶⁾ 31 mars 2004.

⁽⁷⁾ 1 januari 1991.

⁽⁸⁾ Från och med juni 2015.

	Geriatrik	Medicinska njursjukdomar (nefrologi)
	Utbildningens minimilängd: 4 år	Utbildningens minimilängd: 4 år
Land	Benämning	Benämning
Belgique/België/Belgien	Gériatrie/Geriatrie	
България	Гериатрична медицина	Нефрология
Česká republika	Geriatric	Nefrologie
Danmark	Intern medicin: geriatric	Intern medicin: nefrologi

	Geriatrik	Medicinska njursjukdomar (nefrologi)
	Utbildningens minimilängd: 4 år	Utbildningens minimilängd: 4 år
Land	Benämning	Benämning
Deutschland		— Innere Medizin und Schwerpunkt Nephrologie — Innere Medizin und Nephrologie ⁽¹⁾
Eesti		Nefroloogia
Ελλάς		Νεφρολογία
España	Geriatría	Nefrología
France		Néphrologie
Hrvatska	Gerijatrija	Nefrologija
Ireland	Geriatric medicine	Nephrology
Italia	Geriatría	Nefrologia
Κύπρος	Γηριατρική	Νεφρολογία
Latvija		Nefroloģija
Lietuva	Geriatrija	Nefrologija
Luxembourg	Gériatrie	Néphrologie
Magyarország	Geriatría	Nefrológia
Malta	Ġerjatrija	Nefroloġija
Nederland	Klinische geriatrie	
Österreich		Innere Medizin und Nephrologie
Polska	Geriatría	Nefrologia
Portugal		Nefrologia
România	Geriatric și gerontologie	Nefrologie
Slovenija		Nefrologija
Slovensko	Geriatría	Nefrológia
Suomi/Finland	Geriatría/Geriatri	Nefrologia/Nefrologi

	Geriatrik	Medicinska njursjukdomar (nefrologi)
	Utbildningens minimilängd: 4 år	Utbildningens minimilängd: 4 år
Land	Benämning	Benämning
Sverige	Geriatrik	Medicinska njursjukdomar (nefrologi) Njurmedicin ⁽²⁾
United Kingdom	Geriatric medicine	Renal medicine

⁽¹⁾ Från och med oktober 2009.

⁽²⁾ Från och med maj 2015.

	Infektionssjukdomar	Samhällsmedicin
	Utbildningens minimilängd: 4 år	Utbildningens minimilängd: 4 år
Land	Benämning	Benämning
Belgique/België/Belgien		
България	Инфекциозни болести	Социална медицина и здравен мениджмънт комунална хигиена
Česká republika	Infekční lékařství	Hygiena a epidemiologie
Danmark	Intern medicin: infektionsmedicin	Samfundsmedicin
Deutschland		Öffentliches Gesundheitswesen
Eesti	Infektsioonhaigused	
Ελλάς		Κοινωνική Ιατρική
España		Medicina preventiva y salud pública
France		Santé publique et médecine sociale
Hrvatska	Infektologija	Javnozdravstvena medicina
Ireland	Infectious diseases	Public health medicine
Italia	Malattie infettive Malattie infettive e tropicali ⁽²⁾	Igiene e medicina preventiva
Κύπρος	Λοιμώδη Νοσήματα ⁽³⁾	— Υγειονομία — Κοινωνική Ιατρική
Latvija	Infektoloģija	
Lietuva	Infektologija	

	Infektionssjukdomar	Samhällsmedicin
	Utbildningens minimilängd: 4 år	Utbildningens minimilängd: 4 år
Land	Benämning	Benämning
Luxembourg	Maladies contagieuses	Santé publique
Magyarország	Infektológia	Megelőző orvostan és népegészségtan
Malta	Mard Infettiv	Saħħa Pubblika
Nederland		Maatschappij en gezondheid
Österreich	Innere Medizin und Infektiologie	— Sozialmedizin — Public Health ⁽¹⁾
Polska	Choroby zakaźne	Zdrowie publiczne, epidemiologia
Portugal	Doenças infecciosas	Saúde pública
România	Boli infecțioase	Sănătate publică și management
Slovenija	Infektologija	Javno zdravje
Slovensko	Infektológia	Verejné zdravotníctvo
Suomi/Finland	Infektiosairaudet/Infektionssjukdomar	Terveydenhuolto/Hälsövård
Sverige	Infektionssjukdomar	Socialmedicin
United Kingdom	Infectious diseases	Public health medicine

⁽¹⁾ Från och med juni 2015.

⁽²⁾ Från och med februari 2015.

⁽³⁾ Datum för upphörande enligt artikel 27.3: 8 december 2016.

	Klinisk farmakologi	Yrkes- och miljömedicin
	Utbildningens minimilängd: 4 år	Utbildningens minimilängd: 4 år
Land	Benämning	Benämning
Belgique/België/Belgien		Médecine du travail/Arbeitsgeneeskunde
България	Клинична фармакология и терапия Фармакология	Трудова медицина
Česká republika	Klinická farmakologie	Pracovní lékařství
Danmark	Klinisk farmakologi	Arbejdsmedicin
Deutschland	Pharmakologie und Toxikologie	Arbeitsmedizin

	Klinisk farmakologi	Yrkes- och miljömedicin
	Utbildningens minimilängd: 4 år	Utbildningens minimilängd: 4 år
Land	Benämning	Benämning
Eesti		
Ελλάς		Ιατρική της Εργασίας
España	Farmacología clínica	Medicina del trabajo
France		Médecine du travail
Hrvatska	Klinička farmakologija s toksikologijom	Medicina rada i športa
Ireland	Clinical pharmacology and therapeutics Pharmaceutical Medicine ⁽⁴⁾	Occupational medicine
Italia	Farmacologia Farmacologia e tossicologia clinica ⁽²⁾	Medicina del lavoro
Κύπρος		Ιατρική της Εργασίας
Latvija		Arodslimības
Lietuva		Darbo medicina
Luxembourg		Médecine du travail
Magyarország	Klinikai farmakológia	Foglalkozás-orvostan (üzemorvostan)
Malta	Farmakoloġija Klinika u t-Terapewtika	Medicina Okkupazzjonali
Nederland		— Arbeid en gezondheid, bedrijfsgeneeskunde — Arbeid en gezondheid, verzekeringsgeneeskunde
Österreich	Pharmakologie und Toxikologie	— Arbeitsmedizin — Arbeitsmedizin und angewandte Physiologie ⁽¹⁾
Polska	Farmakologia kliniczna	Medycyna pracy
Portugal		Medicina do trabalho
România	Farmacologie clinică	Medicina muncii
Slovenija		Medicina dela, prometa in športa
Slovensko	Klinická farmakológia	Pracovné lekárstvo

	Klinisk farmakologi	Yrkes- och miljömedicin
	Utbildningens minimilängd: 4 år	Utbildningens minimilängd: 4 år
Land	Benämning	Benämning
Suomi/Finland	Kliininen farmakologia ja lääkehoito/Klinisk farmakologi och läkemedelsbehandling	Työterveyshuolto/Företagshälsövård
Sverige	Klinisk farmakologi	Yrkes- och miljömedicin Arbets- och miljömedicin ⁽³⁾
United Kingdom	Clinical pharmacology and therapeutics	Occupational medicine

⁽¹⁾ Från och med juni 2015.

⁽²⁾ Från och med februari 2015.

⁽³⁾ Från och med september 2008.

⁽⁴⁾ Från och med juli 2017.

	Allergisjukdomar	Nukleärmedicin
	Utbildningens minimilängd: 3 år	Utbildningens minimilängd: 4 år
Land	Benämning	Benämning
Belgique/België/Belgien		Médecine nucléaire/Nucleaire geneeskunde
България	Клинична алергология	Нуклеарна медицина
Česká republika	Alergologie a klinická imunologie	Nukleární medicína
Danmark		Klinisk fysiologi og nuklearmedicin
Deutschland		Nuklearmedizin
Eesti		
Ελλάς	Αλλεργιολογία	Πυρηνική Ιατρική
España	Alergología	Medicina nuclear
France		Médecine nucléaire
Hrvatska	Alergologija i klinička imunologija	Nuklearna medicina
Ireland		
Italia	Allergologia ed immunologia clinica	Medicina nucleare
Κύπρος	Αλλεργιολογία	Πυρηνική Ιατρική
Latvija	Alergoloģija	
Lietuva	Alergologija ir klinikinė imunologija	

	Allergisjukdomar	Nukleärmedicin
	Utbildningens minimilängd: 3 år	Utbildningens minimilängd: 4 år
Land	Benämning	Benämning
Luxembourg		Médecine nucléaire
Magyarország	Allergológia és klinikai immunológia	Nukleáris medicina
Malta		Medicina Nukleari
Nederland	Allergologie ⁽¹⁾	Nucleaire geneeskunde
Österreich		Nuklearmedizin
Polska	Alergologia	Medycyna nuklearna
Portugal	Imuno-alergologia	Medicina nuclear
România	Alergologie și imunologie clinică	Medicină nucleară
Slovenija		Nuklearna medicina
Slovensko	Klinická imunológia a alergológia	Nukleárna medicína
Suomi/Finland		Kliininen fysiologia ja isotooppilääketiede/ Klinisk fysiologi och nukleärmedicin
Sverige	Allergisjukdomar	Nukleärmedicin Nuklearmedicin ⁽²⁾
United Kingdom		Nuclear medicine

⁽¹⁾ Datum för upphörande enligt artikel 27.3: 12 augusti 1996.

⁽²⁾ Från och med september 2008.

	Käk- och ansiktskirurgi (grundutbildning för läkare)	Klinisk hematologi
	Utbildningens minimilängd: 5 år	Utbildningens minimilängd: 4 år
Land	Benämning	Benämning
Belgique/België/Belgien		
България	Лицево-челюстна хирургия	Трансфузионна хематология
Česká republika	Maxilofaciální chirurgie	
Danmark		
Deutschland		
Eesti		

	Käk- och ansiktskirurgi (grundutbildning för läkare)	Klinisk hematologi
	Utbildningens minimilängd: 5 år	Utbildningens minimilängd: 4 år
Land	Benämning	Benämning
Ελλάδα		
España	Cirurgía oral y maxilofacial	
France	Chirurgie maxillo-faciale et stomatologie	Hématologie
Hrvatska	Maksilofacijalna kirurgija	
Ireland		
Italia	Chirurgia maxillo-facciale	
Κύπρος		
Latvija	Mutes, sejas un žokļu ķirurģija	
Lietuva	Veido ir žandikaulių chirurgija	
Luxembourg	Chirurgie maxillo-faciale	Hématologie biologique
Magyarország	Szájsebészet ⁽¹⁾	
Malta		
Nederland		
Österreich	Mund– Kiefer – und Gesichtschirurgie ⁽²⁾	
Polska	Chirurgia szczekowo-twarzowa	
Portugal	Cirurgia maxilo-facial	Hematologia clinica
România		
Slovenija	Maxilofacialna kirurgija	
Slovensko	Maxilofaciálna chirurgia	
Suomi/Finland		
Sverige		

	Käk- och ansiktskirurgi (grundutbildning för läkare)	Klinisk hematologi
	Utbildningens minimilängd: 5 år	Utbildningens minimilängd: 4 år
Land	Benämning	Benämning
United Kingdom		

Datum för upphörande enligt artikel 27.3:

⁽¹⁾ 30 september 2007.

⁽²⁾ 28 februari 2013.

	Stomatologi	Dermatologi
	Utbildningens minimilängd: 3 år	Utbildningens minimilängd: 4 år
Land	Benämning	Benämning
Belgique/België/Belgien		
България		
Česká republika		
Danmark		
Deutschland		
Eesti		
Ελλάδα		
España	Estomatología	
France	Stomatologie	
Hrvatska		
Ireland		Dermatologi
Italia	Odontostomatologia ⁽¹⁾	
Κύπρος		
Latvija		
Lietuva		
Luxembourg	Stomatologie	
Magyarország		
Malta		Dermatologija

	Stomatologi	Dermatologi
	Utbildningens minimilängd: 3 år	Utbildningens minimilängd: 4 år
Land	Benämning	Benämning
Nederland		
Österreich		
Polska		
Portugal	Estomatologia	
România		
Slovenija		
Slovensko		
Suomi/Finland		
Sverige		
United Kingdom		Dermatology

(¹) Datum för upphörande enligt artikel 27.3: 31 december 1994.

	Veneriska sjukdomar	Tropikmedicin
	Utbildningens minimilängd: 4 år	Utbildningens minimilängd: 4 år
Land	Benämning	Benämning
Belgique/België/Belgien		
България		
Česká republika		
Danmark		
Deutschland		
Eesti		
Ελλάδα		
España		
France		
Hrvatska		
Ireland	Genito-urinary medicine	Tropical medicine

	Veneriska sjukdomar	Tropikmedicin
	Utbildningens minimilängd: 4 år	Utbildningens minimilängd: 4 år
Land	Benämning	Benämning
Italia		Medicina tropicale ⁽²⁾
Κύπρος		
Latvija		
Lietuva		
Luxembourg		
Magyarország		Trópusi betegségek
Malta	Medicina Uro-genetali	
Nederland		
Österreich		— Spezifische Prophylaxe und Tropenmedizin — Klinische Immunologie und Spezifische Prophylaxe und Tropenmedizin ⁽¹⁾
Polska		Medycyna transportu
Portugal		Medicina tropical
România		
Slovenija		
Slovensko		Tropická medicína
Suomi/Finland		
Sverige		
United Kingdom	Genito-urinary medicine	Tropical medicine

⁽¹⁾ Från och med juni 2015.

⁽²⁾ Datum för upphörande enligt artikel 27.3: 3 juni 2015.

	Gastroenterologisk kirurgi	Olycksfallsmedicin
	Utbildningens minimilängd: 5 år	Utbildningens minimilängd: 5 år
Land	Benämning	Benämning
Belgique/België/Belgien	Chirurgie abdominale/Heelkunde op het abdomen ⁽¹⁾	

	Gastroenterologisk kirurgi	Olycksfallsmedicin
	Utbildningens minimilängd: 5 år	Utbildningens minimilängd: 5 år
Land	Benämning	Benämning
Bulgaria	Гастроентерологична хирургия	Спешна медицина
Česká republika		— Traumatologie — Urgentní medicína
Danmark		
Deutschland	Visceralchirurgie	
Eesti		
Ελλάς		
España		
France	Chirurgie viscérale et digestive	
Hrvatska	Abdominalna kirurgija	Hitna medicina
Ireland		Emergency medicine
Italia	Chirurgia dell'apparato digerente ⁽³⁾	Medicina d'emergenza-urgenza ⁽²⁾
Κύπρος		
Latvija		
Lietuva	Abdominalinė chirurgija	
Luxembourg	Chirurgie gastro-entérologique	
Magyarország		Oxyológia és sürgősségi orvostan
Malta		Medicina tal-Accidenti u l-Emergenza Medicina tal-Emergenza ⁽⁴⁾
Nederland		
Österreich		
Polska		Medycyna ratunkowa
Portugal		
România		Medicină de urgență
Slovenija	Abdominalna kirurgija	Urgentna medicina

	Gastroenterologisk kirurgi	Olycksfallsmedicin
	Utbildningens minimilängd: 5 år	Utbildningens minimilängd: 5 år
Land	Benämning	Benämning
Slovensko	Gastroenterologická chirurgia	— Úrazová chirurgia — Urgentná medicína
Suomi/Finland	Gastroenterologinen kirurgia/Gastroenterologisk kirurgi	Akuuttilääketiede/Akutmedicin
Sverige		Akutsjukvård
United Kingdom		Emergency medicine

⁽¹⁾ Datum för upphörande enligt artikel 27.3: 1 januari 1983.

⁽²⁾ Från och med 17 februari 2006.

⁽³⁾ Datum för upphörande enligt artikel 27.3: 3 juni 2015.

⁽⁴⁾ Från och med 21 november 2003.

	Klinisk neurofysiologi	Tand-, mun-, käk- och ansiktsskirurgi (grundutbildning för läkare och tandläkare) ⁽¹⁾
	Utbildningens minimilängd: 4 år	Utbildningens minimilängd: 4 år
Land	Benämning	Benämning
Belgique/België/Belgien		Stomatologie et chirurgie orale et maxillo-faciale/Stomatologie en mond-, kaak- en aangezichtschirurgie
България		Дентална, орална и лицево-челюстна хирургия
Česká republika		
Danmark		
Deutschland		— Mund-, Kiefer- und Gesichtschirurgie — Mund-Kiefer-Gesichtschirurgie ⁽²⁾
Eesti		
Ελλάς		Στοματική και Γναθοπροσωπική Χειρουργική ⁽³⁾
España	Neurofisiología clínica	
France		
Hrvatska		
Ireland	Clinical neurophysiology	Oral and maxillo-facial surgery
Italia		

	Klinisk neurofysiologi	Tand-, mun-, käk- och ansiktskirurgi (grundutbildning för läkare och tandläkare) ⁽¹⁾
	Utbildningens minimilängd: 4 år	Utbildningens minimilängd: 4 år
Land	Benämning	Benämning
Kύπρος		Στοματο-Γναθο-Προσωποχειρουργική
Latvija		
Lietuva		
Luxembourg		Chirurgie dentaire, orale et maxillo-faciale
Magyarország		Arc-állcsont-szájsebészet
Malta	Newrofiżjologija Klinika	Kirurgija tal-ghadam tal-wiċċ
Nederland		
Österreich		Mund-, Kiefer- und Gesichtschirurgie
Polska		
Portugal		
România		Chirurgie Orală și Maxilo-facială ⁽⁴⁾
Slovenija		
Slovensko		
Suomi/Finland	Kliininen neurofysiologia/Klinisk neurofysiologi	Suu- ja leukakirurgia/Oral och maxillofacial kirurgi
Sverige	Klinisk neurofysiologi	
United Kingdom	Clinical neurophysiology	Oral and maxillo-facial surgery

⁽¹⁾ Den utbildning som leder fram till examensbevis för specialister i tand-, mun-, käk- och ansiktskirurgi (grundutbildning för läkare och tandläkare) ska innebära avslutad och godkänd grundutbildning för läkare (artikel 24) och även avslutad och godkänd grundutbildning för tandläkare (artikel 34).

⁽²⁾ Från och med 2006.

⁽³⁾ Från och med 10 juli 2014.

⁽⁴⁾ Från och med 2009.

	Medicinsk onkologi	Medicinsk genetik
	Utbildningens minimilängd: 5 år	Utbildningens minimilängd: 4 år
Land	Benämning	Benämning
Belgique/België/Belgien	Oncologie médicale/Medische oncologie	
България	Медицинска онкология	Медицинска генетика

	Medicinsk onkologi	Medicinsk genetik
	Utbildningens minimilängd: 5 år	Utbildningens minimilängd: 4 år
Land	Benämning	Benämning
Česká republika	Klinická onkologie	Lékařská genetika
Danmark		Klinisk genetik
Deutschland		Humangenetik
Eesti		Meditsiinigeneetika
Ελλάς	Παθολογική Ογκολογία	
España	Oncología Médica	
France	Oncologie	Génétiqúe médicale
Hrvatska		
Ireland	Medical oncology	Clinical genetics
Italia	Oncologia medica	Genetica medica
Κύπρος	Ακτινοθεραπευτική Ογκολογία	
Latvija	Onkológija ķīmijterapija	Medicīnas ģenētika
Lietuva	Chemoterapinė onkologija	Genetika
Luxembourg	Oncologie médicale	Médecine génétique
Magyarország	Klinikai onkológia	Klinikai genetikai
Malta		Ġenetika Klinika/Medika
Nederland		Klinische genetica
Österreich		Medizinische Genetik
Polska	Onkologia kliniczna	Genetyka kliniczna
Portugal	Oncologia médica	Genética médica
România	Oncologie medicală	Genetică medicală
Slovenija	Internistična onkologija	Klinična genetikai
Slovensko	Klinická onkológia	Lekárska genetikai

	Medicinsk onkologi	Medicinsk genetik
	Utbildningens minimilängd: 5 år	Utbildningens minimilängd: 4 år
Land	Benämning	Benämning
Suomi/Finland		Perinnöllisyyslääketiede/Medicinsk genetik
Sverige	Onkologi	Klinisk genetik
United Kingdom	Medical oncology	Clinical genetics

5.1.4 Benämningar på examensbevis för allmänpraktiserande läkare

Land	Benämning på examensbeviset	Yrkestitel	Referensdatum
België/Belgique/ Belgien	Bijzondere beroepstitel van huisarts/ Titre professionnel particulier de mé- decin généraliste	Huisarts/Médecin généraliste	31.12.1994
България	Свидетелство за призната специалност по Обща медицина	Лекар-специалист по Обща медицина	1.1.2007
Česká republika	Diplom o specializaci všeobecné prak- tické lékařství	Všeobecný praktický lékař	1.5.2004
Danmark	Bevis for tilladelse til at betegne sig som speciallæge i almen medicin	Alment praktiserende læge/Speciallæge i almen medicin	31.12.1994
Deutschland	Zeugnis über die spezifische Ausbil- dung in der Allgemeinmedizin	Facharzt/Fachärztin für Allgemeinme- dizin	31.12.1994
Eesti	Residentuuri lõpetamist tõendav tun- nistus Diplom peremeditsiini erialal	Perearst	1.5.2004
Ελλάς	Τίτλος ιατρικής ειδικότητας γενικής ιατρικής	Ιατρός με ειδικότητα γενικής ιατρικής	31.12.1994
España	Título de especialista en medicina familiar y comunitaria	Especialista en medicina familiar y comunitaria	31.12.1994
France	Diplômes d'études spécialisées de mé- decine générale accompagnés du di- plôme d'Etat de docteur en médecine	Médecin qualifié en médecine générale	31.12.1994
Hrvatska	Diploma o specijalističkom usavrša- vanju	specijalist obiteljske medicine	1.7.2013
Ireland	Certificate of specific qualifications in general medical practice	General medical practitioner	31.12.1994

Land	Benämning på examensbeviset	Yrkestitel	Referensdatum
Italia	— Attestato di formazione specifica in medicina generale — Diploma di formazione specifica in medicina generale	Medico di medicina generale	31.12.1994
Kýpros	Τίτλος Ειδικότητας Γενικής Ιατρικής	Ιατρός Γενικής Ιατρικής	1.5.2004
Latvija	Çimenes ārsta sertifikāts	Çimenes (vispārējās prakses) ārsts	1.5.2004
Lietuva	1. Šeimos gydytojo rezidentūros pažymėjimas 2. Rezidentūros pažymėjimas (šeimos gydytojo profesinė kvalifikacija)	Šeimos medicinos gydytojas Šeimos gydytojas	1.5.2004
Luxembourg	Diplôme de formation spécifique en médecine générale	Médecin généraliste	31.12.1994
Magyarország	Háziorvostan szakorvosa bizonyítvány	Háziorvostan szakorvosa	1.5.2004
Malta	Tabib tal-familja	Medicina tal-familja	1.5.2004
Nederland	Certificaat van inschrijving in een specialistenregister van huisartsen Diploma geneeskundig specialist	Huisarts, Verpleeghuisarts en arts voor verstandelijk gehandicapte Registratie Commissie (HVRC) Registratiecommissie Geneeskundig Specialisten (RGS) van de Koninklijke Nederlandsche Maatschappij tot Bevordering der Geneeskunst (*)	31.12.1994
Österreich	Diplom über die besondere Ausbildung in der Allgemeinmedizin	Arzt für Allgemeinmedizin	31.12.1994
Polska	Dyplom uzyskania tytułu specjalisty w dziedzinie medycyny rodzinnej	Specjalista w dziedzinie medycyny rodzinnej	1.5.2004
Portugal	Título de especialista em medicina geral e familiar	Especialista em medicina geral e familiar	31.12.1994
România	Certificat de medic specialist medicină de familie	Medic specialist medicină de familie	1.1.2007
Slovenija	Potrtilo o opravljenem specialističnem izpitu iz družinske medicine	Specialist družinske medicine/Specialistka družinske medicine	1.5.2004
Slovensko	Diplom o špecializácii v odbore 'všeobecné lekárstvo'	Všeobecný lekár	1.5.2004

Land	Benämning på examensbeviset	Yrkestitel	Referensdatum
Suomi/Finland	Todistus yleislääketieteen erityiskoulutuksesta/Bevis om särskild allmänläkarutbildning	Yleislääketieteen erityiskoulutuksen suorittanut laillistettu lääkäri/Legitimerad läkare som har fullgjort särskild allmänläkarutbildning	1.1.1994
Sverige	Bevis om specialistkompetens i allmänmedicin	Specialist i allmänmedicin	31.12.1994
United Kingdom	Certificate of completion of training	General practitioner	31.12.1994

(¹) Från och med januari 2013.”

2. Punkt 5.2.2 ska ersättas med följande:

”5.2.2 Benämningar på examensbevis för sjuksköterskor med ansvar för allmän hälso- och sjukvård

Land	Benämning på examensbeviset	Organ som utfärdar examensbeviset	Yrkestitel	Referensdatum
België/Belgique/ Belgien	<ul style="list-style-type: none"> — Diploma gegradueerde verpleger/verpleegster/Diplôme d’infirmier(ère) gradué(e)/Diplom eines (einer) graduierten Krankenpflegers (-pflegerin) — Diploma in de ziekenhuisverpleegkunde/Brevet d’infirmier(ère) hospitalier(ère)/Brevet eines (einer) Krankenpflegers (-pflegerin) — Brevet van verpleegassistent(e)/Brevet d’hospitalier(ère)/Brevet einer Pflegeassistentin 	<ul style="list-style-type: none"> — De erkende opleidingsinstututen/Les établissements d’enseignement reconnus/Die anerkannten Ausbildungsanstalten — De bevoegde Examencommissie van de Vlaamse Gemeenschap/Le Jury compétent d’enseignement de la Communauté française/Der zuständige Prüfungsausschuß der Deutschsprachigen Gemeinschaft 	<ul style="list-style-type: none"> — Hospitalier(ère)/Verpleegassistent(e) — Infirmier(ère) hospitalier(ère)/Ziekenhuisverpleger (-verpleegster) 	29.6.1979
България	Диплома за висше образование на образователно-квалификационна степен 'Бакалавър' с професионална квалификация 'Медицинска сестра'	Университет	Медицинска сестра	1.1.2007

Land	Benämning på examensbeviset	Organ som utfärdar examensbeviset	Yrkestitel	Referensdatum
Česká republika	<p>1. Diplom o ukončení studia ve studijním programu ošetrovatelství ve studijním oboru všeobecná sestra (bakalář, Bc.)</p> <p>2. Diplom o ukončení studia ve studijním oboru diplomovaná všeobecná sestra (diplomovaný specialista, DiS.), accompanied by the following certificate: – Vysvědčení o absolutoriu</p>	<p>1. Vysoká škola zřízená nebo uznaná státem</p> <p>2. Vyšší odborná škola zřízená nebo uznaná státem</p>	<p>— Všeobecná sestra</p> <p>— Všeobecný ošetrovatel</p>	1.5.2004
Danmark	Bevis for uddannelsen til professionsbachelor i sygepleje	Professionshøjskole	Sygeplejerske	29.6.1979
Deutschland	Zeugnis über die staatliche Prüfung in der Krankenpflege	Staatlicher Prüfungsausschuss	Gesundheits- und Krankenpflegerin/Gesundheits- und Krankenpfleger	29.6.1979
Eesti	<p>1. Diplom õe erialal</p> <p>2. Õe põhikoolituse diplom</p> <p>3. Õe põhiõpe diplom</p>	<p>1. Tallinna Meditsiinikool Tartu Meditsiinikool Kohtla-Järve Meditsiinikool</p> <p>2. Tallinna Tervishoiu Kõrgkool</p> <p>3. Tartu Tervishoiu Kõrgkool</p>	õde	1.5.2004
Ελλάς	<p>1. Πτυχίο Νοσηλευτικής Παν/μίου Αθηνών</p> <p>2. Πτυχίο Νοσηλευτικής Τεχνολογικών Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων (Τ.Ε.Ι.)</p> <p>3. Πτυχίο Αξιωματικών Νοσηλευτικής</p> <p>4. Πτυχίο Αδελφών Νοσοκόμων πρώην Ανωτέρων Σχολών Υπουργείου Υγείας και Πρόνοιας</p> <p>5. Πτυχίο Αδελφών Νοσοκόμων και Επισκεπτριών πρώην Ανωτέρων Σχολών Υπουργείου Υγείας και Πρόνοιας</p> <p>6. Πτυχίο Τμήματος Νοσηλευτικής</p> <p>7. Πτυχίο Τμήματος Νοσηλευτικής Πανεπιστημίου Πελοποννήσου</p>	<p>1. Πανεπιστήμιο Αθηνών</p> <p>2. Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων</p> <p>3. Υπουργείο Εθνικής Άμυνας</p> <p>4. Υπουργείο Υγείας και Πρόνοιας</p> <p>5. Υπουργείο Υγείας και Πρόνοιας</p> <p>6. ΚΑΤΕΕ Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων</p> <p>7. Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου</p>	Διπλωματούχος ή πτυχιούχος νοσοκόμος, νοσηλεύτης ή νοσηλεύτρια	1.1.1981

Land	Benämning på examensbeviset	Organ som utfärdar examensbeviset	Yrkestitel	Referensdatum
España	Título de Diplomado universitario en Enfermería	— Ministerio de Educación y Cultura — El rector de una Universidad	Enfermero/a diplomado/a	1.1.1986
	Título de Graduado/a en Enfermería	— El rector de una Universidad	Graduado/a en Enfermería	1.1.1986
France	— Diplôme d'Etat d'infirmier (ère) — Diplôme d'Etat d'infirmier (ère) délivré en vertu du décret no 99-1147 du 29 décembre 1999	Le ministère de la santé	Infirmier(ère)	29.6.1979
Hrvatska	1. Svjedodžba 'medicinska sestra opće njege/medicinski tehničar opće njege' 2. Svjedodžba 'prvostupnik (baccalaureus) sestrištva/prvostupnica (baccalaurea) sestrištva'	1. Srednje strukovne škole koje izvode program za stjecanje kvalifikacije 'medicinska sestra opće njege/medicinski tehničar opće njege' 2. Medicinski fakulteti sveučilišta u Republici Hrvatskoj Sveučilišta u Republici Hrvatskoj Veleučilišta u Republici Hrvatskoj	1. medicinska sestra opće njege/medicinski tehničar opće njege 2. prvostupnik (baccalaureus) sestrištva/prvostupnica (baccalaurea) sestrištva	1.7.2013
Ireland	1. Certificate of Registered General Nurse ⁽¹⁾ 2. B.Sc. in Nursing Studies (General) approved by the NMBI ⁽²⁾ 3. B.Sc. in Children's and General (Integrated) Nursing approved by the NMBI ⁽²⁾	1. An Bórd Altranais (The Nursing Board) [up to 1 October 2012]; Bórd Altranais agus Cnáimhseachais na hÉireann (The Nursing and Midwifery Board of Ireland) [from 2 October 2012] 2. Third-level Institution delivering the B.Sc. in Nursing Studies approved by the NMBI [as of September 2002] 3. Third-level Institution delivering the B.Sc. in Children's and General (Integrated) Nursing approved by the NMBI [as of September 2006]	Registered General Nurse (RGN)	29.6.1979

Land	Benämning på examensbeviset	Organ som utfärdar examensbeviset	Yrkestitel	Referensdatum
Italia	1. Diploma di infermiere professionale ⁽⁴⁾ 2. Diploma di laurea in infermieristica ⁽⁵⁾	1. Scuole riconosciute dallo Stato ⁽⁴⁾ 2. Università ⁽⁵⁾	1. Infermiere professionale ⁽⁴⁾ 2. Infermiere ⁽⁵⁾	29.6.1979
Κύπρος	Δίπλωμα Γενικής Νοσηλευτικής Πτυχίο Νοσηλευτικής Τεχνολογικού Πανεπιστημίου Κύπρου Πτυχίο Νοσηλευτικής Ευρωπαϊκού Πανεπιστημίου Κύπρου Πτυχίο Νοσηλευτικής Πανεπιστημίου Λευκωσίας – BSc in Nursing Πτυχίο Γενικής Νοσηλευτικής	Νοσηλευτική Σχολή Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο Κύπρου Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου Πανεπιστήμιο Λευκωσίας University of Nicosia Σχολή Επιστημών Υγείας, Πανεπιστήμιο Frederick	Εγγεγραμμένος Νοσηλευτής Νοσηλευτής(τρια) Γενικής Νοσηλευτικής	1.5.2004
Latvija	1. Diploms par māsas kvalifikācijas iegūšanu 2. Māsas diploms	1. Māsu skolas 2. Universitātes tipa augstskola pamatojoties uz Valsts eksāmenu komisijas lēmumu	Māsa	1.5.2004
Lietuva	1. Aukštojo mokslo diplomas, nurodantis suteiktą bendrosios praktikos slaugytojo profesinę kvalifikaciją 2. Aukštojo mokslo diplomas (neuniversitetinės studijos), nurodantis suteiktą bendrosios praktikos slaugytojo profesinę kvalifikaciją 3. Bakalauro diplomas (slaugos bakalauro kvalifikacinis laipsnis ir bendrosios praktikos slaugytojo profesinė kvalifikacija) 4. Profesinio bakalauro diplomas (slaugos profesinio bakalauro kvalifikacinis laipsnis ir bendrosios praktikos slaugytojo profesinė kvalifikacija)	1. Universitetas 2. Kolegija 3. Universitetas 4. Kolegija	Bendrosios praktikos slaugytojas	1.5.2004
Luxembourg	— Diplôme d'Etat d'infirmier — Diplôme d'Etat d'infirmier hospitalier gradué	Ministère de l'éducation nationale, de la formation professionnelle et des sports	Infirmier	29.6.1979

Land	Benämning på examensbeviset	Organ som utfärdar examensbeviset	Yrkestitel	Referensdatum
Magyarország	1. Ápoló bizonyítvány 2. Ápoló oklevél 3. Okleveles ápoló oklevél	1. Szakképző iskola 2. Felsőoktatási intézmény 3. Felsőoktatási intézmény	Ápoló	1.5.2004
Malta	Lawrja jew diploma fl-istudji tal-infermerija	Universita 'ta' Malta'	Infermier Registrat tal-Ewwel Livell	1.5.2004
Nederland	1. Diploma's verpleger A, verpleegster A, verpleegkundige A 2. Diploma verpleegkundige MBOV (Middelbare Beroepsopleiding Verpleegkundige) 3. Diploma verpleegkundige HBOV (Hogere Beroepsopleiding Verpleegkundige) 4. Diploma beroepsonderwijs verpleegkundige – Kwalificatieniveau 4 5. Diploma hogere beroepsopleiding verpleegkundige – Kwalificatieniveau 5	1. Door een van overheidswege benoemde examencommissie 2. Door een van overheidswege benoemde examencommissie 3. Door een van overheidswege benoemde examencommissie 4. Door een van overheidswege aangewezen opleidingsinstelling 5. Door een van overheidswege aangewezen opleidingsinstelling	Verpleegkundige	29.6.1979
Österreich	1. Diplom über die Ausbildung in der all-gemeinen Gesundheits- und Krankenpflege 2. Diplom als 'Diplomierter Krankenschwester, Diplomierter Krankenpfleger' 3. Diplom über den Abschluss des Fachhochschul-Bachelorstudiengangs 'Gesundheits- und Krankenpflege'	1. Schule für allgemeine Gesundheits- und Krankenpflege 2. Allgemeine Krankenpflegeschule 3. Fachhochschulrat/Fachhochschule	— Diplomierter Gesundheits- und Krankenschwester — Diplomierter Gesundheits- und Krankenpfleger	1.1.1994
Polska	— Dyplom ukończenia studiów wyższych na kierunku pielęgniarstwo z tytułem 'magister pielęgniarstwa' — Dyplom ukończenia studiów wyższych zawodowych na kierunku/specjalności pielęgniarstwo z tytułem 'licencjat pielęgniarstwa'	Instytucja prowadząca kształcenie na poziomie wyższym uznana przez właściwe władze	Pielęgniarka	1.5.2004

Land	Benämning på examensbeviset	Organ som utfärdar examensbeviset	Yrkestitel	Referensdatum
Portugal	<ol style="list-style-type: none"> 1. Diploma do curso de enfermagem geral 2. Diploma/carta de curso de bacharelato em enfermagem 3. Diploma/Carta de curso de licenciatura em enfermagem 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Escolas de Enfermagem 2. Escolas Superiores de Enfermagem 3. Escolas Superiores de Enfermagem; Escolas Superiores de Saúde 	Enfermeiro	1.1.1986
România	<ol style="list-style-type: none"> 1. Diplomă de absolvire de asistent medical generalist cu studii superioare de scurtă durată 2. Diplomă de licență de asistent medical generalist cu studii superioare de lungă durată 3. Certificat de competențe profesionale (de asistent medical generalist) 4. Certificat de calificare nivel 5 5. Certificat de calificare profesională nivel 5 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Universități 2. Universități 3. Ministerul Educației Naționale 	Asistent medical generalist	1.1.2007
Slovenija	Diploma, s katero se podeljuje strokovni naslov 'diplomirana medicinska sestra/diplomirani zdravstvenik'	<ol style="list-style-type: none"> 1. Univerza 2. Visoka strokovna šola 	Diplomirana medicinska sestra/ Diplomirani zdravstvenik	1.5.2004
Slovensko	<ol style="list-style-type: none"> 1. DIPLOM ošetrovatel'stvo 'magister' ('Mgr.') 2. DIPLOM ošetrovatel'stvo 'balkalár' ('Bc.') 3. DIPLOM diplomovaná všeobecná sestra 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Vysoká škola/Univerzita 2. Vysoká škola/Univerzita 3. Stredná zdravotnícka škola 	Sestra	1.5.2004
Suomi/Finland	<ol style="list-style-type: none"> 1. Sairaanhoitajan tutkinto/Sjukskötarexamen 2. Sosiaali- ja terveystieteiden ammattikorkeakoulututkinto, sairaanhoitaja (AMK)/Yrke-shögskoleexamen inom hälsovård och det sociala området, sjukskötare (YH) 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Terveystieteiden tutkimuskeskus/Hälsövårdsläroanstalter 2. Ammattikorkeakoulut/Yrke-shögskolor 	Sairaanhoitaja/Sjukskötare	1.1.1994

Land	Benämning på examensbeviset	Organ som utfärdar examensbeviset	Yrkestitel	Referensdatum
Sverige	Sjuksköterskeexamen	Universitet eller högskola	Sjuksköterska	1.1.1994
United Kingdom	A qualification approved by the Nursing and Midwifery Council or one of its predecessor bodies as attesting to the completion of training required for general nurses by Article 31 and the standard of proficiency as required for registration as a Registered Nurse – Adult in its register ⁽³⁾	Education institutions approved by the Nursing and Midwifery Council or one of its predecessor bodies	Registered Nurse – Adult	29.6.1979

- ⁽¹⁾ Detta examensbevis ger rätt till automatiskt erkännande när det utfärdas till medlemsstaters medborgare som har erhållit sin examen i Irland.
- ⁽²⁾ Denna information om examensbeviset infördes i syfte att säkerställa att utexaminerade som utbildats i Irland skulle ha rätt till automatiskt erkännande utan att ha registrerat sig i Irland, eftersom en sådan registrering inte utgör en del av examensförfarandet.
- ⁽³⁾ Denna information om examensbeviset ersätter tidigare uppgifter för Förenade kungariket i syfte att säkerställa att utexaminerade som utbildats i Förenade kungariket skulle ha rätt till automatiskt erkännande av sin examen utan att ha registrera sig, eftersom en sådan registrering inte utgör en del av examensförfarandet.
- ⁽⁴⁾ Giltigt till och med 2001.
- ⁽⁵⁾ Från och med 2001/2002.”

3. Punkterna 5.3.2 och 5.3.3 ska ersättas med följande:

”5.3.2 Benämningar på examensbevis för grundutbildning för tandläkare

Land	Benämning på examensbeviset	Organ som utfärdar examensbeviset	Behörighetsbevis som medföljer examensbeviset	Yrkestitel	Referensdatum
België/Belgique/ Belgien	Diploma van tandarts/ Diplôme licencié en science dentaire	— De universiteiten/ Les universités — De bevoegde Examencommissie van de Vlaamse Gemeenschap/Le Jury compétent d'enseignement de la Communauté française		Licentiaat in de tandheelkunde/Licencié en science dentaire	28.1.1980
България	Диплома за висше образование на образователно-квалификационна степен 'Магистър' по 'Дентална медицина' с професионална квалификация 'Магистър-лекар по дентална медицина'	Университет		Лекар по дентална медицина	1.1.2007

Land	Benämning på examensbeviset	Organ som utfärdar examensbeviset	Behörighetsbevis som medföljer examensbeviset	Yrkestitel	Referensdatum
Česká republika	Diplom o ukončení studia ve studijním programu zubní lékařství (doktor zubního lékařství, MDDr.)	Lékařská fakulta univerzity v České republice		Zubní lékař	1.5.2004
Danmark	Bevis for kandidatuddannelsen i odontologi (cand.odont.)	Universitet Styrelsen for Patientsikkerhed	1. Autorisation som tandlæge, udstedt af Sundhedsstyrelsen 2. Tilladelse til selvstændig virke som tandlæge	Tandlæge	28.1.1980
Deutschland	Zeugnis über die Zahnärztliche Prüfung	Zuständige Behörden		Zahnarzt	28.1.1980
Eesti	Hambaarstikraad <i>Degree in Dentistry (DD)</i> Diplom hambaarstiteaduse õppekava läbimise kohta	Tartu Ülikool		Hambaarst	1.5.2004
Ελλάς	Πτυχίο Οδοντιατρικής	Πανεπιστήμιο		Οδοντίατρος ή χειρουργός οδοντίατρος	1.1.1981
España	Título de Licenciado en Odontología Título de Graduado/a en Odontología	El rector de una universidad El rector de una Universidad		Licenciado en Odontología Graduado/a en Odontología	1.1.1986 1.1.1986
France	Diplôme d'Etat de docteur en chirurgie dentaire	Universités		Chirurgien-dentiste	28.1.1980
Hrvatska	Diploma 'doktor dentalne medicine/doktorica dentalne medicine'	Fakulteti sveučilišta u Republici Hrvatskoj		doktor dentalne medicine/doktorica dentalne medicine	1.7.2013
Ireland	— Bachelor in Dental Science (B.Dent.Sc.) — Bachelor of Dental Surgery (BDS) — Licentiate in Dental Surgery (LDS)	— Universities — Royal College of Surgeons in Ireland		— Dentist — Dental practitioner — Dental surgeon	28.1.1980
Italia	Diploma di laurea in Odontoiatria e Protesi Dentaria	Università	Diploma di abilitazione all'esercizio della professione di odontoiatra	Odontoiatra	28.1.1980

Land	Benämning på examensbeviset	Organ som utfärdar examensbeviset	Behörighetsbevis som medföljer examensbeviset	Yrkestitel	Referensdatum
Kýpros	Πιστοποιητικό Εγγραφής Οδοντίατρου	Οδοντιατρικό Συμβούλιο		Οδοντίατρος	1.5.2004
Latvija	Zobārsta diploms	Universitātes augstskola	tipa Sertifikāts – kompetentas iestādes izsniegts dokuments, kas apliecina, ka persona ir nokārtojusi sertifikācijas eksāmenu zobārstniecībā	Zobārsts	1.5.2004
Lietuva	1. Aukštojo mokslo diplomas, nurodantis suteiktą gydytojo odontologo kvalifikaciją 2. Magistro diplomas (odontologijos magistro kvalifikacinis laipsnis ir gydytojo odontologo kvalifikacija)	Universitetas	1. Internatūros pažymėjimas, nurodantis suteiktą gydytojo odontologo profesinę kvalifikaciją 2. Internatūros pažymėjimas (gydytojo odontologo profesinė kvalifikacija)	Gydytojas odontologas	1.5.2004
Luxembourg	Diplôme d'Etat de docteur en médecine dentaire	Jury d'examen d'Etat		Médecin-dentiste	28.1.1980
Magyarország	Okleveles fogorvos doktor oklevél (doctor medicinae dentariae, dr. med. dent)	Egyetem		Fogorvos	1.5.2004
Malta	Lawrja fil-Kirurgija Dentali	Universita` ta Malta		Kirurgu Dentali	1.5.2004
Nederland	Universitair getuigschrift van een met goed gevolg afgelegd tandtsexamen	Faculteit Tandheelkunde		Tandarts	28.1.1980
Österreich	Bescheid über die Verleihung des akademischen Grades 'Doktor der Zahnheilkunde'	— Medizinische Universität — Medizinische Fakultät der Universität		Zahnarzt	1.1.1994
Polska	Dyplom ukończenia studiów wyższych na kierunku lekarsko-dentystycznym z tytułem 'lekarz dentysta'	Szkoły wyższe	Świadectwo złożenia Lekarsko – Dentystycznego Egzaminu Państwowego ⁽¹⁾ ⁽³⁾ /Świadectwo złożenia Lekarsko-Dentystycznego Egzaminu Końcowego ⁽²⁾ ⁽³⁾	Lekarz dentysta	1.5.2004

Land	Benämning på examensbeviset	Organ som utfärdar examensbeviset	Behörighetsbevis som medföljer examensbeviset	Yrkestitel	Referensdatum
Portugal	— Carta de curso de licenciatura em medicina dentária	— Faculdades — Institutos Superiores		Médico dentista	1.1.1986
	— Mestrado integrado em medicina dentária				24.3.2006
România	Diplomă de licență de medic dentist	— Universități		Medic dentist	1.10.2003
	Diploma de licență și master ⁽⁴⁾	— Ministerul Educației Naționale ⁽⁴⁾		Doctor-medic stomatologie ⁽⁵⁾	
Slovenija	Diploma, s katero se podeljuje strokovni naslov 'doktor dentalne medicine/doktorica dentalne medicine'	— Univerza	Potrđilo o opravljenem strokovnem izpitu za poklic doktor dentalne medicine/doktorica dentalne medicine	Doktor dentalne medicine/Doktorica dentalne medicine	1.5.2004
Slovensko	DIPLOM zubné lekárstvo doktor zubného lekárstva ('MDDr.')	Univerzita		Zubný lekár	1.5.2004
Suomi/Finland	Hammaslääketieteen liseniaatin tutkinto/Odontologie licentiatexamen	— Helsingin yliopisto/Helsingfors universitet — Oulun yliopisto — Itä-Suomen yliopisto — Turun yliopisto	Sosiaali- ja terveystalantolupa- ja valvontaviraston päätös käytännön palvelun hyväksymisestä/Beslut av Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården om godkännande av praktisk tjänstgöring	Hammaslääkäri/Tandläkare	1.1.1994
Sverige	Tandläkarexamen	Universitet eller högskola	Bevis om legitimation som tandläkare, utfärdat av Socialstyrelsen	Tandläkare	1.1.1994
United Kingdom	— Bachelor of Dental Surgery (BDS or B.Ch.D.)	— Universities		— Dentist	28.1.1980
	— Licentiate in Dental Surgery	— Royal Colleges		— Dental practitioner — Dental surgeon	

⁽¹⁾ Till och med 2012.⁽²⁾ Från och med 2013.⁽³⁾ Till och med den 1 oktober 2016 bör examensbeviset även åtföljas av ett intyg om genomförd praktik efter examen ('staż podyplomowy').⁽⁴⁾ Från och med 1 oktober 2011.⁽⁵⁾ Från och med 1 september 2017.

5.3.3 Benämningar på examensbevis för specialisttandläkare

Munkirurgi			
Land	Benämning på examensbeviset	Organ som utfärdar examensbeviset	Referensdatum
België/Belgique/ Belgien			
България	Свидетелство за призната специалност по 'Орална хирургия'	Факултет по дентална медицина към Медицински университет	1.1.2007
Česká republika	Diplom o specializaci (v oboru orální a maxilofaciální chirurgie)	1. Institut postgraduálního vzdělávání ve zdravotnictví 2. Ministerstvo zdravotnictví	19.7.2007
Danmark	Bevis for tilladelse til at betegne sig som specialtandlæge i tand-, mund- og kæbekirurgi	Sundhedsstyrelsen Styrelsen for Patientsikkerhed	28.1.1980
Deutschland	Fachzahnärztliche Anerkennung für Oralchirurgie/Mundchirurgie	Landeszahnärztekammer	28.1.1980
Eesti			
Ελλάς	Τίτλος Οδοντιατρικής ειδικότητας της Γναθοχειρουργικής (υρ το 31.12.2002)	— Περιφέρεια — Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση — Νομαρχία	1.1.2003
España			
France	Diplôme d'études spécialisées de chirurgie orale	Universités	31/03/2011
Hrvatska			
Ireland	Certificate of specialist dentist in oral surgery	Competent authority recognised for this purpose by the competent minister	28.1.1980
Italia	Diploma di specialista in Chirurgia Orale	Università	21.5.2005
Κύπρος	Πιστοποιητικό Αναγνώρισης του Ειδικού Οδοντίατρου στην Στοματική Χειρουργική	Οδοντιατρικό Συμβούλιο	1.5.2004
Latvija			

Munkirurgi

Land	Benämning på examensbeviset	Organ som utfärdar examensbeviset	Referensdatum
Lietuva	1. Rezidentūros pažymėjimas, nurodantis suteiktą burnos chirurgo profesinę kvalifikaciją 2. Rezidentūros pažymėjimas (burnos chirurgo profesinė kvalifikacija)	Universitetas	1.5.2004
Luxembourg			
Magyarország	Dento-alveoláris sebészet szakorvosa bizonyítvány	Nemzeti Vizsgabizottság	1.5.2004
Malta	Ċertifikat ta' speċjalista dentali fil-Kirurgija tal-ħalq	Kumitat ta' Approvazzjoni dwar Speċjalisti	1.5.2004
Nederland	Bewijs van inschrijving als kaakchirurg in het Specialistenregister	Registratiecommissie Tandheelkundige Specialismen (RTS) van de Koninklijke Nederlandse Maatschappij tot bevordering der Tandheekunde	28.1.1980
Österreich			
Polska	Dyplom uzyskania tytułu specjalisty w dziedzinie chirurgii stomatologicznej	Centrum Egzaminów Medycznych	1.5.2004
Portugal	Título de Especialista em Cirurgia Oral	Ordem dos Médicos Dentistas (OMD)	4.6.2008
România	Certificatul de specialist în Chirurgie dento-alveolară	Ministerul Sănătății	17.12.2008
Slovenija	Potrdilo o opravljenem specialističnem izpitu iz oralne kirurgije	1. Ministrstvo za zdravje 2. Zdravniška zbornica Slovenije	1.5.2004
Slovensko	Diplom o špecializácii v špecializačnom odbore maxilofaciálna chirurgia	— Slovenská zdravotnícka univerzita — Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach	17.12.2008
Suomi/Finland	Erikoishammaslääkärin tutkinto, suuja leukakirurgia/Specialtandläkarexamen, oral och maxillofacial kirurgi	Yliopisto	1.1.1994
Sverige	Bevis om specialistkompetens i oral kirurgi	Socialstyrelsen	1.1.1994
United Kingdom	Certificate of completion of specialist training in oral surgery	Competent authority recognised for this purpose	28.1.1980

Ortodonti

Land	Benämning på examensbeviset	Organ som utfärdar examensbeviset	Referensdatum
België/Belgique/ Belgien	Titre professionnel particulier de dentiste spécialiste en orthodontie/Bijzondere beroepstitel van tandarts specialist in de orthodontie	Ministre de la Santé publique/Minister bevoegd voor Volksgezondheid	27.1.2005
България	Свидетелство за призната специалност по 'Ортодонтия'	Факултет по дентална медицина към Медицински университет	1.1.2007
Česká republika	Diplom o specializaci (v oboru ortodontie)	1. Institut postgraduálního vzdělávání ve zdravotnictví 2. Ministerstvo zdravotnictví	19.7.2007
Danmark	Bevis for tilladelse til at betegne sig som specialtandlæge i ortodonti	Sundhedsstyrelsen Styrelsen for Patientsikkerhed	28.1.1980
Deutschland	Fachzahnärztliche Anerkennung für Kieferorthopädie	Landeszahnärztekammer	28.1.1980
Eesti	Residentuuri lõputunnistus ortodontiaerialal Ortodontia residentuuri lõpetamist tõendav tunnistus	Tartu Ülikool	1.5.2004
Ελλάς	Τίτλος Οδοντιατρικής ειδικότητας της Ορθοδοντικής	— Περιφέρεια — Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση — Νομαρχία	1.1.1981
España			
France	Titre de spécialiste en orthodontie	Conseil National de l'Ordre des chirurgiens dentistes	28.1.1980
Hrvatska			
Ireland	Certificate of specialist dentist in orthodontics	Competent authority recognised for this purpose by the competent minister	28.1.1980
Italia	Diploma di specialista in Ortognatodonzia	Università	21.5.2005
Κύπρος	Πιστοποιητικό Αναγνώρισης του Ειδικού Οδοντιάτρου στην Ορθοδοντική	Οδοντιατρικό Συμβούλιο	1.5.2004
Latvija	'Sertifikāts'— kompetentas iestādes izsniegts dokuments, kas apliecina, ka persona ir nokārtojusi sertifikācijas eksāmenu ortodontijā	Latvijas Ārstu biedrība	1.5.2004

Ortodonti			
Land	Benämning på examensbeviset	Organ som utfärdar examensbeviset	Referensdatum
Lietuva	1. Rezidentūros pažymėjimas, nurodantis suteiktą gydytojo ortodonto profesinę kvalifikaciją 2. Rezidentūros pažymėjimas (gydytojo ortodonto profesinė kvalifikacija)	Universitetas	1.5.2004
Luxembourg			
Magyarország	Fogszabályozás szakorvosa bizonyítvány	Nemzeti Vizsgabizottság	1.5.2004
Malta	Ċertifikat ta' speċjalista dentali fl-Ortodonzja	Kumitat ta' Approvazzjoni dwar Speċjalisti	1.5.2004
Nederland	Bewijs van inschrijving als orthodontist in het Specialistenregister	Registratiecommissie Tandheelkundige Specialismen (RTS) van de Koninklijke Nederlandse Maatschappij tot bevordering der Tandheelkunde	28.1.1980
Österreich			
Polska	Dyplom uzyskania tytułu specjalisty w dziedzinie ortodoncji	Centrum Egzaminów Medycznych	1.5.2004
Portugal	Título de Especialista em Ortodontia	Ordem dos Médicos Dentistas (OMD)	4.6.2008
România	Certificatul de specialist în Ortodonție și Ortopedie dento-facială	Ministerul Sănătății	17.12.2008
Slovenija	Potrnilo o opravljenem specialističnem izpitu iz čeljustne in zobne ortopedije	1. Ministrstvo za zdravje 2. Zdravniška zbornica Slovenije	1.5.2004
Slovensko	Diplom o špecializácii v špecializačnom odbore čelustná ortopédia	Slovenská zdravotnícka univerzita	17.12.2008
Suomi/Finland	Erikoishammaslääkäarin tutkinto, hampaiston oikomishoito/Specialtand-läkarexamen, tandreglering	Yliopisto	1.1.1994
Sverige	Bevis om specialistkompetens i ortodonti	Socialstyrelsen	1.1.1994
United Kingdom	Certificate of Completion of specialist training in orthodontics	Competent authority recognised for this purpose	28.1.1980."

4. Punkt 5.4.2 ska ersättas med följande:

”5.4.2 Benämningar på examensbevis för veterinärer

Land	Benämning på examensbeviset	Organ som utfärdar examensbeviset	Behörighetsbevis som medföljer examensbeviset	Referensdatum
België/Belgique/ Belgien	Diploma van dierenarts/Diplôme de docteur en médecine vétérinaire	— De universiteiten/Les universités — De bevoegde Examencommissie van de Vlaamse Gemeenschap/Le Jury compétent d'enseignement de la Communauté française		21.12.1980
България	Диплома за висше образование на образователно-квалификационна степен магистър по специалност Ветеринарна медицина с професионална квалификация Ветеринарен лекар	— Лесотехнически университет София Факултет Ветеринарна медицина — Тракийски университет Стара Загора, Ветеринарномедицински факултет		1.1.2007
Česká republika	— Diplom o ukončení studia ve studijním programu veterinární lékařství (doktor veterinární medicíny, MVDr.) — Diplom o ukončení studia ve studijním programu veterinární hygiena a ekologie (doktor veterinární medicíny, MVDr.)	Veterinární fakulta univerzity v České republice		1.5.2004
Danmark	Bevis for kandidatuddannelsen i veterinærmedicin (cand.med. vet.)	Københavns Universitet		21.12.1980
Deutschland	— Zeugnis über das Ergebnis des Dritten Abschnitts der Tierärztlichen Prüfung und das Gesamtergebnis der Tierärztlichen Prüfung — Zeugnis über das Ergebnis der Tierärztlichen Prüfung und das Gesamtergebnis der Tierärztlichen Prüfung	Der Vorsitzende des Prüfungsausschusses für die Tierärztliche Prüfung einer Universität oder Hochschule		21.12.1980 1.1.2006
Eesti	Diplom: täitnud veterinaarmeditsiini õppekava Loomaarstikraad <i>Degree in Veterinary Medicine (DVM)</i>	Eesti Põllumajandusülikool Eesti Maaülikool		1.5.2004

Land	Benämning på examensbeviset	Organ som utfärdar examensbeviset	Behörighetsbevis som medföljer examensbeviset	Referensdatum
Ελλάς	Πτυχίο Κτηνιατρικής	1. Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης 2. Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας		1.1.1981
España	Título de Licenciado en Veterinaria	— Ministerio de Educación y Cultura — El rector de una Universidad		1.1.1986
	Título de Graduado/a en Veterinaria	— El rector de una Universidad		1.1.1986
France	Diplôme d'Etat de docteur vétérinaire	— L'Institut d'enseignement supérieur et de recherche en alimentation, santé animale, sciences agronomiques et de l'environnement (Vet Agro Sup); — L'Ecole nationale vétérinaire, agroalimentaire et de l'alimentation, Nantes-Atlantique (ONIRIS); — L'Ecole nationale vétérinaire d'Alfort; — L'Ecole nationale vétérinaire de Toulouse.		21.12.1980
Hrvatska	Diploma 'doktor veterinarske medicine/doktorica veterinarske medicine'	Veterinarski fakultet Sveučilišta u Zagrebu		1.7.2013
Ireland	— Diploma of Bachelor in/of Veterinary Medicine (MVB) — Diploma of Membership of the Royal College of Veterinary Surgeons (MRCVS)			21.12.1980
Italia	Diploma di laurea in medicina veterinaria	Università	Diploma di abilitazione all'esercizio della medicina veterinaria	1.1.1985
Κύπρος	Πιστοποιητικό Εγγραφής Κτηνιάτρου	Κτηνιατρικό Συμβούλιο		1.5.2004
Latvija	Veterinārārsta diploms	Latvijas Lauksaimniecības Universitāte		1.5.2004

Land	Benämning på examensbeviset	Organ som utfärdar examensbeviset	Behörighetsbevis som medföljer examensbeviset	Referensdatum
Lietuva	1. Aukštojo mokslo diplomas (veterinarijos gydytojo (DVM))	1. Lietuvos Veterinarijos Akademiija		1.5.2004
	2. Magistro diplomas (veterinarinės medicinos magistro kvalifikacinis laipsnis ir veterinarijos gydytojo profesinė kvalifikacija)	2. Lietuvos sveikatos mokslų universitetas		
Luxembourg	Diplôme d'Etat de docteur en médecine vétérinaire	Jury d'examen d'Etat		21.12.1980
Magyarország	Okleveles állatorvos doktor oklevél (dr. vet)	Felsőoktatási intézmény		1.5.2004
Malta	Liċenzja ta' Kirurgu Veterinarju	Kunsill tal-Kirurgi Veterinarji		1.5.2004
Nederland	Getuigschrift van met goed gevolg afgelegd diergeneeskundig/veeartsenijkundig examen			21.12.1980
Österreich	— Diplom-Tierarzt — Magister medicinae veterinariae	Universität		1.1.1994
Polska	Dyplom lekarza weterynarii	1. Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie 2. Akademia Rolnicza we Wrocławiu ⁽¹⁾ 3. Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu ⁽²⁾ 4. Akademia Rolnicza w Lublinie ⁽³⁾ 5. Uniwersytet Przyrodniczy w Lublinie ⁽⁴⁾ 6. Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie 7. Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu ⁽⁶⁾ 8. Uniwersytet Rolniczy im. Hugona Kołłątaja w Krakowie oraz Uniwersytet Jagielloński w Krakowie ⁽⁷⁾		1.5.2004

Land	Benämning på examensbeviset	Organ som utfärdar examensbeviset	Behörighetsbevis som medföljer examensbeviset	Referensdatum
Portugal	— Carta de curso de licenciatura em medicina veterinária — Carta de mestrado integrado em medicina veterinária	Universidade		1.1.1986
România	Diplomă de licență de doctor medic veterinar	Universități Ministerul Educației Naționale ⁽⁵⁾		1.1.2007
Slovenija	Diploma, s katero se podeljuje strokovni naslov 'doktor veterinarske medicine/doktorica veterinarske medicine'	Univerza	Spričevalo o opravljenem državnem izpitu s področja veterinarstva	1.5.2004
Slovensko	Vysokoškolský diplom o udelení akademického titulu 'doktor veterinárskeho lekárstva' ('MVDr.')	Univerzita		1.5.2004
Suomi/Finland	Eläinlääketieteen lisensiaatin tutkinto/Veterinärmedicine licentiatexamen	Yliopisto		1.1.1994
Sverige	Veterinärexamen	Sveriges Lantbruksuniversitet		1.1.1994
United Kingdom	1. Bachelor of Veterinary Science (BVSc) 2. Bachelor of Veterinary Science (BVSc) 3. Bachelor of Veterinary Medicine (Vet MB) 4. Bachelor of Veterinary Medicine and Surgery (BVM&S) 5. Bachelor of Veterinary Medicine and Surgery (BVMS) 6. Bachelor of Veterinary Medicine (BvetMed) 7. Bachelor of Veterinary Medicine and Bachelor of Veterinary Surgery (B.V.M., B.V.S.)	1. University of Bristol 2. University of Liverpool 3. University of Cambridge 4. University of Edinburgh 5. University of Glasgow 6. University of London 7. University of Nottingham		21.12.1980

⁽¹⁾ Giltigt till och med 22 november 2006.

⁽²⁾ Från och med 23 november 2006.

⁽³⁾ Giltigt till och med 10 april 2008.

⁽⁴⁾ Från och med 11 april 2008.

⁽⁵⁾ Från och med 10 januari 2011.

⁽⁶⁾ Från och med 1 oktober 2011.

⁽⁷⁾ Från och med 1 oktober 2012.”

”5.5.2 Benämningar på examensbevis för barnmorskor

Land	Benämning på examensbeviset	Organ som utfärdar examensbeviset	Yrkestitel	Referensdatum
België/Belgique/ Belgien	Diploma van vroedvrouw/Di- plôme d'accoucheuse	— De erkende opleidingsinsti- tuten/Les établissements d'enseignement — De bevoegde Examencom- missie van de Vlaamse Ge- meenschap/Le Jury compétent d'enseignement de la Communauté françai- se	Vroedvrouw/ Accoucheuse	23.1.1983
България	Диплома за висше образование на образователно-квалифи- кационна степен 'Бакалавър' с професионална квалификация 'Акушерка'	Университет	Акушерка	1.1.2007
Česká republika	1. Diplom o ukončení studia ve studijním programu ošetro- vatelství ve studijním oboru porodní asistentka (bakalář, Bc.) 2. Diplom o ukončení studia ve studijním programu porodní asistence ve studijním oboru porodní asistentka (bakalář, Bc.) 3. Diplom o ukončení studia ve studijním oboru diplomova- ná porodní asistentka (diplo- movaný specialista, DiS.)	1. Vysoká škola zřízená nebo uznaná státem 2. Vysoká škola zřízená nebo uznaná státem 3. Vyšší odborná škola zřízená nebo uznaná státem	Porodní asistentka/porodní asistent	1.5.2004
Danmark	Bevis for uddannelsen til pro- fessionsbachelor i jordemoder- kundskab	Professionshøjskole	Jordemoder	23.1.1983
Deutschland	Zeugnis über die staatliche Prü- fung für Hebammen und Ent- bindungspfleger	Staatlicher Prüfungsausschuss	— Hebamme — Entbindungspfleger	23.1.1983
Eesti	Diplom ämmaemanda erialal Ämmaemanda diplom	— Tallinna Meditsiinikool — Tartu Meditsiinikool — Tallinna Tervishoiu Kõrg- kool — Tartu Tervishoiu Kõrgkool	Ämmaemand	1.5.2004

Land	Benämning på examensbeviset	Organ som utfärdar examensbeviset	Yrkestitel	Referensdatum
Ελλάς	<p>1. Πτυχίο Τμήματος Μαιευτικής Τεχνολογικών Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων (Τ.Ε.Ι.)</p> <p>2. Πτυχίο του Τμήματος Μαιών της Ανωτέρας Σχολής Στελεχών Υγείας και Κοινων. Πρόνοιας (ΚΑΤΕΕ)</p> <p>3. Πτυχίο Μαίας Ανωτέρας Σχολής Μαιών</p>	<p>1. Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (Τ.Ε.Ι.)</p> <p>2. ΚΑΤΕΕ Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων</p> <p>3. Υπουργείο Υγείας και Πρόνοιας</p>	<p>— Μαία</p> <p>— Μαιευτής</p>	23.1.1983
España	<p>— Título de matrona</p> <p>— Título de asistente obstétrico (matrona)</p> <p>— Título de enfermería obstétrica-ginecológica</p>	Ministerio de Educación y Cultura	<p>— Matrona</p> <p>— Asistente obstétrico</p>	1.1.1986
France	Diplôme de sage-femme	L'Etat	Sage-femme	23.1.1983
Hrvatska	Svjedodžba 'prvostupnik (baccalaureus) primaljstva/sveučilišna prvostupnica (baccalaurea) primaljstva'	<p>— Medicinski fakulteti sveučilišta u Republici Hrvatskoj</p> <p>— Sveučilišta u Republici Hrvatskoj</p> <p>— Veleučilišta i visoke škole u Republici Hrvatskoj</p>	Prvostupnik (baccalaureus) Primaljstva/Prvostupnica (baccalaurea) primaljstva	1.7.2013
Ireland	<p>1. Certificate in Midwifery ⁽¹⁾</p> <p>2. B.Sc. in Midwifery approved by the NMBI ⁽²⁾</p> <p>3. Higher/Post-graduate Diploma in Midwifery approved by the NMBI ⁽²⁾</p>	<p>1. An Bórd Altranais (The Nursing Board) [up to 1 October 2012];</p> <p>Bórd Altranais agus Cnáimhseachais na hÉireann (The Nursing and Midwifery Board of Ireland, NMBI) [from 2 October 2012].</p> <p>2. A third-level Institution delivering a Midwifery education programme approved by the NMBI</p> <p>3. Third-level Institution delivering Higher/Post-graduate Diploma in Midwifery approved by the NMBI</p>	Registered Midwife (RM)	23.1.1983
Italia	<p>1. Diploma d'ostetrica ⁽⁴⁾</p> <p>2. Laurea in ostetricia ⁽⁵⁾</p>	<p>1. Scuole riconosciute dallo Stato ⁽⁴⁾</p> <p>2. Università ⁽⁵⁾</p>	Ostetrica ⁽⁴⁾	23.1.1983

Land	Benämning på examensbeviset	Organ som utfärdar examensbeviset	Yrkestitel	Referensdatum
Kyperos	Δίπλωμα στο μεταβασικό πρόγραμμα Μαιευτικής	Νοσηλευτική Σχολή	Εγγεγραμμένη Μαία	1.5.2004
Latvija	Diploms par vecmātes kvalifikācijas iegūšanu	Māsu skolas	Vecmāte	1.5.2004
Lietuva	<p>1. Aukštojo mokslo diplomas, nurodantis suteiktą bendrosios praktikos slaugytojo profesinę kvalifikaciją, ir profesinės kvalifikacijos pažymėjimas, nurodantis suteiktą akušerio profesinę kvalifikaciją</p> <p>— Pažymėjimas, liudijantis akušerio profesinę praktiką</p> <p>2. Aukštojo mokslo diplomas (neuniversitetinės studijos), nurodantis suteiktą bendrosios praktikos slaugytojo profesinę kvalifikaciją, ir profesinės kvalifikacijos pažymėjimas, nurodantis suteiktą akušerio profesinę kvalifikaciją</p> <p>— Pažymėjimas, liudijantis akušerio profesinę praktiką</p> <p>3. Aukštojo mokslo diplomas (neuniversitetinės studijos), nurodantis suteiktą akušerio profesinę kvalifikaciją</p> <p>4. Bakalauro diplomas (slaugos bakalauro kvalifikacinis laipsnis ir bendrosios praktikos augytojo profesinė kvalifikacija) Ir Profesinės kvalifikacijos pažymėjimas (akušerio profesinė kvalifikacija)</p> <p>5. Profesinio bakalauro diplomas (slaugos profesinio bakalauro kvalifikacinis laipsnis ir bendrosios praktikos slaugytojo profesinė kvalifikacija) Ir Profesinės kvalifikacijos pažymėjimas (akušerio profesinė kvalifikacija)</p> <p>6. Profesinio bakalauro diplomas (akušerijos profesinio bakalauro kvalifikacinis laipsnis ir akušerio profesinė kvalifikacija)</p>	<p>1. Universitetas</p> <p>2. Kolegija</p> <p>3. Kolegija</p> <p>4. Universitetas</p> <p>5. Kolegija</p> <p>6. Kolegija</p>	Akušeris	1.5.2004

Land	Benämning på examensbeviset	Organ som utfärdar examensbeviset	Yrkestitel	Referensdatum
Luxembourg	Diplôme de sage-femme	Ministère de l'éducation nationale, de la formation professionnelle et des sports	Sage-femme	23.1.1983
Magyarország	1. Szülész nő bizonysítvány 2. Szülész nő oklevél	1. Iskola/főiskola 2. Felsőoktatási intézmény	Szülész nő	1.5.2004
Malta	Lawrja jew diploma fl- Istudji tal-Qwiebel	Universita` ta' Malta	Qabla	1.5.2004
Nederland	Diploma van verloskundige	Door het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport erkende opleidings-instellingen	Verloskundige	23.1.1983
Österreich	1. Hebammen-Diplom 2. Diplom über den Abschluss des Fachhochschul-Bachelorstudiengangs 'Hebamme'	1. — Hebammenakademie — Bundeshebammenlehranstalt 2. Fachhochschulrat	Hebamme	1.1.1994
Polska	— Dyplom ukończenia studiów wyższych na kierunku położnictwo z tytułem 'magister położnictwa' — Dyplom ukończenia studiów wyższych zawodowych na kierunku/specjalności położnictwo z tytułem 'licencjat położnictwa'	Instytucja prowadząca kształcenie na poziomie wyższym uznana przez właściwe władze (Higher education institution recognised by the competent authorities)	Położna	1.5.2004
Portugal	1. Diploma de enfermeiro especialista em enfermagem de saúde materna e obstétrica 2. Diploma/carta de curso de estudos superiores especializados em enfermagem de saúde materna e obstétrica 3. Diploma (do curso de pós-licenciatura) de especialização em enfermagem de saúde materna e obstétrica	1. Ecolas de Enfermagem 2. Escolas Superiores de Enfermagem 3. — Escolas Superiores de Enfermagem — Escolas Superiores de Saúde	Enfermeiro especialista em enfermagem de saúde materna e obstétrica	1.1.1986
România	Diplomă de licență de moașă	Universități	Moașă	1.1.2007
Slovenija	Diploma, s katero se podeljuje strokovni naslov 'diplomirana babica/diplomirani babičar'	1. Univerza 2. Visoka strokovna šola	diplomirana babica/diplomirani babičar	1.5.2004

Land	Benämning på examensbeviset	Organ som utfärdar examensbeviset	Yrkestitel	Referensdatum
Slovensko	1. DIPLOM pôrodná asistancia 'bakalár' (Bc.) 2. DIPLOM diplomovaná pôrodná asistentka	1. Vysoká škola /Univerzita 2. Stredná zdravotnícka škola	Pôrodná asistentka	1.5.2004
Suomi/Finland	1. Kätilön tutkinto/barnmorskeexamen 2. Sosiaali- ja terveystieteiden ammattikorkeakoulututkinto, kätilö (AMK)/yrkeshögskoleexamen inom hälsovård och det sociala området, barnmorska (YH)	1. Terveystieteiden tutkimuslaitokset/hälsövärdsläroanstalter 2. Ammattikorkeakoulut/Yrkehögskolor	Kätilö/Barnmorska	1.1.1994
Sverige	Barnmorskeexamen	Universitet eller högskola	Barnmorska	1.1.1994
United Kingdom	A qualification approved by the Nursing and Midwifery Council or its predecessor bodies as attesting to the completion of training as required for midwives by Article 40 and the standard of proficiency as required for registration as a Registered Midwife in its register ⁽³⁾	Education institution approved by the Nursing and Midwifery Council or its predecessor bodies	Registered Midwife	23.1.1983

- ⁽¹⁾ Detta examensbevis ger rätt till automatiskt erkännande när det utfärdas till medlemsstaters medborgare som har erhållit sin examen i Irland.
⁽²⁾ Denna information om examensbeviset infördes i syfte att säkerställa att utexaminerade som utbildats i Irland skulle ha rätt till automatiskt erkännande utan att ha registrerat sig i Irland, eftersom en sådan registrering inte utgör en del av examensförfarandet.
⁽³⁾ Denna information om examensbeviset infördes i syfte att säkerställa att utexaminerade som utbildats i Förenade kungariket skulle ha rätt till automatiskt erkännande av sin examen utan att ha registrerat sig, eftersom en sådan registrering inte utgör en del av examensförfarandet.
⁽⁴⁾ Giltigt till och med 2001.
⁽⁵⁾ Från och med 2001/2002."

6. Punkt 5.6.2 ska ersättas med följande:

"5.6.2 Benämningar på examensbevis för apotekare

Land	Benämning på examensbeviset	Organ som utfärdar examensbeviset	Behörighetsbevis som medföljer examensbeviset	Referensdatum
België/Belgique/ Belgien	Diploma van apotheker/Diplôme de pharmacien	— De universiteiten/Les universities — De bevoegde Examencommissie van de Vlaamse Gemeenschap/Le Jury compétent d'enseignement de la Communauté française		1.10.1987

Land	Benämning på examensbeviset	Organ som utfärdar examensbeviset	Behörighetsbevis som medföljer examensbeviset	Referensdatum
Bulgaria	Диплома за висше образование на образователно-квалификационна степен 'Магистър' по 'Фармация' с професионална квалификация 'Магистър-фармацевт'	Университет		1.1.2007
Česká republika	Diplom o ukončení studia ve studijním programu farmacie (magistr, Mgr.)	Farmaceutická fakulta univerzity v České republice		1.5.2004
Danmark	Bevis for kandidatuddannelsen i farmaci (cand.pharm.) Bevis for kandidatuddannelsen i farmaci (cand.pharm.)	Det Farmaceutiske Fakultet, Københavns Universitet Syddansk Universitet		1.10.1987
Deutschland	Zeugnis über die Staatliche Pharmazeutische Prüfung	Zuständige Behörden		1.10.1987
Eesti	Diplom proviisori õppekava läbimisest Farmaatsiamagister <i>Master of Science in Pharmacy (MSc)</i>	Tartu Ülikool		1.5.2004
Ελλάς	Άδεια άσκησης φαρμακευτικού επαγγέλματος	— Περιφέρεια — Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση		1.10.1987
España	Título de Licenciado en Farmacia Título de Graduado/a en Farmacia	— Ministerio de Educación y Cultura — El rector de una universidad — El rector de una Universidad		1.10.1987 1.1.1986
France	— Diplôme d'Etat de pharmacien — Diplôme d'Etat de docteur en pharmacie	Universités		1.10.1987
Hrvatska	Diploma 'magistar farmacije/ magistra farmacije'	— Farmaceutsko-biokemijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu — Medicinski fakultet Sveučilišta u Splitu — Kemijsko-tehnološki fakultet Sveučilišta u Splitu		1.7.2013

Land	Benämning på examensbeviset	Organ som utfärdar examensbeviset	Behörighetsbevis som medföljer examensbeviset	Referensdatum
Ireland	1. Certificate of Registered Pharmaceutical Chemist ⁽¹⁾ Certificate of Registration as a Pharmacist ⁽¹⁾ 2. A degree in Pharmacy recognised by the Pharmaceutical Society of Ireland ⁽²⁾	1. Cumann Cógaiseoirí na hEireann (Pharmaceutical Society of Ireland) 2. Universities delivering degrees in pharmacy recognised by the Pharmaceutical Society of Ireland	2. Notification from the Pharmaceutical Society of Ireland that the person named therein is the holder of a qualification appropriate for practicing as a pharmacist	1.10.1987
Italia	Diploma o certificato di abilitazione all'esercizio della professione di farmacista ottenuto in seguito ad un esame di Stato	Università		1.11.1993
Κύπρος	Πιστοποιητικό Εγγραφής Φαρμακοποιού	Συμβούλιο Φαρμακευτικής		1.5.2004
Latvija	Farmaceita diploms	Universitātes tipa augstskola		1.5.2004
Lietuva	1. Aukštojo mokslo diplomas, nurodantis suteiktą vaistininko profesinę kvalifikaciją 2. Magistro diplomas (farmacijos magistro kvalifikacinis laipsnis ir vaistininko profesinė kvalifikacija)	Universitetas		1.5.2004
Luxembourg	Diplôme d'Etat de pharmacien	Jury d'examen d'Etat + visa du ministre de l'éducation nationale		1.10.1987
Magyarország	Okleveles gyógyszerész oklevél (magister pharmaciae, abbrev: mag. Pharm)	Egyetem		1.5.2004
Malta	Lawrja fil-farmacija	Universita` ta' Malta		1.5.2004
Nederland	Getuigschrift van met goed gevolg afgelegd apothekerexamen	Faculteit Farmacie		1.10.1987
Österreich	Staatliches Apothekerdiplom	Österreichische Apothekerkammer		1.10.1994
Polska	Dyplom ukończenia studiów wyższych na kierunku farmacja z tytułem magistra	1. Akademia Medyczna 2. Uniwersytet Medyczny 3. Collegium Medicum Uniwersytetu Jagiellońskiego		1.5.2004

Land	Benämning på examensbeviset	Organ som utfärdar examensbeviset	Behörighetsbevis som medföljer examensbeviset	Referensdatum
Portugal	— Licenciatura em Farmácia — Carta de curso de licenciatura em Ciências Farmacêuticas	Instituição de Ensino Superior Universitário		1.10.1987
	Mestrado Integrado em Ciências Farmacêuticas			1.1.2007
România	Diplomă de licență de farmacist Diploma de licență și master ⁽⁵⁾	Universități Ministerul Educației Nationale		1.1.2007
Slovenija	Diploma, s katero se podeljuje strokovni naziv 'magister farmacije/magistra farmacije'	Univerza	Potrdilo o opravljenem strokovnem izpitu za poklic magister farmacije/magistra farmacije	1.5.2004
Slovensko	DIPLOM farmácia magister ('Mgr.')	Univerzita		1.5.2004
Suomi/Finland	Proviisorin tutkinto/Provisorexamen	Yliopisto		1.10.1994
Sverige	Apotekarexamen	Universitet och högskolor		1.10.1994
United Kingdom	1. Certificate of Registered Pharmacist ⁽³⁾ 2. A degree in pharmacy approved by either the General Pharmaceutical Council (formerly Royal Pharmaceutical Society of Great Britain) or the Pharmaceutical Society of Northern Ireland ⁽⁴⁾	Universities delivering pharmacy degrees approved by the General Pharmaceutical Council (formerly Royal Pharmaceutical Society of Great Britain) or the Pharmaceutical Society of Northern Ireland	Notification from the General Pharmaceutical Council or Pharmaceutical Society of Northern Ireland confirming successful completion of the approved pharmacy degree, 12 months practical training and a pass of the registration assessment.	1.10.1987

- ⁽¹⁾ Detta examensbevis ger rätt till automatiskt erkännande när det utfärdas till medlemsstaters medborgare som har erhållit sin examen i Irland.
- ⁽²⁾ Denna information om examensbeviset infördes i syfte att säkerställa att utexaminerade som utbildats i Irland skulle ha rätt till automatiskt erkännande utan att ha registrerat sig i Irland. I sådana fall ska åtföljande intyg visa att alla examenskrav är uppfyllda.
- ⁽³⁾ Detta examensbevis ger rätt till automatiskt erkännande av examen när det utfärdas till medlemsstaters medborgare som har erhållit sin examen i Förenade kungariket.
- ⁽⁴⁾ Denna information om examensbeviset infördes i syfte att säkerställa att utexaminerade som utbildats i Förenade kungariket skulle ha rätt till automatiskt erkännande av sin examen utan att ha registrerat sig. I sådana fall ska åtföljande intyg visa att alla examenskrav är uppfyllda.
- ⁽⁵⁾ Från och med 10 januari 2011."

7. Punkt 5.7.1 ska ersättas med följande:

”5.7.1 Benämningar på examensbevis för arkitekter som erkänts i enlighet med artikel 46

Land	Benämning på examensbeviset	Organ som utfärdar examensbeviset	Behörighetsbevis som medföljer examensbeviset	Referenslåsår	
België/Belgique/ Belgien	1. Architect/Architecte	1. Nationale hogescholen voor architectuur/Ecoles nationales supérieures d'architecture	Certificat de stage délivré par l'Ordre des Architectes/Stagegetuigschrift afgeleverd door de Orde van Architecten	1988/1989	
	2. Architect/Architecte	2. Hogere-architectuur-instituten/Instituts supérieurs d'architecture			
	3. Architect/Architecte	3. Provinciaal Hoger Instituut voor Architectuur te Hasselt/Ecole provinciale supérieure d'architecture de Hasselt			
	4. Architect/Architecte	4. Koninklijke Academies voor Schone Kunsten/Académies royales des Beaux-Arts			
	5. Architect/Architecte	5. Sint-Lucasscholen/Ecoles Saint-Luc			
	6. Burgerlijke ingenieur-architect/Ingénieur Civil Architecte	6. — Faculteiten Toegepaste Wetenschappen van de Universiteiten/Facultés des sciences appliquées des universités — 'Faculté Polytechnique' van Mons			
	7. Burgerlijk Ingenieur-Architect (Ir. Arch.)	7. K.U. Leuven, faculteit ingenieurswetenschappen			2004/2005
	8. Burgerlijk Ingenieur-Architect (Ir. Arch.)	8. Vrije Universiteit Brussel, faculteit ingenieurswetenschappen			2004/2005
	9. Master Ingénieur Civil Architecte, à finalité spécialisée	9. Faculté Polytechnique de Mons			2008/2009
България	Магистър-Специалност архитектура	— Университет по архитектура, строителство и геодезия – София, Архитектурен факултет	Свидетелство, издадено от компетентната Камара на архитектите, удостоверяващо изпълнението на предпоставките, необходими за регистрация като архитект с пълна проектантска правоспособност в регистъра на архитектите	2010/2011	
		— Варненски свободен университет 'Черноризец Храбър', Варна, Архитектурен факултет		2007/2008	
		— Висше строително училище 'Любен Каравелов', Архитектурен факултет		2009/2010	

Land	Benämning på examensbeviset	Organ som utfärdar examensbeviset	Behörighetsbevis som medföljer examensbeviset	Referenslåsår	
Česká republika	Architektura a urbanismus	— Fakulta architektury, České vysoké učení technické (ČVUT) v Praze — Vysoké učení technické v Brně, Fakulta architektury	Osvědčení o splnění kvalifikačních požadavků pro samostatný výkon profese architekta vydané Českou komorou architektů	2007/2008	
	Inženýr architekt (Ing.Arch.)	— Technická univerzita v Liberci, Fakulta umění a architektury			
	Magistr umění v oboru architektura (MgA.)	— Vysoká škola uměleckoprůmyslová v Praze			
	Magistr umění v oboru Architektonická tvorba, MgA	— Akademie výtvarných umění v Praze		2007/2008	
Danmark	Bevis for kandidatuddannelsen i arkitektur (cand.arch.)	— Kunstakademiets Arkitektskole i København — Arkitektskolen i Århus		1988/1989	
Deutschland	Diplom-Ingenieur,	— Universitäten (Architektur/Hochbau)	Bescheinigung einer zuständigen Architektenkammer über die Erfüllung der Qualifikationsvoraussetzungen im Hinblick auf eine Eintragung in die Architektenliste	1988/1989	
	Diplom-Ingenieur Univ.	— Technische Hochschulen (Architektur/Hochbau) — Technische Universitäten (Architektur/Hochbau) — Universitäten-Gesamthochschulen (Architektur/Hochbau) — Hochschulen für bildende Künste — Hochschulen für Künste			
	Diplom-Ingenieur, Diplom-Ingenieur FH	— Fachhochschulen (Architektur/Hochbau) — Universitäten-Gesamthochschulen (Architektur/Hochbau) bei entsprechenden Fachhochschulstudiengängen			
	Master of Arts – M.A.	— Hochschule Bremen – University of applied Sciences, Fakultät Architektur, Bau und Umwelt – School of Architecture Bremen			2003/2004
		— Fachhochschule Münster (University of Applied Sciences) – Muenster School of Architecture			2000/2001
		— Georg-Simon-Ohm-Hochschule Nürnberg Fakultät Architektur			2005/2006
		— Hochschule Anhalt (University of Applied Sciences) Fachbereich Architektur, Facility Management und Geoinformation			2010/2011

Land	Benämning på examensbeviset	Organ som utfärdar examensbeviset	Behörighetsbevis som medföljer examensbeviset	Referenslåsår
		— Hochschule Regensburg (University of Applied Sciences), Fakultät für Architektur		2007/2008
		— Technische Universität München, Fakultät für Architektur		2009/2010
		— Hochschule Lausitz, Studiengang Architektur, Fakultät für Bauen 'seit Juli 2013: Brandenburgische Technische Universität Cottbus-Senftenberg'		2009/2010
		— Fachhochschule Lübeck, University of Applied Sciences, Fachbereich Bauwesen		2004/2005
		— Fachhochschule für Technik und Wirtschaft Dresden, Fakultät Bauingenieurwesen/Architektur		2005/2006
		— Fachhochschule Erfurt/University of Applied Sciences		2006/2007
		— Hochschule Augsburg/Augsburg University of Applied Sciences		2005/2006
		— Hochschule Koblenz, Fachbereich Bauwesen		2004/2005
		— Hochschule München/Fakultät für Architektur		2005/2006
		— Hochschule für Technik Stuttgart, Fakultät Architektur und Gestaltung		2005/2006
		— SRH Hochschule Heidelberg		2013/2014
		— Staatliche Akademie der Bildenden Künste Stuttgart, Fachbereich Architektur		2006/2007
		— Hochschule Konstanz Technik, Wirtschaft und Gestaltung (HTWG)		2014/2015
	Master of Arts (in Kombination mit einem Bachelorabschluss in Architektur)	Hochschule Trier Fachbereich Gestaltung – Fachrichtung Architektur		2007/2008
	Master of Engineering (in Kombination mit einem Bachelorabschluss in Engineering)	Technische Hochschule Mittelhessen (University of Applied Sciences) Fachbereich Bauwesen		2010/2011
	Bachelor of Arts – B.A.	— Hochschule Anhalt (University of Applied Sciences) Fachbereich Architektur, Facility Management und Geoinformation		2010/2011

Land	Benämning på examensbeviset	Organ som utfärdar examensbeviset	Behörighetsbevis som medföljer examensbeviset	Referensläsår
		— Technische Universität München, Fakultät für Architektur		2009/2010
		— Alanus Hochschule für Kunst und Gesellschaft, Bonn		2007/2008
		— Hochschule Konstanz Technik, Wirtschaft und Gestaltung (HTWG)		2014/2015
	Bachelor of Sciences (B.Sc.)	Hochschule Bochum, Fachbereich Architektur		2003/2004
		— Universität Stuttgart, Fakultät 1: Architektur und Stadtplanung		2009/2010
	Master of Science	— Leibniz Universität Hannover, Fakultät für Architektur und Landschaft		2011/2012
		— Fachhochschule Aachen, Fachbereich Architektur		2009/2010
	Master of Science (M.Sc.) in Kombination mit dem Bachelor of Science (B.Sc.)	— Bauhaus-Universität Weimar		2005/2006
		— Bauhaus-Universität Weimar, Fakultät Architektur		2008/2009
		— Bauhaus-Universität Weimar, Fakultät Architektur und Urbanistik		2013/2014
Eesti	Arhitektuurimagister	Eesti Kunstiakadeemia		2006/2007
Ελλάς	Δίπλωμα Αρχιτέκτονα – Μηχανικού	— Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο (ΕΜΠ), τμήμα αρχιτεκτόνων – μηχανικών — Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης (ΑΠΘ), τμήμα αρχιτεκτόνων – μηχανικών της Πολυτεχνικής σχολής — Πανεπιστήμιο Πατρών, τμήμα αρχιτεκτόνων – μηχανικών της Πολυτεχνικής σχολής — Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Πολυτεχνική Σχολή, Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών — Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, Πολυτεχνική Σχολή, Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών Πολυτεχνείο Κρήτης, Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών	Βεβαίωση που χορηγεί το Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας (ΤΕΕ) και η οποία επιτρέπει την άσκηση δραστηριοτήτων στον τομέα της αρχιτεκτονικής	1988/1989 2003/2004 1999/2000 1999/2000 2004/2005

Land	Benämning på examensbeviset	Organ som utfärdar examensbeviset	Behörighetsbevis som medföljer examensbeviset	Referenslåsår
España	Título oficial de arquitecto	Rectores de las universidades enumeradas a continuación:		1988/1989
		— Universidad politécnica de Cataluña, escuelas técnicas superiores de arquitectura de Barcelona o del Vallès		
		— Universidad politécnica de Madrid, escuela técnica superior de arquitectura de Madrid		
		— Escuela de Arquitectura de la Universidad de Las Palmas de Gran Canaria		
		— Universidad politécnica de Valencia, escuela técnica superior de arquitectura de Valencia		
		— Universidad de Sevilla, escuela técnica superior de arquitectura de Sevilla		
		— Universidad de Valladolid, escuela técnica superior de arquitectura de Valladolid		
		— Universidad de Santiago de Compostela, escuela técnica superior de arquitectura de La Coruña		
		— Universidad del País Vasco, escuela técnica superior de arquitectura de San Sebastián		
		— Universidad de Navarra, escuela técnica superior de arquitectura de Pamplona		
		— Universidad de A Coruña		1991/1992
		— Universidad de Granada, Escuela Técnica Superior de Arquitectura de Granada.		1994/1995
		— Universidad de Alicante, escuela politécnica superior de Alicante		1997/1998
— Universidad Europea de Madrid	1998/1999			
— Universidad Ramón Llull, escuela técnica superior de arquitectura de La Salle				
— Universidad politécnica de Cataluña, escuela técnica superior de arquitectura de Barcelona	1999/2000			

Land	Benämning på examensbeviset	Organ som utfärdar examensbeviset	Behörighetsbevis som medföljer examensbeviset	Referenslåsår
		— Universidad Alfonso X El Sabio, centro politécnico superior de Villanueva de la Cañada		
		— Universidad de Alcalá (Escuela de Arquitectura)		
		— Universidad Internacional de Cataluña, Escuela Técnica Superior de Arquitectura		
		— Universidad S.E.K. de Segovia, centro de estudios integrados de arquitectura de Segovia		
		— Universidad Camilo José Cela de Madrid		2000/2001
		— Universidad San Pablo CEU		2001/2002
		— Universidad CEU Cardenal Herrera, Valencia-Escuela Superior de Enseñanzas Técnicas		2002/2003
		— Universidad Rovira i Virgili		2005/2006
		— Universidad de Málaga. Escuela Técnica Superior de Arquitectura		
		— Universidad de Girona. Escuela Politécnica Superior		
		— Universidad Pontificia de Salamanca		
		— Universidad Francisco de Vitoria		2006/2007
		— IE Universidad. Escuela Técnica Superior de Estudios Integrados de Arquitectura		2009/2010
	Título de Graduado/a en Arquitectura	— IE Universidad, Escuela Técnica Superior de Estudios Integrados de Arquitectura		2008/2009
		— Universidad de Zaragoza. Escuela de Ingeniería y Arquitectura		
		— Universidad Europea de Madrid		2009/2010
		— Universitat Internacional de Catalunya		
		— Universidad San Jorge (Zaragoza)		
		— Universidad de Navarra		
		— Universidad de Girona. Escuela Politécnica Superior		
		— Universitat Ramon Llull, la Salle		

Land	Benämning på examensbeviset	Organ som utfärdar examensbeviset	Behörighetsbevis som medföljer examensbeviset	Referenslåsår
		<ul style="list-style-type: none"> — Universidad San Pablo CEU – Madrid — Universitat Politècnica de València — Universidad de A Coruña. Escuela Técnica Superior de Arquitectura de A Coruña — Universidad Rovira i Virgili — Universidad Cardenal Herrera CEU — Universidad Francisco de Vitoria — Universidad de Málaga. Escuela Técnica Superior de Arquitectura — Universidad de Las Palmas de Gran Canaria. Escuela de Arquitectura — Universidad de Castilla La Mancha. Escuela de Arquitectura — Universidad Camilo José Cela de Madrid — Universidad de Alicante, escuela politécnica superior de Alicante — Universidad de Sevilla, escuela técnica superior de arquitectura de Sevilla — Universitat Politècnica de Catalunya 		2010/2011
	Graduado en fundamentos de la arquitectura + Máster en Arquitectura	<ul style="list-style-type: none"> — Universidad Politécnica de Madrid. Escuela Técnica Superior de Arquitectura de Madrid — Universidad Antonio de Nebrija — Universidad de Zaragoza, Escuela de Ingeniería y Arquitectura — Escuela Técnica Superior de Arquitectura – Universidad del País Vasco/Euskal Herriko Unibertsitatea — Universidad Europea de Madrid 		2010/2011 2011/2012
		<ul style="list-style-type: none"> — Universidad Politécnica de Valencia. Escuela Técnica Superior de Arquitectura — Universidad de Alicante, escuela politécnica superior de Alicante 		2014/2015

Land	Benämning på examensbeviset	Organ som utfärdar examensbeviset	Behörighetsbevis som medföljer examensbeviset	Referenslåsår
		<ul style="list-style-type: none"> — Universidad de Alcalá de Henares. Escuela Politécnica de Alcalá de Henares — Universidad de A Coruña. Escuela Técnica Superior de Arquitectura de A Coruña — Universidad Cardenal Herrera CEU — Universidad Europea de Valencia — Universidad Europea de Canarias 		<p>2015/2016</p> <p>2016/2017</p> <p>2013/2014</p> <p>2012/2013</p>
France	<p>1. Diplôme d'architecte DPLG, y compris dans le cadre de la formation professionnelle continue et de la promotion sociale.</p> <p>2. Diplôme d'architecte ESA</p> <p>3. Diplôme d'architecte ENSAIS</p> <p>4. Diplôme d'Etat d'architecte (DEA)</p>	<p>1. Le ministre chargé de l'architecture</p> <p>2. Ecole spéciale d'architecture de Paris</p> <p>3. Ecole nationale supérieure des arts et industries de Strasbourg, section architecture</p> <p>4. Ecole Nationale Supérieure d'Architecture et de Paysage de Bordeaux (Ministère chargé de l'architecture et Ministère chargé de l'enseignement supérieur)</p> <p>Ecole Nationale Supérieure d'Architecture de Bretagne (Ministère chargé de l'architecture et Ministère chargé de l'enseignement supérieur)</p> <p>Ecole nationale supérieure d'architecture de Clermont-Ferrand (Ministère chargé de l'architecture et ministère chargé de l'enseignement supérieur)</p> <p>Ecole nationale supérieure d'architecture de Grenoble (Ministère chargé de l'architecture et ministère chargé de l'enseignement supérieur)</p> <p>Ecole nationale supérieure d'architecture et de paysage de Lille (Ministère chargé de l'architecture et ministère chargé de l'enseignement supérieur)</p>	<p>Habilitation de l'architecte diplômé d'Etat à l'exercice de la maîtrise d'œuvre en son nom propre (HMONP) (Ministère chargé de l'architecture)</p>	<p>1988/1989</p> <p>2005/2006</p> <p>2005/2006</p> <p>2004/2005</p> <p>2004/2005</p> <p>2004/2005</p>

Land	Benämning på examensbeviset	Organ som utfärdar examensbeviset	Behörighetsbevis som medföljer examensbeviset	Referenslåsår
		Ecole nationale supérieure d'architecture de Lyon (Ministère chargé de l'architecture et ministère chargé de l'enseignement supérieur)		2004/2005
		Ecole nationale supérieure d'architecture de Marne La Vallée (Ministère chargé de l'architecture et ministère chargé de l'enseignement supérieur)		2004/2005
		Ecole nationale supérieure d'architecture de Marseille (Ministère chargé de l'architecture et ministère chargé de l'enseignement supérieur)		2005/2006
		Ecole nationale supérieure d'architecture de Montpellier (Ministère chargé de l'architecture et ministère chargé de l'enseignement supérieur)		2004/2005
		Ecole nationale supérieure d'architecture de Nancy (Ministère chargé de l'architecture et ministère chargé de l'enseignement supérieur)		2004/2005
		Ecole nationale supérieure d'architecture de Nantes (Ministère chargé de l'architecture et ministère chargé de l'enseignement supérieur)		2005/2006
		Ecole nationale supérieure d'architecture de Normandie (Ministère chargé de l'architecture et ministère chargé de l'enseignement supérieur)		2004/2005
		Ecole nationale supérieure d'architecture de Paris-Belleville (Ministère chargé de l'architecture et ministère chargé de l'enseignement supérieur)		2005/2006
		Ecole nationale supérieure d'architecture de Paris-La Villette (Ministère chargé de l'architecture et ministère chargé de l'enseignement supérieur)		2006/2007
		Ecole nationale supérieure d'architecture de Paris Malaquais (Ministère chargé de l'architecture et ministère chargé de l'enseignement supérieur)		2005/2006

Land	Benämning på examensbeviset	Organ som utfärdar examensbeviset	Behörighetsbevis som medföljer examensbeviset	Referenslåsår
		Ecole nationale supérieure d'architecture de Paris Val-de-Seine (Ministère chargé de l'architecture et ministère chargé de l'enseignement supérieur)		2004/2005
		Ecole nationale supérieure d'architecture de Saint-Etienne (Ministère chargé de l'architecture et ministère chargé de l'enseignement supérieur)		2004/2005
		Ecole nationale supérieure d'architecture de Strasbourg (Ministère chargé de l'architecture et ministère chargé de l'enseignement supérieur)		2005/2006
		Ecole nationale supérieure d'architecture de Toulouse (Ministère chargé de l'architecture et ministère chargé de l'enseignement supérieur)		2004/2005
		Ecole nationale supérieure d'architecture de Versailles (Ministère chargé de l'architecture et ministère chargé de l'enseignement supérieur)		2004/2005
	Diplôme d'Etat d'architecte (DEA), dans le cadre de la formation professionnelle continue	Ecole nationale supérieure d'architecture de Lyon (Ministère chargé de l'architecture et ministère chargé de l'enseignement supérieur)		2006/2007
		Ecole nationale supérieure d'architecture de Marseille (Ministère chargé de l'architecture et ministère chargé de l'enseignement supérieur)		2006/2007
		Ecole nationale supérieure d'architecture de Montpellier (Ministère chargé de l'architecture et ministère chargé de l'enseignement supérieur)		2006/2007
		Ecole nationale supérieure d'architecture de Nantes (Ministère chargé de l'architecture et ministère chargé de l'enseignement supérieur)		2006/2007
		Ecole nationale supérieure d'architecture de Strasbourg (Ministère chargé de l'architecture et ministère chargé de l'enseignement supérieur)		2006/2007

Land	Benämning på examensbeviset	Organ som utfärdar examensbeviset	Behörighetsbevis som medföljer examensbeviset	Referenslåsår	
	5. Diplôme d'études de l'école spéciale d'architecture Grade 2 équivalent au diplôme d'Etat d'architecte	5. Ecole spéciale d'architecture (Ministère chargé de l'architecture et ministère chargé de l'enseignement supérieur)	Diplôme d'architecte de l'ESA habilitant à exercer la maîtrise d'œuvre en son nom propre, équivalent à l'habilitation de l'architecte diplômé d'Etat à l'exercice de la maîtrise d'œuvre en son nom propre, reconnu par le Ministère chargé de l'architecture	2006/2007	
	6. Diplôme d'architecte INSA de Strasbourg équivalent au diplôme d'Etat d'architecte conférant le grade de master (parcours architecte)	6. Institut national des sciences appliquées de Strasbourg (INSA) (Ministère chargé de l'architecture et ministère chargé de l'enseignement supérieur)	Habilitation de l'architecte de l'INSA à exercer la maîtrise d'œuvre en son nom propre équivalent à l'HMONP, reconnue par le ministère chargé de l'architecture	2005/2006	
	Diplôme d'architecte INSA de Strasbourg équivalent au diplôme d'Etat d'architecte conférant le grade de master (parcours d'architecte pour ingénieur)	Institut national des sciences appliquées de Strasbourg (INSA) (Ministère chargé de l'architecture et ministère chargé de l'enseignement supérieur)	Habilitation de l'architecte de l'INSA à exercer la maîtrise d'œuvre en son nom propre équivalent à l'HMONP, délivrée par le ministère chargé de l'architecture	2005/2006	
Hrvatska	Magistar/Magistrica inženjer/inženjerka arhitekture i urbanizma	Sveučilište u Zagrebu, Arhitektonski fakultet	Diploma; Dopunska isprava o studiju; Potvrda HKA da podnositelj zahtjeva ispunjava kvalifikacijske uvjete	2005/2006	
	Magistar/magistra inženjer/inženjerka arhitekture	Sveučilišteu Splitu – Fakultet građevinarstva, arhitekture i geodezije	Potvrda Hrvatske komore arhitekata da podnositelj zahtjeva zadovoljava uvijete za upis u komoru.	2016/2017	
Ireland	1. Degree of Bachelor of Architecture (B.Arch. NUI)	1. National University of Ireland to architecture graduates of University College Dublin	Certificate of fulfilment of qualifications requirements for professional recognition as an architect in Ireland issued by the Royal Institute of Architects of Ireland (RIAI)	1988/1989	
	2. Degree of Bachelor of Architecture (B.Arch.) (Previously, until 2002 — Degree standard diploma in architecture (Dip. Arch))	2. Dublin Institute of Technology, Bolton Street, Dublin (College of Technology, Bolton Street, Dublin)			
	3. Certificate of associate-ship (ARIAI)	3. Royal Institute of Architects of Ireland			
	4. Certificate of membership (MRIA)	4. Royal Institute of Architects of Ireland			
	5. Degree of Bachelor of Architecture (Honours) (B.Arch. (Hons) UL)	5. University of Limerick			2005/2006
	6. Degree of Bachelor of Architecture (Honours) (B.Arch. (Hons) WIT)	6. Waterford Institute of Technology			2005/2006

Land	Benämning på examensbeviset	Organ som utfärdar examensbeviset	Behörighetsbevis som medföljer examensbeviset	Referenslåsår
Italia ⁽¹⁾	Laurea in architettura	<ul style="list-style-type: none"> — Università di Camerino — Università di Catania – Sede di Siracusa — Università di Chieti — Università di Ferrara — Università di Firenze — Università di Genova — Università di Napoli Federico II — Università di Napoli II — Università di Palermo — Università di Parma — Università di Reggio Calabria — Università di Roma 'La Sapienza' — Università di Roma III — Università di Trieste — Politecnico di Bari — Politecnico di Milano — Politecnico di Torino — Istituto universitario di architettura di Venezia — Università degli Studi 'Mediterranea' di Reggio Calabria 	Diploma di abilitazione all'esercizio indipendente della professione che viene rilasciato dal ministero della Pubblica istruzione (ora Ministero dell'istruzione, dell'università e della ricerca) dopo che il candidato ha sostenuto con esito positivo l'esame di Stato davanti ad una commissione competente	1988/1989
	Laurea in ingegneria edile – architettura	<ul style="list-style-type: none"> — Università dell'Aquila — Università di Pavia — Università di Roma 'La Sapienza' 		2000/2001
	Laurea specialistica in ingegneria edile – architettura	<ul style="list-style-type: none"> — Università dell'Aquila — Università di Pavia — Università di Roma 'La Sapienza' — Università di Ancona — Università di Basilicata – Potenza — Università di Pisa — Università di Bologna — Università di Catania 		1998/1999

Land	Benämning på examensbeviset	Organ som utfärdar examensbeviset	Behörighetsbevis som medföljer examensbeviset	Referenslåsår
	Laurea magistrale in ingegneria edile – architettura	— Università di Genova		
		— Università di Palermo		
		— Università di Napoli Federico II		
		— Università di Roma – Tor Vergata		
		— Università di Trento		
		— Politecnico di Bari		
		— Politecnico di Milano		
		— Università degli studi di Brescia		2001/2002
		— Università degli Studi di Cagliari		
		— Università Politecnica delle Marche		2002/2003
		— Università degli studi della Calabria		2003/2004
		— Università degli studi di Salerno		2005/2006
		— Università dell'Aquila		2004/2005
		— Università di Pavia		
		— Università di Roma 'La Sapienza'		
		— Università di Pisa		
		— Università di Bologna		
		— Università di Catania		
		— Università di Genova		
		— Università di Palermo		
		— Università di Napoli Federico II		
		— Università di Roma – Tor Vergata		
	— Università di Trento			
	— Politecnico di Bari			
	— Politecnico di Milano			
	— Università degli studi di Salerno		2010/2011	
	— Università degli studi della Calabria		2004/2005	

Land	Benämning på examensbeviset	Organ som utfärdar examensbeviset	Behörighetsbevis som medföljer examensbeviset	Referenslåsår
	Laurea specialistica quinquennale in Architettura	— Università degli studi di Brescia		2004/2005
		— Università Politecnica delle Marche		2004/2005
		— Università degli Studi di Perugia		2006/2007
		— Università degli Studi di Padova		2008/2009
		— Università degli Studi di Genova		2014/2015
		— Prima Facoltà di Architettura dell'Università di Roma 'La Sapienza'		1998/1999
		— Università di Ferrara		1999/2000
		— Università di Genova		
		— Università di Palermo		
		— Politecnico di Milano		
	Laurea magistrale quinquennale in Architettura	— Politecnico di Bari		2001/2002
		— Università di Firenze		
		— Prima Facoltà di Architettura dell'Università di Roma 'La Sapienza'		2004/2005
		— Università di Ferrara		
		— Università di Genova		
		— Università di Palermo		
		— Politecnico di Bari		
	— Politecnico di Milano			
	Laurea specialistica in architettura (Progettazione architettonica)	— Università di Roma Tre		2001/2002
		Università degli Studi di Napoli 'Federico II'		2005/2006
	Laurea magistrale in architettura (Progettazione architettonica)	Università di Roma Tre		2004/2005
	Laurea specialistica in Architettura	— Università di Napoli II		2001/2002
		— Politecnico di Milano II		
		— Facoltà di architettura dell'Università degli Studi G. D'Annunzio di Chieti-Pescara		
		— Facoltà di architettura, Pianificazione e Ambiente del Politecnico di Milano		
		— Facoltà di Architettura dell'Università degli studi di Trieste		

Land	Benämning på examensbeviset	Organ som utfärdar examensbeviset	Behörighetsbevis som medföljer examensbeviset	Referenslåsår
		— Facoltà di Architettura di Siracusa, Università di Catania		
		— Facoltà di architettura, Università degli Studi di Parma		
		— Facoltà di Architettura, Università di Bologna		
		— Università IUAV di Venezia		2002/2003
		— Politecnico di Torino		
		— Facoltà di Architettura Valle Giulia, Università degli Studi di Roma 'La Sapienza'		2004/2005
		— Università degli Studi di Camerino		
		— Università di Napoli Federico II		
		— Università degli Studi 'Mediterranea' di Reggio Calabria		
		— Università degli Studi di Sassari		2005/2006
	Laurea Specialistica in Architettura (Progettazione Urbanistica)	— Università degli Studi 'Mediterranea' di Reggio Calabria		2005/2006
	Laurea Specialistica in Progettazione dell'Architettura	— Università di Firenze		2001/2002
	Laurea magistrale in Architettura	— Politecnico di Milano II		2004/2005
		— Università di Napoli II		
		— Università di Napoli Federico II		
		— Facoltà di architettura dell'Università degli Studi G. D'Annunzio di Chieti-Pescara		
		— Facoltà di architettura, Pianificazione e Ambiente del Politecnico di Milano		
		— Università IUAV di Venezia		
		— Facoltà di Architettura, Università di Bologna		
		— Facoltà di Architettura di Siracusa, Università di Catania		
		— Facoltà di architettura, Università degli Studi di Parma		
		— Facoltà di architettura dell'Università degli Studi di Trieste		
		— Università degli Studi di Trieste		2014/2015
		— Università degli Studi di Camerino		2006/2007

Land	Benämning på examensbeviset	Organ som utfärdar examensbeviset	Behörighetsbevis som medföljer examensbeviset	Referenslåsår
		— Università degli Studi di Enna 'Kore'		2004/2005
		— Università degli Studi di Firenze		2008/2009
		— Università degli Studi di Cagliari		
		— Università degli Studi di Udine		2009/2010
		— Università degli Studi 'Mediterranea' di Reggio Calabria		
		— Università degli Studi di Sassari		2010/2011
		— Università degli Studi della Basilicata		
		— Università degli Studi di Genova		2014/2015
	Laurea specialistica in architettura –progettazione architettonica e urbana	Facoltà 'Ludovico Quaroni' dell'Università degli Studi 'La Sapienza' di Roma		2000/2001
	Laurea Magistrale in architettura –progettazione architettonica e urbana	Facoltà 'Ludovico Quaroni' dell'Università degli Studi 'La Sapienza' di Roma		2004/2005
	Laurea Specialistica in Architettura (Progettazione Urbana)	Università di Roma Tre		2001/2002
	Laurea Magistrale in Architettura (Progettazione Urbana)	Università di Roma Tre		2004/2005
	Laurea Specialistica in Architettura (Progettazione urbana e territoriale)	Politecnico di Torino		2002/2003
	Laurea Specialistica in architettura (Architettura delle costruzioni)	Politecnico di Milano (Facoltà di Architettura civile)		2001/2002
	Laurea magistrale in architettura (Architettura delle costruzioni)	Politecnico di Milano (Facoltà di Architettura civile)		2004/2005
	Laurea Specialistica Architettura delle Costruzioni	Università degli Studi di Cagliari		2005/2006
	Laurea Specialistica in Architettura (Restauro)	— Facoltà di architettura di Valle Giulia dell'Università degli Studi 'La Sapienza' di Roma		2004/2005
		— Università degli Studi di Roma Tre – Facoltà di Architettura		2001/2002
		— Università degli Studi di Napoli 'Federico II'		2005/2006

Land	Benämning på examensbeviset	Organ som utfärdar examensbeviset	Behörighetsbevis som medföljer examensbeviset	Referenslåsår
	Laurea Magistrale in Architettura (Restauro)	— Facoltà di architettura di Valle Giulia dell'Università degli Studi 'La Sapienza' di Roma		2004/2005
		— Università degli Studi di Roma Tre – Facoltà di Architettura		2009/2010
		— Università degli Studi di Napoli 'Federico II'		2004/2005
	Laurea Specialista in Architettura (costruzione)	Politecnico di Torino		2002/2003
	Laurea Specialistica in Architettura (Restauro e Valorizzazione)	Politecnico di Torino		2005/2006
	Laurea Specialistica in Architettura (Ambiente e Paesaggio)	Politecnico di Torino		2005/2006
	Laurea Specialistica in Architettura (Nuove Qualità delle Costruzioni e dei Contesti)	Università degli Studi della Campania 'Luigi Vanvitelli' (Seconda Università degli Studi di Napoli) ⁽²⁾		2007/2008
	Laurea Magistrale in Architettura e Ingegneria Edile	Università degli Studi della Campania 'Luigi Vanvitelli' (Seconda Università degli Studi di Napoli) ⁽²⁾		2009/2010
	Laurea Magistrale in Architettura e Progetto dell'Ambiente Urbano	Università degli Studi della Campania 'Luigi Vanvitelli' (Seconda Università degli Studi di Napoli) ⁽²⁾		2009/2010
	Laurea Magistrale in Architettura – Progettazione degli Interni e per l'Autonomia	Università degli Studi della Campania 'Luigi Vanvitelli' (Seconda Università degli Studi di Napoli) ⁽²⁾		2011/2012
	Laurea Magistrale in Architettura – Progettazione architettonica	Università degli Studi di Napoli 'Federico II'		2004/2005
		— Politecnico di Torino		2013/2014
	Laurea Magistrale in Architettura e Città, Valutazione e progetto	Università degli Studi di Napoli 'Federico II'		2004/2005
	Laurea Specialistica in Architettura e Città, Valutazione e progetto	Università degli Studi di Napoli 'Federico II'		2007/2008
	Laurea Magistrale in Architettura – Arredamento e Progetto	Università degli Studi di Napoli 'Federico II'		2008/2009

Land	Benämning på examensbeviset	Organ som utfärdar examensbeviset	Behörighetsbevis som medföljer examensbeviset	Referenslåsår
	Laurea Magistrale in Architettura Manutenzione e Gestione	Università degli Studi di Napoli 'Federico II'		2008/2009
	Laurea Magistrale in Architettura Costruzione Città	Politecnico di Torino		2010/2011
	Laurea Magistrale in Architettura per il Progetto Sostenibile	Politecnico di Torino		2010/2011
	Laurea Magistrale in Architettura per il Restauro e la Valorizzazione del Patrimonio	Politecnico di Torino		2010/2011
	Laurea Magistrale Architettura per la Sostenibilità	Politecnico di Torino		2010/2011
	Laurea Magistrale Architettura per l'Ambiente Costruito	Politecnico di Torino		2010/2011
	Laurea Magistrale in Architettura e Culture del Progetto	Università IUAV di Venezia		2013/2014
	Laurea Magistrale in Architettura e Innovazione	Università IUAV di Venezia		2013/2014
	Laurea Magistrale in Architettura per il Nuovo e l'Antico	Università IUAV di Venezia		2013/2014
	Laurea Magistrale in Architettura – Restauro	Università degli Studi 'Mediterranea' di Reggio Calabria		2013/2014
Κύπρος	Δίπλωμα Αρχιτέκτονα — Μηχανικού στην αρχιτεκτονική	— Πανεπιστήμιο Κύπρου	Βεβαίωση που εκδίδεται από το Επιστημονικό και Τεχνικό Επιμελητήριο Κύπρου (ΕΤΕΚ) η οποία επιτρέπει την άσκηση δραστηριοτήτων στον τομέα της αρχιτεκτονικής	2005/2006
	Professional Diploma in Architecture	— University of Nicosia		2006/2007
	Δίπλωμα Αρχιτεκτονικής (5 έτη)	— Frederick University, Σχολή Αρχιτεκτονικής, Καλών και Εφαρμοσμένων Τεχνών του Πανεπιστημίου Frederick		2008/2009
	Δίπλωμα Αρχιτέκτονα Μηχανικού (5 ετούς φοίτησης)	— Frederick University, Σχολή Αρχιτεκτονικής, Καλών και Εφαρμοσμένων Τεχνών του Πανεπιστημίου Frederick		2008/2009
	Δίπλωμα Αρχιτέκτονα Μηχανικού (5 ετούς φοίτησης)	Frederick University, Πολυτεχνική Σχολή, Τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχανικών του Πανεπιστημίου Frederick		2014/2015
Latvija	Arhitekta diploms	Rīgas Tehniskā universitāte	Latvijas Arhitektu savienības sertifikācijas centra Arhitekta prakses sertifikāts	2007/2008

Land	Benämning på examensbeviset	Organ som utfärdar examensbeviset	Behörighetsbevis som medföljer examensbeviset	Referenslåsår
Lietuva	Bakalauro diplomas (Architektūros bakalauras)	— Kauno technologijos universitetas — Vilniaus Gedimino technikos universitetas — Vilniaus dailės akademija	Architekto kvalifikacijos atestatas (Atestuotas architektas)	2007/2008
	Magistro diplomas (Architektūros magistras)	— Kauno technologijos universitetas — Vilniaus Gedimino technikos universitetas — Vilniaus dailės akademija		
Magyarország	Okleveles építészmérnök MSc	— Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem — Építészmérnöki Kar	A területi illetékes építész-kamara hatósági bizonyítványa a szakmagyakorlási jogosultságról.	2007/2008
	Okleveles építészmérnök	— Széchenyi István Egyetem, Győr – Műszaki Tudományi Kar		2007/2008
	Okleveles építészmérnök	— Pécsi Tudományegyetem – Pollock Mihály Műszaki Kar		2007/2008
Malta	Degree in Bachelor of Engineering and Architecture (Hons)	Universita' ta' Malta	Warrant b'titlu ta' 'Perit' mah-rug mill-Bord tal-Warrant	2007/2008
Nederland	1. Het getuigschrift van het met goed gevolg afgelegde doctoraal examen van de studierichting bouwkunde, afstudeerrichting architectuur	1. Technische Universiteit te Delft	Verklaring van de Stichting Bureau Architectenregister die bevestigt dat de opleiding voldoet aan de normen van artikel 46. As of 2014/2015: Verklaring van Bureau Architectenregister die bevestigt dat aan de eisen voor de beroepskwalificatie van architect is voldaan	1988/1989
	2. Het getuigschrift van het met goed gevolg afgelegde doctoraal examen van de studierichting bouwkunde, differentiatie architectuur en urbanistiek	2. Technische Universiteit te Eindhoven		1988/1989
	3. Het getuigschrift hoger beroepsonderwijs, op grond van het met goed gevolg afgelegde examen verbonden aan de opleiding van de tweede fase voor beroepen op het terrein van de architectuur, afgegeven door de betrokken examencommissies van respectievelijk:			

Land	Benämning på examensbeviset	Organ som utfärdar examensbeviset	Behörighetsbevis som medföljer examensbeviset	Referenslåsår
	— de Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten te Amsterdam			
	— de Hogeschool Rotterdam en omstreken te Rotterdam			
	— de Hogeschool Katholieke Leergangen te Tilburg			
	— de Hogeschool voor de Kunsten te Arnhem			
	— de Rijkshogeschool Groningen te Groningen			
	— de Hogeschool Maastricht te Maastricht			
	4. Master of Science in Architecture, Urbanism & Building Sciences variant Architecture	4. Technische Universiteit Delft Faculteit Bouwkunde		2003/2004
	— Master of Science in Architecture, Building and Planning (specialisatie: Architecture)	Technische Universiteit Eindhoven		2002/2003
	Master of Architecture	ArtEZ hogeschool voor de kunsten/ ArtEZ Academie van Bouwkunst		2003/2004
		Amsterdamse Hogeschool van de Kunsten/Academie van Bouwkunst Amsterdam		2003/2004
		Hanze Hogeschool Groningen/Academie van Bouwkunst Groningen		2003/2004
		Hogeschool Rotterdam/Rotterdamse Academie van Bouwkunst		2003/2004
		Fontys Hogeschool voor de Kunsten/Academie voor Architectuur en Stedenbouw in Tilburg		2003/2004

Land	Benämning på examensbeviset	Organ som utfärdar examensbeviset	Behörighetsbevis som medföljer examensbeviset	Referenslåsår
Österreich	1. Diplom-Ingenieur, Dipl.-Ing.	1. Technische Universität Graz (Erzherzog-Johann-Universität Graz)	Bescheinigung des Bundesministers für Wissenschaft, Forschung und Wirtschaft über die Erfüllung der Voraussetzung für die Eintragung in die Architektenkammer/Bescheinigung einer Bezirksverwaltungsbehörde über die Ausbildung oder Befähigung, die zur Ausübung des Baumeistergewerbes (Berechtigung für Hochbauplanung) berechtigt	1998/1999
	2. Diplom-Ingenieur, Dipl.-Ing.	2. Technische Universität Wien		
	3. Diplom-Ingenieur, Dipl.-Ing.	3. Universität Innsbruck (Leopold-Franzens-Universität Innsbruck)		
	4. Magister der Architektur, Magister architecturae, Mag. Arch.	4. Universität für Angewandte Kunst in Wien		
	5. Magister der Architektur, Magister architecturae, Mag. Arch.	5. Akademie der Bildenden Künste in Wien		
	6. Magister der Architektur, Magister architecturae, Mag. Arch.	6. Universität für künstlerische und industrielle Gestaltung in Linz		
	7. Bachelor of Science in Engineering (BSc) (aufgrund eines Bachelorstudiums), Diplom-Ingenieur/in (Dipl.-Ing. oder DI) für technisch-wissenschaftlich Berufe (aufgrund eines Bachelor- und eines Masterstudiums entspricht MSc)	7. Fachhochschule Kärnten		2004/2005
	8. Diplom-Ingenieur, Dipl.-Ing.	8. Universität Innsbruck (Leopold-Franzens-Universität Innsbruck)		2008/2009
	9. Diplom-Ingenieur, Dipl.-Ing.	9. Technische Universität Graz (Erzherzog-Johann-Universität Graz)		2008/2009
	10. Diplom-Ingenieur, Dipl.-Ing.	10. Technische Universität Wien		2006/2007
	11. Master of Architecture (MArch) (aufgrund eines Bachelor- und eines Masterstudiums entspricht MSc)	11. Universität für künstlerische und industrielle Gestaltung Linz		2008/2009
		11. Akademie der bildenden Künste Wien		2008/2009
12. Masterstudium der Architektur	12. Universität für angewandte Kunst Wien		2011/2012	

Land	Benämning på examensbeviset	Organ som utfärdar examensbeviset	Behörighetsbevis som medföljer examensbeviset	Referenslåsår
	13. BA-Studiengang Bauplanung u. Bauwirtschaft Studienzweig Architektur u. MA-Studiengang Architektur	13. Fachhochschule Joanneum Graz		2015/2016
	14. Bachelorstudiengang 'Green Building' und Masterstudiengang 'Architektur – Green Building'	14. Fachhochschule Campus Wien		2016/2017
Polska	magister inżynier architekt (mgr inż. arch.)	— Politechnika Białostocka — Politechnika Gdańska — Politechnika Łódzka — Politechnika Śląska — Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie — Politechnika Warszawska — Politechnika Krakowska — Politechnika Wrocławska — Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego	Zaświadczenie o członkostwie w okręgowej izbie architektów/Zaświadczenie Krajowej Rady Izby Architektów RP potwierdzające posiadanie kwalifikacji do wykonywania zawodu architekta zgodnych z wymaganiami wynikającymi z przepisów prawa Unii Europejskiej osoby nie będącej członkiem Izby	2007/2008
	dypłom ukończenia studiów wyższych potwierdzający uzyskanie tytułu zawodowego magistra inżyniera architekta	— Wyższa Szkoła Ekologii i Zarządzania w Warszawie — Politechnika Lubelska — Uniwersytet Techniczno-Przyrodniczy im. Jana i Jędrzeja Śniadeckich w Bydgoszczy — Politechnika Poznańska — Uniwersytet Zielonogórski		2003/2004 2011/2012 2008/2009 2011/2012
	dypłom studiów wyższych potwierdzający uzyskanie tytułu zawodowego magistra inżyniera architekta	Politechnika Świętokrzyska		2007/2008 2008/2009 2012/2013
Portugal	Carta de curso de licenciatura em Arquitectura	— Faculdade de Arquitectura da Universidade técnica de Lisboa — Faculdade de arquitectura da Universidade do Porto — Escola Superior Artística do Porto — Faculdade de Ciências e Tecnologia da Universidade de Coimbra	Certificado de cumprimento dos pré-requisitos de qualificação para inscrição na Ordem dos Arquitectos, emitido pela competente Ordem dos Arquitectos	1988/1989

Land	Benämning på examensbeviset	Organ som utfärdar examensbeviset	Behörighetsbevis som medföljer examensbeviset	Referenslåsår
		— Universidade Lusíada de Lisboa		1986/1987
		— Faculdade de Arquitectura e Artes da Universidade Lusíada de Vila Nova de Famalicão		1993/1994
		— Universidade Lusófona de Humanidades e Tecnologia		1995/1996
		— Instituto Superior Manuel Teixeira Gomes		1997/1998
		— Universidade do Minho		1997/1998
		— Instituto Superior Técnico da Universidade Técnica de Lisboa		1998/1999
		— ISCTE-Instituto Universitário de Lisboa		1998/1999
	Carta de Curso de Licenciatura em Arquitectura e Urbanismo	— Escola Superior Gallaecia		2002/2003
	Para os cursos iniciados a partir do ano académico de 1991/1992	— Faculdade de Arquitectura e Artes da Universidade Lusíada do Porto		1991/1992
	Mestrado integrado em Arquitectura	— Universidade Autónoma de Lisboa		2001/2002
		— Universidade Técnica de Lisboa (Instituto Superior Técnico)		2001/2002
	Carta de curso de Mestrado integrado em Arquitectura	— Universidade do Minho		1997/1998
		— ISCTE-Instituto Universitário de Lisboa		1999/2000
		— Universidade Lusíada de Vila Nova de Famalicão		2006/2007
		— Universidade Lusófona de Humanidades e Tecnologias		1995/1996
		— Faculdade de Arquitectura da Universidade Técnica de Lisboa		2008/2009
		— Universidade de Évora		2007/2008
		— Escola Superior Artística do Porto (ESAP)		1988/1989 (Licenciatura) 2007/2008 (Mestrado)
		— Instituto Superior Manuel Teixeira Gomes		2006/2007
		Universidade Lusíada do Porto		2006/2007

Land	Benämning på examensbeviset	Organ som utfärdar examensbeviset	Behörighetsbevis som medföljer examensbeviset	Referenslåsår
	Carta de curso de Mestrado Integrado em Arquitectura e Urbanismo	— Universidade Fernando Pessoa		2006/2007
		— ESG/Escola Superior Gallaecia		2002/2003
	Diploma de Mestre em Arquitectura	— Universidade Lusíada de Lisboa		1988/1989
	Carta de Curso, Grau de Licenciado	— Universidade de Évora		2001/2002
	Carta de curso de mestre em Arquitectura	— Universidade do Porto		2003/2004
	Certidão de Licenciatura em Arquitectura	Universidade Católica Portuguesa Centro Regional das Beiras		2001/2002
	Diploma de Mestrado Integrado em Arquitectura	Universidade Católica Portuguesa Centro Regional das Beiras		2001/2002
România	Diploma de arhitect	— Universitatea de arhitectură și urbanism 'ION MINCU'	Certificat de dobândire a dreptului de semnătură și de înscriere în Tabloul Național al Arhitecților	2010/2011
		— Universitatea 'Politehnică' din Timișoara		2011/2012
		— Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca		2010/2011
		— Universitatea Tehnică 'Gheorghe Asachi' din Iași		2007/2008
		— Universitatea Spiru Haret – Facultatea de Arhitectură		2009/2010
	Diploma de licență și master	— Universitatea de arhitectură și urbanism 'ION MINCU'		2011/2012
		— Universitatea 'Politehnică' din Timișoara		
		— Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca		
		— Universitatea Tehnică 'Gheorghe Asachi' din Iași		
		— Universitatea Spiru Haret – Facultatea de Arhitectură		

Land	Benämning på examensbeviset	Organ som utfärdar examensbeviset	Behörighetsbevis som medföljer examensbeviset	Referenslåsår
Slovenija	Magister inženir arhitekture/ Magistrica inženirka arhitekture	Univerza v Ljubljani, Fakulteta za Arhitekturo	Potrdilo Zbornice za arhitekturo in prostor o usposobljenosti za opravljanje nalog odgovornega projektanta arhitekture	2007/2008
	Diploma o pridobljeni magistrski izobrazbi 2. stopnje	Univerza v Mariboru; Fakulteta za gradbeništvo, prometno inženirstvo in arhitekturo		
Slovensko	Diplom inžiniera Architekta (titul Ing. arch.)	— Slovenská technická univerzita v Bratislave, Fakulta architektúry, študijný odbor 5.1.1 Architektúra a urbanizmus	Certifikát vydaný Slovenskou komorou architektov na základe 3-ročnej praxe pod dohľadom a vykonania autorizačnej skúšky	2007/2008
		— Technická univerzita v Košiciach, Fakulta umení, študijný odbor 5.1.1. Architektúra a urbanizmus		2004/2005
	Diplom magistra umení (titul Mgr. art.)	— Vysoká škola výtvarných umení v Bratislave, študijný odbor 2.2.7 'Architektonická tvorba'		2007/2008
Suomi/Finland	Arkkitehdin tutkinto/Arkiteksamén	— Teknillinen korkeakoulu /Tekniska högskolan (Helsinki)		1998/1999
		— Tampereen teknillinen korkeakoulu/Tammerfors tekniska högskola		
		— Oulun yliopisto/Uleåborgs universitet		
		— Aalto-yliopisto/Aalto-universitetet		
		— Tampereen teknillinen yliopisto/Tammerfors tekniska universitet		
		— Oulun yliopisto		2010/2011
		— Tampereen teknillinen yliopisto		2010/2011
— Aalto-yliopisto/Aalto-universitetet	2010/2011			
Sverige	Arkitektexamen	— Chalmers Tekniska Högskola AB		1998/1999
		— Kungliga Tekniska Högskolan		
		— Lunds Universitet		
		— Umeå universitet		2009/2010

Land	Benämning på examensbeviset	Organ som utfärdar examensbeviset	Behörighetsbevis som medföljer examensbeviset	Referenslåsår		
United Kingdom	1. Diplomas in architecture	1. Universities	Certificate of architectural education, issued by the Architects Registration Board.	1988/1989		
		— Colleges of Art	The diploma and degree courses in architecture of the universities, schools and colleges of art should have met the requisite threshold standards as laid down in Article 46 of this Directive and in Criteria for validation published by the Validation Panel of the Royal Institute of British Architects and the Architects Registration Board.	2006/2007		
		— Schools of Art		2008/2009		
		— Cardiff University		2008/2009		
		— University for the Creative Arts		2008/2009		
		— Birmingham City University		2008/2009		
	— University of Nottingham	2008/2009				
	2. Degrees in architecture	2. Universities	1988/1989			
	3. Final examination	3. Architectural Association	EU nationals who possess the Royal Institute of British Architects Part I and Part II certificates, which are recognised by ARB as the competent authority, are eligible. Also EU nationals who do not possess the ARB-recognised Part I and Part II certificates will be eligible for the Certificate of Architectural Education if they can satisfy the Board that their standard and length of education has met the requisite threshold standards of Article 46 of this Directive and of the Criteria for validation.	2011/2012		
	— Final Examination (ARB/RIBA Part 2)	— Architectural Association				
	4. Examination in architecture	4. Royal College of Art				
	5. Examination Part II	5. Royal Institute of British Architects				
	6. Master of Architecture	6. University of Liverpool			— Cardiff University	2006/2007
					— University of Plymouth	2006/2007
			— Queens University, Belfast	2007/2008		
			— Northumbria University	2009/2010		
			— University of Brighton	2009/2010		
			— Birmingham City University	2010/2011		
			— University of Kent	2010/2011		
			— University of Ulster	2006/2007		
			— University of Edinburgh/Edinburgh School of Architecture and Landscape Architecture	2008/2009		
— Leeds Metropolitan University			2009/2010			
— Leeds Beckett University (until 2014 Leeds Metropolitan University)			2011/2012			
— University of Newcastle upon Tyne			2014/2015			
— University of Lincoln			2011/2012			
— University of Huddersfield			2011/2012			
— University of the West of England	2012/2013					
		An Architects Registration Board Part 3 Certificate of Architectural Education	2011/2012			

Land	Benämning på examensbeviset	Organ som utfärdar examensbeviset	Behörighetsbevis som medföljer examensbeviset	Referenslåsår
		— University of Westminster		2011/2012
		— University for the Creative Arts		2013/2014
		— University of Central Lancashire		2014/2015
	7. Graduate Diploma in Architecture	7. University College London		2006/2007
	8. Professional Diploma in Architecture	8. University of East London — Northumbria University		2007/2008 2008/2009
	9. Graduate Diploma in Architecture/MArch Architecture	9. University College London		2008/2009
	10. Postgraduate Diploma in Architecture	10. — Leeds Metropolitan University — University of Edinburgh — Sheffield Hallam University		2007/2008 2008/2009 2009/2010
	11. MArch Architecture (ARB/RIBA Part 2)	11. — University College London — University of Nottingham — University of East London		2011/2012 2013/2014 2013/2014
	12. Master of Architecture (MArch)	12. Liverpool John Moores University — De Montfort University — Arts University Bournemouth — Nottingham Trent University		2011/2012 2011/2012 2011/2012 2012/2013
	13. Postgraduate Diploma in Architecture and Architectural Conservation	13. University of Edinburgh		2008/2009
	14. Postgraduate Diploma in Architecture and Urban Design	14. University of Edinburgh		2008/2009
	15. MPhil in Environmental Design in Architecture (Option B)	15. University of Cambridge		2009/2010
	— MPhil in Architecture and Urban Design	— University of Cambridge		2013/2014
	16. Professional Diploma in Architecture: Advanced Environmental and Energy Studies	16. University of East London/Centre for Alternative Technology		2008/2009
	17. MArchD in Applied Design in Architecture	17. Oxford Brookes University		2011/2012

Land	Benämning på examensbeviset	Organ som utfärdar examensbeviset	Behörighetsbevis som medföljer examensbeviset	Referenslåsår
	18. M'Arch	18. University of Portsmouth		2011/2012
	19. Master of Architecture (International)	19. University of Huddersfield		2012/2013
	20. Master of Architecture with Honours	20. Cardiff University		2015/2016
	21. MArch (Architecture)	21. Kingston University		2013/2014
	22. MArch in Architecture	22. University of Greenwich		2013/2014
	23. The degree of Master of Architecture in the College of Humanities and Social Science	23. University of Edinburgh/Edinburgh School of Architecture and Landscape Architecture		2012/2013
	24. M.Arch	24. Sheffield Hallam University		2013/2014
	25. MArch Architecture	25. University of the Arts London is the awarding body and the MArch Architecture is offered by Central Saint Martins		2015/2016
	26. MArch: Master of Architecture	26. London South Bank University		2015/2016
	27. Master of Architecture with Urban Planning	27. University of Dundee		2015/2016
	28. MArch Architecture: Collaborative Practice	28. University of Sheffield		2015/2016

⁽¹⁾ De båda benämningarna 'Università degli studi di (stadens namn)' och 'Università di (stadens namn)' är synonyma uttryck som avser samma universitet.

⁽²⁾ Från och med oktober 2016 ändrades benämningen till 'Università degli Studi della Campania 'Luigi Vanvitelli'."

ISSN 1977-0820 (elektronisk utgåva)
ISSN 1725-2628 (pappersutgåva)

Europeiska unionens publikationsbyrå
2985 Luxemburg
LUXEMBURG

SV